

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

S. O. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1937: 36
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UNIVERSITETSBEREDNINGEN

UTREDNING I FRÅGA OM UNIVERSITETENS VERKSAMHET OCH ORGANISATION

STOCKHOLM
1937

Statens offentliga utredningar 1937

Kronologisk förteckning

1. Socialiseringsproblemet. 2. Hushållsräkningens problem och faktorer. Tiden. viij, 173 s. **Fi.**
2. Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 2. Tiden. vij, 140 s. **Fi.**
3. Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. Marcus. 96 s. **Ju.**
4. Statslotteriutredningen. Betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri. Hæggström. 177 s. **H.**
5. Betänkande med förslag till lagstiftning angående särskilda husbehovsskogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. m. Marcus. 98 s. 1 karta. **Jo.**
6. Yttrande i abortfrågan. Marcus. 56 s. **S.**
7. 1934 års nämnd för städningsutredning. Betänkande med speciella beräkningar och förslag rörande ersättningarna för städningsarbete inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm m. m. Marcus. 54 s. **Fi.**
8. Betänkande med förslag angående den statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsverksamheten samt därmed sammanhängande spörsmål. Hæggström. 275 s. 3 bil. **Jo.**
9. Utredning rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. Marcus. 145 s. **Jo.**
10. Betänkande med förslag angående rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 1. Lagförslag och motiv. Marcus. 530 s. **Jo.**
11. Betänkande med förslag angående rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 2. Kartbilagor. Vänern och Hjälmaren. Marcus. 4 s. 17 kartor. **Jo.**
12. Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1936. Beckman. 196 s. 1 karta. **S.**
13. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. Norstedt. 175 s. **Ju.**
14. Betänkande med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder till motverkande av överdriven skuldsättning inom jordbruket. Marcus. 303 s. **Jo.**
15. Utredning med förslag till vissa åtgärder för trafiksäkerhetens höjande vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg samt järnvägarnas beredande av bidrag av automobilskattemedel till säkerhetsanordningarna vid dylika korsningar. Hæggström. 107 s. **K.**
16. Hembiträdesutredningens betänkande. 1. Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden. Beckman. 202 s. **S.**
17. Betänkande angående vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor. Beckman. 48 s. **Fö.**
18. Promemoria angående grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk. Norstedt. 67 s. **Ju.**
19. Betänkande med förslag till åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur. Idun. 81 s. **Ju.**
20. Utredning angående de rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden. Norstedt. 54 s. **Ju.**
21. Betänkande med förslag till lag om minimilöner för lantarbetare. Beckman. 214 s. **Jo.**
22. Efterskrift till »Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid». Av E. Schalling. Marcus. 66 s. **E.**
23. Betänkande angående pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet. Beckman. 146 s. **S.**
24. Förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv. Norstedt. 132 s. **Ju.**
25. Utredning rörande flottans fartygstyper m. m. Norstedt. 232 s. **Fö.**
26. Betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten. Beckman. 221 s. **S.**
27. Betänkande med förslag till lönereglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor. Norstedt. 122 s. **Fi.**
28. Betänkande med förslag till lag om skyddskoppympning m. m. Beckman. (2), 482 s. 1 karta. **S.**
29. Betänkande med förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m. Marcus. 246 s. 2 kartor. **Jo.**
30. Redogörelse för inventering av odlingsjord å kronoparkerna nedanför odlingsgränsen i de två nordligaste Norrlandslänen ävensom för vissa andra uppdrag. Kihlström. 82 s. **Jo.**
31. Betänkande med förslag angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan. Beckman. 78 s. 3 bil. **S.**
32. 1936 års lönekommitté. Betänkande med utredning och förslag angående dyrortsgrupperingen. Marcus. 178 s. **Fi.**
33. Betänkande med förslag angående den fasta lantbruksundervisningens ordnande. Marcus. 270 s. **Jo.**
34. Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. Beckman. 122 s. **S.**
35. Betänkande med förslag till lagstiftning om grundvatten m. m. Norstedt. 144 s. **Ju.**
36. Universitetsberedningen. Utredning i fråga om universitetens verksamhet och organisation. Hæggström. vj, 210 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1937:36
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UNIVERSITETSBEREDNINGEN

UTREDNING I FRÅGA OM UNIVERSITETENS VERKSAMHET OCH ORGANISATION

STOCKHOLM 1937
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.

371615
KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Till

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet.

Den 13 januari 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att *dels* uppdraga åt kanslern för rikets universitet att jämte tre andra av chefen för nämnda departement anmodade sakkunniga verkställa utredning angående de, på sätt framginge av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, av statens organisationsnämnd väckta frågorna rörande universitetens verksamhet och organisation ävensom vissa andra av departementschefen i berörda yttrande antydda spörsmål, *dels* anmoda kanslern för rikets universitet att såsom ordförande leda denna universitetsberednings förhandlingar, *dels ock* utse sekreterare hos sagda beredning. Vidare bemyndigade Kungl. Maj:t beredningen att för särskilda frågors dryftande inkalla speciellt sakkunniga till föredragning inför beredningen eller överläggning med densamma.

Departementschefens omförmälda uttalande till statsrådsprotokollet finnes återgivet å sid. 1—6 i beredningens närslutna yttrande.

Med stöd av förutnämnda bemyndigande uppdrog därefter departementschefen den 19 januari 1933 åt kanslern för rikets universitet Ernst Trygger att jämte ledamöterna av riksdagens första kammare, läroverksadjunkten Olof Olsson och professorn, numera statsrådet K. G. Westman samt ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören A. I. Anderson verkställa utredning i ovan berörda hänseenden. Tillika anmodades kanslern för rikets universitet att såsom ordförande leda denna universitetsberednings förhandlingar. Till beredningens sekreterare utsågs samtidigt kanslerssekreteraren J. H. M. Nordström.

Sedan Olsson och Anderson anhållit om befrielse från här ifrågavarande uppdrag, utsåg departementschefen den 6 mars 1934 till sakkunniga i deras ställe professorn vid karolinska mediko-kirurgiska institutet J. O. Olow och ledamoten av riksdagens första kammare, lektorn I. Hj. E. Pauli.

För att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt universitetsberedningen lämnade uppdraget hava till beredningen överlämnats *dels* statens organisationsnämnds underdåniga framställning den 18 januari 1932 ang.

koncentration av den högre undervisningen med däröver av vederbörande universitets- och högskolemyndigheter avgivna yttranden, *dels ock* en av docentföreningen i Lund till Kungl. Maj:t ingiven, den 24 januari 1933 dagtecknad skrift med anhållan om utredning genom beredningen av docentinstitutionen i dess helhet.

Genom beslut av Kungl. Maj:t nedan angivna dagar har universitetsberedningen fått sig anbefallt att verkställa utredning rörande vissa särskilda spörsmål, nämligen:

1) den 12 maj 1933 utredning av frågan om rasbiologiska institutets i Uppsala ställning, program och arbetsformer;

2) den 29 september 1933 utredning av frågan om samarbete mellan naturhistoriska riksmuseets paleozoologiska avdelning och institutionen för paleontologi och historisk geologi vid universitetet i Uppsala;

3) den 10 maj 1935 utredning av frågan, huruvida och i vilken omfattning anslag till egyptiska museet i Stockholm bör uppföras i riksstaten, därest bidrag till museet av lotterimedel upphöra att utgå, ävensom rörande lämpligheten av en sammanslagning av nämnda museum och Victoriamuseet för egyptiska fornsaker vid universitetet i Uppsala;

4) den 6 mars 1936 utredning rörande åtgärder till botande av den brist i universitetsorganisationen, som föranledes därav, att undervisnings- och administrativa göromål vid universiteten numera i många fall tagit en sådan omfattning, att föga tid blir övrig för vederbörande ämnesrepresentanter att bedriva självständigt vetenskapligt arbete;

5) den 13 mars 1936 utredning ang. behovet av ändringar i fråga om bestämmelserna rörande universitetslektorerna i tyska, franska och engelska språken, såvitt angår förordnandenas längd och andra därmed sammanhängande spörsmål.

Vidare har Kungl. Maj:t genom särskilda remisser infordrat beredningens yttrande i här efteråt omförmälda ärenden, nämligen:

6) den 31 oktober 1934 över en av kanslern för rikets universitet gjord framställning om inrättande av en ny professur inom den juridiska fakulteten vid universitetet i Lund;

7) den 5 november 1934 över en av byggnadsstyrelsen gjord framställning om anvisande av anslag för fullföljande av utredningen om och vidtagande av förberedande arbeten för nybyggnader för de till karolinska institutet hörande institutionerna i teoretiska ämnen;

8) den 14 december 1934 över en av karolinska institutets lärarkollegium gjord framställning om inrättande av en professur i bakteriologi, serologi och immunitetslära vid karolinska institutet;

9) den 16 november 1935 över en av den matematisk-naturvetenskapliga sektionen av den filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund och det

större akademiska konsistoriet därstädes gjord framställning om inrättande vid sagda universitet av en professur i limnologi;

10) den 8 juli 1936 över två särskilda framställningar om resekostnads- och traktamentsersättning åt sakkunniga i två akademiska befordringsärenden.

I en av de i statsrådsyttrandet vid beredningens tillsättning berörda specialfrågorna — om riksgiltighet för akademiska tentamensbetyg — ävensom rörande de här ovan under nr 1)—3) samt 6, 7, 9 och 10 omförmälda spörsmålen har beredningen avgivit särskilda yttranden med utredning och förslag i respektive ämnen, nämligen:

den 27 september 1933 ang. riksgiltighet för akademiska tentamensbetyg;

den 18 december 1933 ang. rasbiologiska institutets ställning, program och arbetsformer;

den 6 september 1934 ang. samarbete mellan naturhistoriska riksmuseets paleozoologiska avdelning och paleontologiska institutionen i Uppsala m. m.;

den 15 november 1934 ang. inrättande av en ny professur inom den juridiska fakulteten vid universitetet i Lund;

den 24 januari 1935 ang. preliminär utredning rörande nybyggnader för de till karolinska institutet hörande institutionerna i teoretiska ämnen;

den 18 september 1935 ang. anslag till egyptiska museet i Stockholm m. m.;

den 12 december 1935 ang. inrättande vid universitetet i Lund av en professur i limnologi m. m.;

den 5 november 1936 ang. resekostnads- och traktamentsersättning åt sakkunniga i två akademiska befordringsärenden, vilket yttrande innehåller förslag till ändring i vissa hänseenden av nu gällande bestämmelser i ämnet.

De flesta av de utav beredningen sålunda framlagda förslagen hava i huvudsakliga delar lagts till grund för Kungl. Maj:ts åtgärder i de olika ämnena.

Härjämte har beredningen med föranledande av särskilda remisser avgivit ett 40-tal yttranden i ärenden ang. återbesättande av professors- och andra ordinarie lärarbefattningar vid universiteten och karolinska institutet.

De under nr 4, 5 och 8 här ovan omförmälda remisserna hava icke särskilt besvarats utan behandlas i beredningens slutliga yttrande.

Sedan beredningen nu slutfört sitt arbete, får beredningen härmed till Herr statsrådet överlämna sitt slutliga yttrande, vari uti särskilda avdelningar behandlas *dels* vissa organisatoriska spörsmål, som beröra flera fakulteter (sektioner) vid de akademiska läroanstalterna, *dels ock* organisa-

tionen av envar utav de teologiska, juridiska, medicinska och filosofiska fakulteterna.

Vid utarbetandet av detta yttrande har beredningen sökt giva detsamma en så kortfattad och koncentrerad form som möjligt. Beredningen har sålunda endast i enstaka fall ansett nödigt att lämna redogörelse för äldre förhållanden. Likaså hava hänvisningarna till författningsbestämmelser samt beslut av Kungl. Maj:t och kanslern för rikets universitet i möjligaste mån begränsats. Slutligen har det av beredningen insamlade statistiska materialet endast i vissa delar särskilt redovisats i yttrandet.

Å andra sidan har beredningen i flera fall ansett sig böra i olika sammanhang återkomma till innebörden av de för vissa professurer föreslagna nya benämningarna och till åtskilliga andra viktigare upplysningar. Beredningen har nämligen utgått ifrån, att många av dem, som komma att taga del av beredningens yttrande, huvudsakligen intressera sig för en viss fakultet eller sektion och därför möjligen inskränka sig till att studera endast vissa delar av yttrandet.

De till beredningen överlämnade handlingarna återställas härjämte. Tillika överlämnas en del av beredningen införskaffat, till belysande av de behandlade frågorna ägnat material.

Stockholm den 7 oktober 1937.

ERNST TRYGGER.

K. G. WESTMAN. JOHN OLOW. IVAN PAULI.

H. Nordström.

Omfattningen av det åt universitetsberedningen lämnade uppdraget.

Ecklesiastikministerns direktiv vid universitetsberedningens tillsättning. Enligt det offentliggjorda statsrådsprotokollet för den 13 januari 1933 anförde statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet såsom motiv för sin hemställan om tillsättandet av universitetsberedningen följande:

»I framställning till Kungl. Maj:t den 18 januari 1932 har statens organisationsnämnd ifrågasatt en utredning rörande det inbördes förhållandet i undervisningshänseende mellan universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet, syftande till en koncentration av undervisningen i vissa ämnen eller ämnesgrupper. Enligt organisationsnämndens i skrivelsen uttalade uppfattning torde även möjligheterna för ett samarbete med Stockholms och Göteborgs högskolor böra undersökas. En koncentration av undervisningen i vissa avseenden kunde enligt nämndens mening, utan ökning av statsverkets utgifter, medföra fördelar för den vetenskapliga forskningen, dels genom ökade möjligheter till en bättre utrustning av material och apparatur samt dels ock framför allt därigenom, att utan ökning av sammanlagda antalet akademiska lärostolar i landet en stegrad specialisering kunde vinnas inom sådana områden av vetenskapen, där behov därav förefunnes.

Över organisationsnämndens framställning ha yttranden avgivits av universiteten i Uppsala och Lund, karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs högskolor. Samtliga hörda läroanstalter ha tillstyrkt en utredning i angivna hänseenden. I yttrandena ha tillika framförts vissa synpunkter på de av organisationsnämnden resta spörsmålen. Särskilt har från skilda håll understrukits angelägenheten av att en eventuell utredning verkställes skyndsamt, med hänsyn till önskemålet att väl motiverade och trängande anslagskrav ej må hållas tillbaka i avbidan på en under avsevärd tid pågående undersökning av de många olikartade problem, som här möta.

Då jag nu inför Eders Kungl. Maj:t anmäler detta ärende i syfte att igångsätta den föreslagna utredningen, vill jag från början betona, att jag icke åsyftar upptagandet av en vidlyftig kommittéutredning. Min avsikt är att bereda representanter för de närmast berörda högskolorna jämte särskilt tillkallade sakkunniga tillfälle till fria överläggningar under ledning av kanslern för rikets universitet. I den mån dessa överläggningar giva ett

preliminärt, vare sig positivt eller negativt resultat angående möjligheten att vidtaga åtgärder för mera planmässig arbetsfördelning eller för besparingar inom ett visst område, bör en kortfattad redogörelse för detta resultat avgivas till chefen för ecklesiastikdepartementet. Därest anledning därtill föreligger, kan sedermera den av de sakkunniga behandlade frågan göras till föremål för en mera detaljerad utredning inom ecklesiastikdepartementet eller annorledes. Den tillsatta beredningen — som torde få benämnas universitetsberedningen — skulle sålunda begränsa sig till spörsmål av mera principiell natur. Då uppenbarligen denna beredning icke kan göras så stor att den i sig innesluter sakkunniga representanter för alla de ämnesområden, som skola behandlas, bör medgivande lämnas beredningen att för särskilda frågors dryftande inkalla speciellt sakkunniga till föredragning inför beredningen eller överläggning med densamma.

Jag övergår härefter till de olika ämnen, som böra av universitetsberedningen övervägas. Härvid vill jag förutskicka, att beredningen bör upptaga till dryftande även vissa problem, som icke direkt berörts i organisationsnämndens skrivelse.

Vår svenska universitetsorganisation har under de sista femtio åren kunnat uppvisa en enastående och storartad utveckling, en utveckling som på ett för landet i allo lyckligt sätt löpt parallellt med det allmänna kulturlivets skiftningar och med den vetenskapliga forskningens fördjupning och expansion. Våra universitet stå också numera såsom fullt jämbördiga delägare i den internationella vetenskapliga intressegemenskapen. I full förståelse för den vetenskapliga forskningens betydelse för landets allmänna andliga odling hava också statsmakterna med beaktande av utvecklingens krav frikostigt medverkat till inrättande av nya lärostolar och till uppbyggande och utrustning av nya vetenskapliga institutioner, speciellt för de medicinska och naturvetenskapliga disciplinerna.

Vad som i särskild grad karakteriserat universitetsorganisationens utveckling i landet har varit tillkomsten av de fria högskolorna i Stockholm och Göteborg. Från att hava varit enskilda forskningsinstitut med ett begränsat forskningsområde och med en begränsad elevkår hava dessa numera utvecklat sig till betydande högskolor med en omfattande undervisning och examination. De koncessioner, som av Kungl. Maj:t i sistnämnda hänseende givits högskolorna, hava härutinnan ställt dem i paritet med de statliga universiteten, och man torde numera hava att räkna med dessa högskolor såsom ett fast och bestående led i landets universitetsorganisation.

Sådana som förhållandena för närvarande gestalta sig, kunna teologiska examina avläggas vid statsuniversiteten i Uppsala och Lund, juridiska examina vid nämnda två universitet samt vid Stockholms högskola, medicinska examina vid statsuniversiteten samt vid den statliga medicinska hög-

skolan i Stockholm, karolinska institutet, humanistiska examina vid universiteten i Uppsala och Lund, Göteborgs högskola samt delvis även vid Stockholms högskola och slutligen matematisk-naturvetenskapliga examina vid statsuniversiteten och vid Stockholms högskola.

Genom organisationsnämndens ovan åberopade skrivelse har spörsmålet om ett närmare samarbete och en mera planmässig arbetsfördelning mellan de högre vetenskapliga läroanstalterna aktualiserats. För organisationsnämnden har härvid besparingssynpunkten helt naturligt spelat en stor roll. Nämnden har emellertid ingalunda förbisett, att problemet har flera sidor och att invändningar ur olika synpunkter kunna göras mot genomförandet av den ifrågasatta arbetsfördelningen.

Därest våra universitet och fria vetenskapliga högskolor vore att betrakta uteslutande eller väsentligen såsom utbildningsanstalter för blivande ämbetsmän, skulle en vittgående koncentration av undervisningen och en viss fördelning av uppgifterna de olika högskolorna emellan förefalla såsom en naturlig rationalisering av verksamheten. Men det bör icke lämnas ur sikte, att undervisningen och ämbetsmannautbildningen endast är en sida av universitetens verksamhet. Deras uppgift är tillika att utöva vetenskaplig forskning och såsom framhållits av de filosofiska fakulteterna såväl i Uppsala som i Lund är även för den elementära universitetsundervisningen och examinationen kontakten med den aktuella forskningen värdefull.

Även om dessa allmänna reservationer böra uttalas beträffande tanken på en ökad arbetsfördelning mellan de ifrågavarande läroanstalterna, kan dock spörsmålet icke avvisas. Redan det ekonomiska läget nödvändiggör en avvägning och gallring av anslagskraven för olika vetenskapliga ändamål. En ökad planmässighet framför allt vid fortsatt utbyggande av den bestående organisationen bör eftersträvas, i syfte att befintliga möjligheter till arbetsfördelning och besparingar sorgfälligt tillvaratagas.

Några särskilda spörsmål böra i detta sammanhang omnämnas såsom förtjänta av prövning.

I ett yttrande från Göteborgs högskola har antytts möjligheten av ett samarbete mellan olika högskolor i den formen att en professor, anställd vid ett lärosäte, periodiskt gästar ett annat lärosäte och där meddelar undervisning och förrättar examination. En sådan koncentration kunde i vissa fall med mindre olägenheter genomföras än en anordning enligt vilken de studerande hänvisades att förlägga sina studier i visst ämne till annan läroanstalt än deras egen.

Ett annat spörsmål, som i detta sammanhang förtjänar övervägas, gäller riktlinjerna för de fria högskolornas utveckling och dessa högskolors förhållande till de statliga universiteten. Såsom jag förut antytt, hava statsmakterna beredvilligt medverkat till skapandet av nya lärostolar vid uni-

versiteten, en medverkan, som betingats såväl av behovet av en fast representation för nya ämnen som av önskvärdheten att genom personliga professurer bereda framstående forskare betryggande arbetsmöjligheter. Samtidigt har emellertid vid de fria högskolorna en stark expansion ägt rum, vilken företrädesvis tagit sig uttryck i tillkomsten — tack vare enskilda donationer — av nya professorsbefattningar. Utvecklingen på detta område synes ha varit beroende delvis av tillfälligt verkande omständigheter, och man torde väl kunna påstå, att någon närmare utformad plan icke förelegat. Följden härav har blivit, att inom ett vart av vissa ämnesområden skapats lärostolar, vilka — utan att vara direkt betingade av något mera påtagligt behov — måhända icke skulle hava tillkommit, därest en planmässig samverkan varit förhanden mellan de olika universiteten och högskolorna. Det synes mig böra tagas under övervägande, huruvida och i vilken omfattning en dylik dubblering av professurer i längden är för den akademiska undervisningen och den vetenskapliga forskningen nödvändig och gagnelig i betraktande av vårt lands begränsade möjligheter att samtidigt tillgodose kraven på specialisering och utbrytning av nya forskningsgrenar till självständiga ämnen med egna lärostolar och institutioner. Otvivelaktigt vore det av betydelse att vinna samförstånd om riktlinjerna för den närmaste framtidens utveckling i detta hänseende. Vid utredningen bör uppmärksamhet även ägnas åt institutioner och lärostolar, som icke äro knutna vid universiteten eller högskolorna, såsom rasbiologiska institutet och vetenskapsakademiens institutioner.

Anser jag sålunda, att en undersökning bör komma till stånd i syfte att utreda behovet av olika lärostolar i närbesläktade ämnen, synes mig denna undersökning i samband därmed även böra taga sikte på möjligheten att vinna en större smidighet i ämnesrepresentationen vid universiteten och densammas större anpassning efter faktiskt föreliggande förhållanden. En framstående representant för ett betydelsefullt forskningsområde vid sidan av de obligatoriska ämbetsexamensämnena lämnar sin lärostol, någon mera betydande efterträdare står icke till buds, enligt nu gällande bestämmelser måste professuren omedelbart anslås ledig och universitetet kan få nöja sig att till innehavare av lärostolen erhålla en person, som visserligen måhända fyller nödtorftiga kompetenskrav men som saknar förmåga att hålla den vetenskapliga forskningen på den nivå som önskas. Samtidigt kan universitetet inom ett annat ämnesområde äga en obefordrad forskare av utomordentliga kvalifikationer, som av ogynnsamma konjunkturer förhindras att såsom professor fullfölja sitt vetenskapliga arbete, vare sig att någon professorsstol i hans ämne icke finnes eller den professur, vars ämne han representerar, är besatt med ordinarie innehavare. En dylik brist på anpassbarhet i den nuvarande universitetsorganisationen är enligt min mening en svaghet. Detta leder tanken in på ett spörsmål, som förut varit föremål

för livligt dryftande, nämligen skapandet av s. k. rörliga professurer eller förvandling av ett antal för närvarande fasta professurer till rörliga sådana.

Redan före 1876 års universitetsreform förefunnos s. k. rörliga adjunkturer. Vid såväl 1876 som 1877 års riksdagar var frågan om inrättande av rörliga professurer föremål för behandling, men ledde icke till något positivt resultat. Det med denna anordning avsedda syftet tillgodosågs därefter förmedelst inrättande tid efter annan vid förefintligt behov av personliga professurer. Tanken upptogs vidare av 1918 års sakkunniga rörande docentinstitutionen, men ledde ej heller då till något resultat. I viss mån kan man säga, att ett motsvarande syftemål förverkligats genom tillkomsten av de s. k. forskarstipendierna, men dessa äro till tiden begränsade och giva icke sin innehavare den ställning och arbetsmöjligheter, som en professur är avsedd att giva. Såsom jag förut antytt, anser jag frågan om inrättande av rörliga professurer vara ett av utvecklingen betingat önskemål, och jag håller före, att den utredning, som enligt min mening bör komma till stånd rörande en samverkan universitet och högskolor emellan i avseende å antalet professurer i olika ämnen, även bör taga sikte på nu senast angivna förhållande.

Jag övergår härefter till ett spörsmål rörande examensväsendet, som icke är utan samband med de frågor, jag här ovan behandlat.

Utvecklingen på examensväsendets område har gått i ett jämnt och lugnt tempo och man kan i stort säga, att det akademiska examensväsendet på ett i det hela tillfredsställande sätt anpassat sig efter de behov, som vid olika tider förelegat i avseende å tjänstemannautbildningen eller över huvud de uppgifter ett examensväsende avser att fylla. Nu gällande examensstadgar inom samtliga fakulteter stamma från 1900-talets första decennium[1]; under de mer än tjugu år, som härefter förflutit, har utvecklingen tvivelsutan medfört nya och andra behov, och krav börja resas, ej minst från den studerande ungdomens egen sida, om en revision av gällande examensbestämmelser. Det torde också i sinom tid förtjäna att tagas under omprövning, huruvida icke tiden är inne för en dylik revision i syfte att anpassa examensväsendet efter de i mångt och mycket ändrade förhållanden, som nu föreligga inom samhällslivet i jämförelse med vad förhållandet var vid tidpunkten för nu gällande bestämmelsers tillkomst. Jag vill erinra, hurusom kanslern för rikets universitet i en skrivelse den 15 juni 1932 hemställt om en utredning rörande det medicinska studieväsendet, vilket spörsmål utan gensägelse snart tränger till sin lösning. En omläggning av det teologiska examensväsendet i syfte att vinna ett fördjupande av vissa för prästämbetet betydelsefulla kunskaper är säkerligen också av nöden. Frågan om en statsvetenskaplig examen, som skulle i vissa fall ersätta de nuvarande

[1] Nya stadgor angående teologiska och juridiska examina samt statsvetenskaplig examen hava fastställts år 1935.

för den civila ämbetsmannabanan obligatoriska juridiska examina, har aktualiserats i det offentliga meningsutbytet. Och beträffande de filosofiska fakulteterna torde snart nog spörsmålet om en revision av de nuvarande lärarexamina träda i förgrunden. Det är givet att frågor av senast angivna art, vilka äro av den största betydelse ej endast för universitetens arbete utan för samhället i dess helhet, snart böra upptagas till dryftande, och jag har för avsikt att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område för att i sinom tid söka medverka till den förnyelse av de akademiska examensstadgarna, som av utvecklingen och av förhållandena kan påkallas.

Innan emellertid nu senast berörda spörsmål äro mogna att definitivt upptagas till dryftande, anser jag en annan det akademiska examensväsendet berörande fråga böra och kunna utan dröjsmål bliva föremål för en allsidig prövning. Det nuvarande examensväsendet förutsätter som bekant i stort sett — jag frånser vissa detaljer i de medicinska examina — att studierna för en och samma examen bedrivas och de i en och samma examen ingående examensbetygen förvärvas vid ett och samma universitet. En studerande måste följaktligen vid samma universitet avlägga samtliga de för hans examen erforderliga tentamina och kan sålunda icke studera och tentera i vissa ämnen vid ett universitet och i andra i samma examen ingående ämnen vid ett annat universitet. Denna regel, att examen måste avläggas vid det universitet, där studierna bedrivits och där samtliga för examen erforderliga tentamina avlagts, var tvivelsutan fullt naturlig vid en tid, då kommunikationsförhållanden och andra omständigheter gjorde ett förläggande av studierna till olika universitet både tidsödande och kostsamt. Men man kan säga, att den förlorat i giltighet allt efter de ökade möjligheter, som nuvarande samfärdsmedel och andra förhållanden skapat för ett förläggande av studier i vissa ämnen till ett universitet och i andra till ett annat. Det synes mig vara ett av utvecklingen och ändrade tidsförhållanden betingat önskemål, att den frågan nu upptages till omprövning, huruvida icke föreskrifter borde utfärdas rörande s. k. riksgiltighet av akademiska examensbetyg, d. v. s. rätt för en studerande att i och för examen vid ett universitet få tillgodoräkna sig vid ett annat universitet för denna examen bedrivna studier och avlagda tentamina. Givetvis bör undersökningen härom närmast avse statsuniversiteten, men jag anser det även böra övervägas, om ej även de fria högskolorna böra inbegripas härutinnan. En förutsättning för reformen torde överhuvud vara att vissa garantier komma att skapas i avseende å likvärdiga examenskurser.»

Ämbetsskrivelse den 6 mars 1936. I samband med behandlingen av frågan om inrättande vid vetenskapsakademien av en personlig professur åt professorn i fysik vid universitetet i Uppsala K. M. G. Siegbahn uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 6 mars 1936 åt beredningen att verkställa utredning rörande åtgärder till botande av den brist i universitetsorga-

nisationen, som föranleddes därav, att undervisnings- och administrativa göromål vid universiteten numera i många fall tagit en sådan omfattning, att föga tid bleve övrig för vederbörande ämnesrepresentanter att bedriva självständigt vetenskapligt arbete. Av den till beredningen avlåtna skrivelsen framgår, att föredragande departementschefen uttalat såsom sin mening, att de anordningar till motverkande av nyss angivna, för vårt lands vetenskapliga forskningsarbete farliga utveckling, vilka i första hand syntes förtjänta av en närmare undersökning, vore dels inrättandet av *särskilda forskningsprofessurer*, dels *inskränkning av föreläsningsskyldigheten*, dels ock beredande av möjlighet för professorerna att *utan förlust av löneinkomster* i viss utsträckning erhålla *ledighet för forskningsarbete*, men att även andra åtgärder för vinnande av det angivna syftet vore tänkbara, samt att förhållandena sannolikt ställde sig olika inom olika fakulteter.

Sammanfattning. Enligt förut angivna vid beredningens tillkomst lämnade direktiv för dess arbete skulle beredningen undersöka de akademiska läroanstalternas verksamhet och organisation i syfte att utreda, huruvida man genom större planmässighet och intimare samarbete kunde på vissa punkter åstadkomma besparingar å de nu utgående anslagen till nämnda anstalter och härigenom få möjlighet att utan en annars ofrånkomlig ökning av sagda anslag förbättra och utveckla universitetsorganisationen. Men det skulle även tillkomma beredningen att utan anläggande av direkta besparingssynpunkter undersöka förefintliga möjligheter att på ett effektivare och rationellare sätt organisera det vetenskapliga arbetet i landet.

Såsom särskilda spörsmål, vilka vore förtjänta av övervägande, angav statsrådet följande ämnen:

1) Möjligheten av ett samarbete mellan olika lärosäten i den formen, att en professor, anställd vid ett lärosäte, periodiskt gästar ett annat och där meddelar undervisning och förrättar examination *(flyttande lärare)*.

2) Riktlinjerna för *de fria högskolornas utveckling och* dessa högskolors *förhållande till de statliga universiteten*.

3) *Förhållandet mellan de akademiska lärosätena samt vissa fristående vetenskapliga institutioner*, såsom rasbiologiska institutet och vetenskapsakademiens institutioner.

4) Möjligheten att vinna större smidighet i ämnesrepresentationen vid universiteten och större anpassning av densamma efter faktiskt föreliggande förhållanden — frågan om s. k. *rörliga professurer*.

5) Frågan om s. k. *riksgiltighet för akademiska tentamensbetyg*.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 6 mars 1936 fick beredningen sig anbefallt att särskilt undersöka frågan om möjligheterna att undanröja den fara för universitetens ställning som vetenskapliga forskningshärdar, vilken orsakas av den stora omfattning, vari undervisning och administrativa göromål

taga professorernas tid i anspråk. Med den tolkning, som beredningen nyss här ovan ansett sig böra giva åt det beredningen från början lämnade uppdraget, innebär beslutet av den 6 mars 1936 icke så mycket en utvidgning av sagda uppdrag som en precisering av detsamma på en viss punkt.

Under utförandet av sitt arbete har beredningen på ett flertal områden kunnat konstatera, hurusom lärarorganisationen intimt sammanhänger med och är beroende av *studiegången och examensordningen*. Ehuru beredningen vid sina undersökningar ansett sig böra utgå från de nu gällande examensstadgorna, har beredningen därför funnit sig föranlåten att söka skaffa sig en allmän överblick över de reformfrågor, berörande examensväsendet, vilka kunna anses särskilt aktuella. Beredningen har därvid sökt bilda sig en uppfattning angående de alternativ, som närmast synas kunna ifrågakomma vid frågornas lösning. Avsikten har varit, att de förslag, som beredningen kunde komma att framföra, skulle läggas så att de icke försvårade utan om möjligt underlättade blivande reformer på examensväsendets område.

Vissa av de här förut berörda spörsmålen har beredningen behandlat i sina till Kungl. Maj:t tidigare ingivna framställningar ang. riksgiltighet för akademiska tentamensbetyg, ang. rasbiologiska institutets ställning, program och arbetsformer samt ang. samarbete mellan naturhistoriska riksmuseets paleozoologiska avdelning och paleontologiska institutionen i Uppsala m. m.

I efterföljande yttrande, vari beredningen redogör för resultatet av sina undersökningar i övrigt, diskuterar beredningen först en del spörsmål av mera allmän innebörd, vilka beröra organisationen av det akademiska forsknings- och undervisningsarbetet, samt granskar därpå, fakultet efter fakultet, professurerna och övriga mera självständiga lärarbefattningar.

Avd. I.

Vissa organisatoriska spörsmål, som beröra flera fakulteter (sektioner) vid de akademiska läroanstalterna.

A. Organisationen av det akademiska forsknings- och undervisningsarbetet.

Det vetenskapliga forskningsarbetet i vårt land försiggår huvudsakligen vid de läroanstalter, som hava att svara för den över skolstadiet liggande undervisningen, d. v. s. vid statsuniversiteten och de fria högskolorna samt fackhögskolorna. Men dylikt arbete bedrives även vid åtskilliga fristående institutioner: museer, arkiv, bibliotek och forskningsinstitut av skilda slag. Statsuniversiteten (däri inberäknat karolinska institutet) samt Stockholms och Göteborgs högskolor sammanfattas ofta under den gemensamma benämningen »akademiska lärosäten».

Universitetsberedningens uppdrag avser närmast statsuniversiteten, men det omfattar även dessas förhållande till de fria högskolorna och till åtskilliga av de fristående vetenskapliga institutionerna. Med den utveckling, som de fria högskolorna småningom undergått, och den viktiga uppgift, de numera fylla i den vetenskapliga undervisningens och forskningens tjänst, blir det nödvändigt för beredningen att på åtskilliga punkter behandla samtliga akademiska lärosäten såsom en enhet.

1. *Fakulteter och sektioner.*

Den nivå, som forskningen i ett land intager, är naturligen i första rummet beroende på de enskilda forskarna och deras prestationer. Det är på deras skicklighet, initiativkraft och ansvarskänsla, som allt ytterst ankommer. Men om deras arbete skall bliva verkligt fruktbringande från forsknings- och undervisningssynpunkt, måste de infogas i en vetenskaplig organisation, som kan svara för enhetlighet och planmässighet i arbetet inom större sammanhängande områden av det vetenskapliga arbetsfältet, och vilken kan bereda den enskilde forskaren det stöd och den hjälp, som samråd och samverkan med de inom angränsande ämnen arbetande kollegerna förmå skänka.

De akademiska organ, som närmast hava att svara för planläggningen och övervakandet av det vetenskapliga forsknings- och undervisningarbetet,

äro fakulteterna, d. v. s. lärarkollegier, vart och ett bestående av professorerna inom en grupp besläktade ämnen. Det är därför av stor betydelse, att fakulteterna icke spänna över alltför stora eller heterogena områden samt att den professor, som leder fakultetens förhandlingar, dekanus, är i besittning av de egenskaper, som böra finnas hos en ordförande, och förvärvat sig en god allmän överblick över fakultetens arbetsområde.

Det vetenskapliga arbetsfältet, till den del detta är föremål för bearbetning vid universiteten, har av gammalt varit uppdelat mellan 4 fakulteter: den teologiska, den juridiska, den medicinska och den filosofiska. Själva materialet, som är föremål för bearbetning, är i viss utsträckning gemensamt för skilda fakulteter, men bearbetningen sker med anläggande av olika synpunkter. I ett par fall är samma ämne föremål för studier inom två fakulteter (religionshistoria och nationalekonomi).

På grund av det stora antalet lärostolar inom filosofiska fakulteten och den alltmer fortgående specialiseringen av det vetenskapliga arbetet inom denna fakultet, en omständighet som gjorde, att den enskilde professorn blev alltmer främmande för stora delar av fakultetens arbetsområde, vidtogs genom 1876 års universitetsstatuter den ändringen, att fakulteten för handläggandet av vissa göromål uppdelades i 2 sektioner: en humanistisk och en matematisk-naturvetenskaplig. Åtskilliga av de för universiteten viktigaste frågorna, såsom utnämning av professorer och andra ordinarie lärare samt förordnande av docenter, skola enligt gällande bestämmelser handläggas av vederbörande sektion och icke av filosofiska fakulteten i dess helhet. De åligganden i avseende å undervisningens anordnande, uppgörande av studieplaner, examinationsskyldighetens fördelning, disputationsprovens bedömande samt bestämmande av läroämnens omfång och fördelning, vilka tillkomma filosofiska fakulteten, kunna av fakulteten överlåtas å vederbörande sektion. Utvecklingen synes alltmer gå i den riktningen, att även sådana frågor, som formellt handläggas av fakulteten, i realiteten prövas av endast de professorer, vilka tillhöra vederbörande sektion.

Delning av filosofiska fakulteten. Att den nuvarande uppdelningen på endast 4 fakulteter, vilken ju tillkommit under helt andra förhållanden än de nu rådande, är föga rationell kan näppeligen bestridas. Vid Stockholms högskola — liksom vid universiteten i Oslo och Köpenhamn — har man redan dragit konsekvenserna av utvecklingen och fullständigt skilt de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga avdelningarna från varandra.[1] Enligt beredningens mening torde tiden nu vara mogen att även vid universiteten i Uppsala och Lund ombilda de humanistiska och matematisk-

[1] De fakulteter, som motsvara den filosofiska fakultetens båda sektioner, benämnas i Oslo den historisk-filosofiska och den matematisk-naturvetenskapliga, i Köpenhamn den filosofiska och den matematisk-naturvetenskapliga. Uppdelningen ägde i Köpenhamn rum redan år 1850, i Oslo år 1860.

naturvetenskapliga sektionerna till självständiga fakulteter.[1] Det synes till och med kunna ifrågasättas, huruvida ej envar av de sålunda nybildade fakulteterna kommer att bliva alltför stor och heterogen och således i sin tur behöver uppdelas på sektioner. En dylik uppdelning skulle exempelvis kunna äga rum på sådant sätt, att den humanistiska fakulteten omfattade en historisk-filosofisk och en språklig sektion samt den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten en matematisk-fysisk-kemisk och en biologisk sektion.

Bliva de nuvarande sektionerna självständiga fakulteter, böra närmare föreskrifter utfärdas i syfte att reglera avläggandet av sådana filosofiska examina, vari ingå ämnen från såväl den humanistiska som den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten,[2] samt för att trygga det samarbete mellan fakulteterna, som är önskvärt vid behandlingen av vissa frågor, särskilt rörande lärarutbildningen.

Professorer, tjänstgörande inom två fakulteter. Det har synts beredningen, som om det nuvarande systemet med dess fullständiga »boskillnad» mellan olika fakulteter även eljest skulle kunna tåla någon jämkning. Särskilt kunde det förtjäna att tagas under övervägande, huruvida icke en professor inom en av fakulteterna skulle kunna hava till åliggande att undervisa och examinera i sitt ämne även inom en annan samt äga säte och stämma inom denna fakultet i alla frågor, som beröra hans ämne. Redan nu förekommer stundom, att en professor efter särskilt förordnande förrättar examination inom annan fakultet än den han tillhör, liksom ock att en docent förordnas att giva en kurs inom annan fakultet än den egna. Att anordningen med en professor, som tjänstgör inom två fakulteter, stundom kan väntas medföra vissa besparingar torde ligga i öppen dag. I äldre tider synes det någon enstaka gång hava förekommit, att en universitetsprofessor intagit en sådan dubbelställning,[3] och vid Stockholms högskola har hinder för anordningen i fråga icke ansetts föreligga. Såsom framgår av högskolans katalog för vårterminen 1937, anses professorn inom stats- och rättsveten-

[1] Det kan förtjäna framhållas, att det större akademiska konsistoriet i Uppsala redan år 1875 uttalat sig för den filosofiska fakultetens uppdelning i 2 självständiga fakulteter.

[2] Jfr Kungl. Maj:ts resolution den 10 februari 1933 angående rätt för Stockholms högskola att anställa juridiska samt filosofiska examina och prov m. m. mom. 5 sista stycket (»att, därest i filosofisk examen förenas ämnen från såväl den matematisk-naturvetenskapliga som den humanistiska avdelningen, huvudriktningen inom examinandens studier, bedömd efter ämnenas och, i andra hand, betygsenheternas fördelning, skall avgöra, inom vilken avdelning examen skall avläggas, och att i tvivelaktiga fall avgörandet tillkommer den till tjänsteåren äldste av de båda avdelningarnas ordförande»).

[3] Följande exempel må nämnas: Vid universitetet i Lund fanns från slutet av 1600-talet fram till 1842 en professor i natur- och folkrätt samt etik och politik, vilken stundom räknades till den juridiska och stundom till den filosofiska fakulteten men under största delen av tiden ansågs tillhöra båda dessa fakulteter. — År 1728 inrättades i Lund en »philosophiæ naturalis et physices experimentalis professio». Åtminstone den förste innehavaren av denna lärostol, Kilian Stobæus, hade säte och stämma såväl i den medicinska som i den filosofiska fakulteten.

skapliga avdelningen i nationalekonomi med finansvetenskap tillhöra även den humanistiska avdelningen, där han läsåret 1935—1936 var dekanus. Tidigare har professorn i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt varit representant jämväl för ämnet statskunskap inom den humanistiska avdelningen. — De professurer beträffande vilka man i första hand synes hava anledning att verkställa undersökning rörande möjligheten av en sådan anordning att vederbörande professor tjänstgör inom två fakulteter, äro, såsom redan i det föregående antytts, professorsbefattningarna i religionshistoria och i nationalekonomi.[1]

Valda dekaner. I detta sammanhang vill beredningen fästa uppmärksamheten på en omständighet i fakulteternas nuvarande organisation, som i visst avseende synes innebära en svaghet. Värdigheten av ordförande — dekanatet — går efter fullmaktsålder i tur mellan ledamöterna inom en fakultet eller sektion. Är antalet professorer inom fakulteten eller sektionen jämförelsevis stort — i Uppsala har den humanistiska sektionen 24, den matematisk-naturvetenskapliga sektionen 19, den medicinska fakulteten 16 lärostolar — kommer varje enskild professor knappast att inneha dekanatet mer än *en* eller möjligen två gånger under sin professorstid. Under sådana omständigheter synes man näppeligen kunna begära, att dekanus skall hinna förvärva sig den ställning och den allmänna kännedom om fakultetens (sektionens) förhållanden, som äro av nöden, om han skall kunna leda fakultetens (sektionens) arbete så att denna på ett verkligt effektivt sätt fyller sin uppgift som initiativtagande och kontrollerande organ i fråga om det vetenskapliga arbetet inom fakultetens (sektionens) verksamhetsområde. Det förtjänar därför att tagas under övervägande, huruvida man ej för fakulteterna (sektionerna), liksom redan ägt rum beträffande universitetets rektor,[2] bör övergå till anordningen med en ordförande, dekanus, som särskilt väljes för viss tid, exempelvis 3 år.[3] Beredningen är medveten om, att det nuvarande systemet innebär åtskilliga fördelar, men håller före, att olägenheterna avgjort överväga. — I samband med övergången till den ifrågasatta anordningen med valda dekaner, vilka förutsättas komma att fungera under ett flertal år, synes man böra undersöka, huruvida icke rätten att tjänstgöra som promotor vid högtidlig promotion bör skiljas från dekanatet och promotor utses särskilt för varje tillfälle.

Om fakulteterna erhålla valda dekaner, kunna dessa — tillsammans med rektor och prorektor — bilda det mindre akademiska konsistoriet. Möjligen böra de även bliva självskrivna ledamöter av det större konsistoriet.

---

[1] Beredningen vill även erinra om att examensämnet geografi räknas såsom tillhörande såväl den humanistiska som den matematisk-naturvetenskapliga sektionen. — Jfr s. 10 o. 11, där beredningen föreslagit, att nämnda sektioner skulle bliva självständiga fakulteter.

[2] Genom 1876 års universitetstatuter.

[3] I Finland, Danmark och Norge har man valda dekaner.

Tillfälliga fakultets- och sektionsledamöter. Varje fakultet eller sektion består såsom beslutande myndighet av de till fakulteten eller sektionen hörande professorerna. Professorsvikarie är, utom i vissa undantagsfall, berättigad att deltaga i fakultetens (sektionens) behandling av frågor, som omedelbart beröra det av honom företrädda vetenskapsområdet. Däremot äga de fakulteten (sektionen) tillhörande lärare, vilka, utan att vara professorer, självständigt representera någon viss vetenskapsgren, icke rätt till säte och stämma i fakulteten (sektionen). Lärare av denna typ äro f. n. *dels* de medicinska fakulteten tillhörande ordinarie lärarna i medicinsk radiologi (Uppsala och Lund), i öron-, näs- och halssjukdomar (Lund), i ortopedi (Lund) och i fysikalisk diagnostik (Uppsala och Lund), *dels ock* föreståndaren för entomologiska avdelningen av den zoologiska institutionen vid universitetet i Lund samt biträdande läraren i geologi vid samma universitet. Dessa lärare, som äro chefer för kliniker eller institutioner eller mera fristående avdelningar av dylika och vilka på eget ansvar hava hand om undervisningen inom respektiva vetenskapsgrenar, synas böra äga rätt att deltaga i behandlingen av de ekonomiska, organisatoriska och andra frågor, som omedelbart beröra deras speciella områden.

2. *Professurer.*

Varje fakultets arbetsfält är uppdelat mellan ett antal lärostolar, professurer, vilkas innehavare skola svara för den vetenskapliga forskningen och undervisningen, var och en inom sitt särskilda område, *professurens ämnesområde*. Detta områdes avgränsning angives genom professurens benämning. Det närmare bestämmandet av en lärarbefattnings ämnesomfång eller av förhållandet mellan olika till befattningen hörande ämnen ankommer på Kungl. Maj:t (se universitetsstatuterna § 101 mom. 1[1]). Gränserna mellan professurerna äro ej sällan något flytande, i det att områden finnas, som äro och måste vara föremål för bearbetning vid mer än en lärostol. Stundom — detta är särskilt förhållandet med de personliga professorsbefattningarna — faller en professur helt och hållet inom gränserna för en eller flera andra lärostolar. Så är exempelvis fallet med de personliga professurerna i missionshistoria (faller inom gränserna för lärostolarna i kyrkohistoria och praktisk teologi), neurokirurgi (kirurgi och neurologi) och fysikalisk kemi (kemi) liksom med de icke-personliga professorsbefattningarna i otiatri (kirurgi), högspänningsforskning (fysik) och växtbiologi (botanik). Vad nämnda icke-personliga professurer beträffar, kommer utvecklingen i vissa fall sannolikt att gå i riktning mot en fullständig uppdelning av »moderprofessurernas» ämnesområden.

En professor är skyldig att vid det lärosäte, där han är anställd, vara

[1] Motsvarande bestämmelse finnes intagen i stadgarna för karolinska institutet. Beredningen har icke ansett påkallat att i samband med hänvisningarna till universitetsstatuterna anföra motsvarande författningsrum i nämnda stadgar.

vetenskaplig målsman och bära det vetenskapliga ansvaret för professurens hela ämnesområde. I regel skall han även hava ansvaret för *undervisning och examination* inom hela området. Sistberörda ansvar är dock stundom inskränkt till en del av området i fråga. Detta är förhållandet beträffande vissa av de s. k. dubbelprofessurerna (två likabenämnda lärostolar inom en och samma fakultet).

Huru undervisnings- och examinationsskyldigheten skall fördelas mellan professorer i samma eller närbesläktade vetenskapsgrenar, bestämmes i allmänhet jämlikt universitetsstatuterna § 114 mom. 2 av kanslern. I vissa fall har föreskrift härom meddelats av Kungl. Maj:t.

Vid de statliga akademiska läroanstalterna hava professurernas *benämningar* fastställts genom de av riksdagen antagna avlöningsstaterna för de särskilda lärosätena.

Från begreppet ämnesområde för en professur bör man särskilja begreppet *examensämne*, varmed förstås det studieområde, som från undervisnings- och examenssynpunkt skall sammanhållas till en särskild enhet. Examensämnena fastställas genom de av Kungl. Maj:t utfärdade examensstadgorna. I detalj regleras gränserna mellan de olika examensämnena vid fastställandet av kunskapsfordringarna i varje ämne. Ett examensämne kan omfatta flera i vetenskapligt hänseende jämförelsevis åtskilda studieområden (t. ex. sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning). Dylika mera fristående delar av ett examensämne benämnas även de ofta »ämnen».

Som regel synes en lärostols område böra sammanfalla med ett examensämne. Givetvis föreligger dock intet hinder att låta en lärostol omfatta två eller flera examensämnen (t. ex. professuren i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt) eller representera endast en del av ett stort examensämne (t. ex. professorsbefattningen i otiatri).

I professurernas benämningar synas av praktiska skäl namnen på examensämnena böra i största möjliga utsträckning ingå.

Önskvärt, att omfattningen av professurernas ämnesområden klarlägges. Att omfattningen av det till varje lärostol hörande ämnesområdet och, då professuren omfattar flera ämnen, dessas inbördes betydelse är någorlunda tydligt fastslagen, är på grund av utformningen av vårt svenska befordringssystem av mycket stor betydelse. I kanske flertalet av de fall, då särskilt starka meningsskiljaktigheter yppat sig under handläggningen av ett befordringsärende, kunna dessa skiljaktigheter ytterst föras tillbaka till vederbörandes olika uppfattning rörande nyssnämnda spörsmål. Genom fastare regler för lärostolarnas benämning, i syfte att genom namnets formulering lämna upplysning i berörda hänseenden, kan man helt säkert i avsevärd utsträckning undanröja anledningarna till tvekan.[1] I andra fall torde

[1] Se härom vidare s. 19.

särskilda beslut av Kungl. Maj:t (enligt universitetsstatuterna § 101 mom. 1) vara av nöden. Genom ett dylikt klarläggande av professurernas omfattning underlättar man i hög grad avgörandet av många befordringsärenden, vilka eljest skulle te sig ganska invecklade. Särskilt då utländska sakkunniga äro tillkallade, vilka helt naturligt sakna närmare kännedom om vårt befordringssystem, synes ett dylikt klarläggande vara önskvärt.

B. De akademiska befordringsgrunderna.

I anslutning till behandlingen av frågan om organisationen av det akademiska forskningsarbetet anser sig universitetsberedningen böra ingå på ett spörsmål, som är av stor betydelse för universiteten och deras verksamhet, nämligen önskvärdheten av att det utbildas fastare normer för bedömandet av den vetenskapliga skicklighet, som utgör befordringsgrunden vid tillsättandet av akademiska lärarbefattningar. Den nuvarande situationen i detta hänseende lämnar enligt beredningens mening åtskilligt övrigt att önska, en omständighet som onödigt försvårar och försenar många professorstillsättningar.

I § 53 mom. 1 av universitetsstatuterna stadgas: »För befordran till akademiska lärarbefattningar må ej andra grunder avses eller åberopas än graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet. Vid bedömandet av den vetenskapliga skickligheten skall hänsyn tagas jämväl till ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning. Prövas den vetenskapliga skickligheten hos två eller flera sökande vara lika, då må ock tjänstålder åberopas såsom befordringsgrund.»

1. *Ådagalagd vetenskaplig skicklighet.*

Den vetenskapliga skickligheten i egentlig mening, *forskar*skickligheten, konstitueras av förhandenvaron hos den sökande av vissa för ett framgångsrikt bedrivande av vetenskaplig forskning nödvändiga egenskaper: målmedveten, uthållig energi; noggrannhet; kritiskt och självständigt omdöme; uppslagsrikedom; vetenskaplig fantasi och intuition etc. Genom den inbördes avvägningen mellan de olika egenskaperna bestämmes forskartypen, forskarpersonligheten.

Den i universitetsstatuterna föreskrivna graderingen av de sökandes ådagalagda vetenskapliga skicklighet erbjuder ofta mycket stora svårigheter. Det finnes uppenbarligen ingen möjlighet att i alla fall säkert avgöra, huruvida den ene av två vetenskapsmän är med avseende på egentlig forskarskicklighet överlägsen den andre. Något mått, varmed en sakkunnig bedömare skulle kunna exakt mäta storleken av nämnda skicklighet, existerar ju ej. En var sakkunnigs personliga läggning och hans individuella uppfattning av de problem, varmed de sökande sysslat, komma där-

för alltid att spela in vid värdesättningen. Är en dylik jämförelse mellan framstående vetenskapsmän under alla förhållanden vansklig, så blir resultatet alldeles särskilt osäkert, då de sökande i stort sett äro någorlunda jämställda. Ett något säkrare utslag kan man få vid prövningen av de sökandes skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning. En förutsättning härför är dock, att samtliga sökande som regel få fullgöra lämpligt anordnade lärarprov. Till detta spörsmål återkommer beredningen senare.

Det vanskliga arbetet med bedömandet av de sökandes kompetens och den inbördes ordningen dem emellan skulle underlättas, därest man kunde åstadkomma klarare linjer rörande spörsmålet om det förhållande, vari en sökandes vetenskapliga arbetsfält bör stå till professurens ämnesområde, en fråga där vid skilda tillfällen olika meningar yppat sig hos sakkunniga och akademiska myndigheter.

Vägledande upplysningar rörande de akademiska befordringsgrunderna. Beredningen har övervägt frågan om lämpligheten av att i förtydligande syfte ändra och komplettera de i universitetsstatuterna meddelade föreskrifterna i ämnet, men funnit, att starka skäl tala för att de nuvarande bestämmelserna på denna punkt lämnas orubbade. Däremot vill beredningen ifrågasätta, om det icke kunde vara önskvärt, att vissa vägledande upplysningar rörande bestämmelsernas innebörd lämnades av Kungl. Maj:t till lättnad icke minst för de sakkunniga i akademiska befordringsärenden.

Det har synts beredningen, som om vid avfattandet av de ifrågasatta upplysningarna nedan angivna synpunkter kunde förtjäna beaktande.

Det lärer ligga i sakens natur, att den vetenskapliga skicklighet, varom i § 53 av statuterna är fråga, skall hava ådagalagts vid arbete inom det område, som professuren omfattar, eller å därmed nära sammanhängande områden. (Jfr stadgandet i § 61 mom. 1 om utseende av »tre eller fyra sakkunniga i det eller de läroämnen, som det ledigförklarade ämbetet omfattar».)

Man bör vid befordringsärendenas handläggning skilja mellan två olika frågor: 1) fordringarna för kompetensförklaring och 2) grunderna för den inbördes placeringen av två eller flera kompetenta sökande.

För att en sökande skall kunna *förklaras kompetent* bör man fordra, att han genom avlagda examina eller på annat sätt styrkt sig behärska det kunskapsstoff och äga den praktiska utbildning,[1] som erfordras för att meddela undervisning och förrätta examination inom lärostolens hela område. Han skall vidare hava presterat vetenskapligt arbete av hög kvalitet inom någon del av sagda område eller, då professuren omfattar två eller flera i betydelse likställda ämnen, inom vart och ett av dessa. I sistnämnda fall får man givetvis ej uppställa alltför stora krav på kvantiteten av produktionen inom det eller de ämnen, som icke äro sökandens huvudfack.

[1] Denna praktiska utbildning är av betydelse särskilt för innehavarna av professorsbefattningar inom medicinska fakulteten i kliniska ämnen.

De sökandes *inbördes placering* bestämmes med hänsyn till graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet. Vid denna jämförelse bör en sökande få tillgodoräkna sig arbeten, fallande inom professurens hela område samt sådana närgränsande områden, där arbetsmetoderna och arbetsresultaten kunna väntas vara av betydelse för forskningen inom den av lärostolen representerade disciplinen. Som regel torde dock arbeten, fallande inom gränserna för professurens område, böra från befordringssynpunkt tillmätas större betydelse än i vetenskapligt hänseende likvärdiga arbeten, som falla utom sagda gränser.

Därest det av vad som förekommit i samband med en professurs inrättande uppenbarligen framgår eller ock särskilt föreskrivits, att någon viss del av en professors verksamhetsfält skall vid skicklighetens bedömande anses såsom professurens huvudområde, måste detta givetvis beaktas, även om förhållandet i fråga icke fått något uttryck i professurens benämning. I andra fall synes anledning ej föreligga att tillerkänna arbeten, som syssla med frågor, vilka enligt den vid tillsättningstillfället rådande allmänna uppfattningen bland de på hithörande område arbetande forskarna betraktas såsom liggande närmare ämnesområdets »periferi», mindre betydelse än sådana arbeten, vilka behandla vad som anses vara för professuren mera »centrala» spörsmål. Erfarenheten har nämligen ej sällan givit vid handen, att lösningen av vad som vid en viss tidpunkt ansetts som ett ganska »periferiskt» spörsmål efter en tid visat sig vara av stor betydelse för fortskridandet av det vetenskapliga arbetet inom ämnet. Det har, med andra ord uttryckt, mer än en gång inträffat, att undersökningar på gränsfälten varit av synnerlig vikt för framstegen inom ämnesområdet i dess helhet.

Lärarprov obligatoriska. Såsom tydligt framgår av ordalydelsen av förutberörda § 53 mom. 1 i gällande universitetsstatuter, ingår i den vetenskapliga skickligheten jämväl förmågan att meddela vetenskaplig undervisning. För att underlätta ett bedömande av denna *undervisningsskicklighet* stadgas i § 58 mom. 3 och § 59 mom. 1 av nämnda statuter, att sökande till professorsbefattning, som ej tillsättes genom kallelse, kan själv begära att få avlägga lärarprov samt att han är skyldig att avlägga dylikt prov, därest fakulteten eller sektionen finner sådant prov önskvärt.

Erfarenheten har givit vid handen, att de utsedda sakkunniga och fakultetens (sektionens) medlemmar, vilka äro närmast skyldiga att taga hänsyn till de sökandes undervisningsskicklighet och vilka även måste förutsättas vara kompetenta att bedöma denna, ofta icke äga möjlighet att göra en på enhetliga grunder vilande jämförelse mellan de sökandes inbördes förmåga i detta hänseende. Det saknas nämligen ej sällan tillförlitligt material att lägga till grund för bedömandet av vissa, stundom alla sökande. Beredningen — som anser, att lärarproven hava en viktig uppgift att fylla i den akademiska tillsättningsproceduren — vill därför ifrågasätta, om ej lärar-

proven borde göras obligatoriska, dock med rätt för fakulteten (sektionen) att, på därom gjord ansökan, då alldeles särskilda skäl äro för handen (t. ex. då sökanden redan är ordinarie akademisk lärare eller då han vistas å avlägsen utrikes ort), lämna befrielse från dylika prov.

Underlättande av samråd mellan sakkunniga i akademiska befordringsärenden. En annan omständighet, som enligt beredningens mening kan komma att underlätta den akademiska tillsättningsproceduren och bidraga till ett säkrare resultat av densamma, är den möjlighet till *inbördes samråd mellan de sakkunniga,* som öppnats genom det i § 63 mom. 3 av universitetsstatuterna intagna stadgandet, att de sakkunniga, då den lediga befattningen ej tillsättes efter kallelse, hava att avgiva sina utlåtanden efter samråd inbördes, där hinder för sådant samråd ej möter. Genom ett dylikt samråd kommer säkerligen månget missförstånd att undanröjas och hela sakkunnigutredningen att leda till ett för de akademiska myndigheterna mera klargörande resultat. En förutsättning härför lärer emellertid vara, att samrådet kan äga rum muntligen med tillfälle till ingående direkt meningsutbyte mellan de sakkunniga, samt att det kan försiggå, sedan de sakkunniga tagit del av de sökandes produktion men innan de i skrift utformat sina utlåtanden.

Universitetsberedningen har i underdånigt yttrande den 5 november 1936 angående resekostnads- och traktamentsersättning åt sakkunniga i två akademiska befordringsärenden gjort framställning om vidtagande av vissa åtgärder i syfte att bereda de sakkunniga bättre möjligheter att bevista de sökandes lärarprov och att hålla samråd. Till detta yttrande vill beredningen hänvisa.[1]

2. *Tjänstålder.*

Föreskriften att tjänståldern må vid förslags uppgörande åberopas som befordringsgrund, då den vetenskapliga skickligheten hos två eller flera sökande prövas vara lika, har i praxis varit föremål för olika tolkningar. Stundom har man gjort gällande, att varje statstjänst, oberoende av dess beskaffenhet, kunde tagas i betraktande, stundom åter, att man endast kunde taga hänsyn till statlig akademisk lärarbefattning. Vid andra tillfällen har den meningen hävdats, att med statlig akademisk lärarbefattning borde likställas lärarbeställning vid någon av de fria högskolorna. Även i ett annat avseende har meningsskiljaktighet yppat sig vid tillämpningen av här ifrågavarande bestämmelse, nämligen huruvida en docent kan såsom tjänstålder åberopa hela den tid han innehaft docentförordnande eller allenast den tid, varunder han, på grund av innehavande docentstipendium eller eljest, meddelat akademisk undervisning av icke alltför obetydlig omfattning.

[1] Jfr 1937 års statsverksproposition, bilagan 8:e huvudtiteln s. 287—289.

Ehuru det stundom inträffar, att enskilda medlemmar av den förslagsuppgörande korporationen till stöd för sina vota åberopa vederbörande sökandes tjänstålder, torde det vara mycket sällsynt, att tjänståldern spelat någon avgörande roll vid de sökandes inbördes placering.

Tjänståldern bör upphöra att vara subsidiär befordringsgrund. Enligt beredningens mening måste medgivandet att i ett akademiskt befordringsärende taga hänsyn till tjänståldern anses stå i en viss strid med själva huvudprincipen för det akademiska befordringsväsendet: att söka utvälja den av kandidaterna, som bäst kan föra vetenskapen på området i fråga framåt. Snarare skulle man då kunna ifrågasätta att, när den vetenskapliga skickligheten prövas vara lika, giva företräde åt den till levnadsåren yngre sökanden. Härtill kommer, att man knappast kan tänka sig ett fall, då det icke skulle vara möjligt att med hänsyn till den vetenskapliga skickligheten, *däri inbegripet undervisningsskickligheten*, giva den ene sökanden företräde framför den andre. Beredningen anser därför, att övervägande skäl tala för att bestämmelsen om rätt att under viss förutsättning åberopa tjänståldern som befordringsgrund bör utgå ur universitetsstatuterna.

C. Professurernas benämningar.

Bland de allmänna spörsmål till vilka universitetsberedningen ansett sig böra fatta ställning, är även frågan om professurernas benämningar. Att det sätt, varpå denna fråga besvaras, har konsekvenser av praktisk betydelse, har förut framhållits.

Några i alla avseenden fullt tillfredsställande benämningsnormer låta sig knappast uppställa, detta bland annat beroende på att vetenskapens fortgående utveckling medför förskjutningar i fråga om ämnenas och ämnesdelarnas betydelse. Beredningen har stannat för följande namngivningsprinciper såsom de lämpligaste:

Omfattar en professur endast *ett* examensämne och finnes ej anledning att särskilt betona någon viss del därav, synes, såsom redan förut framhållits, lärostolen böra erhålla samma benämning som ämnet.

Höra två eller flera examensämnen till samma professur och önskar man uppställa kravet på vetenskaplig speciminering av hög kvalitet (s. k. professorskompetens) inom varje ämne, bör professurens benämning innesluta namnen på samtliga dessa ämnen, sammankopplade medelst någon av konjunktionerna *och* eller *samt* (t. ex. nationalekonomi *och* finansrätt). Anser man sig kunna eftergiva kravet på professorskompetens i något av de till professuren hörande examensämnena och nöja sig med att endast fordra sådana kunskaper i ämnet, som äro av nöden för att meddela undervisning och förrätta examination däri, bör ämnet anslutas till professuren genom användande av prepositionen *med* (t. ex. rättshistoria *med* romersk rätt). Samma lokution bör användas, då ett examensämne omfattar två eller flera

jämförelsevis fristående områden och man icke anser sig kunna kräva full professorskompetens inom alla dessa områden (t. ex. sanskrit *med* jämförande indoeuropeisk språkforskning[1]).

Om två professurer finnas i samma examensämne och man vill i så måtto uppdela ämnet dem emellan, att den ene professorn svarar närmast för en del därav, den andre för en annan del, synes man kunna använda benämningen professor i det eller det ämnet, *särskilt* en angiven del därav (t. ex. geologi, *särskilt* historisk geologi; geologi, *särskilt* petrografi och mineralogi[2]). Genom att så beteckna professuren skulle man angiva, att s. k. *professorskompetens måste styrkas inom det särskilt angivna området*, men att, om nämnda förutsättning är fylld, speciminering även inom andra delar av professuren räknas likvärdig med speciminering inom sagda område. Härigenom undviker man risken att i de stora och viktiga ämnen, varom här är fråga, få två professorer, vilkas vetenskapliga intressen och forskningar huvudsakligen äro inriktade på ett och samma kanske mycket begränsade specialområde. I regel torde undervisnings- och examinationsskyldigheten böra uppdelas mellan de båda professorerna, så att vardera professorn svarar för det i professurens benämning särskilt angivna området, eventuellt utökat med vissa andra delar av examensämnet. Även uti de här ifrågavarande fallen måste dock vederbörande professor anses vara vetenskaplig målsman för hela ämnet.

Självfallet är att i fråga om vissa professurer donationsbestämmelser eller historiska eller andra särskilda förhållanden kunna göra en avvikelse från de allmänna reglerna påkallad.

Huru beredningen tänkt sig den närmare tillämpningen av de här förut antydda reglerna för professurernas benämningar, kommer att framgå av redogörelserna för de särskilda fakulteterna och sektionerna.

D. Organisationen av de akademiska lärostolarna.

I universitetsberedningens uppdrag ingår, bland annat, att undersöka möjligheterna *dels* att verkställa indragningar i fråga om nu befintliga lärarbefattningar och därigenom underlätta inrättandet av behövliga nya lärostolar, *dels ock* att, genom vidtagande av vissa åtgärder, helt eller delvis göra en annars påkallad utökning av den nuvarande lärarorganisationen överflödig eller åtminstone uppskjuta en sådan utökning.

Uppgift om antalet professurer och övriga ordinarie lärarbefattningar inom de olika fakulteterna och sektionerna vid universiteten och karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs högskolor ävensom rörande antalet docenter (enligt katalogerna för v.t. 1937) vid nämnda läroanstalter lämnas i här efteråt intagna Tablå I.

[1] Enligt beredningens förslag: indoiranska språk med jämförande indoeuropeisk språkforskning. Se s. 172.

[2] Förslag att de båda geologiprofessurerna i Uppsala skulle benämnas på här angivet sätt framlades av beredningen i und. yttrande den 6 september 1934; jfr s. 24.

Tablå I.

Antalet professurer och övriga ordinarie lärarbefattningar ävensom docenter vid universiteten och karolinska institutet samt vid Stockholms och Göteborgs högskolor.

Läroanstalt	Teologiska fakulteten	Juridiska fakulteten[1]	Medicinska fakulteten	Humanistiska sektionen[2]	Matematisk-naturvet. sektionen[2]	Summa
I. Professurer.						
Uppsala universitet	8[3]	8	15[4]	24[5]	19[6]	74
Lunds universitet	7	8[7]	13	22[8]	13	63
Karolinska institutet	—	—	26[9]	—	—	26
Summa	15	16	54	46	32	163
Stockholms högskola	—	8	—	14	15[10]	37
Göteborgs högskola	—	—	—	19[11]	2[12]	21
Summa	—	8	—	33	17	58
Summa summarum	15	24	54	79	49	221
II. Andra ordinarie lärarbefattningar än professurer.[13]						
Uppsala universitet	—	—	6[14]	—	2[15]	8
Lunds universitet	—	—	4	—	2	6
Karolinska institutet	—	—	5	—	—	5
Summa	—	—	15	—	4	19
Stockholms högskola	—	—	—	—	—	—
Göteborgs högskola	—	—	—	—	—	—
Summa	—	—	—	—	—	—
Summa summarum	—	—	15	—	4	19
III. Docenter.						
Uppsala universitet	10	3	9	53	33	108
Lunds universitet	8	3	18	37	24	90
Karolinska institutet	—	—	61	—	—	61
Summa	18	6	88	90	57	259
Stockholms högskola	—	6	—	38	42	86
Göteborgs högskola	—	—	—	23	2	25
Summa	—	6	—	61	44	111
Summa summarum	18	12	88	151	101	370

Anmärkningar.

[1] Vid Stockholms högskola: stats- och rättsvetenskapliga avdelningen.

[2] Vid Stockholms högskola: humanistiska, resp. matematisk-naturvetenskapliga avdelningen.

[3] Därav en personlig professur i missionshistoria och ostasiatisk religionshistoria (K. B. Westman).

[4] Därav en personlig professur i medicinsk radiologi (H. F. Laurell).

[5] Därav en personlig professur i nordisk ortnamnsforskning (G. F. J. Sahlgren).
För den ena professuren i filosofi är f. n. något anslag till avlöning ej upptaget i staten.

[6] Därav två personliga professurer, den ena i fysikalisk kemi (T. Svedberg) och den andra i astronomi (E. H. von Zeipel). — Examensämnet geografi räknas såsom tillhörande båda sektionerna. Nuvarande innehavaren av professuren i geografi tillhör i Uppsala den matematisk-naturvetenskapliga men i Lund den humanistiska sektionen.

[7] En av dessa professurer — i privaträtt — inrättas först den 1 juli 1938.
[8] För professuren i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning är f. n. något anslag till avlöning ej upptaget i staten. — Rörande professuren i geografi se not. 6.
[9] Därav en personlig professur i neurokirurgi (A. H. Olivecrona).
[10] Därav en personlig professur i jäsningskemi (K. D. R. Myrbäck).
[11] Därav två personliga professurer, den ena i konsthistoria med konstteori (A. L. Romdahl) och den andra i teoretisk filosofi (E. Cassirer). — Rörande professuren i geografi, vilken redovisats i denna kolumn, jfr not. 6.
[12] I oceanografi och i botanik. Professuren i botanik är personlig (C. J. F. Skottsberg).
[13] Laborators- m. fl. befattningar i den s. k. laboratorsgraden, lärarbefattningar i vissa medicinska kliniska ämnen etc. — Här redovisas ej exercitiemästarna.
[14] Lärarbefattningen i medicinsk radiologi uppehålles ej. Avlöningen disponeras för avlönande av professorn H. F. Laurell; se ovan not. 4.
[15] Observatorsbefattningen i astronomi uppehålles ej. Avlöningen disponeras för avlönande av professorn E. H. von Zeipel; se ovan not 6.

1. *Möjligheterna till indragningar av nu befintliga lärarbefattningar.*

Frågan om indragning av professurer eller andra akademiska lärarbefattningar kommer att närmare diskuteras i beredningens redogörelser för de särskilda fakulteterna och sektionerna. Beredningen anser sig emellertid redan i detta sammanhang böra meddela, att beredningen genom sina undersökningar kommit till den övertygelsen, att möjligheterna till direkta indragningar äro jämförelsevis små, enär nästan varje dylik indragning skulle komma att medföra ett sådant avbräck i det pågående vetenskapliga arbetet på området i fråga, att det icke kan uppvägas genom den besparing eller de fördelar i organisatoriskt hänseende, som möjligen stå att vinna i samband med indragningen. Det kan även förtjäna framhållas, att förefintligheten i landet av flera professorsbefattningar i samma ämne visat sig vara ett verksamt medel, då det gällt att förmå vetenskapligt begåvade studerande att ägna sig åt den vanskliga akademiska banan.

I detta sammanhang vill beredningen erinra om att vetenskapens starka utveckling och den i hastig takt fortgående specialiseringen inom de olika vetenskapsgrenarna gör en successiv utökning av den akademiska lärarorganisationen önskvärd. På åtskilliga punkter — särskilt är detta fallet inom den medicinska fakulteten — gör sig behovet av ökade lärarkrafter redan nu starkt gällande. I några fall har därför beredningen ansett sig böra förorda en förstärkning av lärarpersonalen. Beredningen är emellertid medveten om att en dylik förstärkning kan jämförelsevis snart bliva behövlig även inom andra vetenskapsområden.

2. *Möjligheterna att undvika en utökning av den nuvarande lärarorganisationen.*

Såsom statsrådet antytt i sitt förutberörda yttrande, är det säkerligen på en annan väg än genom indragning av nu befintliga lärarbefattningar, som — åtminstone om man vill arbeta på lång sikt — de största resultaten ur

besparingssynpunkt stå att vinna, nämligen genom ökad planmässighet vid det fortsatta utbyggandet av den bestående vetenskapliga organisationen och genom vidgat samarbete mellan de olika institutioner, som bedriva vetenskapligt arbete.

a) Ökad planmässighet vid utbyggandet av den vetenskapliga organisationen. Utbyggandet av den vetenskapliga organisationen har hittills försiggått utan stöd av en på förhand uppgjord, hela landet omfattande plan. Varje förslag har behandlats fristående för sig. Detta omdöme gäller även, om man inskränker undersökningen till de akademiska lärosätena. Initiativet har nästan alltid tagits av den enskilde professorn eller av fakulteten (sektionen), och något föregående samråd lärosätena emellan synes endast undantagsvis hava förekommit. Om man betraktade de akademiska lärosätena såsom delar av en stor organisation för vetenskaplig forskning och undervisning samt undersökte, vilka nya lärostolar som på grund av vetenskapens fortgående utveckling eller de speciella förhållandena i vårt land kunde anses vara särskilt av behovet påkallade, och sedan sökte fördela dessa befattningar mellan de olika lärosätena, så att varje professur förlades till det lärosäte, där de bästa betingelserna för ämnets studium vore för handen, skulle ett stort steg vara taget i riktning mot ett effektivare utnyttjande av de begränsade medel, som landet kan ställa till förfogande för den vetenskapliga organisationens utveckling. Strävandet efter en sådan ökad planmässighet vid utbyggandet av den vetenskapliga organisationen befordras i hög grad genom de år 1935 utfärdade bestämmelserna om s. k. riksgiltighet för akademiska tentamina.[1] Genom denna reform har ett av de oftast åberopade skälen, varför varje särskilt lärosäte borde äga professurer även i de från examenssynpunkt mindre viktiga ämnena, bortfallit. Man kan numera i examen, som avlägges vid *ett* lärosäte, medtaga ämne, vari tentamen avlagts vid *ett annat*. Hänsynen till de studerandes examensmöjligheter lägger således ej längre något avgörande hinder i vägen för en uppdelning lärosätena emellan av lärostolarna i åtskilliga från examenssynpunkt mindre viktiga ämnen. Huru denna fördelning skall i detalj genomföras, kommer att bliva föremål för diskussion vid behandlingen av de särskilda fakulteterna (sektionerna).

En konsekvens av tentaminas riksgiltighet synes även vara, att studiet av och examinationen i ämne, som är representerat av professor endast vid något eller några av lärosätena, bör, åtminstone som regel, koncentreras till detta eller dessa lärosäten. Tillåtelse för ett visst lärosäte att förrätta examen i ämne, som icke är ordinarie examensämne därstädes, bör följaktligen för framtiden lämnas endast då alldeles särskilda skäl härför föreligga.

[1] I detta ämne avgav universitetsberedningen ett särskilt yttrande den 27 september 1933; jfr s. 8.

b) Vidgat samarbete mellan de olika vetenskapliga undervisningsanstalterna och institutionerna. Jämväl önskemålet om ett vidgat samarbete mellan de olika vetenskapliga undervisningsanstalterna och institutionerna befrämjas, vad de akademiska lärosätena angår, genom riksgiltighetsreformen. Såsom nyss framhållits, kunna lärosätena nu komplettera varandra i så måtto, att avsaknaden vid visst lärosäte av professur i ett ämne, som en studerande önskar medtaga i sin examen vid sagda lärosäte, icke behöver utgöra hinder för ämnets medtagande i själva examen.

Vid de medicinska lärosätena har redan länge samarbete beträffande vissa kurser och tjänstgöringar varit påbjudet i examensstadgan, i det att dessa endast kunnat fullgöras vid visst lärosäte eller vissa sådana. Utvecklingen har hittills gått i den riktningen, att varje lärosäte arbetat på att bliva i alla avseenden fullständigt, men beredningen håller före, att behovet av ökad specialisering vid undervisningen nödvändiggör ett återupptagande i viss utsträckning av samarbetslinjen. Till detta spörsmål återkommer beredningen vid behandlingen av den medicinska fakulteten.

Vad beträffar frågan om samarbete mellan å ena sidan de akademiska lärosätena och å den andra övriga i vårt land befintliga institutioner, vilka bedriva vetenskaplig forskning på samma ämnesområden som sagda lärosäten, har detta spörsmål i ett par speciella fall — rörande rasbiologiska institutet och vetenskapsakademiens institutioner — på grund av särskilda remisser redan varit föremål för behandling inom beredningen. I dessa ärenden har beredningen avgivit yttranden *dels* den 18 december 1933 angående rasbiologiska institutets ställning, program och arbetsformer, *dels ock* den 6 september 1934 angående samarbete mellan naturhistoriska riksmuseets paleozoologiska avdelning och paleontologiska institutionen i Uppsala m. m. I huvudsaklig anslutning till de av beredningen framlagda förslagen hava bestämmelser i de båda angivna ämnena utfärdats av Kungl. Maj:t.[1]

c) Åtgärder för att göra de nu befintliga professurerna effektivare från forsknings- och undervisningssynpunkt. En möjlighet att undvika eller uppskjuta en utökning av den nuvarande professorsorganisationen yppar sig, om man kan göra de nu befintliga professurerna effektivare från forsknings- och undervisningssynpunkt. Detta problem innesluter i sig ett flertal frågor, och på vissa av dessa har Kungl. Maj:t särskilt fäst uppmärksamheten genom förutberörda beslut den 6 mars 1936. Såsom förut meddelats, anbefalldes beredningen genom sagda beslut att verkställa utredning rörande möjligheterna att undanröja den brist i universitetsorganisationen, som består däri, att undervisnings- och administrativa göromål taga universitetsprofessorernas tid så mycket i anspråk, att bedrivandet av självständigt vetenskapligt arbete försvåras.

Enligt beredningens mening torde det icke vara omöjligt att i viss ut-

[1] Jfr s. 28.

sträckning och på vissa områden göra de befintliga professorsbefattningarna effektivare såväl från undervisnings- som från forskningssynpunkt.

För att uppnå detta mål bör man först och främst söka *i största möjliga utsträckning befria professorerna från rent administrativa bestyr.* Dylika göromål åvila professorerna i deras egenskap av ledamöter i fakultet, sektion och konsistorium samt såsom institutionsföreståndare.

Beträffande först ledamotskapet i fakultet och sektion, så kunna professorerna såsom vetenskapligt ansvariga för sina ämnesområden och såsom speciellt sakkunniga inom fakultetens (sektionens) arbetsfält eller vissa delar därav givetvis i allmänhet icke befrias från att deltaga i fakultetens (sektionens) arbete. Detta arbete bör dock kunna göras mindre tidskrävande genom vidtagande av vissa reformåtgärder. En anordning i dylikt syfte har beredningen redan förut diskuterat, nämligen att låta dekanatet tillsättas genom val på vissa år. En i fakultetens (sektionens) angelägenheter väl insatt dekanus och vid dennes sida en tränad fakultetsnotarie med skyldighet att på egen hand förbereda, möjligen även att föredraga löpande administrativa ärenden, skulle säkerligen medföra en ej obetydlig arbetsavlastning för övriga ledamöter. Kunde så vissa grupper av ärenden, exempelvis de som avse dispenser och stipendietillsättningar, förberedas och eventuellt även å fakultetens (sektionens) vägnar handläggas av en inom fakulteten (sektionen) för ändamålet tillsatt nämnd, vore ännu ett steg taget mot en rationalisering av det administrativa arbetet.

Vad därefter angår ledamotskapet i det större akademiska konsistoriet, så spelar detta för flertalet ledamöter säkerligen ingen egentlig roll från här ifrågavarande synpunkt. Man skulle dock i syfte att något minska det större konsistoriets arbetsbörda kunna tänka sig en överflyttning av vissa grupper av ärenden till det mindre konsistoriet. Möjligen skulle man även kunna på särskild ansökan bevilja vissa professorer — t. ex. föreståndare för större institutioner — rätt att avböja ledamotskap i konsistoriet efter fullmaktsålder.

De utan jämförelse mest tidskrävande förvaltningsgöromålen äro de, som åvila professorer, vilka äro föreståndare för institutioner av olika slag. Dessa få på många håll själva lägga hand vid vården av bibliotek och samlingar, räkenskapsföring etc. Särskilt vid de större institutionerna bliva dessa relativt enkla förvaltningsbestyr mycket betungande och tidsödande. Det är därför av synnerlig vikt, att vederbörande professorer erhålla den biträdeshjälp, som erfordras för att befria dem från det med institutionens skötsel förenade rutinarbetet.

Men det är icke endast de administrativa bestyren, som hindra en professor i hans forskningsarbete. Även undervisningsbördan kan vara så tyngande, att den utgör ett sådant hinder. Det gäller därför att söka *befria professorerna i de ämnen, där det förefinnes ett mera omfattande behov av*

elementär undervisning och handledning, från en del dylik undervisning genom anställande av biträdande lärare, antingen sådana av laboratorstyp eller ock icke-ordinarie befattningshavare med lägre avlöning än laboratorerna. Man bör vidare se till, att assistenter och amanuenser stå till förfogande åt vederbörande professorer såsom hjälp vid förberedandet och utförandet av de demonstrationer och experiment, som ingå i undervisningen i de naturvetenskapligt och tekniskt betonade ämnena. Däremot anser sig beredningen icke böra ifrågasätta någon ändring av den i universitetsstatuterna stadgade normen för utmätandet av professorernas undervisningsskyldighet: 4 föreläsningstimmar i veckan. Denna professorernas undervisning, som ju för närvarande i avsevärd omfattning har formen av seminarieövningar eller annan mera personlig handledning av de studerande, är nämligen enligt beredningens mening icke endast av stor betydelse för uppfostrandet av nya forskargenerationer utan torde ej sällan i hög grad stimulera och befrämja professorns eget forskningsarbete.

En i skrivelsen den 6 mars 1936 ifrågasatt anordning, vilken säkerligen skulle komma att i hög grad stärka universitetens ställning som vetenskapliga forskningshärdar, vore *beredande av möjlighet för en professor att utan förlust av löneinkomster i viss utsträckning erhålla ledighet för forskningsarbete*. Särskilt då fråga är om teologiska, juridiska eller humanistiska ämnen, torde en dylik anordning utgöra ett effektivt medel för att stimulera det vetenskapliga arbetet. Det erbjuder dock vissa svårigheter att skapa nödiga garantier för att ledigheten utnyttjas enbart för vetenskapligt arbete och för att kostnaderna skola hålla sig inom måttliga gränser. Efter att hava övervägt åtskilliga tänkbara alternativ har beredningen stannat för följande förslag såsom innebärande en framkomlig väg, vilken försöksvis synes böra prövas.

Den del av det vetenskapliga forskningsarbetet, som består i hopbringandet av material genom undersökningar och experiment av olika slag och vilket arbete i regel är utsträckt över en avsevärd tid, stundom en längre följd av år, kan en professor i allmänhet utföra jämsides med sin undervisande verksamhet. Hans undervisningsskyldighet är ju utmätt med hänsyn till att han skall i avsevärd omfattning idka forskningsarbete. Härtill kommer, att han har de långa ferierna till sitt förfogande. Svårigheterna yppa sig i allmänhet först, då det gäller att slutligen bearbeta det insamlade materialet och bringa resultatet av undersökningen i tryckfärdigt skick. Detta arbete — själva slutförandet av en större undersökning — är mycket påfrestande, fordrar stor koncentration och arbetsro samt bör som regel icke utsträckas över någon längre tidrymd. Det är just under detta slutstadium av forskningsarbetet som en professor mest behöver ledighet från sina övriga åligganden.

Kanslern för rikets universitet bör därför erhålla befogenhet att vid be-

viljande av tjänstledighet för vetenskapligt arbete, då vissa förutsättningar äro för handen, tillerkänna vederbörande professor ersättning för mistade tjänstgöringspenningar under ledigheten i fråga. Dylik förmån bör få beviljas endast vid ledighet för avslutande av en större undersökning och bringande till trycket av resultatet. Varje professor bör kunna komma i åtnjutande av denna förmån under en tid av högst 4 månader vart femte läsår. Professor, som vill komma i åtnjutande av dylik kostnadsfri ledighet för vetenskapligt arbete, bör i ansökningen lämna upplysning dels om undersökningens föremål, dels om vad som undangjorts och vad som är kvar, dels ock om den tid, som beräknas åtgå för undersökningens avslutande. Ersättningen för mistade tjänstgöringspenningar bör få lyftas först sedan vederbörande hos universitetets rektor skriftligen anmält, att tryckfärdigt manuskript föreligger. — En förutsättning för dylik kostnadsfri ledighet bör naturligen vara, att tillgång till kompetent vikarie finnes.

Beredningen har sökt approximativt beräkna den kostnadsökning, som skulle uppkomma för statsverket genom den här ovan föreslagna anordningen, och kommit till det resultatet, att beloppet sannolikt icke komme att överstiga 35 000 kronor per år.

Den ifrågasatta åtgärden att till fromma för det vetenskapliga arbetet *tillskapa särskilda forskningsprofessurer* torde, bland annat av ekonomiska skäl, endast i enstaka fall kunna komma till användning och då under formen av inrättandet av personliga professurer.

Då fråga är om lärostolar inom den medicinska fakulteten och den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, torde den effektivaste åtgärden för forskningens befrämjande vara att *tillhandahålla vederbörande professor nödigt personligt biträde och nödig teknisk utrustning för genomförande av de av honom bedrivna vetenskapliga undersökningarna.* Så som vetenskaplig forskning för närvarande bedrives runt om i världen, kommer en forskare — han må vara aldrig så framstående — ganska säkert till korta gent emot sina kolleger i de stora kulturländerna, om han icke har till sitt förfogande dels vetenskapligt utbildade medhjälpare, dels tekniska biträden, dels ock nödiga medel till anskaffande av apparater, instrument och dylikt. På här ifrågavarande ämnesområden kräver det vetenskapliga arbetet så gott som alltid en stor och dyrbar yttre apparat.

Att den nuvarande situationen uti sistberörda hänseenden lämnar mycket övrigt att önska, torde delvis bero därpå, att de akademiska myndigheterna hittills ansett sig böra inrikta sina krafter i första hand på att utverka nya professorsbefattningar samt bättre och rymligare institutionsbyggnader, varför kravet på arbetshjälp av förut nämnd karaktär och på ökning av materielanslagen fått i viss mån träda i bakgrunden. Det har synts beredningen, som om i nuvarande läge den vetenskapliga forskningen och undervisningen

i många fall skulle säkrare främjas genom att bereda innehavarna av redan befintliga professurer bättre arbetsmöjligheter än genom inrättandet av nya lärostolar.

Beredningen övergår härefter till att behandla några särskilda problem beträffande lärarorganisationen vid de statliga akademiska lärosätena.

E. Flyttande lärare.

Såsom förut meddelats, uttalade ecklesiastikministern vid universitetsberedningens tillsättning, att beredningen borde undersöka spörsmålet om flyttande lärare.

Även denna fråga har kommit i ett i viss mån förändrat läge genom den riksgiltighet, som numera tillerkänts avlagda tentamina. Någon anledning att, såsom hittills stundom skett, med tillhjälp av en från annat lärosäte införskriven lärare anordna en kortare kurs eller föreläsningsserie i ämne, som icke är ordinarie examensämne, i syfte att möjliggöra för de studerande att medtaga sagda ämne i sina examina, kan numera ej gärna anses föreligga. De studerande, som önska tentera i dylikt ämne, böra begiva sig till ett lärosäte, där regelbunden undervisning uti ifrågavarande ämne finnes anordnad. Däremot ligger saken annorlunda till, då det är fråga om att för de elever, som studera ett ordinarie examensämne, anordna kortare kurser i en viss del av sagda ämne. Finnes vid lärosätet i fråga icke någon lärare, som fullt behärskar denna del av ämnet, och föreligger behov av undervisning däri för ett större antal studerande, synes det vara motiverat att anställa en kursledare från annat håll. Härvid bör man kunna vända sig såväl till övriga akademiska lärosäten som till specialhögskolorna och andra med vetenskapligt utbildad personal försedda institutioner (t. ex. statens historiska museum, nationalmuseet, riksarkivet, naturhistoriska riksmuseet, musikaliska akademien). För att underlätta en dylik samverkan mellan universiteten samt andra läroanstalter och vetenskapliga institutioner, vilken samverkan bör kunna giva ett gott vetenskapligt utbyte, synes önskvärt, att ett mindre anslag upptages i riksstaten.

Viss kursundervisning i språkliga ämnen torde kunna givas av lärare, som äro anställda vid mer än ett lärosäte och undervisa omväxlande på den ena och den andra platsen. Några exempel må anföras.

Den undervisning av infödd lärare, som ansetts önskvärd i norska och danska för betyg i ämnet nordiska språk i filosofie kandidat- och filosofisk ämbetsexamen, har, i varje fall hittills, icke varit av den omfattning, att den motiverat anställandet av särskild lärare vid varje lärosäte. Samma person bör därför kunna svara för undervisningen i norska, respektive danska vid mer än ett lärosäte. Vad nu sagts om universitetslektorerna i danska

och norska gäller även i fråga om de infödda lärare, som synas böra anlitas för undervisning i den praktiska användningen av vissa andra språk, såsom holländska, italienska, spanska och polska.

F. Rörliga professurer.

Ett annat problem, som särskilt berörts i statsrådsyttrandet vid beredningens tillsättning och vilket sedan lång tid tillbaka varit föremål för livligt dryftande, är frågan om tillskapandet — utöver de nu befintliga professorsbefattningarna — av s. k. rörliga professurer eller förvandling av ett antal för närvarande fasta professurer till rörliga sådana.

Statsrådet framhåller den svaghet hos den nuvarande universitetsorganisationen, som föranledes av den bristande smidigheten i ämnesrepresentationen och svårigheten att anpassa organisationen efter faktiskt föreliggande förhållanden. Till belysning härav erinrar statsrådet om det förhållandet, att en professur, även om dess innehavare representerar ett forskningsområde vid sidan av de obligatoriska examensämnena, måste vid professorns avgång ledigförklaras utan hänsyn till att det måhända är alldeles klart, att det i landet icke finnes någon mera betydande vetenskapsman, som kan ifrågakomma till befattningen. Statsrådet framhåller, att man icke har någon möjlighet att taga hänsyn till att det tilläventyrs inom ett annat ämnesområde finnes en forskare av utomordentliga kvalifikationer, vilken av ogynnsamma konjunkturer förhindras att som professor fullfölja sitt vetenskapliga arbete, antingen därför att det icke finnes någon professorsstol i hans ämne eller därför att förefintlig professur i ämnet är besatt med ordinarie innehavare i ungefär hans egen åldersklass.

Beträffande denna frågas tidigare behandling och de skäl, som anförts för och emot inrättandet av rörliga professurer, tillåter sig beredningen hänvisa till det år 1918 av tillkallade sakkunniga avgivna betänkandet rörande docentinstitutionen m. m. sid. 191—202. Här må endast lämnas några kortfattade upplysningar i ämnet.

Före adjunktsinstitutionens avskaffande år 1877 funnos vid universiteten ett begränsat antal adjunktsbefattningar, vilka icke voro bundna till visst ämne, s. k. rörliga adjunkturer. Genom dessa lärarbefattningar avsåg man att vid lärosätena fästa och bibehålla särskilt framstående vetenskapsmän utan avseende å det läroämne, de företrädde. I planen för 1876 års universitetsreform ingick att i stället för de rörliga adjunkturerna, vilka allmänt erkändes fylla en betydelsefull uppgift, inrätta professorsbefattningar, som ej skulle vara bundna vid bestämt ämne. Tanken att för ifrågavarande ändamål på stat uppföra ett bestämt antal professorslöner möttes dock på många håll med den invändningen, att, om ett fixerat antal löner alltid stode till förfogande, dessa säkerligen komme att under alla förhållanden förses med innehavare, oberoende av om några särskilt framstående förmågor funnes

att tillgå, samt att det därför vore lämpligare att, då anledning yppades, i det enskilda fallet göra framställning om inrättande av en personlig professur. Förslaget om inrättande av rörliga professurer fick därför förfalla. — Frågan diskuterades sedermera av den s. k. universitetskommittén, vilken emellertid i sitt år 1901 avgivna betänkande ställde sig avvisande mot förslaget och i stället rekommenderade, att man för vinnande av det åsyftade målet skulle söka gå vägen med utverkande av anslag till inrättande i särskilda fall av personliga professurer. — 1918 års sakkunniga åter ställde sig sympatiska till tanken på rörliga professurer. Enligt de sakkunnigas mening innebure det en bestämd fördel såväl för högskolorna som för den enskilde forskaren att kunna på förhand räkna med att vid en viss tidpunkt en sådan vid särskilt ämne ej bunden professur stode till förfogande. Därigenom försvunne de osäkerhetsmoment, som vidlådde anordningen med framställning till riksdagen i varje särskilt fall om inrättande av personliga professurer. De sakkunniga ansågo, att de nödiga garantierna för att endast verkligt framstående forskare vunne befordran till dylik rörlig professur kunde förbindas med tillsättningsproceduren (tillsättning enbart medelst kallelse samt uppställande av mycket höga krav på den till kallelse föreslagnes vetenskapliga skicklighet). Enligt de sakkunnigas förslag skulle de fem personliga professurer, vartill medel då funnes anvisade å allmänna indragningsstaten, vid respektiva innehavares avgång ersättas av rörliga professorsbefattningar. Av dessa skulle efter genomförd reglering vartdera universitet disponera två och karolinska institutet en professur.

Såsom framgår av det förut anförda, synes statsrådet i sitt yttrande vid universitetsberedningens tillsättning hava utgått ifrån, att beståndet av rörliga professurer skulle, åtminstone delvis, åstadkommas genom förvandling av några för närvarande fasta professurer, vilka från examenssynpunkt kunde anses mindre viktiga, till rörliga sådana.

Beredningen är fullt medveten om de olägenheter, vilka, såsom i statsrådsyttrandet närmare utvecklats, äro förbundna med nuvarande jämförelsevis stela organisation av lärostolarna, men beredningen håller före, att en ombildning av vissa fasta professurer till rörliga skulle komma att medföra svårigheter av annan art, som vore än mera kännbara.

Den som skall konkurrera om en professur måste underkasta sig en mångårig — kanske tioårig eller ännu längre — speciminering. Han måste även som regel lägga sitt forskningsarbete så, att han siktar på en bestämd professur eller åtminstone på professur i ett bestämt ämne. Med de nutida fordringarna på att en sökande skall hava styrkt vetenskaplig skicklighet på just det ämnesområde, som den lediga professuren omfattar, blir det sällan möjligt för en vetenskapsman att skaffa sig full professorskompetens på mer än *ett* ämnesområde. Finnes nu den risken, att en inom detta ämnesområde befintlig professur efter nuvarande innehavarens avgång indrages och en ny pro-

fessur inrättas i ett helt annat ämne, där man till professor kan påräkna en mycket framstående, kanske internationellt erkänd vetenskapsman, måste man befara, att mången för vetenskapligt arbete synnerligen lämplig yngre kraft avskräckes från att beträda den akademiska banan. Föreligger dylik risk på ett flertal punkter, synes sannolikt, att osäkerhetskänslan blir mycket stark och att den vetenskapliga forskningen som en helhet betraktad kommer att därav lida så stort men, att detta överväger fördelarna med den större smidigheten. I fråga om de professurer, vilka i examenshänseende eller från allmänt kulturell eller vetenskaplig synpunkt anses vara av sådan betydelse, att de normalt böra finnas vid ett eller flera av våra akademiska lärosäten, lärer man därför få underkasta sig den olägenhet, som ligger däri, att befattningen i fråga någon gång kan få till innehavare en person, som icke står i de främsta leden av landets vetenskapsmän.

Härtill kommer en annan omständighet av en viss praktisk betydelse. Studieplaner, examensfordringar och undervisning måste planläggas och fastställas med utgångspunkt från en viss bestämd professorsorganisation. Ändras denna, medför detta lätt konsekvenser i fråga om studiegången. Det torde ligga i sakens natur, att de härigenom uppkommande olägenheterna kunna på enstaka punkter vara ganska kännbara.

Om således beredningen icke kan understödja förslaget att förvandla en del av de nuvarande fasta professurerna till rörliga, återstår att undersöka, huruvida man lämpligen kan framgå på den av 1918 års sakkunniga ifrågasatta vägen och utbyta de nu befintliga personliga professorsbefattningarna mot ett visst antal rörliga sådana.

Den anordning i dylik riktning, som närmast varit föremål för diskussion inom beredningen, har varit en modifikation av 1918 års sakkunnigförslag av följande innehåll: I riksstaten skulle under rubriken »Gemensamma universitetsändamål» uppföras dels ett anslag till några, förslagsvis 5 stycken rörliga professurer, dels ock ett anslag till inköp av litteratur, materiel etc. åt dessa befattningars innehavare. Innehavare av rörlig professur skulle utses av Kungl. Maj:t utan ansökan efter förslag av vederbörande akademiska myndigheter. I samband med utnämningen skulle bestämmas, vilket lärosäte och vilken fakultet (sektion) professorn skulle tillhöra. På en forskare, som skulle kunna komma i fråga till erhållande av rörlig professur, skulle ställas synnerligen stora fordringar i vetenskapligt hänseende. Han borde inom vetenskapliga kretsar vara allmänt erkänd såsom en av föregångsmännen i landet på forskningens fält. Före utnämningen borde man skaffa sig garantier, att den ifrågasatte professorn kunde med framgång bedriva sitt vetenskapliga arbete, utan att någon ny institution ställdes till hans förfogande och utan att några avsevärdare anslag av statsmedel erfordrades till biträden och apparater m. m. Befattningarna skulle i första hand vara forskningsprofessurer, vilkas innehavare borde åläggas under-

visnings- och examinationsskyldighet endast i den mån vederbörande lärosäte hade verkligt behov därav. Innehavare av rörlig professur skulle vara skyldig att, om Kungl. Maj:t så funne för gott, låta sig överflytta till fast professur i ämne, varuti han besutte ostridig kompetens. Så länge anslag utginge till samtliga nu existerande personliga professurer (Svedberg, von Zeipel, Sahlgren och Laurell i Uppsala samt Olivecrona vid karolinska institutet), skulle endast 2 rörliga professurer få besättas. Allt eftersom innehavarna av de personliga professorsbefattningarna avginge, utan att en motsvarande professur inrättades på ordinarie stat, skulle antalet rörliga professurer utökas, tills det uppginge till 5.

Mot en anordning av ovan angiven innebörd talar emellertid den omständigheten, att det ingalunda är säkert, att man på denna väg når det åsyftade målet: att till ett lärosäte knyta eller vid detta bevara en synnerligen framstående forskare, som icke kunnat i vanlig ordning erhålla en lärostol. Det kan nämligen mycket väl tänkas, att samtliga rörliga professurer äro besatta med jämförelsevis unga innehavare, då behov uppkommer att placera en forskare, vilken kanske har minst lika hög kompetens som dessa innehavare. Det nu tillämpade systemet med inrättandet av personliga professorsbefattningar är i själva verket i detta hänseende smidigare.

En annan invändning mot sagda anordning är den, som, enligt vad förut meddelats, redan från början framställdes mot förslaget om ett fixt antal rörliga professurer och som gick ut på, att vederbörande akademiska myndigheter komme att söka få samtliga dessa befattningar försedda med innehavare, även om vid inträffande ledighet några särskilt framstående förmågor icke funnes att tillgå vid lärosätet i fråga. Sökte man minska faran härför genom att icke definitivt uppdela befattningarna mellan de tre statliga akademiska lärosätena (se den av beredningen här förut diskuterade anordningen), uppkomme i stället vid varje ledighet en skarp konkurrens mellan lärosätena om professuren i fråga, en omständighet, som alltid skulle avsevärt försvåra och lätt kunde komma att alldeles förrycka tillsättningen.

Efter att hava övervägt skälen för och emot inrättandet av rörliga professorsbefattningar har beredningen kommit till den uppfattningen, att tillräcklig anledning icke finnes att övergiva det nuvarande systemet med personliga professurer. Beredningen har härvid utgått ifrån, att riksdagen i framtiden såsom hittills kommer att lämna sin medverkan till inrättandet av nya dylika professurer i sådana fall, då det gäller att åt vetenskapen bevara de forskningens pionjärer, vilka arbeta på ett nyöppnat eller i vårt land tidigare föga bearbetat, utom de vedertagna gränserna för befintliga professurer liggande forskningsfält eller inom ett ämne, där någon ledighet bland lärostolarna icke kan beräknas uppkomma inom rimlig tid.

I detta sammanhang vill beredningen, i likhet med statsrådet, erinra om, att man genom inrättande av forskarstipendier lyckats, åtminstone i viss utsträckning, förverkliga önskemålet att bereda de mest framstående bland

de yngre vetenskapsidkare, vilka redan under stadgad maximitid innehaft docentstipendium, möjlighet att under en följd av år någorlunda ostört få fortsätta sin vetenskapliga forskning.

G. Biträdande lärare i ordinarie ställning (laboratorer m. fl.).

En fråga av organisatorisk innebörd, som icke direkt berörts i statsrådsyttrandet men som synes falla inom ramen för det åt beredningen givna uppdraget och vilken beredningen därför ansett sig böra göra till föremål för undersökning, är spörsmålet om tillräckliga skäl finnas att såsom *ordinarie* tjänster bibehålla andra lärarbefattningar än professurerna.

Härvid har tveksamheten icke egentligen gällt sådana ordinarie lärarbefattningar, där innehavaren är chef för en klinik eller en institution eller en mera fristående avdelning av en sådan (exempelvis lärarna i medicinsk radiologi i Uppsala och Lund, läraren i öron-, näs- och halssjukdomar i Lund samt föreståndaren för entomologiska avdelningen av den zoologiska institutionen i Lund). I dessa fall, där befattningshavaren skall fullständigt svara för en viktig vetenskapsgren, som icke företrädes av en professor, synas alldeles övervägande skäl tala för att befattningshavaren bör innehava ordinarie ställning. Något annorlunda måste nog situationen anses vara i fråga om de ordinarie beställningar, där innehavaren har till sin huvudsakliga uppgift — förutom att själv bedriva vetenskaplig forskning — att biträda en viss professor i hans undervisningsarbete (laborators- och observatorsbefattningar etc.). I dessa sistberörda fall — beredningen använder i det följande för samtliga dessa befattningar beteckningen laboratorstjänster — vill det vid en första granskning av problemet synas, som om de skäl, vilka tala *mot* ordinarie-karaktären, äro ungefär lika starka som de, vilka kunna anföras *för* densamma.

Mot den nuvarande laboratorsinstitutionen — d. v. s. anordningen med biträdande lärare i ordinarie ställning och med en avlöning, som är så tillmätt, att de skola kunna kvarstanna å tjänsterna i fråga till pensionsåldern — har andragits, bland annat, följande:

1) Laboratorstjänsterna utgjorde i viss mån en ny upplaga av de gamla adjunktsbefattningarna, och ett flertal av de argument, som framförts mot adjunktsinstitutionen, och vilka slutligen lett till dennas avskaffande, syntes kunna anföras även mot laboratorsinstitutionen.

I detta sammanhang vore särskilt att beakta, att vid här ifrågavarande vetenskapliga institutioner ett intimt samarbete borde äga rum mellan de olika lärarna, och att härvid vissa svårigheter kunde tänkas uppkomma i sådana fall, då professorn-chefen vore avsevärt yngre än och måhända lärjunge till laboratorn eller då denne sistnämnde konkurrerat med professorn om dennes professur och kanske varit mycket nära att erhålla densamma.

2) Laboratorerna tillsattes efter samma grunder som professorerna, d. v. s. i första rummet med hänsyn till styrkt vetenskaplig skicklighet, och för kompetensförklaring plägade uppställas jämförelsevis höga krav på dylik skicklighet. Då laboratorerna — även om de i viss utsträckning vore skyldiga att hålla vetenskapliga föreläsningar — i undervisningshänseende hade till huvudsaklig uppgift att leda och övervaka en del obligatoriska kurser och meddela annan undervisning av mera propedeutisk beskaffenhet, syntes det knappast vara nödvändigt att ställa så höga fordringar på deras vetenskapliga skicklighet som för närvarande vore fallet. Här ifrågavarande undervisning borde kunna omhänderhavas av yngre lovande vetenskapsmän med gott pedagogiskt handlag. Därest befattningarna omorganiserades i denna riktning, kunde de göras till typiska passageplatser och tillsättas på vissa år.

Till förmån för laboratorsinstitutionen, sådan denna f. n. är organiserad, hava anförts, bland andra, följande skäl:

1) Erfarenheten hade visat, att antalet av de medicine licentiater, som aspirerade på docentur i de teoretiskt-medicinska ämnena, vore synnerligen begränsat. I åtskilliga av dessa ämnen hade under vissa tider icke funnits någon docent i hela landet. Under sådana omständigheter vore laboratorsbefattningarna så gott som nödvändiga för att trygga tillgången på professorsvikarier uti ifrågavarande ämnen.

2) I flertalet av de teoretiskt-medicinska ämnena vore det knappast möjligt att bedriva vetenskaplig forskning annorstädes än vid de akademiska institutionerna i respektiva ämnen. De docenter i dylika ämnen, som lämnat de medicinska lärosätena, kunde därför endast undantagsvis deltaga i en professorskonkurrens. Laboratorsinstitutionen fyllde således även den viktiga uppgiften att underlätta besättandet av lärostolarna i de teoretiskt-medicinska ämnena med väl kvalificerade innehavare.

3) Den undervisning, som meddelades av laboratorerna inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, vore grundläggande för de senare mera vetenskapligt betonade akademiska studierna. Det vore därför av vikt, att dessa lärare besutte framstående vetenskaplig skicklighet och under en längre tids tjänstgöring kunde förvärva god rutin en var på sitt speciella undervisningsområde.

För att få kännedom om, huru de närmast intresserade professorerna ställa sig till här behandlade spörsmål, har beredningen inhämtat deras yttranden i ämnet. Dessa giva vid handen, att de allra flesta av professorerna avstyrka en förvandling av de nuvarande laboratorsbefattningarna till icke-ordinarie tjänster.

Till denna fråga återkommer beredningen vid behandlingen av de särskilda fakulteterna och sektionerna.

H. Speciallärare.

Vid de akademiska lärosätena råder den allmänna regeln, att en lärare, som skall bära ansvaret för undervisningen i en viss vetenskapsgren, bor innehava professors ställning. Härifrån gives det endast några få undantag, huvudsakligen inom den medicinska fakulteten, t. ex. de ordinarie lärarna i medicinsk radiologi (Uppsala[1] och Lund), i öron-, näs- och halssjukdomar (Lund), i ortopedi (Lund) och i fysikalisk diagnostik (Uppsala och Lund) ävensom föreståndaren för entomologiska avdelningen av den zoologiska institutionen vid universitetet i Lund. Med tillsättningen av dessa lärare förhålles i tillämpliga delar på enahanda sätt som är föreskrivet i fråga om professorsbefattningar. Till här ifrågavarande kategori av lärare torde man även få räkna den biträdande läraren i geologi i Lund, vilken icke har ställningen av ordinarie befattningshavare men som faktiskt i vetenskapligt hänseende representerar vissa delar av det geologiska ämnesområdet.

Om man önskar vid ett visst lärosäte få en särskild representant för en vetenskapsgren, som förut icke haft någon företrädare därstädes, eller för en mera fristående del av det till en befintlig professur hörande läroområdet, har man hittills nästan undantagslöst inriktat sitt arbete på att erhålla en ny professur. Detta är naturligen även i flertalet fall den riktiga vägen.[2] Men stundom, då ämnesområdet för den nya lärarbefattningen från examenssynpunkt icke tillhör de mera viktiga och undervisningsbehovet i ämnet eller ämnesgrenen är avsevärt mindre än i de egentliga examensämnena, synes man, åtminstone som en provisorisk anordning, kunna nöja sig med en lärarkraft av den typ, som vid de tekniska läroanstalterna plägar benämnas speciallärare. En dylik speciallärare skulle vara icke-ordinarie befattningshavare, förordnad på viss tid och avlönad med ett arvode, som utmätes efter tjänstgöringens omfattning. Till denna fråga återkommer beredningen vid behandlingen av de särskilda fakulteterna och sektionerna.

I. Docenter.

Till universitetsberedningen har, för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt beredningen givna uppdraget, överlämnats en av docentföreningen i Lund med anledning av beredningens tillsättning gjord, den 24 januari 1933 dagtecknad underdånig framställning.

I docentföreningens skrivelse anföres bland annat följande:

Frågan om en allsidig utredning av docenternas ställning hade fått ökad aktualitet genom det av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet

[1] Enär det f. n. i Uppsala finnes en personlig professur i radiologi, uppehålles ej lärarbefattningen därstädes i samma ämne.

[2] Beredningen har själv föreslagit inrättandet av några nya professurer.

vid universitetsberedningens tillsättning gjorda uttalandet till statsrådsprotokollet rörande de spörsmål, som skulle bliva föremål för utredning.

Docentkåren berördes rent ekonomiskt i hög grad av den ifrågasatta reformen, vars grundtankar syntes väl motsvara de förändringar, som forskningens utveckling medfört. Även i övrigt vore de förhållanden, reformen avsåge, grundläggande för docenternas ställning. Docenterna intoge bland svenska ämbets- och tjänstemän en fullkomligt enastående ställning, i det att de i flertalet fall icke kunde påräkna regelbunden inkomst av sin anställning vid universitetet ända fram till den tidpunkt, då de bleve i tillfälle att på allvar konkurrera om professur. Maximitiden för åtnjutande av docentstipendium ginge nämligen i allmänhet till ända flera år före sistnämnda tidpunkt. Att övergå till annan tjänst vore ofta svårt, stundom omöjligt. Belysande i detta hänseende vore det förhållandet att nära hälften av docenterna vid Lunds universitets humanistiska sektion saknade för lektorskompetens erforderliga examina. Stipendierad docent, som drabbades av sjukdom, hade ingen rätt att med bibehållande av stipendiet erhålla tjänstledighet. Utvecklingen hade lett därhän, att i allt större utsträckning endast personer med ordnad ekonomi kunde mottaga docentstipendier och effektivt utnyttja de tillfällen till vetenskaplig forskning, som dessa erbjöde. En av de ifrågasatta reformerna, nämligen förvandlingen av ett antal fasta professurer till rörliga sådana, skulle, vid sidan av alla därmed förenade fördelar, medföra ett betänkligt ökande av de osäkerhetsmoment, som vidlådde docentinstitutionen. Fråga uppstode, om över huvud taget en person i otrygg ekonomisk ställning då kunde våga sig in på vetenskapsidkarens bana. Det vore därför nödvändigt, att utredningen och reformerna utsträcktes till att gälla även docentinstitutionen i dess helhet.

Docentföreningen ville framlägga några förslag till partiell reformering av docentinstitutionen.

Vid utnämningen av en docent vore för närvarande professorn i ämnet i realiteten ensam bestämmande. En allsidigare prövning av sökandens meriter vore önskvärd, och härvid borde den vid tillsättning av forskarstipendium föreskrivna prövningen genom sakkunniga komma till användning.

Sedan man sålunda skaffat sig bättre garantier för att docenturerna reserverades för personer med obestridlig vetenskaplig begåvning, bleve det lättare att arbeta på undanröjandet av det ekonomiska osäkerhetstillstånd, vari docenterna befunne sig. Det bästa medlet härför vore säkerligen en ökning av antalet forskarstipendier. Åtskilligt kunde emellertid vinnas genom införande av smidigare bestämmelser rörande docentstipendierna. Om dessa stipendier ej alltigenom nödvändigtvis behövde vara knutna till docenturer vid de särskilda fakulteterna, om docentstipendiefondernas medel i sin helhet komme docenterna till godo, och om några av docent-

stipendierna ansloges åt docenter, som redan i 7 år med framgång bedrivit vetenskaplig forskning och akademisk undervisning, skulle docenterna i någon mån erhålla en fastare anknytning till universiteten och en mera tryggad ekonomisk ställning. En annan åtgärd, som lämpligen borde vidtagas till minskande av osäkerhetstillståndet, vore att söka underlätta vägen till andra utkomstmöjligheter, något som vore av särskilt intresse för docenterna inom filosofiska fakulteten. Vid befordringar till lärarbefattningar vid läroverken borde större avseende än nu vore fallet fästas vid vetenskapliga meriter.

De av docentföreningen antydda åtgärderna, vilka samtliga kunde genomföras utan samband med en omorganisation av universitetsväsendet, syntes, ehuru de icke vore av mera genomgripande art, förläna docentinstitutionen större smidighet och bereda docenterna en tryggare ställning än de nu hade.

Docentföreningen anhölle därför, *att* föreningen bereddes tillfälle att jämsides med universitetsmyndigheterna taga del i den beslutade utredningen, *att* denna utredning måtte utsträckas att gälla docentinstitutionen i dess helhet, *samt att* utredningen härvid måtte taga sikte på att förskaffa yngre obefordrade vetenskapsidkare en tryggare ekonomisk ställning och därmed gynnsammare arbetsvillkor.

Vad som främst givit anledning till docentföreningens underdåniga skrivelse, synes vara den i statsrådsyttrandet vid universitetsberedningens tillsättning framförda tanken att förvandla en del av de fasta universitetsprofessurerna till rörliga sådana. Alldeles frånsett om en dylik förvandling kommer till stånd — såsom framgår av det föregående,[1] har beredningen icke ansett sig kunna förorda en dylik åtgärd — är emellertid docenternas ställning sådan, att man har fullgoda skäl att söka förbättra densamma. Åtskilliga av de åtgärder, som docentföreningen anvisat såsom lämpliga medel för målets vinnande, synas härvid förtjänta att närmare undersökas.

Den akademiska banan är mycket vansklig — från befordringssynpunkt säkerligen en av de mest osäkra av alla levnadsbanor. Att så blivit fallet är en nödvändig konsekvens av den omständigheten, att professurerna jämte de jämförelsevis fåtaliga befattningarna av laboratorstyp äro de enda akademiska lärarbefattningar, som ge full försörjning och äro förenade med pensionsrätt, samt att vid tillsättandet av nämnda tjänster i överensstämmelse med befattningarnas egen natur den vetenskapliga skickligheten är den helt och hållet avgörande befordringsgrunden. Professorskåren rekryteras i de allra flesta fall ur docenternas krets. Genom att på ett rationellt sätt ordna docentinstitutionen skulle man kunna i någon mån minska svå-

[1] Se sid. 32.

righeterna för de unga vetenskapsmän, som ägna sig åt den akademiska banan.

En förutsättning för ett dylikt rationellt ordnande är att docentkårens numerär står i lämplig relation till antalet lärostolar och till de förefintliga möjligheterna att bedriva vetenskapligt arbete i de olika ämnena, samt att kåren göres så högt kvalificerad som möjligt från forsknings- och undervisningssynpunkt. Vidare bör man söka bereda docenterna tillfälle att under en icke alltför kort tidrymd någorlunda ostörda av förvärvsarbete syssla med vetenskaplig forskning. Slutligen bör man för de äldre docenter, som icke hava utsikt att inom rimlig tid få deltaga i någon professorskonkurrens eller vilka eljest icke kunna väntas jämförelsevis snart erhålla professur, söka underlätta övergången till annan verksamhet, innan de uppnått sådan ålder, att ett inpassande i annan miljö måste komma att erbjuda avsevärd svårighet.

Proceduren för docentförordnande. Vad först beträffar spörsmålet om förordnande av docenter, hava föreskrifter i detta ämne meddelats i §§ 72 och 73 i universitetsstatuterna.

Docent förordnas av kanslern efter hemställan av fakulteten eller sektionen. »Ej må sådant förordnande meddelas någon, utan att hans anställande prövas för undervisningen eller den vetenskapliga forskningen nödigt eller nyttigt samt han ådagalagt erforderlig skicklighet såsom vetenskapsidkare och lärare.» Den som önskar bliva antagen till docent i någon vetenskapsgren, skall göra ansökan härom hos vederbörande fakultet eller sektion. Då ärendet företas till behandling, skall den professor, som representerar vetenskapen i fråga, först avgiva yttrande. Sökande kan åläggas att styrka sin lärarskicklighet genom särskilda prov.

Föreskriften, att sökanden skall hava *ådagalagt »erforderlig» skicklighet såsom vetenskapsidkare och lärare*, är ju mycket svävande. Sedan numera det särskilda disputationsprovet för vinnande av anställning som docent nästan alldeles kommit ur bruk, har föreskriften i praxis i allmänhet tolkats så, att den, som vid disputationsprov för vinnande av doktorsgrad erhållit minst betyget »med beröm godkänd» såväl för »innehållet» som för »försvaret», ansetts fylla måttet. Den som icke erhållit 2 betyg för innehållet har haft möjlighet att fylla bristen genom senare utgivna skrifter. Den som fått lägre betyg än med beröm godkänd för försvaret har ofta fått underkasta sig särskilt undervisningsprov. Endast inom medicinska fakulteten, där undervisningsprovet även avser att ådagalägga docentaspirantens insikter och praktiska erfarenhet, har dylikt prov varit regel, oberoende av betyget för försvaret.

På senare tider synes i vissa ämnen betyget »med beröm godkänd» för

avhandlingens innehåll hava blivit allt vanligare.[1] I samband med denna utveckling har nämnda betyg icke under alla förhållanden ansetts kvalificera avhandlingens författare för erhållande av docentur. Vanligen framgår av de vid betygets sättande gjorda uttalandena till fakultetens (sektionens) protokoll, huruvida betyget är ett s. k. docent-cumlaude. Även om således icke varje gradualavhandling, vars innehåll bedömts med 2 betyg, kan leda till docentförordnande, vill det dock synas, som om understundom doktorer skulle söka och även erhålla docentur, vilkas anlag för vetenskaplig forskning icke äro så utpräglade, att de borde länkas in på den akademiska banan.

Vad lärarskickligheten beträffar, äro försvaret och det därför givna betyget en skäligen otillförlitlig grund för bedömandet, allra helst som försvarsbetyget i vissa fall torde röna inverkan av innehållsbetyget.

Den andra förutsättningen för docentförordnande — att *anställandet* skall vara *nödigt eller nyttigt för undervisningen eller den vetenskapliga forskningen* — presumeras i allmänhet vara för handen. Endast någon enstaka gång, då antalet docenter i ett ämne varit osedvanligt stort och sökandens kompetens icke varit särskilt stark, synes fakulteten (sektionen) eller vissa av dess ledamöter hava ställt sig avvisande mot en enligt vanligen tillämpad praxis formellt kompetent aspirant på docentur.

Prövningen av en sökandes kompetens till docentur verkställes formellt av fakulteten eller sektionen, men i realiteten bäres ansvaret av ämnesläraren, vilken ju av naturliga skäl i regel har det avgörande ordet vid bestämmandet av betyget för gradualavhandlingens innehåll[2] och därigenom även faktiskt för närvarande i flertalet fall avgör vederbörandes utsikter att erhålla docentförordnande. Särskilt då frågan om docentur behandlas i nära samband med betygssättningen och innan avhandlingen hunnit bliva föremål för granskning inom en vidsträcktare krets av fackmän, måste den nuvarande tillsättningsproceduren anses mindre tillfredsställande. Vill man söka skapa goda garantier för att sagda procedur skall medföra ett på objektiva grunder vilande urval bland aspiranterna, bör fakulteten (sektionen) vid ansökningens prövning hava möjlighet att stödja sig, förutom på ämnesläraren sakkunniga uttalande, även på särskilt inhämtat yttrande av ytterligare en sakkunnig, vilken bör tagas utanför fakulteten (sektionen). Med hänsyn till den stora betydelse för det vetenskapliga arbetet i landet, som docentförordnandena äga, synes väl motiverat att anordna en dylik *summarisk sakkunniggranskning*.

För att få en säkrare grundval för bedömandet av sökandens förmåga att meddela vetenskaplig undervisning än den, som utgöres av försvarsbetyget,

[1] Beredningen hänvisar till den vid denna utredning fogade bilagan (s. 106).
[2] Vid karolinska institutet uppgöres betygsförslaget av en särskild betygsnämnd.

kan ifrågasättas, om ej fakulteten (sektionen) oftare än som för närvarande är fallet borde begagna sig av sin befogenhet att föreskriva *lärarprov*.

Vad beträffar *prövningen av behovet av docenter i ett visst ämne*, synes uppenbarligen ökad uppmärksamhet böra ägnas åt detta spörsmål.

Förbättrande av docenternas ekonomiska ställning. Efter docentutnämningen förflyter i regel ett eller annat, stundom flera år, innan docenten erhåller docentstipendium. Sedan tiden för innehavande av dylikt stipendium — 6, högst 7 år — gått till ända, dröjer det oftast åtskilliga år, innan docenten har utsikt att få en professur, om han nu över huvud taget kommer i tillfälle att konkurrera om en sådan. Enär forskarstipendierna allenast äro 5, kan docenten, då han lämnar docentstipendiet, endast i undantagsfall få tillträda ett forskarstipendium. De allra flesta docenter, som befordras till professorer, hava därför under flera år av sin docenttid varit i avsaknad av fast inkomst från universitetet.

Att bereda samtliga docenter en fast inkomst ända fram till den tid, då de erhålla professur eller lämna den akademiska banan, låter sig näppeligen göra. Vad man synes böra sträva efter är att söka *dels* förkorta den i många fall alltför långa inkomstlösa tiden efter docentutnämningen, *dels* förbättra utsikterna för docent i sådant ämne, som icke har företrädesrätt till docentstipendium, att erhålla dylikt stipendium, *dels ock* bereda ökad möjlighet för några av de mest framstående docenterna att stanna kvar vid universitetet även efter det docentstipendietiden gått till ända.

Enligt beredningens mening skulle den starkast verkande åtgärden till förbättrande av docenternas ekonomiska ställning säkerligen vara en utökning av antalet docentstipendier och forskarstipendier. Åtskilligt torde dock stå att vinna redan genom vidtagande av en del mindre ändringar i bestämmelserna rörande docentstipendier och arvoden till vikarierande akademiska lärare.

Från och med den 1 juli 1937 utgå tillhopa 86 docentstipendier, vart och ett å 6 000 kronor, därav 41 i Uppsala (4 inom teologiska, 3 inom juridiska och 5 inom medicinska fakulteten samt 17 inom humanistiska och 12 inom matematisk-naturvetenskapliga sektionen), 40 i Lund (fördelningen är densamma som i Uppsala med det undantaget, att matematisk-naturvetenskapliga sektionen endast har 11 stipendier) och 5 vid karolinska institutet. — Enligt katalogerna för vårterminen 1937 utgjorde antalet docenter vid universiteten och karolinska institutet 259[1]. Alla dessa kunna dock icke ifrågakomma till erhållande av docentstipendium, enär många av dem redan uppburit dylikt stipendium under stadgad maximitid eller ock på grund av samtidigt innehavda andra befattningar äro förhindrade uppbära sådant. En summarisk granskning har givit vid handen, att för närvarande

[1] Se tabellen å s. 21.

endast omkring 140 av docenterna torde vara berättigade att uppbära eller ifrågakomma till stipendium. Vid karolinska institutet utgöra de icke berättigade cirka $^2/_3$ av hela antalet. Men även om man utgår ifrån, att endast en del av docentkåren kan konkurrera om de tillgängliga docentstipendierna, synes dock obestridligt, att antalet stipendier är för litet i förhållande till behovet. Det bör även beaktas, att man vid beräknande av behovets storlek har att taga hänsyn jämväl till antalet lärostolar och examensämnen. Huru stor denna *ökning av antalet docentstipendier* behöver vara, och vilka ämnesgrupper som skola draga fördel av densamma, tarvar enligt beredningens mening en särskild utredning.

För närvarande utgå 5 fasta forskarstipendier, vart och ett å 7 000 kronor, därav 2 i Uppsala, 2 i Lund och 1 vid karolinska institutet. Sistberörda stipendium är dock ej bundet vid nämnda institut, utan Kungl. Maj:t bestämmer vid varje uppkommande ledighet, varest det skall utdelas. Dylikt stipendium får innehas under sammanlagt högst 6 år. Uppkommande besparingar å forskarstipendier ingå till en vid universitetet, respektive institutet bildad forskarstipendiefond. När dylik fond uppgår till 7 000 kronor, utdelas beloppet såsom ett extra forskarstipendium.

Under de 10 år, som forskarstipendier utgått, har hittills endast 1 stipendiat (numera utnämnd till professor) innehaft sitt stipendium stadgad maximitid. Redan före utgången av sagda tid har i alla övriga fall vederbörande forskarstipendiat befordrats till professor eller — undantagsvis — till innehavare av annan tjänst (observatorsbefattning). Innehavarna av extra forskarstipendium hava i regel under stipendietiden erhållit fast forskarstipendium eller professorsbefattning.

Forskarstipendierna hava enligt beredningens mening på ett utmärkt sätt fyllt sin uppgift att bereda en del av de mest lovande yngre forskarna möjlighet att fortsätta sitt vetenskapliga arbete även efter det maximitiden för innehavande av docentstipendium gått till ända. Sedan man nu på erfarenhetens väg konstaterat, att försöket med forskarstipendier, trots de med stipendiernas utdelande förbundna betydande svårigheterna, utfallit mycket lyckligt, synes tiden vara inne att taga under övervägande, huruvida icke antalet dylika stipendier bör något ökas och möjligen även maximitiden för innehavande av stipendium något förlängas. Därför torde, i samband med den av beredningen ifrågasatta utredningen av frågan om ökning av antalet docentstipendier, även spörsmålet om *ökning av forskarstipendiernas antal* och om *förlängning av stipendietiden* böra upptagas till prövning.

I detta sammanhang vill beredningen — som icke anser det ankomma å beredningen att syssla med spörsmål av ren löneregleringsnatur — fästa uppmärksamheten därpå, att löneregleringar, som ägt rum på andra om-

råden än det akademiska, kunna medföra konsekvenser, vilka böra beaktas vid bestämmandet av docentstipendiernas, forskarstipendiernas och vikariatsarvodenas storlek. Även dessa frågor torde böra upptagas till behandling vid en kommande utredning rörande nämnda stipendier och arvoden.

De nu gällande bestämmelserna angående docentstipendier samt angående arvoden till vikarierande akademiska lärare tillkommo i samband med 1925 års löneregelering för befattningshavarna vid universiteten[1].

Varje fakultet eller sektion disponerar över ett visst antal docentstipendier, men reglerna för utskiftandet av dessa fakultetens eller sektionens stipendier mellan olika ämnesgrupper och ämnen äro ej ensartade vid de skilda lärosätena. Beträffande flertalet stipendier gäller dock, att docent i visst ämne eller ämne, tillhörande viss grupp av ämnen, har företräde.

Erfarenheterna från de 12 år, varunder nu gällande bestämmelser varit i tillämpning, hava givit vid handen, att systemet behöver på vissa punkter förbättras. Särskilt från docenternas egen sida hava åtskilliga ändringsförslag framställts. Vad man framför allt synes eftersträva är att bereda docenterna i sådana ämnen, som icke hava företrädesrätt till stipendium, större möjligheter att erhålla sådant samt att trygga de stipendierade docenternas rätt att under sjukdom behålla stipendiet eller del därav.

Vad vikariatsarvodena beträffar, rikta sig anmärkningarna i främsta rummet mot föreskriften, att vikariatsarvodet, till den del detsamma icke utgår av de till tjänsten hörande avlöningsmedlen, skall bestridas medelst vikarien tilldelat docentstipendium och först i sista hand med anlitande av anslaget till vikariatsersättningar. Det har ansetts principiellt oriktigt, att docentstipendierna, vilka huvudsakligen äro avsedda till underlättande av docenternas vetenskapliga arbete, skulle användas såsom ersättning för arbetet med examinationen och den ordinarie akademiska undervisningen, och man har funnit det orättvist, att en stipendierad docent, vilken måst mottaga ett längre professorsförordnande och härigenom blivit avsevärt försenad i sitt forskningsarbete, icke skulle få kompensation för vad han förlorat genom motsvarande förlängning av stipendietiden.

Beredningen håller före, att tiden nu kan vara inne för att, i samband med en utredning om de här förut berörda frågorna, verkställa en allmän omprövning av föreskrifterna angående docentstipendier och vikariatsarvoden.

Underlättande av docenternas övergång till annan verksamhet. Det är av stor betydelse såväl för lärosätena som för deras docentkårer, att de

[1] Se *dels* kungörelse den 6 juni 1925 angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska medikokirurgiska institutet, *dels ock* kungl. brev samma dag till kanslern för rikets universitet med bestämmelser i fråga om arvoden till vikarierande akademiska lärare ävensom beträffande docentstipendier vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet.

äldre docenter, vilka icke haft framgång vid konkurrensen om professur eller på grund av ogynnsamma förhållanden icke hava utsikt att få deltaga i någon dylik konkurrens och vilka icke lyckats erhålla forskarstipendium, äga möjlighet att i tid söka sig över till annan verksamhet.

Av de hithörande problemen har spörsmålet om docenternas inom den filosofiska fakulteten övergång till läroverkslärarbanan den största praktiska betydelsen.

För att vara behörig till adjunktstjänst[1] fordras bland annat att hava avlagt filosofisk ämbetsexamen i de akademiska examensämnen, som motsvara de läroämnen, vari tjänsten kungjorts ledig, och härvid erhållit på visst sätt kvalificerade betyg. För behörighet till lektorstjänst[1] fordras bland annat att hava avlagt — förutom filosofisk ämbetsexamen med på visst sätt kvalificerade betyg i samtliga de examensämnen, som motsvara de läroämnen, i vilka tjänsten kungjorts ledig — jämväl filosofie licentiatexamen med minst 2 betyg i 1 av sistberörda examensämnen. Härvid anses ämnet statskunskap likvärdigt med historia, ämnena mekanik och astronomi likvärdiga med matematik samt ämnet geologi med mineralogi likvärdigt med geografi. För behörighet till såväl adjunkts- som lektorsbefattning fordras härjämte att hava *dels* genomgått provårskurs, *dels ock* fullgjort lärartjänstgöring av viss beskaffenhet under minst 2 läsår (såsom sådan tjänstgöring anses även meddelande av akademisk undervisning av den omfattning, som åligger stipendierad docent). Se härom närmare i läroverksstadgan §§ 177 och 178.

En docent, som vill söka adjunktur, måste således hava avlagt filosofisk ämbetsexamen och genomgått provår samt fullgjort akademisk lärartjänstgöring av viss omfattning. För att vara kompetent till lektorat måste docenten dessutom hava avlagt filosofie licentiatexamen i ämne, som antingen ensamt för sig eller tillsammans med annat examensämne motsvarar skolämne eller vilket förklarats vara likvärdigt med skolämne.

För att kunna bedöma, huru det förhåller sig med docenternas möjlighet att övergå till lärarbanan, har beredningen låtit undersöka, huru många av dem, vilka i Uppsala och Lund förordnats till docenter inom filosofiska fakulteten under de senaste åren, avlagt filosofisk ämbetsexamen, respektive filosofie licentiatexamen i ämne, som motsvarar skolämne. Denna utredning — vilken ej omfattar de docenter, som tidigare varit docenter vid annat lärosäte eller i annat ämne — har givit vid handen, att av 86 efter ingången av år 1932 förordnade docenter 53 stycken eller 62 % av hela antalet förordnade avlagt ämbetsexamen och 48 stycken eller 56 % såväl ämbetsexamen som filosofie licentiatexamen i ämne, som motsvarar skolämne. 17 stycken eller 20 % hava avlagt filosofie licentiatexamen i sådant

[1] För lektors- eller adjunktstjänst, som omfattar ämnet kristendomskunskap, gälla särskilda regler.

ämne, som icke motsvarar skolämne. Någon större skillnad mellan procenttalen i Uppsala och Lund finnes ej. Endast 3 docenter hade vid docentförordnandets meddelande genomgått provår.

De nu anförda siffrorna giva vid handen, att närmare $^1/_2$ av de under senare år utnämnda docenterna vid tiden för förordnandets meddelande icke avlagt sådana examina, som erfordras för lektorskompetens, att åtskilligt mer än $^1/_3$ av dem ej avlagt filosofisk ämbetsexamen, och att endast någon enstaka då genomgått provår. Under tiden närmast efter docentförordnandet torde emellertid åtskilliga docenter genomgå provår.

Det är givetvis ur flera synpunkter fördelaktigt, att så många som möjligt av docenterna inom den filosofiska fakulteten uppfylla de formella fordringarna för erhållande av lärarbefattning vid läroverken. Då det icke synes lämpligt att göra erhållandet av docentur beroende av att sökanden fyller nämnda fordringar, torde man böra inrikta sig på att söka göra klart för vederbörande aspiranter på docentur fördelen av att *avlägga filosofisk ämbetsexamen* samt av att söka få *genomgå provår* så snart som möjligt efter docentförordnandet. De bästa möjligheterna att påverka de blivande docenterna i dylik riktning torde vederbörande ämneslärare och docenternas egna sammanslutningar sitta inne med. Även den planerade rådgivningsverksamheten för dem, som stå i begrepp att välja intellektuellt yrke — yrkesorienteringen — synes böra hava sin uppmärksamhet fästad på här ifrågavarande förhållande.

Här ovan har meddelats, att omkring $^1/_5$ av de under senaste åren förordnade docenterna inom filosofiska fakulteten hava avlagt filosofie licentiatexamen i sådant ämne, som icke anses motsvara skolämne. Av det förut sagda framgår även, att licentiatexamen i de akademiska examensämnena statskunskap, mekanik, astronomi och geologi med mineralogi förklarats vara från här ifrågavarande kompetenssynpunkt likvärdig med licentiatexamen i respektive historia, matematik och geografi. För att underlätta docenternas övergång till lärarbanan vore det önskvärt, om licentiatexamen i ytterligare ett eller annat akademiskt examensämne, som ej kan anses motsvara skolämne, men vilket omfattar någon del av ett skolämne eller ett mycket närbesläktat område, kunde på vissa villkor tillerkännas likvärdighet med licentiatexamen i skolämnet i fråga. Såsom exempel på akademiska examensämnen, vilka kunna ifrågasättas vara av nyssberörda typ, må nämnas klassisk fornkunskap och antikens historia samt växtbiologi.

Enligt gällande läroverksstadga § 177 punkt 8) och § 181 mom. 2 c.) får en docent, som övergår i läroverkens tjänst, om vissa förutsättningar äro fyllda, vid ansökning till lektors- eller adjunktsbefattning såsom tjänstgöringstid tillgodoräkna sig den tid, varunder han meddelat akademisk undervisning av den omfattning, som fordras av en docentstipendiat. Tjänstgöring av dylik omfattning torde även kunna få tillgodoräknas vid

bestämmande av en nyutnämnd lärares löneklassplacering (se 11 § i det av 1937 års riksdag antagna avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende).

En åtgärd, som skulle avsevärt underlätta docenternas inom samtliga fakulteter övergång till annan verksamhet, vore, om man även i andra fall än de ovan angivna kunde tillerkänna docenterna *rätt att*, då de önska övergå till annan befattning i statens tjänst, *efter vissa regler tillgodoräkna tiden för docenttjänstgöringen* eller åtminstone den tid, de innehaft docentstipendium. Åtgärder i denna riktning, vilka skulle beröra flera förvaltningsområden, kunna givetvis vidtagas först efter särskild utredning.

I detta sammanhang vill beredningen fästa uppmärksamheten på att docentförordnandena endast äro givna t. v. och kunna återkallas, när giltiga skäl därtill förefinnas (se universitetsstatuterna § 74). Såsom ett sådant giltigt skäl torde även böra anses det förhållandet, att docenten uppnått den ålder, då en ordinarie akademisk lärare är skyldig avgå från tjänsten.

Utredning angående vissa docentinstitutionen berörande frågor. Av vad beredningen anfört rörande önskvärdheten av att förbättra docenternas ekonomiska ställning och underlätta deras övergång till annan verksamhet framgår, att ett flertal dithörande frågor böra göras till föremål för närmare utredning. Beredningen håller före, att denna utredning, som kan väntas bliva av jämförelsevis vidlyftig beskaffenhet, bör anförtros åt särskilda sakkunniga.

J. De fria högskolorna och deras förhållande till statsuniversiteten.

I statsrådsyttrandet vid beredningens tillsättning angives bland de spörsmål, som vore förtjänta att göras till föremål för närmare övervägande, även frågan om riktlinjerna för de fria högskolornas utveckling och dessa högskolors förhållande till de statliga universiteten.

Beredningen har redan förut[1] berört frågan om behovet av ökad planmässighet vid utbyggandet av den vetenskapliga organisationen i landet samt därvid framhållit, att en lärostol, som inrättas för att tillgodose ett vetenskapsområde, vilket förut antingen ej alls varit företrätt eller ock varit otillräckligt representerat, bör förläggas till det lärosäte, där de bästa betingelserna för ämnets studium äro för handen. Härigenom skulle man på vissa ämnesområden kunna åstadkomma en uppdelning av det vetenskapliga arbetsfältet mellan universiteten och de fria högskolorna.

De fria högskolorna grunda sig på enskilda donationer, och omfattningen av deras utveckling samt dennas riktning åt det ena eller andra hållet

[1] Se s. 23.

bestämmas i stort sett av donatorernas önskningar. De erhålla även betydande kommunala anslag. Däremot åtnjuta de ej något direkt statligt understöd. Med hänsyn till denna högskolornas ställning kan man från statens sida ej gärna ifrågasätta att få utöva något bestämmande inflytande på riktlinjerna för deras utveckling.

Efter införandet av riksgiltighet för akademiska tentamina hava emellertid högskolorna självmant i viss mån begränsat sin verksamhet, i det att de avstått från att meddela undervisning och för sina elever söka utverka tillstånd att avlägga tentamina vid högskolan i vissa icke-ordinarie examensämnen, där professurer finnas vid statsuniversiteten men icke vid ifrågavarande högskola, och för vilka studiebetingelserna vid högskolan icke kunna anses i särskild grad gynnsamma. Särskilt vid Stockholms högskola, som tidigare haft ett flertal examensämnen, vilka icke företrätts av professorer, har en dylik avveckling skett.

Beredningen har inhämtat, att härvid samråd under hand ägt rum med kanslern för rikets universitet liksom att kanslern även i övrigt sökt beakta samarbetssynpunkten. Det synes beredningen, som om kanslern på grund av sin ställning skulle äga möjlighet att verka för en rationell arbetsfördelning mellan universiteten och högskolorna och taga initiativet till samarbete dem emellan.

Ett uppslag av uppenbar betydelse för utvecklandet av samarbetet mellan lärosätena utgöra de konferenser mellan de juridiska fakulteternas ledamöter, vilka ägt rum under de senaste åren. Om möjlighet finnes att fullfölja detta uppslag inom andra fakulteter — inom filosofiska fakulteten lämpligen i form av konferenser mellan lärarna i ett visst ämne eller i en grupp av närbesläktade ämnen — bör detta kunna leda såväl till större likformighet i fordringarna vid de olika läroanstalterna som till en viss arbetsfördelning dem emellan.

I detta sammanhang anser sig beredningen böra lämna vissa upplysningar rörande omfattningen av professorsorganisationen vid de fria högskolorna.

Den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola inrymmer lika många lärostolar som universitetens juridiska fakulteter. Även högskolans matematisk-naturvetenskapliga avdelning spänner över i stort sett samma område som universitetens matematisk-naturvetenskapliga sektioner. Dock bör framhållas, att ett vart av ämnena botanik och zoologi endast företrädes av 1 professor, men att högskolan i stället är utrustad med åtskilliga lärostolar, inrättade för vissa smärre specialområden av denna avdelnings arbetsfält. Den humanistiska avdelningen, vars inrättande påbörjades först år 1919, har under de senaste åren undergått en

hastig utveckling. Ännu saknar den dock representanter i professors ställning för åtskilliga från examenssynpunkt jämförelsevis viktiga ämnen.

Göteborgs högskola har koncentrerat sin verksamhet till den humanistiska sektionens område. Så gott som alla till sektionen hörande viktigare ämnen äro företrädda av professorer. Härvid är dock att märka, att vart och ett av ämnena historia och nordiska språk endast företrädes av 1 professor samt att konsthistorien representeras av innehavaren utav en personlig professur. Vidare saknas särskild lärostol i statistik, vilket ämne är obligatoriskt i statsvetenskaplig-filosofisk examen. Inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionens område falla — utom lärostolen i geografi, vilket ämne ju räknas såsom tillhörande båda sektionerna — endast 2 av högskolans professorsbefattningar, nämligen professuren i oceanografi och den personliga professuren i botanik.

Avd. II.

Organisationen av de teologiska fakulteterna.

A. Examensstadga. Examina och examensämnen m. m.

Det teologiska examensväsendet regleras av stadgan angående teologiska examina den 30 mars 1935. Enligt denna må i teologisk fakultet inskrivas den, som avlagt teologisk-filosofisk examen, ävensom den, som vid avlagd studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen erhållit vitsord om minst godkända insikter i latinska språket och därjämte avlagt filosofisk ämbetsexamen eller filosofie kandidatexamen i humanistiska ämnen (§ 1).

Teologisk-filosofisk examen avlägges inom den filosofiska fakulteten (stadgan angående filosofiska examina §§ 29—32). Behörighet att avlägga denna examen tillkommer den, som vid avlagd studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen erhållit vitsord om minst godkända insikter i latinska språket och historia. Teologisk-filosofisk examen omfattar såsom obligatoriska ämnen grekiska och hebreiska språken samt ettdera av ämnena latinska språket och teoretisk filosofi. I examen må dessutom medtagas det andra av sistberörda två ämnen ävensom historia. I det stora flertalet fall avlägges examen i de 3 ämnena hebreiska, grekiska och teoretisk filosofi. — Studieplanen för denna examen skall utgå från en normaltid av 2 lästerminer.

Examina inom teologisk fakultet äro: teologie kandidatexamen och teologie licentiatexamen (stadgan angående teologiska examina § 2).

Examensämnen inom teologisk fakultet äro: 1) teologisk encyklopedi och teologiska prenotioner, 2) gamla testamentets exegetik, 3) nya testamentets exegetik, 4) kyrkohistoria, 5) dogmatik med symbolik, 6) teologisk etik, 7) praktisk teologi med kyrkorätt (§ 3).

Teologiska fakulteten skall tillse, att en med hänsyn till examina och värnpliktstjänstgöringen ordnad undervisning i fakultetens examensämnen finnes att för de studerande tillgå vid universitetet. Undervisningen äger rum i form av vetenskapliga föreläsningar, propedeutiska kurser samt teoretiska seminarie- eller övningskurser (§ 4 första stycket).

Dessutom hålles varje lästermin en praktisk övningskurs, så anordnad, att densamma fullständigt genomgås under terminens lopp, och innefattande kateketiska, liturgiska, homiletiska och kyrkorättsliga övningar. Dessa övningar skola åsyfta de studerandes fostran till prästämbetets förvaltning inom svenska kyrkan och, i den mån sådant är möjligt, anordnas såsom kyrkliga funktioner. Professorn i praktisk teologi eller annan ledamot

av fakulteten, vilken kanslern för rikets universitet därtill förordnar, handhar såsom föreståndare uppsikten över de praktiska övningarna. Dessa ledas av de på fakultetens praktiska linje tjänstgörande lärarna (§ 4 andra stycket).

Studieplanen för *teologie kandidatexamen* skall utgå från en normaltid av högst 6 lästerminer (§ 6). I denna examen äro samtliga förut angivna 7 examensämnen obligatoriska (§ 15).

Teologie licentiatexamen skall avläggas i minst 2 av de teologiska examensämnena (§ 18).

Den som avlagt teologie kandidatexamen är behörig att genomgå den förut omförmälda praktiska övningskursen (§ 23).

Studerande, som genomgått praktisk övningskurs, äger inför fakulteten avlägga *praktisk- teologiska prov*, omfattande kateketiska, liturgiska, homiletiska och kyrkorättsliga prov (§§ 24 och 25).

B. Antalet studerande. Examensstatistik.

Teologisk-filosofisk examen kan avläggas såväl vid de båda statsuniversitetens filosofiska fakulteter som vid Göteborgs högskola. Teologiska examina kunna däremot avläggas endast vid universitetens teologiska fakulteter.

Antalet av dem, som under olika tidsperioder bedrivit studier för avläggande av teologisk-filosofisk examen eller teologisk examen, framgår av här efteråt intagna Tablå II.[1]

Såsom av tablån framgår, har från läsåret 1920/21 till läsåret 1930/31 antalet av dem, som bereda sig för eller bedriva teologiska studier, mer än fördubblats. Efter sistberörda läsår har antalet varit i stort sett oförändrat.

Detaljerade uppgifter rörande antalet teologie studerande — inberäknat dem, som studera på teologisk-filosofisk examen — under olika terminer hava lämnats i den såsom bilaga till »Betänkande med undersökningar och förslag i anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena» (statens offentliga utredningar 1935: 52) utgivna »Utredning rörande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden» (statens offentliga utredningar 1936: 34); se tabellerna å sid. 44 (för Lund) och å sid. 158 (för Uppsala). De i dessa tabeller upptagna siffrorna avvika något från de i studentkatalogerna redovisade, uppenbarligen beroende på korrigeringar, som vidtagits med tillhjälp av särskilt införskaffat material.

[1] De i tablån intagna siffrorna hava hämtats från de olika lärosätenas kataloger. Då de studerande i dessa ej redovisas efter enhetliga principer, äro siffrorna redan av denna anledning ej fullt jämförbara. Härtill kommer, att katalogerna ej utgivas samtidigt vid alla lärosätena utan vid olika tidpunkter under terminens lopp, något som ännu mer ökar den bristande enhetligheten i redovisningen.

Tablå II,

utvisande antalet av dem, som bedrivit studier för teologisk-filosofisk examen och teologisk examen (vid tiden för respektiva katalogers utgivande).

Lärosäte	Medeltal			
	Läsåret 1910/11	Läsåret 1920/21	Läsåret 1930/31	Läsåret 1935/36
Uppsala universitet.				
Teologisk-filosofisk examen	62	69	142	115
Teologisk examen	150	235	360	377
Lunds universitet.				
Teologisk-filosofisk examen	39	31	83	76
Teologisk examen	97	136	468	429
Göteborgs högskola.				
Teologisk-filosofisk examen	8	15	28	37
Summa	**356**	**486**	**1 081**	**1 034**

Tablå III,

utvisande antalet avlagda teologiska examina (däri inbegripet teologisk-filosofisk examen och praktisk-teologiska prov) under olika tidsperioder.

Lärosäte och avlagd examen	Läsåren 1908–1913[1]	Läsåren 1918–1923[1]	Läsåren 1928–1933[1]	Läsåret 1933/34[2]	Läsåret 1934/35[2]	Läsåret 1935/36[2]
Uppsala universitet.						
Teologisk-filosofisk examen .	27	30	57	53	29	38
Teologie kandidatexamen .	37	47	48	62	55	54
Praktisk-teologiska prov . .	35	44	48	66	55	58
Teologie licentiatexamen . .	4	3	5	1	3	7
Lunds universitet.						
Teologisk-filosofisk examen .	17	20	61	48	43	24
Teologie kandidatexamen .	21	39	85	104	67	60
Praktisk-teologiska prov . .	18	34	67	85	64	48
Teologie licentiatexamen . .	3	3	4	4	3	3
Göteborgs högskola.						
Teologisk-filosofisk examen .	8	9	21	29	16	40
Samtliga lärosäten.						
Teologisk-filosofisk examen .	52	59	139	130	88	102
Teologie kandidatexamen .	58	86	133	166	122	114
Praktisk-teologiska prov . .	53	78	115	151	119	106
Teologie licentiatexamen . .	7	6	9	5	6	10

[1] Uppgifterna äro hämtade från förutberörda »Utredning rörande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden» (statens offentliga utredningar 1936: 34) sid. 45, 161 och 281.

Talen för femårsperioderna äro medeltal av respektiva fem läsårs siffror.

[2] Uppgifterna äro hämtade från respektiva kataloger.

I förut intagna Tablå III har beredningen sammanställt vissa tillgängliga uppgifter rörande antalet avlagda teologiska examina (däri inbegripet teologisk-filosofisk examen och praktisk-teologiska prov) under läsåren 1908—1936.

C. Professorsorganisationen vid de teologiska lärosätena.

a. Översikt över den nuvarande professorsorganisationen.

Antalet teologiska lärostolar är i Uppsala 8, i Lund 7. Den åttonde lärostolen i Uppsala är en personlig professur i missionshistoria och ostasiatisk religionshistoria, vilken tillkommit genom donation.

Den i förut intagna Tablå II närmare belysta starka ökningen under de senare åren av antalet teologie studerande har icke föranlett någon mera konstant förstärkning av lärarkrafterna. Genom den vissa terminer på grund av det stora antalet praktikanter påkallade dubbleringen av den praktiska övningskursen har det visserligen blivit nödvändigt att anordna extra undervisning på fakultetens praktiska linje. Denna undervisning har dock kunnat bestridas dels genom att taga i anspråk stipendierade docenter, dels ock genom vidtagande av andra tillfälliga anordningar.

I fråga om lärostolarnas benämningar råder på åtskilliga punkter olikhet mellan Uppsala och Lund. Professurernas omfång är dock i sak detsamma på båda hållen. Den enda olikheten torde vara, att symboliken i Lund är förenad med kyrkohistorien, under det att i Uppsala symboliken räknats tillhöra dogmatik-professuren.

I här efteråt intagna Tablå IV har beredningen sökt åskådliggöra den nuvarande professorsorganisationen inom de teologiska fakulteterna.

b. Aktuella reformförslag rörande studiegången och examensordningen.

Enär lärarstaben inom de teologiska fakulteterna måste i väsentlig grad anpassas efter studiegången och examensordningen, anser sig beredningen böra i korthet antyda innebörden av några reformförslag i nämnda hänseenden, vilka för närvarande synas vara aktuella.

Vad beträffar de juridiska och medicinska fakulteterna är den förberedande filosofiska examen avskaffad. Teologisk-filosofisk examen är därför den enda preliminärexamen, som numera finnes kvar. Spörsmålet, huruvida icke även *teologisk-filosofisk examen* bör försvinna och ersättas av propedeutiska kurser inom den *teologiska* fakulteten, har länge varit föremål för debatt, särskilt inom de studerandes egen krets. Av dem, som uttalat sig för examens bibehållande, hava åtskilliga ansett, att examen borde utökas

Tablå IV,

utvisande de nuvarande professurerna vid de teologiska fakulteterna.

Uppsala	Lund
1. Teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi. (Vakant.)	1. Teologisk encyklopedi och teologiska prenotioner. (Briem f. 90; utn. 28.)
2. Exegetik (undervisar och examinerar i gamla testamentets exegetik). (Linder; f. 87; utn. 27.)	2. Exegetisk teologi (undervisar och examinerar i gamla testamentets exegetik). (Lindblom; f. 82; utn. 30.)
3. Exegetik (undervisar och examinerar i nya testamentets exegetik). (Fridrichsen; f. 88; utn. 28.)	3. Exegetisk teologi (undervisar och examinerar i nya testamentets exegetik). Odeberg; f. 98; utn. 33.)
4. Kyrkohistoria. (Westin; f. 90; utn. 37.)	4. Kyrkohistoria och symbolik. (Holmquist; f. 73; utn. 09.)
5. Dogmatik och moralteologi (undervisar och examinerar i dogmatik med symbolik). (Lindroth; f. 93; utn. 36.)	5. Systematisk teologi med undervisnings- och examinationsskyldighet i dogmatik. (Bring; f. 95; utn. 34.)
6. Dogmatik och moralteologi (undervisar och examinerar i teologisk etik). (Runestam; f. 87; utn. 23.)	6. Systematisk teologi med undervisnings- och examinationsskyldighet i teologisk etik. (Nygren; f. 90; utn. 24.)
7. Praktisk teologi. (Vakant.)	7. Praktisk teologi med kyrkorätt. (Brilioth; f. 91; utn. 28.)
8. Missionshistoria och ostasiatisk religionshistoria (donationsprofessur; personlig). (Westman; f. 81; utn. 30.)	

såväl beträffande antalet ämnen som i fråga om kurserna, allt i syfte att stärka det allmänt humanistiska inslaget i prästutbildningen.

Ett annat reformförslag går ut på att *kunskap i hebreiska språket* icke skulle vara nödvändig för erhållandet av betyget »godkänd» i gamla testamentets exegetik i teologie kandidatexamen, och att i samband härmed hebreiskan skulle upphöra att vara obligatoriskt ämne i teologisk-filosofisk examen. För högre betyg i nämnda ämne i teologie kandidatexamen skulle fordras insikter även i hebreiska språket. Fordringarna för betyget »godkänd» skulle således komma att ungefär motsvara fordringarna för det gamla betyget »admittitur». Den tid, som skulle vinnas genom reformen, borde, åtminstone delvis, användas för stärkande av det humanistiska inslaget i prästernas utbildning.

Ett tredje reformprojekt åsyftar att omlägga och förbättra *den praktiska övningskursen*. Denna kurs skulle utsträckas till 2 terminer och erhålla ett rikare innehåll. I samband härmed har ifrågasatts, huruvida icke *ämnet praktisk teologi* kunde utgå ur teologie kandidatexamen och behandlas under den praktiska kursen.

Universitetsberedningen har ej ansett det tillhöra sin uppgift att närmare undersöka eller fatta position till förutberörda reformförslag. Beredningen

vill endast framhålla, att de två första förslagen näppeligen kunna öva något inflytande på organisationen av lärostolarna inom fakulteten. Det tredje förslaget däremot kan möjligen tänkas medföra den konsekvensen, att fråga uppkommer rörande ombildande av professuren i praktisk teologi till en föreståndarbefattning för den praktiska kursen, vid vilken befattnings tillsättande de praktiska och pedagogiska meriterna skulle tillerkännas betydelse vid sidan av de rent vetenskapliga.

c. Lärostolarna i de särskilda ämnena.

På anmodan av beredningen hava de teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund i till beredningen avlåtna skrivelser givit beredningen del av de synpunkter, vilka enligt fakulteternas mening borde beaktas vid behandlingen av frågan om lämpligaste organisationen av lärostolarna inom fakulteterna.

Inom beredningen hava diskuterats åtskilliga förslag till ändringar i organisationen av de teologiska lärostolarna, avseende *dels* minskning av antalet professorsbefattningar genom sammanslagning eller på annat sätt, *dels* ändrad ämnesomfattning för vissa professurer, *dels ock* inrättandet av nya professorstjänster. En närmare redogörelse för innebörden av dessa förslag lämnas här efteråt vid behandlingen av professorsbefattningarna i de särskilda ämnena.

1. Teologisk encyklopedi och teologiska prenotioner.

Det examensämne, som innehavaren av denna professur företräder och vilket avser att utgöra ett förberedande studium till den egentliga teologien, benämnes teologisk encyklopedi och teologiska prenotioner. I Lund har professuren samma benämning som examensämnet. I Uppsala kallas lärostolen professur i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi.[1]

I den teologiska encyklopedien behandlas teologiens uppgift och metod samt lämnas en allmän överblick över det teologiska arbetsfältet. De teologiska prenotionerna syssla med religionen i allmänhet och omfatta *dels* allmän religionshistoria, *dels* religionspsykologi, *dels ock* religionsfilosofi.

Professurens tyngdpunkt har genom den vetenskapliga utvecklingen kommit att bliva förlagd till religionshistorien. I nära samband med denna står religionspsykologien. Religionsfilosofien däremot hör med hänsyn till innehåll och metod närmare samman med den systematiska teologien.

Beredningen håller före, att religionsfilosofien bör avskiljas från här ifrågavarande professur och förenas med en lärostol i systematisk teologi.[2] Encyklopedien synes fortfarande lämpligen kunna tillhöra professurens

[1] Denna professur skall uppehållas genom vikarie, till dess frågan om en omreglering av professurens ämnesområde blivit slutligen prövad.

[2] Jfr s. 58.

ämnesområde, ehuru den ej behöver ingå i själva benämningen. Professuren torde böra benämnas professur i *religionshistoria med religionspsykologi.*

Religionshistorien är föremål för vetenskaplig bearbetning även inom den filosofiska fakulteten, där intresset för detta ämne på senare tider varit ganska stort. Religionshistoria tillhör icke kretsen av den filosofiska fakultetens s. k. ordinarie examensämnen, men Kungl. Maj:t har medgivit, att ämnet må på vissa villkor t. v. ingå i filosofisk ämbetsexamen samt filosofie kandidat- och licentiatexamina, som avläggas vid universiteten i Uppsala och Lund samt vid Stockholms högskola. Detta medgivande gäller dock endast under förutsättning att viss angiven akademisk lärare är villig och oförhindrad att förrätta erforderlig examination i ämnet: i Uppsala docenten i indisk filologi samt religionshistoria E. G. Arbman,[1] i Lund professorn i teologisk encyklopedi och teologiska prenotioner O. E. Briem och vid Stockholms högskola förutnämnde Arbman.

Under åberopande av det påtagliga behovet av undervisning och examination i ämnet religionshistoria inom den filosofiska fakulteten har vid flera tillfällen frågan om inrättande av professur i ämnet inom sagda fakultet upptagits till övervägande. Även enligt beredningens mening synes det önskvärt, att religionshistorien blir ordinarie examensämne inom den humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten, men beredningen håller före, att detta mål kan vinnas utan inrättande av någon ny lärostol genom att innehavaren av professorsbefattningen i religionshistoria med religionspsykologi inom teologiska fakulteten får sin verksamhet utsträckt till att omfatta även den filosofiska fakulteten (humanistiska sektionen) och — då fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör religionshistorien — erhåller säte och stämma jämväl inom denna sistnämnda fakultet (sektion).[2] [3]

Skall här ifrågavarande professor inom teologiska fakulteten räknas såsom i vissa avseenden tillhörande även den filosofiska fakulteten och dess humanistiska sektion, torde nämnda sektion böra erhålla medinflytande vid tjänstens tillsättning. Den enklaste metoden för anordnande av denna sektionens medverkan torde vara, att sektionen beredes tillfälle att, innan konsistoriet fattar beslut i fråga, som rör tjänstens tillsättande, till konsistoriet inkomma med yttrande i saken (se universitetsstatuterna § 62 mom. 5, utseende av sakkunniga; § 66, slutlig behandling av fråga om kallelse och § 68, slutlig behandling av fråga om ledigförklarad befattnings tillsättande i fall, där kallelse icke förekommit).

Då undervisningen endast i viss utsträckning torde kunna vara gemen-

[1] Arbman har nyligen utnämnts till professor i allmän religionshistoria vid Stockholms högskola. Vad beträffar Uppsala, lärer medgivandet därför numera hava förfallit. — Tidigare omhänderhades examinationen i ämnet av professorn i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi.

[2] Jfr s. 11.

[3] Det kan förtjäna anmärkas, att i våra grannländer religionshistorien icke har någon särskild företrädare inom de *teologiska* fakulteterna.

sam för studerande från båda fakulteterna, behöver professorn vid sin sida en biträdande lärare i ämnet. Beredningen vill ifrågasätta, huruvida icke forskningen på detta för två fakulteter gemensamma arbetsfält bäst främjas genom inrättandet av en institution för religionshistoria och religionspsykologi med professorn som föreståndare.

Även vid tillsättning av befattningen som biträdande lärare torde den humanistiska sektionen böra erhålla medinflytande. Till frågan om den biträdande lärarens avlöning och undervisningsskyldighet återkommer beredningen senare.[1]

Docenter i ämnet böra kunna anställas såväl inom den teologiska fakulteten som inom den humanistiska sektionen.

2. Exegetisk teologi.

Den exegetiska teologien omfattar 2 examensämnen: gamla testamentets exegetik och nya testamentets exegetik. Den företrädes vid vartdera universitetet av 2 professorer, vilka genom beslut av kanslern fått sin undervisnings- och examinationsskyldighet bestämd så, att den ene skall svara för gamla testamentets och den andre för nya testamentets exegetik. I Uppsala benämnas lärostolarna professurer i exegetik, i Lund professurer i exegetisk teologi.

Vid sina undersökningar angående möjligheten att indraga eller med annan befattning sammanlägga någon eller några av de nuvarande professorsbefattningarna har beredningen ägnat särskild uppmärksamhet åt de s. k. dubbelprofessurerna (2 likabenämnda lärostolar inom samma fakultet). Även beträffande de båda lärostolarna i exegetik har frågan om en sammanslagning varit föremål för övervägande inom beredningen. Till stöd för möjligheten av en sammanslagning har anförts, att åtskilliga av vetenskapsmännen på exegetikens fält även under senaste tiden arbetat på bägge områdena och förskaffat sig god kompetens inom båda vetenskapsgrenarna. Mot en sammanslagning har framhållits, att de båda språk, som bilda det huvudsakliga filologiska underlaget för undersökningarna i de två ämnena, tillhöra alldeles skilda språkgrupper, något som gör det synnerligen svårt för *en* person att fullt behärska båda områdena. Beredningen anser, att man, om man beaktar de stora krav på specialisering, som framtvingats av utvecklingen på det vetenskapliga området, icke skäligen kan på denna punkt ifrågasätta en sammanslagning.

Böra således enligt beredningens mening båda exegetikprofessurerna finnas kvar, uppkommer frågan, om icke ämnesområdena skola undergå ändring genom en differentiering av lärostolarna, så att den ena kommer att omfatta endast gamla testamentets exegetik och den andra allenast nya

[1] Jfr s. 62.

testamentets exegetik. En dylik differentiering har enhälligt föreslagits av de teologiska fakulteterna i förutberörda yttranden, och även beredningen anser en dylik begränsning av professurernas ämnesområden önskvärd.

Lärostolarna synas böra benämnas professur i *gamla testamentets exegetik*, respektive *i nya testamentets exegetik*.

3. Kyrkohistoria.

Den kyrkohistoriska lärostolen omfattar i Lund även symboliken,[1] vilken vetenskapsgren numera ingår i examensämnet dogmatik med symbolik. I Uppsala har, såsom framgår av Tablå IV, symboliken ansetts tillhöra den ena av de båda professurerna i dogmatik och moralteologi.

Båda fakulteterna hava i sina förutberörda yttranden kraftigt understrukit den stora omfattningen av ämnet kyrkohistoria såväl från undervisnings- som från forskningssynpunkt och framställt krav på inrättande av ytterligare en lärostol i detta ämne. Härvid hava fakulteterna särskilt erinrat därom, att kyrkohistorien i Oslo och Köpenhamn företrädes av 2 professorer.

Det kan ej bestridas, att kyrkohistorien har stor omfattning, men beredningen håller före, att det icke är vidlyftigare än åtskilliga andra ämnen, vilka äro företrädda av allenast *en* professor.

Sedan symboliken genom 1935 års teologiska examensstadga blivit förenad med dogmatiken till ett examensämne, synes symboliken även i Lund böra överföras till professuren i dogmatik och här ifrågavarande lärostol vid båda universiteten benämnas professur i *kyrkohistoria*.

4. Systematisk teologi.

Den systematiska teologien är uppdelad på 2 examensämnen: dogmatik med symbolik och teologisk etik. Den företrädes vid båda universiteten av 2 professorer. I Uppsala, där dessa benämnas professorer i dogmatik och moralteologi, hava de genom beslut av kanslern fått sin undervisnings- och examinationsskyldighet så bestämd, att den ene skall svara för dogmatik med symbolik och den andre för teologisk etik. I Lund, där befattningshavarna benämnas professorer i systematisk teologi, har i universitetets stat fastslagits, att den ene har undervisnings- och examinationsskyldighet i dogmatik, den andre i teologisk etik.

Dogmatiken har av gammalt varit ett av huvudämnena vid prästutbildningen och är så allt fortfarande, även om ämnet f. n. ej tillhör de mest tidskrävande. Etiken däremot är från *examenssynpunkt* snarast att betrakta som ett biämne. De två systematiska ämnena äro nära besläktade

[1] Symboliken lämnar en framställning av de olika kristna samfundens egenart, sådan denna framträder i läroåskådning (bekännelse), organisation (författning) och fromhetsliv (kult).

med varandra, och många forskare hava med framgång arbetat på båda områdena. Det vill då synas, som om det icke skulle vara omöjligt för *en* professor att svara för båda ämnena. Så är även fallet i våra grannländer.

Under sådana omständigheter har beredningen ansett sig böra närmare undersöka frågan om sammanslagning av de båda lärostolarna i systematisk teologi. Det har härvid visat sig, att en sådan sammanslagning visserligen är möjlig att genomföra, men att övervägande skäl dock tala för att icke vidtaga en dylik åtgärd. Ett av de skäl, som vägt tyngst, då beredningen kommit till nu angivna resultat, har varit den omständigheten, att etiken är det ämne, som mest kan bringa de blivande prästerna i beröring med nutidens sociala, ekonomiska och politiska problem. En orientering i dessa spörsmål från den teologiska etikens synpunkt är naturligen av stort värde för den blivande prästerliga verksamheten. Sammanföres nu etiken med dogmatiken under en och samma lärostol, kommer med en viss nödvändighet professorn att ägna huvudparten av sitt intresse och sin vetenskapliga forskning åt det från teologisk synpunkt viktigare ämnet, dogmatiken. Den kontakt med de aktuella samhällsproblemen, som undervisningen i etik f. n. har möjlighet att skapa, skulle efter en sammanslagning säkerligen komma att avsevärt försvåras.

I underdånigt yttrande den 28 mars 1935 angående återbesättande av en ledigblivande professorsbefattning i dogmatik och moralteologi vid universitetet i Uppsala har beredningen uttalat, att den icke ansåge sig böra väcka förslag om sammanslagning av de båda lärostolarna i systematisk teologi, men att åtskilliga skäl syntes tala för en uppdelning av ämnesområdet mellan professurerna, så att den ena komme att omfatta dogmatiken och den andra etiken.

Då det här är fråga om 2 skilda examensämnen samt undervisningen och examinationen i de båda ämnena sedan lång tid tillbaka varit uppdelade mellan professorerna, synes lämpligt att nu taga steget fullt ut och företaga en klyvning av själva ämnesområdet. Genom en dylik uppdelning undanröjas, vad beträffar här ifrågavarande lärostolar, de svårigheter, som, enligt vad erfarenheten givit vid handen, ofta uppkomma vid tillsättandet av en professor, vars undervisnings- och examinationsskyldighet endast sträcker sig över en del av professurens ämnesområde.

Förut — vid behandlingen av ämnet kyrkohistoria — har framhållits, att symboliken, som i Uppsala omhänderhaves av den professor, vilken undervisar i dogmatik, även i Lund bör läggas till motsvarande professur.

Vidare har beredningen vid behandlingen av ämnet teologisk encyklopedi och teologiska prenotioner, uttalat, att religionsfilosofien synes böra avskiljas från den av beredningen ifrågasatta professuren i religionshistoria med religionspsykologi och förenas med en lärostol i systematisk teologi. Till

vilkendera lärostolen i systematisk teologi religionsfilosofien skall läggas, lärer böra bestämmas med hänsyn tagen till vederbörande professors arbetsbörda. Då professorn i dogmatik skall svara även för symboliken, torde religionsfilosofien lämpligen böra förenas med etiken.

De båda lärostolarna synas böra benämnas professur i *dogmatik med symbolik*, respektive professur i *teologisk etik med religionsfilosofi*.

Båda de teologiska fakulteterna hava i sina yttranden uttalat sig för att de tidigare i universitetens stater uppförda men under de senaste budgetåren ej utgående anslagen till en särskild lärare i symbolik skulle ånyo upptagas i sagda stater. Detta yrkande anser sig beredningen ej kunna understödja. Den arbetsbörda, som kommer att åvila professorn i dogmatik med symbolik, är enligt beredningens mening ej större än att han bör kunna svara för hela examensämnet.

5. Praktisk teologi.

Examensämnet praktisk teologi med kyrkorätt omfattar, förutom kyrkorätten, kännedomen om den samtida kyrkans liv, särskilt den svenska kyrkans, och sönderfaller i följande huvuddiscipliner: liturgik (om gudstjänsten), homiletik (om predikan), kateketik (om kristlig ungdomsuppfostran, särskilt konfirmationsundervisningen), själavårdslära m. m.

Innehavaren av denna lärostol benämnes i Uppsala professor i praktisk teologi, i Lund professor i praktisk teologi med kyrkorätt.

I enlighet med vad förut meddelats, skall professorn i praktisk teologi, om han därtill av kanslern förordnas, såsom föreståndare handhava uppsikten över fakultetens praktiska övningskurs (det s. k. praktisk-teologiska övningsinstitutet). I praxis har föreståndarskapet regelmässigt utövats av denne professor, vilken även plägat meddela viss undervisning åt kursdeltagarna.

Undervisningen i praktisk teologi har till huvuduppgift att bibringa de studerande kännedom om de nu gällande författningarna och de nu rådande faktiska förhållandena på det kyrkliga arbetsområdet i vårt land, men även den historiska utvecklingen och situationen i övriga protestantiska länder, särskilt grannlanden, måste beaktas. De praktiska övningar, som äro av nöden för förvärvande av färdighet att rätt tillämpa gällande bestämmelser på området, äro förlagda *efter* teologie kandidatexamen till den praktiska övningskursen. Det kan ifrågasättas, huruvida en dylik uppdelning av kunskapstillägnandet är lämplig, och om det icke vore väl så rationellt att överföra hela undervisningen i ämnet praktisk teologi från teologie kandidatexamen — där detta ämne för närvarande är att betrakta som ett biämne — till den praktiska övningskursen och låta den teoretiska delen av undervisningen avslutas med ett »slutförhör». Efter en dylik överflytt-

ning av den praktiska teologien borde professorn i ämnet kunna bliva en verklig ledare av den praktiska övningskursen. Såsom kompetensvillkor för erhållande av denna professorsbefattning borde i så fall uppställas den fordran, att vederbörande sökande genom längre tids församlingstjänstgöring förvärvat förtrogenhet med prästerligt arbete. Såsom förut framhållits, skulle det i samband med nämnda omläggning jämväl kunna ifrågasättas, huruvida icke professuren borde ombildas till en direktorsbefattning, vid vars tillsättning de vetenskapliga meriterna ej skulle tillerkännas samma utslagsgivande betydelse som vid en professorskonkurrens.

Frågan om lämpligaste sättet att anordna den praktiska övningskursen är ett svårlöst spörsmål, och de vederbörande, som äro närmast intresserade i saken, synas ännu icke hava kommit till enighet på någon annan punkt än att tiden för kursen bör utökas. En del hithörande problem hava berörts i de vid fakulteternas förutberörda yttranden fogade protokollsutdragen.

Beredningen anser det falla utom ramen för det åt beredningen givna allmänna uppdraget att närmare ingå på frågan om en omläggning av den praktiska övningskursen och ett eventuellt överförande dit av hela undervisningen i praktisk teologi. Dock vill beredningen ge uttryck åt den meningen, att det synes vara till fördel för prästutbildningen, att jämväl den praktiska delen därav ledes av en till säte och stämma i fakulteten berättigad akademisk lärare med den vetenskapliga skolning och den vetenskapliga skicklighet, som plägar betecknas med termen professorskompetens, låt vara att man på läraren i detta speciella fall även torde böra ställa den fordran, att han skall hava förvärvat förtrogenhet med och visat framstående skicklighet i prästerligt församlingsarbete.

Beredningen anser sig därför böra tillstyrka, att lärarbefattningen i praktisk teologi fortfarande får behålla karaktären av professur.

Professorerna i praktisk teologi i Uppsala och Lund innehava för närvarande såsom prebenden Uppsala pastorat, respektive Lunds pastorat och äro i egenskap av domprostar tillika vice ordförande i domkapitlen i Uppsala, respektive Lund. Anledningen till att denna anordning bibehållits, ehuru övriga teologie professorer upphört att vara prebendarier, torde förnämligast ligga *dels* däri, att det ansetts kunna underlätta anordnandet av de i den praktiska kursen ingående övningarna, vilka ju om möjligt böra erhålla formen av kyrkliga funktioner, om kursens föreståndare vore kyrkoherde i universitetsstaden, *dels ock* däri, att den möjlighet för professorn att uppehålla en intim kontakt med praktiskt församlingsarbete, som hans ställning som kyrkoherde skänker honom, måste inverka i hög grad förmånligt både på prästutbildningen och på professorns forskningsverksamhet. Under sådana omständigheter synes det förhållandet, att professorn givetvis måste bliva åtskilligt hindrad i sitt vetenskapliga arbete av sina älig-

ganden som kyrkoherde i ett stort pastorat och vice preses i ett arbetstyngt domkapitel icke böra tillmätas avgörande betydelse. Beredningen anser, att från universitetens synpunkt övervägande skäl tala för att prebendet fortfarande bör vara förenat med professuren.

Kyrkorätten är föremål för behandling även inom den juridiska fakulteten, där ämnet omhänderhaves av den professor, som svarar för förvaltningsrätten.[1] Ett vetenskapligt studium av kyrkorätten förutsätter juridisk utbildning och kan med största utsikterna till framgång bedrivas inom den juridiska fakulteten. Den undervisning i kyrkorätt, som anordnas för dem, vilka ärna avlägga teologisk examen, måste redan på grund av den korta tid, som kan ägnas åt detta ämne, inskränkas till att söka bibringa de studerande en för praktiskt bruk avpassad kännedom om de kyrkliga författningarna, där de rent juridiska synpunkterna näppeligen kunna spela någon större roll. Under sådana omständigheter finnes knappast skäl att i professurens benämning särskilt markera kyrkorätten.

Här ifrågavarande lärostol synes därför böra benämnas professur i *praktisk teologi.*

d. Universitetsberedningens förslag till organisationen av de teologiska fakulteterna.

Därest de av beredningen vid behandlingen av de särskilda lärostolarna ifrågasatta ändringarna i den nuvarande professorsorganisationen vidtagas, skulle en var av de teologiska fakulteterna komma att inrymma följande professurer:

1) religionshistoria med religionspsykologi;[2]
2) gamla testamentets exegetik;
3) nya testamentets exegetik;
4) kyrkohistoria;
5) dogmatik med symbolik;
6) teologisk etik med religionsfilosofi;
7) praktisk teologi.

Härtill skulle i Uppsala komma den personliga professuren i missionshistoria och östasiatisk religionshistoria.

Då beredningen föreslagit benämningen professur i religionshistoria *med* religionspsykologi, respektive professur i dogmatik *med* symbolik och professur i teologisk etik *med* religionsfilosofi, har beredningen velat giva uttryck åt den tanken, att en sökande till professuren ifråga icke behöver hava

[1] I Lund benämnes denne befattningshavare professor i statsrätt, förvaltningsrätt, kyrkorätt och folkrätt.

[2] Innehavaren av denna professur skall hava säte och stämma även inom den filosofiska fakulteten (humanistiska sektionen), då fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör religionshistorien, samt undervisa och examinera inom sagda fakultet (sektion).

styrkt professorskompetens i religionspsykologi, respektive i symbolik och i religionsfilosofi utan endast hava visat, att han äger sådana kunskaper, som erfordras för att kunna omhänderhava undervisning och examination uti disciplinerna ifråga.[1]

Den nya ordningens ikraftträdande. De av beredningen föreslagna ändringarna av professurernas ämnesområden synas icke vara av sådan mera genomgripande beskaffenhet, att med deras genomförande behöver anstå, till dess respektiva professurer erhålla nya innehavare. Den nya regleringen torde därför kunna omedelbart genomföras.

D. Biträdande lärare.

För närvarande finnas inom de teologiska fakulteterna inga andra biträdande lärare än de, som tjänstgöra vid den praktiska övningskursen. Dessa lärare avlönas från en anslagspost å 8 000 kronor vid vartdera universitetet. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 3 juli 1931 angående fördelningen av anslaget till den praktisk-teologiska undervisningen har bestämts, att anslaget skall fördelas på följande sätt: 4 000 kronor skola användas till avlöning av en direktor eller biträdande lärare med en undervisningsskyldighet av 6 timmar i veckan jämte examination; 3 000 kronor skola användas till avlöning av en assistent med en undervisningsskyldighet av 4 à 5 timmar i veckan jämte examination; 1 000 kronor skola användas till avlöning av en ledare av de kyrkorättsliga övningarna med en undervisningsskyldighet av 2 timmar i veckan jämte examination. Dessutom utgår vid Uppsala universitet ett anslag å 2 400 kronor och vid Lunds universitet ett anslag å 2 000 kronor till uppehållande av kostnadsfri undervisning och examination i kyrkosång.

Från universitetens sida har upprepade gånger gjorts framställning om höjning av anslagen å 8 000 kronor. Såsom motivering för yrkandet har anförts, dels att de utgående arvodesbeloppen vore för låga i förhållande till det arbete, som åvilade lärarna, dels ock behovet att vid vissa tillfällen dubblera övningskursen.

För att bereda möjlighet att vid behov dubblera övningskursen begärdes i 1937 års statsverksproposition, bilagan 8:e huvudtiteln, under rubriken »Gemensamma universitetsändamål» ett anslag å 4 000 kronor till extra undervisning vid de praktisk-teologiska övningskurserna vid universiteten i Uppsala och Lund. Denna framställning bifölls av riksdagen.

Vad beträffar spörsmålet om höjning av lärararvodena, vilka blivit till beloppet bestämda så sent som år 1931, synes denna fråga böra upptagas

[1] Jfr s. 19.

till prövning i samband med den utredning av frågan om den praktiska kursens omläggning, som kan förutsättas komma till stånd inom en jämförelsevis nära liggande framtid.

Vid den av beredningen ifrågasatta, för de teologiska och filosofiska fakulteterna gemensamma religionshistoriska institutionen skulle, såsom förut meddelats, anställas en biträdande lärare. Denne, som huvudsakligen torde komma att meddela propedeutisk undervisning samt dessutom biträda vid seminarieövningarna i ämnet, bör om möjligt innehava docentkompetens. Han bör förordnas av kanslern på viss tid. Arvodet synes kunna sättas till samma belopp som ett docentstipendium eller 6 000 kronor men undervisningsskyldigheten — då här endast är fråga om ersättning för utfört arbete och icke om ett understöd för vetenskaplig forskning — bestämmas väsentligt högre än vad som gäller för en stipendierad docent.

E. Examensämnenas benämning.

Beredningen har förut i detta yttrande,[1] givit uttryck åt den meningen, att lärostolarnas benämning bör i största möjliga utsträckning ansluta sig till namnen på examensämnena. Därest de benämningar å professurerna, som beredningen här ovan förordat, vinna godkännande, bör följaktligen i samband därmed ändring vidtagas även beträffande namnen å vissa av examensämnena. För vinnande av det åsyftade målet torde de i § 3 av stadgan angående teologiska examina under nr 1), 6) och 7) upptagna examensämnena böra erhålla följande ändrade benämningar: 1) religionshistoria med religionspsykologi, 6) teologisk etik med religionsfilosofi och 7) praktisk teologi.

[1] Se s. 14 o. 19.

Avd. III.

Organisationen av de juridiska fakulteterna.

A. Examensstadga. Examina och examensämnen m. m.

Det juridiska examensväsendet regleras av stadgan angående juridiska examina den 20 juni 1935, vilken trätt i kraft den 1 januari 1936. Enligt denna kunna inom juridisk fakultet avläggas följande examina: 1) juris kandidatexamen, 2) juris licentiatexamen och 3) statsvetenskaplig-juridisk examen (§ 1). Dessutom får intill utgången av 1937 kansliexamen avläggas enligt 1904 års juridiska examensstadga.

Juridiska fakulteten skall tillse, att en med hänsyn till examina och värnpliktstjänstgöringen ordnad undervisning finnes att för de studerande tillgå vid universitetet. Undervisningen äger rum i form av vetenskapliga föreläsningar, vetenskapliga övningar och undervisningskurser. Undervisning av sistberörda slag skall i främsta rummet anordnas för dem, som förbereda sig till juris kandidatexamen (§ 2). Studieplanen för juris kandidatexamen skall utgå från en normaltid av högst 9 lästerminer (§ 4), den för statsvetenskaplig-juridisk examen från en normaltid av högst 8 lästerminer (§ 4 i stadgan angående statsvetenskaplig examen den 20 juni 1935).

Vidare skall fakulteten anordna dels åtminstone varje hösttermin en *propedeutisk undervisningskurs* i civilrätt och de viktigaste därmed sammanhängande delarna av processrätten ävensom straffrättens allmänna grunder, dels ock minst en gång varje läsår en *praktisk kurs*. Närmare föreskrifter angående dessa båda kursers timantal och omfattning i övrigt meddelas av kanslern för rikets universitet efter förslag av fakulteten (§ 2 i juridiska examensstadgan).

Behörighet att avlägga juris kandidatexamen tillkommer den, som vid avlagd studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen erhållit vitsord om minst godkända insikter i historia, filosofi, latinska språket och ett främmande levande språk, ävensom den, som avlagt examen inom annan fakultet (§ 12).

Examensämnena i *juris kandidatexamen* äro fördelade i två grupper. Till första gruppen höra: 1) rättshistoria, 2) juridisk encyklopedi, 3) romersk rätt, 4) nationalekonomi, 5) finansrätt samt 6) statsrätt med folkrätt. Till andra gruppen höra: 7) civilrätt: obligationsrätt, 8) civilrätt: familjerätt och sakrätt, 9) speciell privaträtt, 10) straffrätt, 11) förvaltningsrätt, 12) processrätt samt 13) internationell privaträtt. Bland de till första grup-

pen hörande ämnena äger den studerande rätt att utesluta ettdera av ämnena romersk rätt och nationalekonomi. Minimiantalet ämnen i juris kandidatexamen är således 12 (§ 13).

Examensämnena i *juris licentiatexamen* äro desamma som i juris kandidatexamen med det undantaget att statsrätten och folkrätten utgöra två skilda ämnen. Examen skall avläggas i minst två av examensämnena (§ 19).

Statsvetenskaplig-juridisk examen består av 2 avdelningar, en statsvetenskaplig och en juridisk (§ 23 i juridiska examensstadgan och § 7 i stadgan angående statsvetenskaplig examen).

Examensämnen i den statsvetenskapliga avdelningen av statsvetenskaplig-juridisk examen äro nationalekonomi, statistik och statskunskap, av vilka ämnen nationalekonomi samt ettdera av ämnena statistik och statskunskap alltid skola ingå i examen. Den studerande är dock oförhindrad att i examen dessutom medtaga varje ämne, som tillhör filosofiska fakulteten. Obligatoriska examensämnen i den juridiska avdelningen äro: 1) privaträtt (omfattande huvudgrunderna i civilrätt och speciell privaträtt), 2) finansrätt, 3) statsrätt med folkrätt och 4) förvaltningsrätt. I examen få dessutom medtagas juridisk encyklopedi och rättshistoria. (§ 7 i stadgan angående statsvetenskaplig examen). — Juridiska fakulteten skall tillse, att en med hänsyn till statsvetenskaplig-juridisk examen och värnpliktstjänstgöringen ordnad undervisning finnes att tillgå för de studerande i de juridiska ämnen, som ingå i nämnda examen (§ 3).

B. Antalet studerande. Examensstatistik.

Juridiska examina kunna avläggas dels vid statsuniversitetens juridiska fakulteter, dels ock vid Stockholms högskolas stats- och rättsvetenskapliga avdelning.

Antalet av dem, som under olika tidsperioder bedrivit studier för avläggande av juridisk examen, framgår av här efteråt intagna Tablå V.[1]

Såsom av Tablå V framgår, har antalet av dem, som bedriva juridiska studier, de sista 25 åren undergått en ständig stegring, under den första 10-årsperioden en mera hastig sådan men därefter en betydligt långsammare. Läsåret 1910/11 hade Uppsala ett betydande försprång framför Lund och Stockholm. Sedermera har detta försprång småningom minskats, särskilt i förhållande till Stockholm.

Detaljerade uppgifter rörande antalet juris studerande under olika terminer hava lämnats i den såsom bilaga till »Betänkande med undersökningar och förslag i anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena» (statens offentliga utredningar 1935: 52) utgivna »Utredning rö-

[1] De i tablån intagna siffrorna hava hämtats från de olika lärosätenas kataloger. Jfr vad som i not 1 å s. 49 säges om siffrornas jämförbarhet.

Tablå V,

utvisande antalet av dem, som bedrivit studier för juridisk examen (vid tiden för respektiva katalogers utgivande).

Lärosäte	Medeltal			
	Läsåret 1910/11	Läsåret 1920/21	Läsåret 1930/31	Läsåret 1935/36
Uppsala universitet	417	521	561	559
Lunds universitet	260	331	415	487
Stockholms högskola	296	471	462	517
Summa	**973**	**1 323**	**1 438**	**1 563**

Tablå VI,

utvisande antalet avlagda juridiska examina under olika tidsperioder.

Lärosäte och avlagd examen	Läsåren 1908–1913[1]	Läsåren 1918–1923[1]	Läsåren 1928–1933[1]	Läsåret 1933/34[2]	Läsåret 1934/35[2]	Läsåret 1935/36[2]
Uppsala universitet.						
Kansliexamen	14	10	6	8	9	12
Juris kandidatexamen . . .	41	39	55	69	63	57
Juris licentiatexamen	1	1	—	1	—	1
Lunds universitet.						
Kansliexamen	6	6	7	5	2	—
Juris kandidatexamen . . .	26	32	47	34	33	35
Juris licentiatexamen	1	1	—	—	1	—
Stockholms högskola.						
Kansliexamen	14	17	15	15	13	20
Juris kandidatexamen . . .	12	49	64	63	57	76
Juris licentiatexamen	1	—	1	—	—	—
Samtliga lärosäten.						
Kansliexamen	34	33	28	28	24	32
Juris kandidatexamen . . .	79	120	166	166	153	168
Juris licentiatexamen	3	2	1	1	1	1

[1] Uppgifterna äro hämtade från »Utredning rörande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden» (statens offentliga utredningar 1936: 34) sid. 45, 161 och 255.
Talen för femårsperioderna äro medeltal av respektiva fem läsårs siffror.

[2] Uppgifterna äro hämtade från respektiva kataloger.

rande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden» (statens offentliga utredningar 1936: 34); se tabellerna å sid. 44 (för Lund), sid. 158 (för Uppsala) och sid. 253 (för Stockholm). De i dessa tabeller upptagna siffrorna avvika något från de i studentkatalogerna redovisade, uppenbarligen beroende på korrigeringar, som vidtagits med tillhjälp av särskilt införskaffat material.

I förut intagna Tablå VI har beredningen sammanställt vissa tillgängliga uppgifter rörande antalet avlagda juridiska examina under läsåren 1908—1936.

De i Tablå VI intagna siffrorna giva vid handen, att Stockholms högskola numera ligger före Uppsala och Lund i fråga om antalet avlagda juridiska examina.

C. Professorsorganisationen vid de juridiska lärosätena.

a. Översikt över den nuvarande professorsorganisationen.

Antalet juridiska lärostolar är för närvarande vid universitetet i Uppsala 8, vid universitetet i Lund 7 och vid Stockholms högskola 8. I Lund skall fr. o. m. den 1 juli 1938 inrättas ytterligare en juridisk professur, vars ämnesområde skall omfatta en del av privaträtten.

I fråga om de juridiska professurernas omfång råder på vissa punkter olikhet mellan de särskilda lärosätena. Genom efteråt intagna Tablå VII har beredningen sökt åskådliggöra professorsorganisationen vid de olika lärosätena.

De viktigaste olikheterna — frånsett det förhållandet att civilrätten i Uppsala och Stockholm representeras av 2 professorer, i Lund (till den 1 juli 1938) endast av 1 sådan — äro följande:

1) Den romerska rätten är i Uppsala förenad med en del av civilrätten, i Lund och Stockholm med rättshistorien.

2) Den internationella privaträtten är i Uppsala förenad med en del av civilrätten, i Stockholm med processrätten. I Lund är ämnet uppdelat mellan de 3 professorerna i civilrätt, i straffrätt och i processrätt.

3) Finansrätten är i Uppsala och Lund förenad med nationalekonomien, i Stockholm med den speciella privaträtten.

b. Aktuella reformförslag rörande studiegången och examensordningen.

Enär lärarstaben inom de juridiska fakulteterna måste i väsentlig grad anpassas efter studiegången och examensordningen, anser sig beredningen

Tablå VII,

utvisande de nuvarande professurerna och deras omfattning vid de olika juridiska lärosätena.

Uppsala universitets juridiska fakultet	Lunds universitets juridiska fakultet	Stockholms högskolas stats- och rättsvetenskapliga avdelning
1. Rättshistoria. (Westman; f. 76; utn. 10.)	1. Romersk rätt och rättshistoria (Almquist; f. 94; utn. 36.)	1. Rättshistoria och romersk rätt. (Bergman; f. 81; utn. 34.)
2. Nationalekonomi och finansrätt. (Brock; f. 77; utn. 21.)	2. Nationalekonomi och finansrätt. (Sommarin; f. 74; utn. 19.)	2. Nationalekonomi med finansvetenskap. (Myrdal; f. 98; utn. 34.)
3. Statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt. (Vakant.)	3. Statsrätt, förvaltningsrätt, kyrkorätt och folkrätt. (Malmgren; f. 75; utn. 11.)	3. Statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt. (Herlitz; f. 88; utn. 27.)
4. Civilrätt, med undervisnings- och examinationsskyldighet i obligationsrätt, samt romersk rätt. (Lundstedt; f. 82; utn. 14.)	4. Civilrätt. (Karlgren; f. 97; utn. 36.)	4. Civilrätt. (Benckert; f. 83; utn. 28.)
5. Civilrätt, med undervisnings- och examinationsskyldighet i familjerätt och sakrätt, samt internationell privaträtt. (Vakant.)	5. Del av privaträtten. (Professuren inrättas fr. o. m. 1/7 1938.)	5. Civilrätt, med undervisnings- och examinationsskyldighet i familjerätt och sakrätt. (Nial; f. 99; utn. 37.)
6. Speciell privaträtt. (Holmbäck; f. 89; utn. 26.)	6. Speciell privaträtt. (Ernberg; f. 72; utn. 06.)	6. Speciell privaträtt jämte finansrätt. (Eberstein; f. 80; utn. 16.)
7. Straffrätt och juridisk encyklopedi. (Wetter; f. 83; utn. 13.)	7. Straffrätt och juridisk encyklopedi. (Bergendal; f. 90; utn. 28.)	7. Straffrätt och juridisk encyklopedi. (Stjernberg; f. 73; utn. 06.)
8. Processrätt. (Engströmer; f. 78; utn. 12.)	8. Processrätt. (Olivecrona; f. 97; utn. 34.)	8. Processrätt och internationell privaträtt. (Hassler; f. 93; utn. 24.)

böra i korthet antyda innebörden av några reformförslag i nämnda hänseenden, vilka synts beredningen jämförelsevis aktuella och därför varit föremål för övervägande inom beredningen.

Inledningsvis vill beredningen erinra om det här förut gjorda påpekandet, att genom 1935 års juridiska examensstadga dels inrättats en ny juridisk examen, benämnd statsvetenskaplig-juridisk examen, dels ock föreskrivits, att kansliexamen endast får avläggas till utgången av år 1937. Härigenom hava två mycket omdebatterade frågor på det juridiska examensväsendets område funnit sin lösning.

I juris kandidatexamen ingå, såsom förut meddelats, 13 ämnen, av vilka

den studerande dock kan utesluta antingen romersk rätt eller nationalekonomi. Av dessa 13 ämnen bruka 3 — juridisk encyklopedi, romersk rätt och internationell privaträtt — betraktas såsom »små». Man har ansett det tvivelaktigt, huruvida dessa ämnen, av vilka vart och ett plägar inläras genom forcerat studium under några få veckor, verkligen försvara sin plats som särskilda examensämnen. Härtill kommer, att en examen med så många examensämnen som juris kandidatexamen icke har någon motsvarighet inom annan fakultet. Beträffande encyklopedien har ifrågasatts, att undervisningen i ämnet skulle förläggas till den propedeutiska kursen. I fråga om den romerska rätten har man föreslagit, att ämnet skulle sammanföras med rättshistorien. Vad slutligen angår den internationella privaträtten, har man tänkt sig, att ämnet skulle uppdelas mellan privaträtten, straffrätten och processrätten.[1] I fråga om ytterligare ett ämne, rättshistorien, har man diskuterat möjligheten att uppdela ämnet mellan de ämnen, som behandla den gällande svenska rätten, så att varje dylikt ämne skulle omfatta även den historiska utvecklingen på det till ämnet hörande rättsområdet.

Det kanske mest aktuella av reformförslagen torde emellertid vara det, som går ut på en ändrad uppdelning av privaträtten på de tre examensämnen, som tillhopa omfatta denna disciplin. Utgångspunkten och en av de ledande synpunkterna vid omregleringen skulle vara att till ett och samma examensämne föra alla de rättsregler, som röra fastighet.

Universitetsberedningen har ej ansett det tillhöra sin uppgift att i detalj undersöka eller fatta position till de ovan antydda reformförslagen. Till den del dessa åter kunna öva inflytande på organisationen av lärostolarna inom fakulteten, kommer beredningen att behandla dem i samband med diskussionen av de spörsmål, som röra professorsorganisationen.

c. Lärostolarna i de särskilda ämnena.

På anmodan av beredningen hava de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund samt den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola givit beredningen del av de synpunkter, vilka enligt fakultetens (avdelningens) mening borde beaktas vid behandlingen av frågan om lämpligaste organisationen av lärostolarna inom fakulteterna (avdelningen).

Beredningen vill i detta sammanhang framhålla, att beredningens förslag till organisationen av de juridiska lärostolarna närmast hänför sig till de juridiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund. Emellertid utgår beredningen ifrån, att Stockholms högskola kommer att söka i möjligaste mån anpassa organisationen av sin stats- och rättsvetenskapliga avdelning efter förhållandena vid statsuniversiteten. En dylik framtida

[1] I Lund är examinationen i internationell privaträtt f. n. uppdelad mellan professorerna i dessa ämnen.

anpassning underlättas av att antalet juridiska lärostolar fr. o. m. den 1 juli 1938 blir detsamma vid alla tre lärosätena.

1. Rättshistoria och romersk rätt.

I Uppsala bildar ämnet rättshistoria ensamt för sig en särskild professur. Anordningen har motiverats med att befattningen borde i viss utsträckning hava karaktären av forskningsprofessur. I Lund och Stockholm svarar professorn i rättshistoria även för den romerska rätten. Lärostolen i fråga benämnes i Lund professur i romersk rätt och rättshistoria, i Stockholm professur i rättshistoria och romersk rätt.

Examensämnet rättshistoria har hittills huvudsakligen omfattat privaträttens, straffrättens och processrättens historia i vårt land. En tendens synes dock göra sig gällande att till ämnet föra även de övriga juridiska disciplinernas — särskilt statsrättens och förvaltningsrättens — historia, vilken eljest plägat behandlas i samband med framställningen av den gällande rätten på varje särskilt område. Även frånsett denna möjlighet till utvidgning av ämnet har det till rättshistorien hörande kunskapsstoffet på senare tider undergått en stark ökning till följd av den livliga lagstiftningsverksamheten, framför allt på privaträttens område. En mängd författningar hava upphört att tillhöra den gällande rätten och deras innehåll i stället övergått till rättshistorien.

Vår nuvarande privaträtt bygger i stor utsträckning på inhemsk grund, men den har på vissa punkter rönt stark inverkan av den romerska och den kanoniska rättens regler. Rättshistorien måste därför syssla även med sistnämnda två rättssystem.

I flera av de stora kulturländerna utgör den romerska rätten utgångspunkten för den nuvarande rättsregleringen på det privaträttsliga området. Denna dess betydelse är dock stadd i avtagande. Särskilt är att märka, att den tyska rätten numera frigjort sig från det tidigare intima sambandet med den romerska. Vad den svenska privaträtten beträffar, så är det uppenbart, att de romersk-rättsliga tankegångarna numera på allt flera områden, även inom obligationsrätten, fått träda tillbaka för andra synpunkter. De juridiska begreppen hava i den moderna rätten delvis fått en annan utbildning än i den romerska rätten. Den romerska rätten som system har därför ej längre samma betydelse för förståelsen av den svenska privaträtten som tidigare varit fallet. Såsom en följd av den antydda utvecklingen torde få anses det förhållandet, att den romerska rätten i och med ikraftträdandet av 1904 års juridiska examensstadga upphörde att vara obligatoriskt ämne i juris kandidatexamen.[1]

[1] I detta sammanhang kan förtjäna anmärkas, att den romerska rätten i Danmark är valfritt ämne i juridisk ämbetsexamen och att sagda ämne icke ingår i samma examen i Norge. I Finland däremot ingår ämnet »romerska rättens grundbegrepp» obligatoriskt i »högre rättsexamen».

Såsom förut meddelats, har den rättshistoriska utvecklingen inom vissa juridiska discipliner av gammalt behandlats i samband med studiet av den gällande rätten på respektiva områden. I debatten om reformer inom det juridiska examensväsendet har stundom förfäktats den meningen, att nyss angivna studiegång vore den riktiga för alla delar av ämnet, samt att man följaktligen borde fullständigt uppdela rättshistorien mellan de olika ämnen, som syssla med den gällande rätten. Beredningen har diskuterat detta spörsmål men kommit till den uppfattningen, att alldeles övervägande skäl tala för att hålla tillsammans rättshistorien såsom ett särskilt examensämne. Avgörande för detta beredningens ståndpunkttagande har varit följande tankegång: Med den nuvarande starka specialiseringen inom de särskilda vetenskapsgrenarna är det ej möjligt för en professor, som skall svara för en del av den gällande rätten med dess mängd av detaljstadganden, att därjämte förskaffa sig en överblick över utvecklingen på hela rättsområdet. Det måste då vara av stor betydelse, att åtminstone *en* av fakultetens medlemmar har möjlighet och även skyldighet att lämna en på historisk metod grundad framställning av utvecklingen inom rättens hela sammanhängande område och jämväl har förutsättningar att härvid beakta sambandet mellan rättsutvecklingen och utvecklingen inom kulturens övriga grenar. — Av denna beredningens ståndpunkt följer *dels* att rättshistorien icke bör omhänderhavas av någon av de professorer, vilka skola svara för delar av den gällande rätten, *dels ock* att det måste anses principiellt riktigt att låta ämnet omfatta de historiska delarna av samtliga de ämnen, som behandla den gällande rätten.

Beredningen har här ovan givit uttryck åt den uppfattningen, att kännedomen om den romerska rätten såsom system numera icke spelar samma roll för förståelsen av de obligationsrättsliga reglerna som tidigare varit fallet. De skäl, som kunnat anföras för att undervisningen i romersk rätt borde omhänderhavas av den professor, vilken svarar för obligationsrätten, hava därför enligt beredningens mening i hög grad försvagats. Skall sagda undervisning i väsentlig mån inriktas på att redogöra för den romerska rättens egen utveckling och för de skeden därav, som utövat det starkaste inflytandet på den svenska rätten, ligger det närmare till hands att anknyta ämnet till den rättshistoriska lärostolen. Det synes t. o. m. kunna ifrågasättas, huruvida icke den romerska rätten bör upphöra att vara särskilt examensämne och övergå till att utgöra en del av rättshistorien. Genom en dylik sammanslagning skulle man även vinna den beaktansvärda fördelen, att alla, som tänka avlägga juris kandidatexamen, förvärva någon kännedom om de viktigaste grundbegreppen i den romerska privaträtten. Enligt beredningens mening är det sannolikt, att utvecklingen kommer att gå i den nyss angivna riktningen. Beredningen anser sig dock i här förevarande sammanhang böra räkna med att den romerska rätten tills vidare kommer att bestå såsom särskilt ämne, ehuru examensfordringarna böra vara jäm-

förelsevis begränsade. — Såsom förut meddelats, omhänderhas i Lund och Stockholm den romerska rätten av samme professor, som svarar för rättshistorien. I förutberörda yttrande av juridiska fakulteten i Uppsala har majoriteten av fakultetens ledamöter uttalat sig för att den romerska rätten borde kunna förenas med rättshistorien under samma professur.

Av det förut anförda framgår, att beredningen håller före, att rättshistorien bör representeras av en särskild professor, vilken även skall svara för undervisningen och examinationen i romersk rätt, så länge denna disciplin utgör särskilt examensämne. — Vid bestämmandet av de krav, som skola ställas på professorns kompetens i romersk rätt, bör beaktas *dels* att den romerska rätten för närvarande icke ingår som obligatoriskt ämne i någon juridisk examen och över huvud taget från examenssynpunkt måste tillmätas en jämförelsevis underordnad betydelse, *dels ock* att det ej kan förväntas, att detta ämne skall bliva föremål för vetenskaplig bearbetning här i landet i sådan utsträckning, att man kan upprätthålla en obruten vetenskaplig tradition i ämnet. Under sådana omständigheter synes man ej behöva uppehålla kravet på att den professor, som företräder ämnet romersk rätt, skall hava ådagalagt sådan vetenskaplig skicklighet på området, som plägar benämnas professorskompetens, utan man kan nöja sig med att han styrkt sig besitta de kunskaper i ämnet, som erfordras för att man skall kunna anförtro honom undervisning och examination däri.

Här ifrågavarande lärostol synes såväl i Uppsala som i Lund böra benämnas professur i *rättshistoria med romersk rätt*.

2. Nationalekonomi och finansrätt.

I Uppsala och Lund äro de båda ämnena nationalekonomi och finansrätt sammanförda till en professur. Vid Stockholms högskola finnes en särskild lärostol i nationalekonomi med finansvetenskap.[1] Finansrätten har där sammanförts med den speciella privaträtten till en professur.

Förut har meddelats, att en studerande kan vid avläggandet av juris kandidatexamen bortvälja ämnet nationalekonomi. Enligt vad beredningen inhämtat, begagna sig de studerande i avsevärd utsträckning av denna rätt. Beredningen håller emellertid före, att det är synnerligen önskvärt, att blivande domare, förvaltningstjänstemän och advokater förvärva insikter i vissa delar av nationalekonomien. I sådant syfte förtjänar tagas under övervägande, huruvida icke nationalekonomien borde bliva obligatoriskt ämne i juris kandidatexamen. Möjligen bör i sådant fall den nuvarande kursen minskas och något omläggas.

Från undervisnings- och examinationssynpunkt synas några mera vägande invändningar knappast kunna göras mot att nationalekonomien och

[1] Dessutom finnes inom den humanistiska avdelningen en professur i nationalekonomi och socialpolitik.

finansrätten sammanföras till en professur såsom ju för närvarande är fallet i Uppsala och Lund. Med hänsyn till att nationalekonomien erbjuder ett synnerligen stort och givande fält för vetenskaplig forskning kan däremot från forskningssynpunkt med visst fog göras gällande, att ämnet, såsom förhållandet är i Stockholm, bör erhålla en lärostol för egen räkning. Vill man genomföra ett dylikt program, uppkommer frågan, hur man skall förfara med finansrätten. Att sammanföra detta ämne med en del av privaträtten, såsom man gjort i Stockholm, är en nödfallsutväg, som beredningen ej kan rekommendera. Icke heller till någon annan av de befintliga professurerna synes finansrätten kunna läggas. Då det icke lärer kunna ifrågasättas att inrätta en särskild professur i ämnet, återstår endast den möjligheten att behålla kombinationen *nationalekonomi och finansrätt.*

Nationalekonomien är föremål för vetenskaplig bearbetning även inom den filosofiska fakulteten. Ämnet ingår obligatoriskt i den nyinrättade statsvetenskaplig-filosofiska examen och medtages ej sällan i övriga filosofiska examina. Kungl. Maj:t har medgivit, att ämnet må tills vidare ingå i filosofisk ämbetsexamen samt filosofie kandidat- och licentiatexamina, som avläggas vid universiteten i Uppsala och Lund. Detta medgivande gäller dock endast under förutsättning att i Uppsala den, som uppehåller professuren i nationalekonomi och finansrätt inom juridiska fakulteten, samt i Lund docenten i nationalekonomi och ekonomisk statistik J. H. Åkerman är villig och oförhindrad att förrätta erforderlig examination i ämnet. Även vid Stockholms högskola, där ämnet jämväl inom den humanistiska avdelningen företrädes av en ordinarie professor, får nationalekonomi medtagas i filosofiska examina utan dispens i varje särskilt fall. Ett motsvarande medgivande har lämnats beträffande Göteborgs högskola, där examensämnet benämnes nationalekonomi och sociologi och professuren har samma namn.

Under åberopande av det påtagliga behovet av undervisning och examination i nationalekonomi även inom den filosofiska fakulteten och med hänvisning särskilt till att ämnet obligatoriskt ingår i statsvetenskaplig examen, har vid flera tillfällen från universitetshåll gjorts framställning om inrättande av professur i ämnet inom sagda fakultet. Även enligt beredningens mening är det önskvärt, att nationalekonomien beredes ställningen av ordinarie examensämne inom den humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten, men beredningen håller före, att detta mål kan vinnas utan inrättande av någon ny lärostol genom att innehavaren av professorsbefattningen i nationalekonomi och finansrätt inom juridiska fakulteten får sin verksamhet beträffande nationalekonomien utsträckt till att omfatta även den filosofiska fakultetens humanistiska sektion och — då fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör nationalekonomien — erhåller säte och stämma jämväl inom denna sistnämnda fakultet (sektion).[1]

[1] Jfr s. 11 o. 54.

Skall här ifrågavarande professor inom juridiska fakulteten räknas såsom i vissa avseenden tillhörande även den filosofiska fakulteten och dess humanistiska sektion, torde nämnda sektion böra erhålla medinflytande vid tjänstens tillsättning. Den enklaste metoden för anordnande av denna sektionens medverkan torde vara, att sektionen beredes tillfälle att, innan konsistoriet fattar beslut i fråga, som rör tjänstens tillsättande, till konsistoriet inkomma med yttrande i saken i vad rör nationalekonomien (se universitetsstatuterna § 62 mom. 5, utseende av sakkunniga, § 66 slutlig behandling av fråga om kallelse och § 68, slutlig behandling av fråga om ledigförklarad befattnings tillsättande i fall, där kallelse icke förekommit).

Då undervisningen i nationalekonomi endast i viss utsträckning torde kunna vara gemensam för studerande från båda fakulteterna, behöver professorn vid sin sida en biträdande lärare i nationalekonomi.[1] Beredningen vill ifrågasätta, huruvida icke forskningen på detta för två fakulteter gemensamma arbetsfält bäst främjas genom inrättandet av en institution för nationalekonomi med professorn som föreståndare.

Även vid tillsättning av befattningen som biträdande lärare torde den humanistiska sektionen böra erhålla medinflytande. Till frågan om den biträdande lärarens avlöning och undervisningsskyldighet återkommer beredningen senare.[2]

Docenter i nationalekonomi böra kunna anställas såväl inom den juridiska fakulteten som inom den humanistiska sektionen.

3. Statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt.

De båda examensämnena statsrätt med folkrätt[3] samt förvaltningsrätt äro vid alla tre juridiska lärosätena sammanförda till en professur. I Uppsala och Stockholm benämnes lärostolen i fråga professur i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt, i Lund professur i statsrätt, förvaltningsrätt, kyrkorätt och folkrätt.

Gränsen mellan förvaltningsrätten och den speciella privaträtten är numera — sedan näringsfrihetsförordningen och därmed sammanhängande författningar överförts från den speciella privaträtten till förvaltningsrätten — i stort sett densamma vid alla tre lärosätena. Beträffande behandlingen av de historiska delarna av statsrätten och förvaltningsrätten råder däremot olikhet, i det att dessa partier i Uppsala överförts till rättshistorien men i Lund och Stockholm behandlas i samband med den gällande rätten på respektive områden. Med hänsyn till den riksgiltighet, som numera tillkommer en tentamen i statsrätt eller förvaltningsrätt, bör likformighet råda vid de olika lärosätena även på dessa punkter. Beredningen förutsätter, att

[1] I und. skrivelse den 20 november 1936 har kanslern för rikets universitet gjort framställning om anslag till arvode åt en biträdande lärare i nationalekonomi vid universitetet i Uppsala.

[2] Jfr s. 83.

[3] I juris licentiatexamen utgöra statsrätten och folkrätten skilda examensämnen.

man snarast möjligt söker åvägabringa dylik likformighet genom överenskommelse mellan vederbörande fakulteter och ämnesrepresentanter.

Professurens ämnesområde är stort och mångskiftande. Det torde dock icke vara omöjligt för *en* person att svara för undervisning och forskning inom detsamma. Någon anledning att ifrågasätta ändring av ämnesområdet synes därför ej föreligga. Till frågan om inrättande vid något av lärosätena av en särskild professur i internationell rätt återkommer beredningen senare.[1]

Vad lärostolens benämning beträffar, så synes anledning ej föreligga att såsom fallet för närvarande är i Lund särskilt markera kyrkorätten. Beredningen håller före, att lämpligaste benämningen såväl i Uppsala som i Lund är professur i *statsrätt med folkrätt samt förvaltningsrätt*. Genom användande av denna formulering ger man uttryck åt den uppfattningen, att professurens innehavare bör äga professorskompetens i statsrätt och förvaltningsrätt men i folkrätt endast behöver hava styrkt sådana kunskaper, som erfordras för att kunna omhänderhava undervisning och examination i detta sistnämnda ämne.

4. Privaträtt och internationell privaträtt.

Privaträtten är för närvarande i juris kandidat- och licentiatexamina uppdelad på 3 examensämnen, benämnda 1) civilrätt: obligationsrätt, 2) civilrätt: familjerätt och sakrätt, 3) speciell privaträtt. I statsvetenskapligjuridisk examen utgör privaträtten ett enda examensämne, omfattande huvudgrunderna i civilrätt och speciell privaträtt. Den internationella privaträtten utgör särskilt examensämne. — Privaträtten representeras i Uppsala av 3 professorer: 1 i civilrätt, med undervisnings- och examinationsskyldighet i obligationsrätt (vilken professor dessutom svarar för den romerska rätten); 1 i civilrätt, med undervisnings- och examinationsskyldighet i familjerätt och sakrätt (vilken professor därjämte svarar för den internationella privaträtten); 1 i speciell privaträtt. I Lund finnas för närvarande 1 professor i civilrätt och 1 i speciell privaträtt. Den internationella privaträtten är där uppdelad mellan de 3 professorerna i civilrätt, i straffrätt och i processrätt. Från och med den 1 juli 1938 skall en ny juridisk lärostol inrättas i Lund, vars innehavare skall svara för en del av det privaträttsliga ämnesområdet. Kungl. Maj:t har bemyndigats att uppdela det privaträttsliga ämnesområdet mellan de 3 privaträttsprofessurerna. I Stockholm representeras civilrätten av 2 professorer av vilka den ene (som innehar en nyinrättad lärostol) skall hava undervisnings- och examinationsskyldighet i familjerätt och sakrätt, den andre i obligationsrätt. Den speciella privaträtten är i Stockholm förenad med finansrätten till en professur. Den internationella privaträtten omhänderhaves därstädes av professorn i processrätt.

Privaträtten har av gammalt ansetts utgöra den viktigaste och mest cen-

[1] Se s. 78.

trala delen av juridiken. Att på ett lämpligt sätt uppdela detta område på examensämnen och lärostolar är ingalunda lätt. Varken den grundläggande indelningen i civilrätt å ena sidan och speciell privaträtt å den andra, ej heller civilrättens uppdelning i sakrätt och obligationsrätt har konsekvent beaktats vid lagstiftningen. Såväl 1734 års lag med dess balkindelning som den senare lagstiftningen bygger i stället huvudsakligen på skillnaden mellan rätt till fastighet och rätt till lösegendom. Regler av privaträttslig innebörd rörande fastighet, vilka meddelas i en viss författning, komma därför ofta att vid den akademiska undervisningen behandlas av skilda professorer. Denna omständighet, att olika delar av en och samma författning från undervisnings- och examenssynpunkt i så stor utsträckning, som nu är fallet, tillhöra skilda ämnen, innebär givetvis en betydande olägenhet. Vad särskilt angår olägenheterna med privaträttens uppdelning i civilrätt och speciell privaträtt har en av ledamöterna av den juridiska fakulteten i Uppsala vid ett tillfälle, då fakulteten behandlat detta spörsmål, gjort följande belysande uttalande: »Några exempel skola visa, huru privaträttens indelning i civilrätt och speciell privaträtt helt enkelt gör våld på de naturliga förhållandena. Läran om vad som är fast egendom behandlas i civilrätten, läran om fastighetsindelningen i den speciella privaträtten, läran om lagfart och inteckningar därefter i civilrätten och läran om huru inteckningar skola behandlas vid expropriation, lösen enligt vatten- och gruvlagstiftningen m. m. — då det bl. a. gäller att tillämpa regler i inteckningsförordningen — i den speciella privaträtten. Läran om skuldebrev och anvisningar, löpande och icke löpande handlingar m. m. behandlas i civilrätten, men växeln, checken och konossementet, vilkas studium i hög grad förutsätter aktuella kunskaper i nyssnämnda civilrättsliga ämnen, behandlas i den speciella privaträtten. Avtalslagen behandlas i civilrätten men försäkringsavtalslagen, som delvis mycket nära sammanhänger med avtalslagen, i den speciella privaträtten. Särskilt ha olägenheterna av privaträttens indelning i civilrätt och speciell privaträtt visat sig efter de sista årtiondenas lagstiftning på vattenrättens, expropriationsrättens, försäkringsrättens m. fl. områden, vilken lagstiftning i hög grad byggt på de civilrättsliga reglerna.»

För att råda bot på de angivna olägenheterna har vid upprepade tillfällen ifrågasatts en mera organisk uppdelning av privaträtten.

Ledamöterna av den juridiska fakulteten i Lund hava enat sig om följande förslag till ändrad indelning:

Familjerätten och fastighetsrätten bilda kärnan i var sin professur. I den tredje professuren kommer då huvudparten av obligationsrätten att vara det centrala. Återstående till privaträtten hörande områden fördelas på sådant sätt, att de tre lärostolarna få ungefär samma omfattning. — Av de tre angivna huvudområdena har familjerätten det minsta omfånget. Med

familjerätten förenas därför reglerna om immateriell äganderätt, vilka bilda ett relativt betydande och väl avgränsat område. — Till fastighetsrätten böra räknas alla regler om fast egendom, oavsett om de enligt nuvarande indelning höra till sakrätten, obligationsrätten eller den speciella privaträtten. — Obligationsrätten bör innefatta hela det nuvarande ämnet obligationsrätt, utom vad som rör fast egendom samt — på grund av det nära sambandet mellan sakrätt och obligationsrätt i avseende å lös egendom — även sakrättsliga regler rörande lös egendom. Till denna tredje professur böra även föras växelrätt och checkrätt, sjörätt samt försäkringsrätt. — Enär lagstiftningen på den internationella privaträttens område till övervägande del är av familjerättslig natur, synes nämnda ämne lämpligen kunna förenas med den familjerättsliga professuren.

I den juridiska fakulteten i Uppsala hava meningarna i frågan varit delade. Den av fakultetens ledamöter, som tidigare gjort det här förut omhandlade uttalandet, har förordat en lösning efter ungefär samma linjer, som de av Lunda-fakulteten angivna. De övriga ledamöterna hava mer eller mindre bestämt motsatt sig en fullständig omreglering av ämnesområdena och i stället tillstyrkt vidtagande av vissa jämkningar dem emellan.[1]

Härvid hava två ledamöter uttalat, att därest den romerska rätten förenades med rättshistorien, till professuren i obligationsrätt borde kunna överföras vissa, obligationsrätten närstående delar av den speciella privaträtten, t. ex. växel- och checkrätt samt sjörätt. En annan ledamot har framkastat tanken att någon del av den speciella privaträtten, t. ex. expropriationsrätten, skulle sammanföras med förvaltningsrätten.

Inom den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola har man inskränkt sig till uttalanden av mera allmän innebörd. Det förefaller dock, som om man ansåge, att den ifrågasatta omregleringen visserligen skulle komma att medföra betydande olägenheter men att fördelarna dock övervägde. Vidare har man framhållit, att en gruppering av ämnena efter stoffets samhörighet syntes kunna verkställas på flera ungefär likvärdiga sätt, samt att, enär frågan om vilken anordning borde föredragas, måste besvaras med hänsyn tagen till de tillgängliga lärarkrafterna, det sannolikt vore mest ändamålsenligt att meddela bestämmelser om ämnesfördelningen mellan professurerna särskilt för varje lärosäte.

Beredningen har för sin del kommit till den uppfattningen att de olägenheter, som äro förknippade med den nuvarande gränsdragningen mellan de till privaträtten hörande 3 examensämnena (familjerätt och sakrätt; obligationsrätt; speciell privaträtt) samt mellan läroområdena för de professurer, vilkas innehavare skola svara för dessa examensämnen, äro så kännbara, att man måste på allvar undersöka de förefintliga möjligheterna att

[1] En av fakultetsmedlemmarna har förklarat, att han såsom ledamot av universitetsberedningen ansåge sig icke böra göra något uttalande i saken.

åstadkomma andra gränser. Härvid utgår beredningen ifrån att det privaträttsliga ämnesområdets storlek är så betydande, att detta område bör omhänderhavas av 3 professorer samt i juris kandidatexamen och juris licentiatexamen fördelas på 3 examensämnen.

Enär regeln om tentaminas riksgiltighet inom den juridiska fakulteten endast har begränsad tillämpning och i fråga om de till privaträtten hörande, i juris kandidatexamen ingående ämnena — därest ej vederbörande examinator godtar tentamen, som avlagts på annat håll — endast gäller under förutsättning att tentamina i alla de privaträttsliga ämnena avläggas vid samma lärosäte, är det ej ovillkorligen nödvändigt att i detalj verkställa gränsdragningen på samma sätt vid samtliga juridiska läroanstalter. Man bör dock givetvis sträva efter att olikheterna skola bliva så små som möjligt.

En annan erinran, som beredningen i detta sammanhang vill göra, är den, att av praktiska skäl gränserna för examensämnena och professurerna böra i möjligaste mån sammanfalla.

Privaträtten utgör ett sammanhängande system av rättsregler. Skall en tredelning av detta rättsområde äga rum, kan man — huru man än uppdelar området mellan olika examensämnen och lärostolar — aldrig helt undgå, att frågor, som äro intimt samhöriga, måste behandlas inom olika ämnen och att ett och samma spörsmål måste bliva föremål för prövning i skilda sammanhang. Under sådana förhållanden torde vara mest praktiskt att i största möjliga utsträckning ansluta uppdelningen av privaträtten till omfattningen av de olika lagkomplexen. Härvid synes det ligga nära till hands att låta det rättsområde, som regleras av bestämmelserna i giftermåls- och ärvdabalkarna (familjerätten), utgöra kärnan i ett av examensämnena och en av professurerna, låta jorda- och byggningabalkarna jämte de författningar, som ansluta sig till dessa balkar (fastighetsrätten), bilda kärnan i det andra ämnet och den andra professuren samt låta handelsbalken med tillhörande författningar (lösegendomsrätten) bliva kärnan i det tredje ämnet och den tredje professuren. Övriga delar av privaträtten få fördelas mellan examensämnen och professurer med beaktande av dessa delars samhörighet med det ena eller andra huvudområdet och av nödvändigheten att söka någorlunda jämnt uppdela arbetsbördan mellan de olika lärostolarnas innehavare. En uppdelning av nu angiven beskaffenhet skulle i huvudsak sammanfalla med det förslag, som framlagts av juridiska fakulteten i Lund och även förordats av en medlem av Uppsala-fakulteten.

De tre lärostolarna synas kunna benämnas: 1) professur i privaträtt, särskilt familjerätt,[1] 2) professur i privaträtt, särskilt rätt beträffande fast egendom, 3) professur i privaträtt, särskilt rätt beträffande lös egendom.

[1] Därest till denna professur lägges även den internationella privaträtten, bör detta angivas i lärostolens benämning.

Genom att professurerna benämndes på nu angivet sätt skulle man erhålla garanti för att en var av de olika huvuddelarna av privaträtten bleve representerad av en lärare, vars vetenskapliga intresse och forskning väsentligen vore inriktade just på ifrågavarande område, men på samma gång möjliggöra, att vid konkurrens om en lärostol speciminering även inom andra delar av privaträtten finge åberopas såsom likvärdig med speciminering inom det särskilt angivna området, så snart den sökande styrkt professorskompetens inom detta område. Till den professur, som skall svara för behandlingen av rätten till lös egendom, torde den allmänna obligationsrätten böra läggas.

Med beaktande av de ovan angivna synpunkterna skulle det nuvarande ämnet speciell privaträtt kunna uppdelas mellan de 3 professurerna på här efteråt angivet sätt:

till professuren i privaträtt, särskilt familjerätt, skulle föras immaterialrätt (patent-, varumärkes-, firma-, författare- och konstnärsrätt etc.);

till professuren i privaträtt, särskilt rätt beträffande fast egendom, skulle läggas lagstiftning rörande fastighetsbildning och fastighetsregistrering, expropriation, rätt till vatten, skog, gruva, jakt, fiske, ägofred, enskilda vägar etc.;

till professuren i privaträtt, särskilt rätt beträffande lös egendom, skulle föras växel- och checkrätt, lagstiftning rörande bolag, föreningar och stiftelser samt sjörätt och försäkringsrätt.

Uppdelningen i detalj av det privaträttsliga ämnesområdet mellan de 3 examensämnena och lärostolarna synes kunna äga rum i samband med fastställandet av studieplanerna för de särskilda ämnena.

Juridiska fakulteten i Uppsala har i yttrande till universitetsberedningen erinrat därom, att riksdagen i skrivelse år 1914 till Kungl. Maj:t anhållit om utredning rörande vidtagande av lämpliga åtgärder till befrämjande av vetenskaplig forskning och undervisning i publik och privat internationell rätt, samt att det av riksdagsskrivelsens tillkomsthistoria vore tydligt, att man såsom ett medel för främjande av den internationella rätten bland annat tänkt sig upprättandet av en professur i ämnet vid universitetet i Uppsala. Fakulteten har tillika framhållit, att ingen av fakultetens nuvarande 8 lärostolar kunde enbart eller huvudsakligen reserveras för den internationella rätten samt att man därför, därest man ville främja studiet på detta rättsområde, vore nödsakad att inrätta en särskild professur i sagda ämne. — Enligt vad beredningen inhämtat, har fakulteten bland sina riksdagspetita för budgetåret 1938/39 upptagit inrättandet av en professur i internationell rätt, vartill anslag dock skulle beviljas först från en senare tidpunkt.

Beredningen håller före, att den internationella rättens stora betydelse väl motiverar en särskild lärostol i detta ämne vid något av lärosätena, men

att anslag till professuren bör upptagas i budgeten, först då man kan någorlunda säkert påräkna kompetent sökande till densamma.

I den mån den internationella rätten icke företrädes av en särskild professor, bör, såsom framgår av det föregående, den internationella publika rätten — folkrätten — omhänderhavas av professorn i statsrätt och förvaltningsrätt. Vad den internationella privaträtten beträffar, skulle man möjligen, såsom även antytts i det föregående, kunna ifrågasätta att uppdela området mellan de professorer, som svara för den gällande rätten, så att en var av dessa skulle svara även för de internationella rättsreglerna inom sitt arbetsfält. Beredningen anser dock, att den internationella privaträttens regler äro så egenartade, att de böra behandlas i ett sammanhang över hela rättsområdet. Det synes därför lämpligast, att låta den internationella privaträtten bestå som självständigt ämne och lägga densamma till någon av lärostolarna i privaträtt. Enär lagstiftningen på den internationella privaträttens område till övervägande del är av familjerättslig natur, torde ämnet böra omhänderhavas av den professor, som svarar för familjerätten. Även med hänsyn till arbetsbördans lämpliga avvägning synes denna lösning vara den bästa.

Såsom framgår av det förut sagda, böra de privaträttsliga lärostolarna benämnas professur i *privaträtt, särskilt familjerätt, med internationell privaträtt,* professur i *privaträtt, särskilt rätt beträffande fast egendom,* och professur i *privaträtt, särskilt rätt beträffande lös egendom.*

Beredningen skall längre fram i detta yttrande diskutera tidpunkten för genomförandet av den föreslagna omregleringen.

Skulle tiden ännu icke anses vara mogen för den mera genomgripande omreglering av de privaträttsliga ämnena, som beredningen föreslagit, och således den nuvarande uppdelningen av ämnesområdet komma att bevaras i stort sett oförändrad, torde lärostolarna böra benämnas professur i *privaträtt, särskilt familjerätt och sakrätt, med internationell privaträtt,* professur i *privaträtt, särskilt obligationsrätt,* och professur i *privaträtt, särskilt speciell privaträtt.*

Förut har meddelats, att privaträtten i statsvetenskaplig-juridisk examen sammanhålles till ett enda examensämne. Enär varken någon av de två professorerna i civilrätt eller professorn i speciell privaträtt ansetts skäligen kunna åläggas att förrätta examination i det nybildade examensämnet, har i vartdera universitetets avlöningsstat beräknats ett särskilt anslag å 1 000 kronor, varifrån enligt kanslerns bestämmande skall utgå ersättning för examinationen i privaträtt för statsvetenskaplig examen med högst nämnda belopp årligen. Därest i enlighet med beredningens förslag de tre privaträttsliga lärostolarna organiseras på förut angivet sätt, torde en av dessa professurers innehavare böra svara för nämnda examination. Det lärer böra

ankomma på kanslern att med stöd av § 114 mom. 2 universitetsstatuterna bestämma vilken av professorerna examinationsskyldigheten skall åvila.

De undervisningskurser, som hittills givits i civilrätt och speciell privaträtt, hava varit avpassade efter fordringarna för juris kandidatexamen (jfr examensstadgan § 2 första stycket). Även efter genomförandet av den av beredningen föreslagna ändrade uppdelningen av det privaträttsliga ämnesområdet måste undervisningen i de tre privaträttsämnena taga sikte på de studerande, som bereda sig för den egentliga juridiska ämbetsexamen. Det i statsvetenskaplig-juridisk examen ingående ämnet privaträtt, som omfattar allenast huvudgrunderna i civilrätt och speciell privaträtt, är till sin omfattning snarast en utökning av den propedeutiska kursen och fordrar en undervisning, lagd efter andra linjer än den, som tar sikte på juris kandidatexamen. En särskilt för statsvetenskaplig-juridisk examen avpassad undervisning synes vara desto nödvändigare, som det knappast torde finnas några för självstudier till denna examen lämpliga läroböcker i privaträtt. Äga de, som avlagt nämnda examen, icke en säker kännedom om de viktigaste privaträttsliga reglerna och en viss förmåga av juridiskt tänkande, riskerar man, att användbarheten av dem, som med stöd av denna examen söka sig in i statsförvaltningen, kommer att visa sig högst begränsad. Det kan därför ifrågasättas, om man icke bör söka anordna en särskild kurs i privaträtt för statsvetenskaplig-juridisk examen, utgörande en påbyggnad på den propedeutiska kursen och om möjligt given av samme lärare. Denna kurs i privaträtt behöver givetvis icke i tiden komma omedelbart efter den propedeutiska kursen. Till frågan om anställande för sagda ändamål av en biträdande lärare inom juridiska fakulteten återkommer beredningen längre fram i detta yttrande.

5. Straffrätt och juridisk encyklopedi.

De båda examensämnena straffrätt och juridisk encyklopedi äro vid alla tre juridiska lärosätena sammanförda till en professur.

Den juridiska encyklopedien som examensämne omfattar huvudsakligen elementen av rättsfilosofien och den allmänna rättsläran, d. v. s. de problem, som äro gemensamma för de särskilda juridiska disciplinerna. Som exempel på dylika problem må nämnas frågorna om den objektiva rätten och rättskällorna, om olika slag av rättsregler (offentlig rätt och privat rätt), om rättsförhållandet och dess element (rättighet, rättssubjekt, rättsobjekt), om rättsfakta (handlingar och övriga rättsfakta). Vidare behandlas i den allmänna rättsläran grunderna för den systematiska uppdelningen i särskilda ämnesområden och gränserna dem emellan.

En elementär kunskap i dessa frågor är en nödvändig förutsättning för studiet av ett vart av de ämnen, som behandla den gällande rätten, men några mera ingående studier på området kunna knappast med framgång

bedrivas, förrän efter avläggandet av tentamina i nämnda ämnen. Den naturliga studiegången synes då vara, att inhämtandet av den juridiska encyklopediens elementer förlägges till början av studietiden, under det att de mera systematiska studierna i ämnet sparas till studietidens slut.[1]

Flertalet av de problem, som behandlas i den allmänna rättsläran, måste, om ock på mycket elementärt sätt, beröras under den propedeutiska kursen. Samtidigt med eller omedelbart efter denna kurs skola studierna i juridisk encyklopedi bedrivas. Vid sådant förhållande synes man kunna ifrågasätta, huruvida icke i anslutning till den norska examensordningen den grundläggande undervisningen i ämnet skulle kunna meddelas under den propedeutiska kursen och de mera ingående studierna — om dylika anses nödvändiga vid den vanliga juristutbildningen — förläggas till ett senare skede av utbildningstiden, då den studerande förvärvat kännedom om det erforderliga juridiska åskådningsmaterialet. Beredningen håller före, att en dylik studiegång sannolikt skulle leda till bättre resultat än den nuvarande.

Därest den juridiska encyklopedien fortfarande skall utgöra särskilt examensämne, uppkommer spörsmålet om den lärostol, till vilken ämnet skall läggas. Någon anledning att ändra på den nuvarande kombinationen straffrätt och juridisk encyklopedi synes ej vara för handen. Att man, om professuren får denna omfattning, icke gärna kan fordra, att en sökande skall styrka full professorskompetens i encyklopedi, torde ligga i öppen dag.

Lärostolen torde böra benämnas professur i *straffrätt med juridisk encyklopedi.*

6. Processrätt.

Processrätten representeras vid båda universiteten av en särskild professor. Vid Stockholms högskola svarar, såsom förut meddelats, professorn i processrätt även för den internationella privaträtten.

Någon anledning att ifrågasätta ändring av professurens ämnesområde vid något av statsuniversiteten kan ej anses föreligga.

d. Universitetsberedningens förslag till organisationen av de juridiska fakulteterna.

Därest de av beredningen vid behandlingen av de särskilda lärostolarna ifrågasatta ändringarna i den nuvarande organisationen vidtagas, skulle en var av de båda juridiska fakulterna komma att inrymma följande professurer:

[1] I Norge utgöres första ämnet i juridisk ämbetsexamen av en inledning till rättsstudiet jämte en översikt över gällande norsk rätt, och de båda sista ämnena äro allmän rättslära och rättskällornas teori.

I Danmark utgör allmän rättslära icke något examensämne i egentlig mening, men den studerande skall genomgå en av fakulteten anordnad undervisningskurs i ämnet. Frågor på detta område kunna framställas vid examen i samtliga de ämnen, som behandla den gällande rätten.

1) rättshistoria med romersk rätt;
2) nationalekonomi och finansrätt;[1]
3) statsrätt med folkrätt samt förvaltningsrätt;
4) privaträtt, särskilt familjerätt, med internationell privaträtt;
5) privaträtt, särskilt rätt beträffande fast egendom;
6) privaträtt, särskilt rätt beträffande lös egendom;
7) straffrätt med juridisk encyklopedi;
8) processrätt.

Då beredningen föreslagit benämningen professur i rättshistoria *med* romersk rätt, respektive professur i statsrätt *med* folkrätt samt förvaltningsrätt, professur i privaträtt, särskilt familjerätt, *med* internationell privaträtt och professur i straffrätt *med* juridisk encyklopedi, har beredningen, såsom förut meddelats, velat giva uttryck åt den tanken, att en sökande till professuren i fråga icke behöver hava styrkt professorskompetens i romersk rätt, respektive folkrätt, internationell privaträtt och juridisk encyklopedi utan endast hava visat, att han äger sådana kunskaper, som erfordras för att kunna omhänderhava undervisning och examination uti disciplinen ifråga.

Av det förut sagda framgår likaledes, att beredningen med beteckningen professur i privaträtt, *särskilt familjerätt*, respektive i privaträtt, *särskilt rätt beträffande fast egendom*, och i privaträtt, *särskilt rätt beträffande lös egendom*, velat fastslå, att en sökande till professuren i fråga måste inom det särskilt angivna området styrka den höga grad av vetenskaplig skicklighet, som plägar benämnas professorskompetens, men att, om nämnda förutsättning är fylld, speciminering även inom andra delar av professurens ämnesområde räknas likvärdig med speciminering inom sagda område.

Den nya ordningens ikraftträdande. Till den del de av beredningen föreslagna ändringarna beträffande professurernas ämnesområden äro av mera genomgripande beskaffenhet, kan givetvis ifrågasättas, huruvida icke uppskov med deras genomförande skäligen bör beviljas, till dess nya innehavare av respektiva lärostolar blivit tillsatta.

Den av de föreslagna organisationsändringarna, som innebär de största avvikelserna från de nuvarande förhållandena, är den ändrade uppdelningen av det privaträttsliga ämnesområdet. En var av de nuvarande innehavarna av de privaträttsliga lärostolarna skulle efter omregleringens genomförande komma att få svara för betydande områden inom privaträtten, vilka förut ej tillhört hans professur. Det synes därför icke böra ifrågasättas att utan vederbörande professorers eget medgivande ålägga dem den ändrade under-

[1] Innehavaren av denna professur skall hava säte och stämma även inom den filosofiska fakulteten (humanistiska sektionen), då fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör ämnet nationalekonomi, samt undervisa och examinera i detta ämne inom sagda fakultet (sektion).

visnings- och examinationsskyldighet, som blir en konsekvens av den nya ordningen. I Uppsala, där samtliga professorer i privaträtt innehaft sina befattningar sedan många år tillbaka, får man därför möjligen ställa omregleringens ikraftträdande på framtiden. I Lund däremot är situationen en annan. Den nyutnämnde professorn i civilrätt har nämligen genom förbehåll i fullmakten förklarats skyldig underkasta sig blivande ändringar i professurens ämnesområde, och nuvarande innehavaren av lärostolen i speciell privaträtt ingår i pensionsåldern i november 1937. Omregleringen bör därför kunna genomföras den 1 juli 1938 i samband med inrättandet fr. o. m. nämnda dag av en tredje professur i privaträtt.

En situation, som i viss mån är likartad med den ändrade uppdelningen av privaträtten, uppkommer genom överförandet av ämnet romersk rätt i Uppsala från den ena civilrättsprofessuren (den som omfattar obligationsrätten) till professuren i rättshistoria. Även genomförandet av denna ändring torde få ställas på framtiden.

D. Biträdande lärare.

Vid den av beredningen ifrågasatta, för de juridiska och filosofiska fakulteterna gemensamma nationalekonomiska institutionen skulle, såsom förut meddelats, anställas en biträdande lärare. Denne, som huvudsakligen torde komma att meddela propedeutisk undervisning samt dessutom biträda vid seminarieövningarna i ämnet, bör om möjligt innehava docentkompetens. Arvodet synes kunna sättas till samma belopp som ett docentstipedium eller 6 000 kronor men undervisningsskyldigheten — då här endast är fråga om ersättning för utfört arbete och icke om ett understöd för vetenskaplig forskning — bestämmas väsentligt högre än vad som gäller för en stipendierad docent. Den biträdande läraren bör förordnas av kanslern på viss tid.

Förut har meddelats, att juridiska fakulteten har skyldighet anordna *dels* en propedeutisk kurs, *dels ock* en praktisk kurs. Den propedeutiska kursen skall givas åtminstone varje hösttermin av lärare, utsedd av fakulteten. Den praktiska kursen skall givas minst en gång varje läsår. Till föreståndare för sistnämnda kurs äger fakulteten antaga person, som eljest icke är vid fakulteten anställd. I Uppsala är till ledaren av den propedeutiska kursen anvisat ett anslag å 1 500 kronor och till uppehållande av den praktiska kursen ett anslag å samma belopp. I Lund utgår till den praktiska kursen 1 500 kronor och till ledaren av den civilrättsliga delen av den propedeutiska kursen 960 kronor.

Rörande den propedeutiska kursens omfattning är föreskrivet,[1] att denna kurs skall omfatta minst 64 timmar, varav omkring 42 timmar skola användas till en översikt av civilrätten, omkring 12 timmar till en redogörelse

[1] Kanslerns beslut den 17 mars 1936.

för de viktigaste med civilrätten sammanhängande delarna av processrätten och omkring 10 timmar till en framställning av straffrättens allmänna grunder. Kursen har hittills endast givits under höstterminen. I Lund har man dock stundom anordnat extra propedeutiska kurser under vårterminen till tjänst för dem, som börja sina juridiska studier först under senare delen av höstterminen eller vid vårterminens början. Beredningen har övervägt frågan om regelbundet anordnande av propedeutisk kurs även under vårterminen men kommit till den uppfattningen, att detta icke är oundgängligen av behovet påkallat. Enligt vad beredningen under hand inhämtat, torde de värnpliktiga studenternas övningar[1] för framtiden komma att läggas så att praktiskt taget alla dessa studenter kunna infinna sig i universitetsstaden omkring den 1 oktober. Att för de jämförelsevis få studerande, som vid universitetet påbörja sina juridiska studier under vårterminen, inrätta en särskild kurs kan knappast vara påkallat.

Därest den propedeutiska kursen börjar den 1 oktober återstå till terminens slut drygt 10 veckor. Att på denna tid medhinna det föreskrivna timantalet kan möjligen erbjuda svårigheter. Programmet låter sig dock genomföra, om kursen pågår 4 dubbeltimmar i veckan. I nödfall finnes alltid den möjligheten att skjuta över en del av kursen, exempelvis straffrätten, till vårterminens början. Vid Stockholms högskola gives för närvarande endast den civilrättsliga delen av kursen under höstterminen samt de process- och straffrättsliga delarna under vårterminen.

För närvarande gäller, att tentamen för juris kandidatexamen icke får avläggas i något examensämne, innan den propedeutiska kursen är genomgången (se juridiska examensstadgan § 15 första stycket). Denna föreskrift synes vara onödigt sträng. Åtminstone i nationalekonomi synes tentamen utan egentlig olägenhet kunna medgivas även innan den propedeutiska kursen genomgåtts. Genom ett dylikt medgivande skulle man dels undanröja en av betänkligheterna mot att låta den propedeutiska kursen sträcka sig in på vårterminen, dels ock underlätta studierna för dem, som anlänt till universitetet så sent under läsåret att de icke kunna begagna sig av höstterminens kurs.

Beredningen har förut framhållit, att en särskild kurs i privaträtt borde anordnas för dem, som bereda sig att avlägga statsvetenskaplig-juridisk examen, samt att denna kurs syntes böra om möjligt givas av samme lärare, som håller den propedeutiska kursen, ävensom förordat, att för nämnda undervisning skulle anställas en biträdande lärare i privaträtt. Genom anställandet av en dylik lärarkraft skulle undervisningen på detta det mest centrala rättsområdet inom fakulteten bliva betydligt effektivare än för närvarande. Den biträdande läraren bör om möjligt innehava docent-

[1] Givetvis med undantag för vinterlinjen.

kompetens. Rörande hans avlöningsförmåner och undervisningsskyldighet samt sättet för förordnandet torde böra gälla vad som sagts om den biträdande läraren i nationalekonomi.

E. Examensämnenas benämning.

Beredningen har förut i detta yttrande[1] givit uttryck åt den meningen, att en professurs ämnesområde i regel bör sammanfalla med ett examensämne samt att lärostolarnas benämning och namnen på examensämnena böra vara anknutna till varandra, så snart ej särskilda omständigheter lägga hinder i vägen härför.

Vad nu beträffar den juridiska fakulteten, har beredningen hemställt, att ämnesområdena för de 3 lärostolarna i privaträtt skulle — i Lund från och med den 1 juli 1938 och i Uppsala i samband med framtida ombyte av innehavare — bliva föremål för omreglering, så att man i stället för 2 professurer i civilrätt och 1 professur i speciell privaträtt finge 3 professorsbefattningar i privaträtt, var och en spännande över hela privaträttsområdet men med sitt särskilt angivna »kärnområde». Mellan de 3 innehavarna av dessa befattningar skulle undervisningen och examinationen i privaträtt uppdelas. Härvid bör givetvis varje professor i första rummet få svara just för sitt specialområde. En dylik fördelning kan emellertid icke verkställas så att den kommer i samklang med privaträttens nuvarande uppdelning på examensämnen. Det blir därför nödvändigt att ändra examensämnenas omfattning och i samband därmed även deras benämningar. En särskild svårighet orsakas härvid av det förhållandet, att under en övergångstid professurerna säkerligen komma att hava olika omfång och olika benämning på skilda platser.

Närmast till hands synes ligga att, med utgångspunkt från de föreslagna nya namnen på lärostolarna, tänka sig följande benämningar på examensämnena: 1) privaträtt: familjerätt m. m., 2) privaträtt: rätt beträffande fast egendom m. m. och 3) privaträtt: rätt beträffande lös egendom m. m. En gränsdragning mellan på detta sätt betecknade examensämnen måste emellertid, hur den än i detalj utföres, läggas så att alla rättsregler rörande fast, respektive lös egendom föras till ett och samma ämne. Följden härav lärer bliva, att en studerande i Uppsala under övergångstiden måste, åtminstone i vartdera av ämnena 2) och 3), deltaga i 3 lärares undervisning och tentera för 3 skilda examinatorer.

Enda möjligheten att undvika denna olägenhet torde vara att giva examensämnenas benämning en så allmän formulering, att dessa ämnen utan större svårighet kunna ansluta sig till de särskilda professurernas omfång,

[1] Se s. 14 o. 19.

även om gränsdragningen mellan lärostolarna under en övergångstid skulle komma att uppvisa jämförelsevis stora olikheter vid skilda lärosäten.

Under sådana omständigheter torde vara mest praktiskt att — åtminstone som ett provisorium — de 3 till privaträtten hörande examensämnena benämnas *privaträttens första avdelning*, respektive *andra avdelning* och *tredje avdelning*. Den inbördes ordningen från studie- och tentamenssynpunkt mellan dessa avdelningar behöver ej vara lika vid de skilda lärosätena och ej heller densamma för alla studerande vid ett visst lärosäte.

Väljas de här ovan föreslagna benämningarna, kan man under övergångstiden låta privaträttens nuvarande uppdelning i examensämnen vara orubbad i Uppsala, men i Lund ändra uppdelningen redan från och med den 1 juli 1938. Beredningen vill i detta sammanhang ytterligare erinra därom, att föreskriften om s. k. riksgiltighet för tentamina, vad de 3 privaträttsämnena beträffar, endast har tillämpning, då tentamen avlagts vid samma lärosäte i alla ämnena.

I fråga om övriga juridiska examensämnen föreligger intet skäl att ifrågasätta ändring av någon benämning.

Avd. IV.

Organisationen av de medicinska läroanstalterna.

A. Examensstadga. Examina och examensämnen m. m.

Det medicinska examensväsendet regleras av stadgan angående medicinska examina den 28 juni 1907 med däri senare gjorda ändringar. Enligt denna stadga kunna vid medicinsk fakultet[1] avläggas medicine kandidat- och licentiatexamina (§ 1).

Fakulteten skall tillse, att en för de studerandes utbildning till läkare avpassad och med hänsyn till värnpliktstjänstgöringen ordnad vetenskaplig undervisning finnes att tillgå. Undervisningen meddelas i form av föreläsningar, kurser, övningar och tjänstgöringar (§ 2).

För att få deltaga i undervisningskurs eller övning, som är stadgad för medicinsk examen, skall den studerande vara inskriven i medicinsk fakultet. Rätt till dylik inskrivning tillkommer den, som vid avlagd studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen erhållit vitsord om minst godkända insikter i biologi samt i matematik å latin- eller realgymnasium ävensom enahanda vitsord i fysik och kemi å realgymnasium (§ 7).

Medicine kandidatexamen skall avläggas i följande examensämnen (§ 16):

1) *anatomi*, omfattande normal anatomi och därmed sammanhängande delar av embryologien ävensom grunderna i den jämförande anatomien,

2) *histologi*, omfattande normal histologi och därmed sammanhängande delar av embryologien,

3) *fysiologi*, omfattande allmän och speciell fysiologi,

4) *medicinisk kemi*, omfattande fysiologisk och patologisk kemi,

5) *farmakologi*, omfattande farmakodynamik och receptskrivningslära samt härför nödig kunskap i svenska farmakopén,

6) *patologi*, omfattande allmän patologi och bakteriologi.

Innan den studerande får avlägga tentamen i något av ovannämnda ämnen, skall han hava genomgått vissa för varje ämne särskilt angivna kurser och övningar, vilka således äro obligatoriska för erhållande av betyg i respektiva ämnen. Utom dessa obligatoriska kurser finnes en förberedande undervisningskurs av obligatorisk karaktär nämligen i allmän kemi, om-

[1] I uttrycket medicinsk fakultet inbegriper beredningen — då ej annat uttryckligen angives eller uppenbarligen framgår av sammanhanget — även karolinska institutet.

fattande även de allmännaste grunderna i farmaceutisk kemi, vars genomgående är en förutsättning för att få deltaga i laborationskursen i medicinsk kemi (§ 17). Ytterligare en förberedande undervisningskurs har erhållit obligatorisk karaktär därigenom att kanslern för rikets universitet i av kanslern fastställda studieplaner för medicine kandidatexamen samt föreskrifter ang. kurser och övningar för sagda examen med till dessa föreskrifter anknutna provisoriska bestämmelser rörande tillträde till de förberedande kurserna i jämförande anatomi och i allmän kemi föreskrivit,[1] *dels* att tillträde till kursen i allmän kemi vid ett visst lärosäte endast lämnas åt den, som vid lärosätet ifråga på ett tillfredsställande sätt genomgått kursen i jämförande anatomi, *dels och* att för tillträde till dissektionsövningarna på anatomisalen fordras att hava genomgått kursen i jämförande anatomi.

Studerande, som i vederbörlig ordning genomgått uti § 17 i examensstadgan föreskriven undervisningskurs eller övning, äger tillgodoräkna sig detta vid tentamen i ämnet vid annat lärosäte (§ 17 sista stycket).

Medicine licentiatexamen skall avläggas i följande examensämnen (§ 19):

1) *medicin*, omfattande medicinsk patologi och terapi;

2) *pediatrik*, omfattande barnaålderns fysiologi samt barnsjukdomarnas patologi och terapi;

3) *kirurgi*, omfattande kirurgisk patologi och terapi;

4) *oftalmiatrik*, omfattande ögonsjukdomarnas patologi och terapi samt läran om ögats brytningsfel;

5) *obstetrik och gynekologi*, omfattande havandeskapets, förlossningens och barnsängens fysiologi, patologi och terapi samt kvinnosjukdomarnas patologi och terapi;

6) *patologisk anatomi*, omfattande speciell patologisk anatomi;

7) *rätts- och statsmedicin*, omfattande den medicinska vetenskapens tillämpning vid lagskipning samt svensk lagstiftning och förvaltning rörande hälso- och sjukvård.

I betyg över avlagd medicine licentiatexamen skola intagas jämväl de vitsord den examinerade erhållit vid slutförhör efter de obligatoriska tjänstgöringarna i *psykiatri* samt i *dermatologi och syfilidologi* ävensom den obligatoriska undervisningskursen i *hygien* (§ 19).

Innan den studerande får avlägga tentamen i något av ovannämnda, i medicine licentiatexamen ingående ämnen, skall han hava genomgått,

[1] Föreskrifter ang. kurser och övningar för medicine kandidatexamen vid Uppsala universitet (27/3 1926 med senare vidtagna ändringar) § 7, tredje stycket. Studieplan för medicine kandidatexamen vid Lunds universitet (17/12 1909 med senare vidtagna ändringar) § 5. Ordningsstadgar och föreskrifter med avseende å de teoretiska institutionerna vid karolinska institutet (17/12 1909 med senare vidtagna ändringar) A. 3. Provisoriska bestämmelser rörande tillträde till de för medicine studerande anordnade kurserna i jämförande anatomi och i allmän kemi (16/11 1934) B.

respektive fullgjort vissa för varje ämne särskilt angivna undervisningskurser och tjänstgöringar. Vid anmälan till examen skall han även styrka, att han genomgått förutberörda tjänstgöringar i psykiatri samt i dermatologi och syfilidologi ävensom undervisningskurs i hygien (§ 20).

I gällande studieplaner för medicine kandidatexamen har studietiden för denna examen beräknats till 6 à 7 terminer. Studietiden för medicine licentiatexamen torde kunna beräknas till minst 9 terminer efter avlagd medicine kandidatexamen (se studieplan för medicine licentiatexamen vid karolinska institutet III. Studietid).

B. Antalet studerande. Examensstatistik.

Medicinska examina kunna, såsom redan förut meddelats, avläggas vid de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt vid karolinska institutet i Stockholm.

Antalet av dem, som under olika tidsperioder bedrivit studier för avläggande av medicinska examina, framgår av här efteråt intagna Tablå VIII.[1]

Tablå VIII,

utvisande antalet av dem, som bedrivit studier för medicinsk examen (vid tiden för respektiva katalogers utgivande).

Lärosäte	Medeltal			
	Läsåret 1910/11	Läsåret 1920/21	Läsåret 1930/31	Läsåret 1935/36
Uppsala universitet	253 (c. 37 %)	514 (c. 33 %)	598 (c. 32 %)	567 (c. 30 %)
Lunds universitet	135 (c. 19 %)	322 (c. 21 %)	536 (c. 28 %)	504 (c. 26 %)
Karolinska institutet	303 (c. 44 %)	711 (c. 46 %)	754 (c. 40 %)	827 (c. 44 %)
Summa	**691**	**1 547**	**1 888**	**1 898**

Såsom av Tablå VIII framgår, har antalet av dem, som bedriva medicinska studier, under de sista 25 åren undergått en avsevärd stegring. Under den första 10-årsperioden ökades antalet till mer än det dubbla, men därefter har ökningen gått mycket långsammare. Under de sista åren synes den hava så gott som alldeles avstannat, uppenbarligen beroende på vidtagna begränsningar av det antal studerande, som varje år får intagas

[1] De i tablån intagna siffrorna hava hämtats från de olika lärosätenas kataloger. Jfr vad som i not 1 å s. 49 säges om siffrornas jämförbarhet.

på de s. k. nybörjarkurserna (i jämförande anatomi och i allmän kemi).[1] I det inbördes förhållandet mellan antalet studerande vid de olika lärosätena har under perioden en viss förskjutning inträtt, i det att Uppsalas andel i sammanlagda antalet minskats från omkring 37 till omkring 30 procent, under det att Lunds andel stigit från omkring 19 till omkring 26 procent. Karolinska institutets andel har hållit sig oförändrad med cirka 44 procent.

Detaljerade uppgifter rörande antalet medicine studerande under olika läsår (fr. o. m. 1908/09 t. o. m. 1932/33) hava lämnats i den såsom bilaga till »Betänkande med undersökningar och förslag i anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena» (statens offentliga utredningar 1935: 52) utgivna »Utredning rörande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden» (statens offentliga utredningar 1936: 34); se tabellerna å sid. 44 (för Lund), sid. 158 (för Uppsala) och sid. 228 (för karolinska institutet). De i dessa tabeller upptagna siffrorna avvika något från de i studentkatalogerna redovisade, uppenbarligen beroende på korrigeringar, som vidtagits med tillhjälp av särskilt införskaffat material.[2]

I efterföljande Tablå IX har beredningen sammanställt vissa tillgängliga uppgifter rörande antalet avlagda medicinska examina under läsåren 1908—1936.

De i Tablå IX redovisade siffrorna giva vid handen, att antalet avlagda medicinska examina undergått en stark stegring under den tidsperiod tablån omfattar. För de sista åren kan man emellertid konstatera en bestämd tendens till minskning. Säkerligen sammanhänger detta förhållande, åtminstone vad kandidatexamen beträffar, med de för en del år sedan vidtagna första åtgärderna i syfte att begränsa antalet deltagare i de s. k. nybörjarkurserna. — Vad beträffar det inbördes förhållandet mellan de tre medicinska lärosätena, synes man vara berättigad säga, att, grovt räknat, omkring hälften av samtliga medicinska examina avlägges vid karolinska institutet samt att återstoden fördelar sig ungefär lika mellan Upp-

[1] Enligt kanslerns för rikets universitet beslut den 16 november 1934 få på kursen i jämförande anatomi varje *termin* intagas tillhopa högst 100 studerande, därav i Uppsala högst 28, i Lund högst 22 och vid karolinska institutet högst 50. Redan tidigare hade dock vissa åtgärder vidtagits i syfte att begränsa antalet deltagare i de s. k. nybörjarkurserna. Anledningen till denna begränsning var den köbildning, som uppstått vid vissa av de teoretiska institutionerna. Antalet nyintagna studerande vid varje lärosäte har nu bestämts med hänsyn till maximiantalet av dem, som kunna mottagas vid de institutioner, vilka äga den minsta kapaciteten. Hänsyn har även tagits till antalet av de medicine kandidater, som årligen mottagas å de propedeutiska kurserna. Detta sistberörda antal har genom beslut av kanslern den 16 maj 1928 fastställts till 165 (i Uppsala 2 kurser, i Lund 3 kurser och vid karolinska institutet 3 dubblerade kurser årligen med högst 15 deltagare i varje kurs). Även denna sistberörda begränsning har vidtagits för att undvika köbildning vid klinikerna.

[2] Enligt tabellernas siffror har från läsåret 1910/11 till läsåret 1932/33 Lunds andel i sammanlagda antalet medicine studerande ökats från 19 till 25 procent, under det att karolinska institutets andel minskats från 47 till 42 procent. Uppsalas andel har hållit sig så gott som oförändrad och endast minskats från 34 till 33 procent.

Tablå IX,

utvisande antalet avlagda medicinska examina under olika tidsperioder.

Lärosäte och avlagd examen	Läsåren 1908–1913[1]	Läsåren 1918–1923[1]	Läsåren 1928–1933[1]	Läsåret 1933/34[2]	Läsåret 1934/35[2]	Läsåret 1935/36[2]
Uppsala universitet.						
Medicine kandidatexamen	22	41	54	62	57	60
Medicine licentiatexamen	8	11	22	21	29	22
Summa	**30**	**52**	**76**	**83**	**86**	**82**
Lunds universitet.						
Medicine kandidatexamen	19	32	48	53	53	28
Medicine licentiatexamen	11	16	31	44	29	32
Summa	**30**	**48**	**79**	**97**	**82**	**60**
Karolinska institutet.						
Medicine kandidatexamen	27	58	85	69	69	69
Medicine licentiatexamen	29	64	80	86	70	74
Summa	**56**	**122**	**165**	**155**	**139**	**143**
Samtliga lärosäten.						
Medicine kandidatexamen	68	131	187	184	179	157
Medicine licentiatexamen	48	91	133	151	128	128
Summa	**116**	**222**	**320**	**335**	**307**	**285**

[1] Uppgifterna äro hämtade från förutberörda »Utredning rörande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden» (statens offentliga utredningar 1936:34) sid. 45, 161 och 228.
Talen för femårsperioderna äro medeltalen av respektiva fem läsårs siffror.
[2] Uppgifterna äro hämtade från respektiva kataloger.

sala och Lund, dock med någon övervikt för Uppsala, särskilt i fråga om kandidatexamina. — De i tablån meddelade siffrorna antyda vidare — vilket beredningen även vid direkt undersökning kunnat konstatera — att av de studerande, som avlägga medicine kandidatexamen i Uppsala, ett icke obetydligt antal senare avlägger licentiatexamen vid karolinska institutet samt att av dem, som avlagt kandidatexamen i Lund, åtskilliga senare övergå till karolinska institutet.[1]

C. Lärarorganisationen vid de medicinska lärosätena.

a. Översikt över den nuvarande lärarorganisationen.

Antalet lärostolar i medicinska ämnen vid universitetet i Uppsala är för närvarande 15. Av dessa intar professuren i rasbiologi en särställning, enär professorns huvudbefattning är chefskapet för rasbiologiska institutet och han praktiskt taget är befriad från undervisningsskyldighet. Profes-

[1] Av dem som under de 3 sista läsåren avlagt licentiatexamen vid karolinska institutet hava cirka 15 procent avlagt kandidatexamen i Uppsala, cirka 5 procent i Lund.

sorn i psykiatri, vilken tillika är överläkare vid Ulleråkers sjukhus och i denna sin egenskap uppbär avlöning i lönegraden B 29 enligt den i 9 § av det civila avlöningsreglementet intagna löneplanen, uppbär å universitetets stat allenast ett arvode å 3 000 kronor. Utom förutnämnda 15 lärostolar finnes vid universitetet en personlig professur i medicinsk radiologi. Avlöningen till innehavaren av denna sistnämnda professur bestrides i första hand med den å universitetets stat uppförda avlöningen (6 000 + 3 000 = 9 000 kronor) till en lärare i medicinsk radiologi. Inom medicinska fakulteten i Uppsala finnes ytterligare en ordinarie lärartjänst av självständig karaktär nämligen en lärarbefattning i fysikalisk diagnostik, vars innehavare tillika är överläkare vid akademiska sjukhusets i Uppsala centralsanatorium och å universitetets stat åtnjuter en avlöning av (2 000 + 1 000 =) 3 000 kronor.

I Lund utgör antalet lärostolar i medicinska ämnen för närvarande 13. Utom professorerna finnas vid universitetet 4 ordinarie lärare, vilka på ett mera självständigt sätt svara för sina speciella områden, nämligen en lärare i medicinsk radiologi (avlöning 6 000 + 3 000 = 9 000 kronor), en lärare i fysikalisk diagnostik, tillika överläkare vid tuberkulosavdelningen vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund (avlöning å universitetets stat 2 000 + 1 000 = 3 000 kronor), en lärare i öron-, näs- och halssjukdomar, tillika föreståndare för den till förutberörda sjukvårdsinrättningar förlagda kliniken och polikliniken för nämnda sjukdomar (avlöning å universitetets stat 1 800 + 900 = 2 700 kronor) samt en lärare i ortopedi, tillika föreståndare för den ortopediska kliniken och polikliniken vid ovannämnda sjukvårdsinrättningar (avlöning å universitetets stat 3 200 + 1 600 = 4 800 kronor).

Vid karolinska institutet finnas för närvarande 25 professurer. Professorn i psykiatri är tillika överläkare vid psykiatriska sjukhuset i Stockholm. Rörande hans avlöningsförmåner hänvisas till vad härovan sagts om motsvarande professur i Uppsala. Utom nämnda lärostolar finnes vid institutet en personlig professur i neurokirurgi.

I fråga om de medicinska professurernas ämnesområden råder på åtskilliga punkter olikhet mellan de särskilda lärosätena. Genom vidfogade Tablå X har beredningen sökt åskådliggöra lärarorganisationen vid de olika läroanstalterna.

Såsom framgår av det föregående, avlägges ungefär hälften av samtliga medicinska examina — om man betraktar enbart licentiatexamen betydligt mer än hälften av antalet — vid karolinska institutet. Även med hänsyn till antalet studerande har karolinska institutet ett betydande försprång framför en var av de medicinska fakulteterna, ehuru skillnaden här icke är lika stor som beträffande antalet avlagda examina. Det är därför ganska naturligt, att lärarkrafterna vid institutet äro talrikare än vid

Tablå X,

utvisande professors- och andra självständiga ordinarie lärarbefattningar samt deras omfattning vid de olika medicinska lärosätena.

Uppsala universitets medicinska fakultet	Lunds universitets medicinska fakultet	Karolinska institutet
1. Anatomi (undervisar i makroskopisk anatomi och examinerar i examensämnet anatomi). (Holmdahl; f. 87; utn. 30.)	1. Anatomi, innehavaren tillika prosektor (undervisar och examinerar i anatomi). (Backman; f. 83; utn. 33.)	1. Anatomi. (Vakant.)
2. Anatomi (undervisar i histologi och embryologi och examinerar i examensämnet histologi). (Agduhr; f. 86; utn. 26.)	2. Anatomi (undervisar och examinerar i histologi). (Hellman; f. 78; utn. 21.)	2. Histologi. (Häggqvist; f. 91; utn. 23.)
3. Fysiologi. (Göthlin; f. 74; utn. 18.)	3. Fysiologi. (Thunberg; f. 73; utn. 05.)	3. Fysiologi. (Gertz; f. 76; utn. 28.)
4. Medicinsk och fysiologisk kemi. (Blix; f. 94; utn. 30.)	4. Medicinsk och fysiologisk kemi. (Widmark; f. 89; utn. 20.)	4. Kemi. (Hammarsten; f. 89; utn. 28.)
5. Allmän och experimentell farmakodynamik samt farmakognosi. (Backman; f. 83; utn. 25.)	5. Farmakologi. (Ahlgren; f. 98; utn. 30.)	5. Farmakodynamik och farmakognosi. (Liljestrand; f. 86; utn. 27.)
6. Patologisk anatomi. (Fåhræus; f. 88; utn. 28.)	6. Allmän patologi, bakteriologi och allmän hälsovård. (Lindau; f. 92; utn. 33.)	6. Allmän patologi och patologisk anatomi. (Bergstrand; f. 86; utn. 24.)
7. Praktisk medicin. (Bergmark; f. 81; utn. 16.)	7. Praktisk medicin. (Ingvar; f. 89; utn. 29.)	7. Medicin. (Jacobæus; f. 79; utn. 16.)
		8. Medicin. (Vakant.)
		9. Neurologi. (Antoni; f. 87; utn. 31.)
Lärare i fysikalisk diagnostik. (Kristenson; f. 88; utn. 37.)	Lärare i fysikalisk diagnostik. (Hedvall; f. 96; utn. 33.)	
8. Pediatrik och praktisk medicin. (Thorling; f. 78; utn. 23.)	8. Pediatrik. (Siwe; f. 97; utn. 37.)	10. Pediatrik. (Vakant.)
		11. Pediatrik. (Lichtenstein; f. 84; utn. 32.)

Tablå X (forts.)

Uppsala universitets medicinska fakultet	Lunds universitets medicinska fakultet	Karolinska institutet
9. Kirurgi. (Nyström; f. 77; utn. 21.)	9. Kirurgi. (Petrén; f. 74; utn. 21.)	12. Kirurgi. (Key; f. 72; utn. 23.)
		13. Kirurgi. (Söderlund; f. 84; utn. 28.)
		14. Neurokirurgi (personlig professur). (Olivecrona; f. 91; utn. 35.)
	Lärare i ortopedi. (Frising; f. 75; utn. 29.)	15. Ortopedi. (Waldenström; f. 77; utn. 36.)
10. Öron-, näs- och halssjukdomar. (Vakant.)	Lärare i öron-, näs- och halssjukdomar. (Dohlman; f. 90; utn. 29.)	16. Öron-, näs- och halssjukdomar. (Holmgren; f. 75; utn. 12.)
11. Oftalmiatrik. (Berg; f. 87; utn. 33.)	10. Oftalmiatrik. (Larsson; f. 93; utn. 36.)	17. Oftalmiatrik. (Nordenson; f. 83; utn. 31.)
12. Obstetrik och gynekologi. (Næslund; f. 94; utn. 35.)	11. Obstetrik och gynekologi. (Westman; f. 94; utn. 35.)	18. Obstetrik och gynekologi. (Ahlström; f. 77; utn. 19.)
		19. Obstetrik och gynekologi. (Olow; f. 83; utn. 31.)
Jfr nr 6.	12. Patologisk anatomi och rättsmedicin. (Sjövall; f. 79; utn. 14.)	20. Patologisk anatomi. (Henschen; f. 81; utn. 20.)
	Jfr nr 12.	21. Rätts- och statsmedicin. (Bosæus; f. 91; utn. 33.)
13. Psykiatri. (Jacobowsky; f. 93; utn. 32.)	13. Psykiatri. (Sjöbring; f. 79; utn. 30.)	22. Psykiatri. (Wigert; f. 80; utn. 29.)
		23. Dermatologi och syfilidologi. (Strandberg; f. 83; utn. 36.)
14. Hygien och bakteriologi. (Reenstierna f. 82; utn. 33.)	Jfr nr 6.	24. Hälsovårdslära. (Næslund; f. 92; utn. 32.)
15. Medicinsk radiologi (personlig professur). (Laurell; f. 84; utn. 31.)	Lärare i medicinsk radiologi. (Edling; f. 78; utn. 27.)	25. Röntgendiagnostik. (Forssell; f. 76; utn. 16.)
		26. Radioterapi. (Berven; f. 85; utn. 36.)
16. Rasbiologi, innehavaren chef för rasbiologiska institutet. (Dahlberg; f. 93; utn. 36.)		

universiteten. Alldeles särskilt gäller detta de ämnen, som studeras för medicine licentiatexamen. Uti ett vart av ämnena medicin, pediatrik, kirurgi samt obstetrik och gynekologi finnas vid karolinska institutet två professurer. Dessutom finnas därstädes särskilda lärostolar i neurologi, ortopedi, rätts- och statsmedicin, dermatologi och syfilidologi samt hälsovårdslära (hygien). Den medicinska radiologien företrädes vid institutet av två professorer, en i röntgendiagnostik och en i radioterapi. I neurokirurgi finnes där en personlig professur.

Vad de båda medicinska fakulteterna beträffar, är Uppsala universitet något bättre tillgodosett än Lunds universitet, enär i Uppsala finnes en professur i öron-, näs- och halssjukdomar men i Lund endast en ordinarie lärarbefattning (avlöning 2 700 kronor). I medicinsk radiologi finnes i Uppsala en personlig professur[1], i Lund en ordinarie lärarbefattning (avlöning 9 000 kronor).

Även frånsett de nu berörda olikheterna i organisationen av de medicinska lärosätena förekommer på några punkter en skillnad mellan professurernas omfattning, i det att vissa speciella medicinska områden kombinerats med varandra på olika sätt vid skilda lärosäten. Detta gäller särskilt i fråga om allmän patologi, speciell patologisk anatomi, bakteriologi och hygien. I Uppsala äro den allmänna patologien och den speciella patologiska anatomien förenade under en lärostol, hygienen och bakteriologien under en annan. I Lund företrädas den allmänna patologien, bakteriologien och hygienen av samma professor, under det att den speciella patologiska anatomien omhänderhaves av en annan professor, som även svarar för rättsmedicinen. Vid karolinska institutet är den professor, som har hand om den allmänna patologien, skyldig att svara även för bakteriologien, under det att den speciella patologiska anatomien och hygienen hava var sin företrädare bland professorerna.

b. Aktuella reformförslag rörande studiegången och examensordningen.

Lärarstaben i de medicinska ämnena måste i väsentlig grad anpassas efter studiegången och examensordningen. Frågan om en reformering av det medicinska examensväsendet har länge varit föremål för debatt. Från de närmast berörda akademiska myndigheterna har vid flera tillfällen framförts en önskan om igångsättande av en utredning rörande nämnda spörsmål. Några mera utformade linjer för en nyordning hava dock hittills ej framkommit, och meningarna gå uppenbarligen i hög grad i sär. Endast i ett hänseende synes allmän enighet råda, nämligen därom att sammanlagda studie- och

[1] Den i universitetets stat upptagna ordinarie lärarbefattningen i medicinsk radiologi (avlöning 9 000 kr.), vilken senast innehafts av den nuvarande professorn i ämnet, uppehålles t. v. ej, och avlöningen ingår i avlöningen vid den personliga professuren.

utbildningstiden för de blivande läkarna ej får förlängas utan i stället om möjligt bör förkortas. Såvitt nu kan bedömas, kommer en utredning rörande examensordningens reformering att bliva ett ganska tidskrävande företag. Beredningen kan icke avvakta resultatet av en dylik utredning och har följaktligen ej haft möjlighet att vid utarbetandet av sitt organisationsförslag taga hänsyn till en kommande eventuell omläggning av examensväsendet. Denna omständighet synes dock ej behöva ingiva några större betänkligheter. Det är nämligen enligt beredningens mening föga troligt, att en blivande examensreform kommer att erhålla sådan utformning, att icke den nu befintliga lärarorganisationen kan bibehållas i stort sett oförändrad.

De detaljändringar i studiegången, som kunna genomföras utan att avvakta resultatet av en mera allsidig utredning rörande examensväsendet, kunna näppeligen hava något inflytande på organisationen av lärostolarna. Till dessa aktuella smärre reformförslag höra, bland andra, frågorna om avskaffande av kursen i jämförande anatomi, om överflyttning utav en del av undervisningen i farmakologi till tiden för licentiatstudierna samt om förbättrad undervisning i medicinsk radiologi.

c. Lärostolarna i de särskilda ämnena.

a. Inledande anmärkningar.

På anmodan av beredningen hava de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt karolinska institutets lärarkollegium givit beredningen del av de synpunkter, vilka enligt fakultetens (lärarkollegiets) mening borde beaktas vid behandlingen av frågan om lämpligaste organisationen av professorsbefattningarna vid de medicinska lärosätena. Rörande spörsmålet om lämpligaste sättet att uppdela ämnena allmän patologi, speciell patologisk anatomi, bakteriologi och hygien på 2 eller 3 professurer har beredningen inhämtat särskilda upplysningar från vederbörande ämnesrepresentanter.

Beredningen har vidare ansett sig böra undersöka frågan, huruvida tillräckliga skäl finnas att såsom *ordinarie* tjänster bibehålla andra lärarbefattningar än professurerna. Härvid har tveksamheten huvudsakligen gällt prosektors- och laboratorsbefattningarna, d. v. s. sådana ordinarie beställningar, där innehavaren icke har till uppgift att självständigt svara för någon vetenskapsgren, som ej företrädes av professor, utan att biträda en viss professor i hans undervisningsarbete samt dessutom själv bedriva vetenskaplig forskning.

Inom beredningen hava diskuterats åtskilliga förslag till ändringar i lärarorganisationen vid de medicinska läroanstalterna. Frågor, som särskilt varit föremål för övervägande, äro — förutom de här ovan nämnda — spörsmålen om möjligheten att sammanslå de båda lärostolarna i makroskopisk och mikroskopisk anatomi och att indraga någon av de vid

karolinska institutet befintliga dubbelprofessurerna samt om inrättande av vissa nya lärarbefattningar. En närmare redogörelse för innebörden av de olika ändringsförslagen lämnas här efteråt vid behandlingen av de särskilda professorsbeställningarna.

Rörande åtskilliga för medicine licentiatexamen obligatoriska kurser och tjänstgöringar är i stadgan angående medicinska examina föreskrivet, att dessa endast kunna fullgöras vid visst lärosäte eller vissa sådana.[1] — Före 1924 gällde, att de propedeutiska kurserna i de viktigaste kliniska undersökningsmetoderna, i allmän kirurgi och i allmän sjukvårdsteknik samt den omedelbart efter nämnda kurser följande s. k. grundläggande tjänstgöringen vid de medicinska och kirurgiska klinikerna samt den patologiskt-anatomiska institutionen kunde genomgås endast vid ettdera universitetet. Vidare gällde, att de efter den grundläggande tjänstgöringen följande fortsättningstjänstgöringarna i medicin, kirurgi och patologisk anatomi måste fullgöras vid karolinska institutet. Varje blivande läkare måste således bedriva studier i de uti medicine licentiatexamen ingående huvudämnena på mer än ett ställe. Numera kunna sagda kurser ävensom samtliga tjänstgöringar i nämnda ämnen genomgås vid ett vart av de tre lärosätena. — Tjänstgöring i neurologi och översiktskurs i ortopedi kunna genomgås vid karolinska institutet och universitetet i Lund men däremot ej vid universitetet i Uppsala. — Kurs i rätts- och statsmedicin samt tjänstgöring och assistenttjänstgöring i dermatologi och syfilidologi kunna genomgås endast vid karolinska institutet, kurs i hygien endast vid karolinska institutet och universitetet i Uppsala. Genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t har dock medgivits, att i Lund må under vissa förutsättningar anordnas dels kurs i hygien med slutförhör, dels ock föreläsningskurs i rätts- och statsmedicin ävensom rättsmedicinska obduktioner. I fråga om kursen i hygien gäller medgivandet tillsvidare, beträffande undervisningen i rätts- och statsmedicin för 1 termin i sänder. Även i Uppsala meddelas f. n. viss undervisning i rätts- och statsmedicin och förrättas examination i detta ämne.

Såsom framgår av det nu anförda finnes f. n. möjlighet att vid universitetet i Lund genomgå samtliga för medicine licentiatexamen obligatoriska kurser och tjänstgöringar med undantag av tjänstgöringen i dermatologi och syfilidologi. Den, som studerar i Uppsala, måste vid karolinska institutet genomgå tjänstgöring i neurologi, översiktskurs i ortopedi samt tjänstgöring i dermatologi och syfilidologi ävensom i rätts- och statsmedicin.

I förutberörda till universitetsberedningen avgivna yttranden hava de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund givit uttryck åt det önskemålet, att fullständig undervisning i alla medicinska ämnen måtte anordnas vid vart och ett av de 3 medicinska lärosätena, så att en studerande, som påbörjat sina licentiatstudier i Uppsala eller Lund, kunde avlägga

[1] Jfr s. 24.

examen utan att vara nödsakad att förlägga någon del av studierna till annan plats. En dylik strävan efter fullständighet i undervisningen är ganska naturlig, då man betraktar förhållandena från det enskilda lärosätets synpunkt, men saken ter sig något annorlunda, om man tar hänsyn till vår läkarutbildning i dess helhet och därvid jämväl beaktar statsfinansiella synpunkter.

Från många håll har framhållits, att de läkare, som under en del av sina licentiatstudier vistats vid annat lärosäte än det, dit studierna huvudsakligen varit förlagda, haft stor nytta härav. Patientmaterialet är ej ensartat vid de olika lärosätena, utan dessa komplettera varandra i detta avseende. Det synes vidare ligga i sakens natur, att de nya intryck och impulser, som arbetet i ny miljö skänker, i allmänhet äro ägnade att verka stimulerande och uppryckande på de unga medicinarna. Detta nu antydda förhållande torde ej sällan hava varit anledning till att en studerande av egen drift för någon tid flyttat över till annan svensk medicinsk högskola, stundom till medicinsk fakultet i något av grannländerna. Redan från nu angiven synpunkt måste det därför anses vara till fördel för läkarutbildningen i landet, om ett betydande antal medicine studerande fullgör vissa kurser och tjänstgöringar vid annat lärosäte än det egna. Härtill kommer, att f. n. på vissa speciella områden tillräckligt undervisningsmaterial icke finnes samlat och kvalificerade lärarkrafter icke finnas anställda på alla 3 ställena. För den studerande betyder tvånget att för någon tid byta högskola i flertalet fall en något ökad studiekostnad, men kostnadsökningen synes — särskilt vid en jämförelse med den totala studiekostnaden — vara så pass obetydlig, att den mer än uppväges av de förbättrade utbildningsmöjligheterna.

Såsom framgår av det nu sagda, anser sig beredningen oförhindrad utgå ifrån, att den medicinska undervisningen på vissa specialområden skall koncentreras till det eller de lärosäten, där de bästa utbildningsmöjligheterna äro för handen eller med minsta kostnaden kunna beredas.

β. Lärostolarna i teoretiska (icke-kliniska) ämnen.

Då beredningen nu övergår till att behandla de särskilda lärostolarna, vill beredningen först undersöka professurerna i de teoretiska d. v. s. de icke-kliniska ämnena.[1] I samband härmed kommer beredningen att beröra frågan om behovet av kvalificerade biträdande lärarkrafter.

För att erhålla en överblick över samtliga nu befintliga lärarkrafter uti här ifrågavarande ämnen vid de olika lärosätena har beredningen låtit sammanställa efterföljande Tablå XI, vilken jämväl upptager assistenter och amanuenser.

[1] Hit höra samtliga i medicine kandidatexamen ingående ämnen samt vissa av de ämnen, som ingå i medicine licentiatexamen.

Tablå XI,

utvisande de nu befintliga lärarbefattningarna i teoretiska (icke-kliniska) ämnen vid de medicinska lärosätena.[1]

Examensämne	Uppsala	Lund	Karolinska insitutet
Anatomi	1 professor	1 professor, tillika prosektor	1 professor
	1 prosektor	1 assistent[2] (3 600)	1 prosektor
	1 amanuens (1 800)	1 amanuens (3 000)	1 amanuens (1 800)
Histologi	1 professor (i anatomi)	1 professor (i anatomi)	1 professor
	1 amanuens (1 800)	1 amanuens (1 800)	1 amanuens (1 800)
	1 e. amanuens (750)		2 biträdande lärare (à 2 100)
Fysiologi	1 professor	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 assistent (3 600)	1 laborator
	1 amanuens (1 800)	1 amanuens (1 800)	1 amanuens (1 800)
	1 e. amanuens (750)		
Medicinsk kemi	1 professor	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 assistent[2] (3 600)	1 laborator
	1 lärare vid kursen i allm. kemi (3 700)	1 lärare vid kursen i allm. kemi (3 700)	1 lärare vid kursen i allm. kemi (3 700)
	1 amanuens (1 800)	1 amanuens (1 800)	2 amanuenser (à 1 800)
	biträde vid kursen i allm. kemi[2] (600)	biträde vid kursen i allm. kemi (600)	
Farmakologi	1 professor	1 professor	1 professor
	1 amanuens (1 800)	1 amanuens (1 800)	1 amanuens (1 800)
Patologi Patologisk anatomi	1 professor i patologisk anatomi (ang. bakteriologi, se nedan)	1 professor i allm. patologi, bakteriologi och allm. hälsovård	1 professor i allm. patologi och patologisk anatomi
		1 professor i patologisk anatomi och rättsmedicin	1 professor i patologisk anatomi
	1 laborator i patologisk anatomi	1 biträdande lärare vid patologisk-anatomiska institutionen (4 500)	1 laborator i bakteriologi
			1 prosektor vid patologisk-anatomiska institutionen.
	1 assistent vid patologiska institutionen (3 600)	1 assistent vid patologisk-anatomiska institutionen (3 600)	1 e. laborator vid patologisk-anatomiska institutionen (6 000)
		1 amanuens i bakteriologi (3 000)	
	1 amanuens vid patologiska institutionen (3 000)	1 amanuens i patologi (3 000)	3 amanuenser vid patologisk-anatomiska institutionen (à 1 800), därav 1 med speciell uppgift.
Hygien	1 professor i hygien och bakteriologi	(se ovan)	1 professor i hälsovårdslära
	1 amanuens vid hygieniskbakteriologiska institutionen (1 800)		1 amanuens vid hygieniska institutionen (1 800)
Rätts- och statsmedicin		(se ovan)	1 professor i rätts- och statsmedicin
			1 amanuens vid rättsmedicinska institutionen (1 800)

[1] Siffrorna inom parentes angiva storleken av arvodesbeloppen vid de olika befattningarna.
[2] Fr. o. m. den 1 juli 1937.

1. Anatomi (makroskopisk anatomi) och histologi (mikroskopisk anatomi).

Vetenskapen om människokroppens byggnad och beskaffenheten av dess delar i friskt tillstånd, normal anatomi, är i medicine kandidatexamen uppdelad på 2 examensämnen: 1) *anatomi* (i inskränkt mening), omfattande det som kan iakttagas med blotta ögot, *makroskopisk anatomi*, och 2) *histologi* eller läran om kroppens organ och vävnader, i den mån dessa äro tillgängliga för studium endast genom mikroskopet, *mikroskopisk anatomi*. Det anatomiska läroområdet, som tidigare omhänderhafts av 1 professor vid varje lärosäte, representeras f. n. på varje ställe av 2 professorer. Vid karolinska institutet benämnas lärostolarna professur i anatomi,[1] respektive i histologi. I Uppsala och Lund upptar avlöningsstaten på vartdera stället 2 professurer i anatomi. Genom av kanslern för rikets universitetet meddelade bestämmelser angående professorernas undervisnings- och examinationsskyldighet har emellertid situationen vid universiteten blivit i sak densamma som vid karolinska institutet: den ene professorn svarar för den makroskopiska, den andre för den mikroskopiska anatomien.

Under de sista årtiondena har en förskjutning ägt rum i den roll, som anatomien spelar vid den medicinska utbildningen. Anatomien är allt fortfarande det grundläggande ämnet, varpå den följande undervisningen måste bygga, men ämnet har i viss mån förlorat sin tidigare dominerande betydelse. Såsom en följd härav torde man få betrakta den omständigheten, att man i samband med en viss rationalisering av undervisningen i ämnet kunnat ej obetydligt förkorta tiden för denna undervisning. Det förmärkes en strävan att söka få undervisningen i anatomi och histologi åtminstone i huvudsak koncentrerad till *ett* studieår, det s. k. morfologiska året. — Vid åtskilliga utländska medicinska lärosäten, bland annat i Köpenhamn, företrädes hela det anatomiska ämnesområdet av endast 1 professor. I Oslo finnas visserligen 2 professorer i anatomi, men någon uppdelning av ämnesområdet dem emellan synes ej hava ägt rum och båda uppges undervisa och examinera såväl i den makroskopiska som i den mikroskopiska delen av ämnet.

Då det under sådana omständigheter vill synas, som om det icke skulle vara omöjligt för *en* professor att svara för båda examensämnena, har beredningen ansett sig skyldig att närmare undersöka de skäl, som kunna andragas för och emot tanken på en sammanslagning av de anatomiska professurerna.

[1] Härmed avses sannolikt anatomi i inskränkt mening (makroskopisk anatomi). Jfr Kungl. Maj:ts beslut den 22 april 1892 beträffande anordningen av undervisningen i anatomi vid karolinska institutet och kungörelsen samma dag angående ändring av vissa paragrafer i stadgan för de medicinska examina (ämnet anatomi uppdelas i 2 examensämnen: anatomi och histologi).

Till stöd för en sammanslagning har först och främst anförts den omständigheten, att den makroskopiska anatomien numera vore ett från vetenskaplig synpunkt sett genomforskat och avslutat område, samt att under de sista årtiondena från sagda forskningsområde knappast kommit något för den praktiska läkarutbildningen verkligt betydelsefullt nytt lärostoff. De anatomiska forskarna hade därför mer och mer övergått till att arbeta med mikroskopet, d. v. s. till det embryologiska och histologiska arbetsfältet, och rent makroskopiska undersökningar utfördes allt mera sällan även av de lärare, som svarade för examensämnet anatomi. — Vidare har framhållits, att uppdelningen av det morfologiska forsknings- och undervisningsområdet i 2 delar, allt efter som det mänskliga ögat behövde hjälp av förstoringsapparater eller ej, vore konstlad. Bättre vore att behandla ett organs eller organsystems form och byggnad i ett sammanhang utan att draga en bestämd gräns, där man lämnade dissektionskniven och överginge till mikrotomen och mikroskopet.

Mot tanken på en sammanslagning har andragits, att den makroskopiska anatomien ingalunda vore en »färdig» vetenskap. Nya forskningsmöjligheter komme säkert att yppa sig även på detta område. Så hade redan i viss mån skett därigenom att man, särskilt med begagnande av de möjligheter, som den numera högt utvecklade röntgentekniken erbjöde, börjat bedriva studier i anatomi på levande människor. Vidare erbjöde den jämförande anatomien och antropologien givande arbetsfält för makroskopiska anatomiska undersökningar. Påståendet, att uppdelningen från undervisnings- och forskningssynpunkt i anatomi och histologi vore konstlad, hade väl ett visst fog för sig; de praktiska och pedagogiska fördelarna med den nuvarande anordningen vore dock större än de därmed förbundna olägenheterna. Härtill komme, att anatomien och histologien tillhopa numera bildade ett alltför stort område för att kunna vetenskapligt behärskas av en och samma person. Även från examenssynpunkt vore detta område säkerligen för stort att sammanhållas till ett enda ämne och detta både med hänsyn till professorns tentamensbörda och till de krav, som komme att ställas på tentandens minneskunskaper.

För egen del har beredningen kommit till den uppfattningen, att det icke föreligger tillräckliga skäl att från undervisnings- och examenssynpunkt sammanslå anatomi och histologi till *ett ämne*. Däremot synes det icke vara omöjligt, att båda ämnena skulle kunna representeras av *en och samme professor*, därest denne finge vid sin sida ett efter elevantalet avpassat antal biträdande lärarkrafter. Med hänsyn till de stora krav på personlig handledning av de studerande, vilka ställas på lärarna såväl till följd av här ifrågavarande ämnens egen beskaffenhet som på grund därav att de skola inhämtas under den första delen av studietiden, torde dock någon minskning av antalet kvalificerade lärarkrafter säkerligen ej stå

att vinna. Skillnaden komme därför troligen att inskränka sig till att den ene professorn utbyttes mot en något billigare arbetskraft. Den uppkommande besparingen bleve således jämförelsevis obetydlig. Ej heller torde någon nämnvärd organisatorisk fördel kunna uppnås genom sammanslagning av lärostolarna. Däremot skulle en dylik åtgärd sannolikt medföra ett försvagande av forskningsarbetet på här ifrågavarande område.[1] Vid sådant förhållande har beredningen icke ansett tillräckliga skäl föreligga att väcka förslag om sammanslagning av de båda professurerna.

Om således enligt beredningens mening det morfologiska ämnesområdet även för framtiden bör vara representerat av två professorer, torde dock en fullständig uppdelning av sagda område ej böra komma till stånd utan endast en sådan differentiering, att den ena lärostolen benämnes professur i *anatomi, särskilt makroskopisk anatomi,* och den andra lärostolen professur i *anatomi, särskilt histologi.*[2] Av dessa professorer skall den förre svara för examensämnet anatomi, den senare för examensämnet histologi. Genom de föreslagna benämningarna å professurerna har beredningen velat giva uttryck åt den tanken, att sökande till dessa befattningar måste styrka professorskompetens i makroskopisk anatomi, respektive histologi, men att de, då denna förutsättning är för handen, få tillgodoräkna sig anatomiska specimina, som falla utom det särskilt angivna området, såsom likvärdiga med arbeten, liggande inom detta område. Då beredningen här talar om anatomiska specimina, drager beredningen så vida gränser för det anatomiska forskningsområdet, att därinom även falla, bland annat, jämförande anatomi och »tillämpad» anatomi.

Såsom framgår av förut intagna Tablå XI, finnas till hjälp åt professorerna i deras arbete anställda, förutom amanuenser, även vissa mera kvalificerade biträdande lärarkrafter: i Uppsala en prosektor i anatomi (ordinarie befattningshavare; avlöning 9 000 kronor), i Lund — från den 1 juli 1937 — 1 assistent i anatomi (arvode 3 600 kronor) samt vid karolinska institutet 1 prosektor i anatomi (ordinarie befattningshavare; avlöning 9 000 kronor) och 2 biträdande lärare i histologi (arvode tillhopa 4 200 kronor).

De förut meddelade statistiska uppgifterna giva vid handen, att Uppsala ligger något före Lund såväl i fråga om antalet medicine studerande som beträffande antalet avlagda medicinska examina. Olikheten är dock icke så betydande, att den kan motivera någon egentlig skillnad i fråga

[1] I detta sammanhang må erinras därom, att man knappast kan utföra vetenskapliga undersökningar på det anatomiska eller histologiska området annorstädes än vid en medicinsk universitetsinstitution.

[2] Karolinska institutets lärarkollegium har i en till kanslern för rikets universitet gjord, till beredningen genom Kungl. Maj:ts remiss den 12 april 1937 överlämnad framställning anhållit, att de båda anatomiska lärostolarna vid institutet måtte erhålla de av beredningen här ovan föreslagna benämningarna.

om lärarstaben. Den assistentbefattning i anatomi, som inrättats i Lund fr. o. m. den 1 juli 1937, är därför synnerligen av behovet påkallad.

Då anslaget till biträdande lärare i histologi vid karolinska institutet år 1926 först beviljades, tänkte man sig, att den biträdande läraren skulle på egen hand svara för en viss del av kursundervisningen i ämnet (såväl föreläsningar som demonstrationer). På grund av svårigheten att erhålla en biträdande lärarkraft med erforderlig kompetens blev det emellertid nästan från början nödvändigt att uppdela anslaget på 2 befattningshavare av amanuens- eller kanske snarare assistenttyp. Under sådana omständigheter synes beteckningen biträdande lärare vara missvisande och anslag i stället böra beviljas *dels* till en assistent vid histologiska institutionen, arvode 3 600 kronor, *dels ock* till en extra amanuens vid sagda institution, arvode förslagsvis 750 kronor.

I övrigt har beredningen icke funnit anledning framlägga något förslag om ändring beträffande lärarstaben i ämnena anatomi och histologi.[1]

2. Fysiologi.

Examensämnet *fysiologi* har en egen representant vid ett vart av de medicinska lärosätena. Lärostolen har samma benämning som examensämnet.

Förutom av amanuens biträdes vederbörande professor i Uppsala och vid karolinska institutet av en ordinarie befattningshavare, benämnd laborator (avlöning 9 000 kronor), i Lund av en extra ordinarie befattningshavare, benämnd assistent (arvode 3 600 kronor.)

Beredningen har icke funnit anledning framlägga något förslag om ändring av här ifrågavarande professurers ämnesområde eller beträffande lärarstaben i fysiologi.[1]

3. Medicinsk kemi.

Examensämnet medicinsk kemi företrädes vid var och en av de medicinska högskolorna av en särskild professor. I Uppsala och Lund benämnas lärostolarna professurer i medicinsk och fysiologisk kemi, vid karolinska institutet är benämningen professur i kemi.

Alla tre professurerna synas i anslutning till namnet på examensämnet lämpligen kunna benämnas professurer i *medicinsk kemi.*

Förutom av amanuens (eller amanuenser) biträdes vederbörande professor vid samtliga lärosäten av en lärare vid den obligatoriska förberedande kursen i allmän kemi (arvode 3 700 kronor). I Uppsala och vid karolinska institutet står dessutom vid professorns sida en laborator (ordinarie befattningshavare; avlöning 9 000 kronor), vilken befattningshavare icke har

[1] Jfr s. 137—139.

någon motsvarighet i Lund. Vid sistnämnda lärosäte är dock från och med den 1 juli 1937 anställd en assistent i medicinsk kemi (arvode 3 600 kronor).

Beredningen har icke funnit anledning framlägga något förslag om ändring av här ifrågavarande professurers ämnesområde eller beträffande lärarstaben i medicinsk kemi.[1]

4. Farmakologi.

Examensämnet farmakologi företrädes vid ett vart av de medicinska lärosätena av en särskild professor. Lärostolarna hava olika benämning vid varje högskola: i Uppsala professur i allmän och experimentell farmakodynamik samt farmakognosi, i Lund professur i farmakologi, vid karolinska institutet professur i farmakodynamik och farmakognosi.

Även professorsbefattningarna i Uppsala och vid karolinska institutet synas i anslutning till namnet på examensämnet lämpligen kunna benämnas professurer i *farmakologi*.

Envar av professorerna biträdes f. n. av en amanuens. Några mera kvalificerade biträdande lärarkrafter i ämnet finnas ej. På grund av bristande laboratorieutrustning och otillräckliga lärarkrafter — vid karolinska institutet och i Uppsala även till följd av otillräckliga lokaler — har man icke kunnat bereda de studerande tillfälle att själva verkställa några laborationer. Vill man göra dylika laborationsövningar obligatoriska, blir det sannolikt nödvändigt att anställa biträdande lärarkrafter även i detta ämne. Spörsmålet om anställande av dylika lärarkrafter kan även bliva aktualiserat, därest frågan om överflyttning utav en del av undervisningen i farmakologi till tiden för licentiatstudierna finner sin lösning.[2]

5. Patologi, patologisk anatomi, hygien samt rätts- och statsmedicin.

Ämnenas omfattning. Det i medicine kandidatexamen ingående examensämnet patologi omfattar, såsom förut meddelats, dels allmän patologi och dels bakteriologi. Examensämnet patologisk anatomi, vilket ingår i medicine licentiatexamen, avser speciell patologisk anatomi.

Termen patologi tages dock vanligen i en vidsträcktare betydelse än examensämnet patologi, enär sagda term plägar användas såsom namn på läran om de sjukliga processerna i människokroppen. Den *allmänna patologien* undersöker de sjukliga processerna och deras orsaker (svulster, inflammationer etc.), den *speciella patologiska anatomien* behandlar de förändringar i de olika organen, som förorsakas av nämnda processer. Den all-

[1] Jfr s. 137—139.
[2] Jfr s. 96.

männa patologien arbetar i stor utsträckning med experimentella metoder, särskilt djurexperiment. Den patologiska anatomien kan däremot sägas representera patologiens kliniska sida, enär de histo-patologiska undersökningarna i många fall äro ett oumbärligt hjälpmedel vid diagnosens ställande och obduktionerna utgöra slutfasen av sjukdomsobservationerna i de fall, där sjukdomen haft dödlig utgång.

Ett med den allmänna patologien nära sammanhängande område, vilket även faller inom examensämnet patologi, utgör *bakteriologien* eller läran om bakterierna och andra mikroorganismer, vilka kunna leva som parasiter hos människan. — Till bakteriologien i vidsträckt bemärkelse räknas även läran om blodsera eller *serologien* med dess underavdelningar serumdiagnostik och serumterapi.

Med *hygien eller hälsovårdslära* plägar man förstå vetenskapen om den inverkan på människans hälsa, som hennes yttre levnadsförhållanden (föda, kläder, bostad, skol- och arbetslokaler m. fl. dylika faktorer) utöva. Den moderna hygienen bygger i stor utsträckning på den bakteriologiska vetenskapens landvinningar. Till den del de hygieniska forskningsuppgifterna icke äro av bakteriologisk natur, hava de ofta karaktären av tekniska problem, vilka ligga på gränsområdet mellan medicinen och ingenjörsvetenskapen. Utom nu berörda, på människans hälsa inverkande faktorer av fysikalisk, kemisk eller bakteriologisk beskaffenhet, finnas även andra omständigheter, vilka spela en betydande roll för vårt hälsotillstånd, nämligen vissa sociala och kulturella faktorer såsom vanor med hänsyn till livsföringen i olika avseenden, sysselsättning etc. Socialhygienen arbetar i stor utsträckning med statistiska metoder. Mera fristående delar av hygienen äro skolhygien, yrkeshygien, näringshygien och epidemiologi. — Varje gren av medicinen har utom sin terapeutiska sida även en hygienisk sådan, inriktad på profylaktiska åtgärder, och de hygieniska synpunkterna måste följaktligen i viss utsträckning beaktas vid undervisningen i varje kliniskt ämne. Examensämnet hygien kommer därför att omfatta de delar av hälsovårdsläran, vilka icke behandlas i samband med de särskilda kliniska ämnena, således den »allmänna» hygienen.

Rättsmedicinen redogör för den medicinska vetenskapens användning för rättsskipningsändamål (t. ex. likbesiktning och liköppning vid misstanke om ej naturlig död). Till psykiatrien och icke till rättsmedicinen brukar man hänföra undersökning rörande en persons sinnesbeskaffenhet. Rättsmedicinen grundar sig i avsevärd utsträckning på den speciella patologiska anatomien.

Statsmedicinen sysslar med den svenska lagstiftningen och förvaltningen på hälso- och sjukvårdens område. En stor del av de här ifrågavarande författningarna reglera frågor, tillhörande det hygieniska eller rättsmedicinska området. Det är därför naturligt att hänföra statsmedicinen till

samma lärostol, som skall svara för ettdera av sagda områden. — I detta sammanhang må framhållas, att det av praktisk-pedagogiska skäl synes vara lämpligt att låta undervisningen i de särskilda medicinska ämnena omfatta även en redogörelse för de författningar, som *direkt* beröra respektiva forskningsområden. Det är följaktligen knappast möjligt att förlägga hela undervisningen i författningskunskap till en och samma professur.

Ämnenas uppdelning på professurer. Såsom framgår av vad förut anförts, företrädes examensämnet *rätts- och statsmedicin* vid karolinska institutet av en särskild professor i rätts- och statsmedicin. I Lund representeras ämnet av professorn i patologisk anatomi. Även i Uppsala, där ämnet icke ingår i någon av professurerna, meddelas dock viss undervisning däri, nämligen av laboratorn i patologisk anatomi, vilken härför erhållit ett särskilt arvode, utgående från de under materielanslaget upptagna, till Kungl. Maj:ts disposition ställda medlen. Flertalet läkare komma numera under sin verksamhet föga eller intet i beröring med rättsmedicinska frågor. Undantag bilda de s. k. tjänsteläkarna (stads- och provinsialläkare m. fl.), vilka äro skyldiga att förrätta rättsmedicinska obduktioner och avgiva rättsmedicinska utlåtanden. De kunskaper i rättsmedicin, som kunna inhämtas genom att bevista den nuvarande kursen i ämnet, torde i allmänhet vara tillräckliga för den vanliga läkarverksamheten. Däremot är kursen otillräcklig för att bibringa tjänsteläkarna erforderlig skicklighet att förrätta rättsmedicinska obduktioner. Spörsmålet om inrättande av särskilda rättsobducentbefattningar har varit föremål för utredning, men frågan har ännu ej kommit till avgörande. Inrättas dylika tjänster, måste deras innehavare erhålla specialutbildning i rättsmedicin, men denna bör givetvis förläggas till tiden efter medicine licentiatexamen. Detsamma synes böra gälla om förvärvandet av den förfarenhet i ämnet, som man måste fordra av alla tjänsteläkare, därest dessa även för framtiden skola hava hand om de rättsmedicinska obduktionerna. I den allmänna läkarutbildningen däremot bör rättsmedicinen spela en mera underordnad roll. Det synes därför vara tillräckligt, om det i landet finnes *en* professor i ämnet, som kan svara för de speciella utbildningskurser, som må komma att anordnas för tjänsteläkare och rättsobducenter, och vilken tillika torde kunna t. v. meddela den undervisning, som är erforderlig för medicine licentiatexamen.

För närvarande givas i Stockholm årligen 2 kurser i rätts- och statsmedicin, envar pågående i 3 månader. Någon begränsning av antalet deltagare förekommer ej. Det torde icke möta hinder att i Stockholm utbilda samtliga dem, som läsa på medicine licentiatexamen. Ännu större bliva möjligheterna i nämnda hänseende efter rättsmedicinska institutionens flyttning till Norrbacka-området.

En god kännedom om huvuddragen av den rättsliga regleringen och

förvaltningen på det medicinska området måste besittas av samtliga läkare, även de privatpraktiserande. I den stora mängden av detaljbestämmelser behöva endast tjänsteläkarna vara fullt hemmastadda. Även på detta område framträder således behovet av särskild utbildning för sistnämnda läkare. I sakens natur ligger, såsom redan förut framhållits, att författningsbestämmelser, som avse vissa specialområden av det medicinska arbetsfältet, även böra behandlas i samband med undervisningen på dessa områden, men det är dock nödvändigt att låta något av de i examen ingående ämnena bära det huvudsakliga ansvaret för att de blivande läkarna inhämta nödig medicinsk författningskunskap. Företrädaren för detta ämne bör följaktligen dels meddela en översiktlig framställning av författningsregleringen i dess helhet, dels ock särskilt syssla med de författningar, som icke behandlas i samband med andra medicinska ämnen.

Kunskapen om de författningar, som gälla på det medicinska forskningsområdet, benämnes, såsom förut påpekats, i nu gällande examensstadga statsmedicin[1] och ingår i examensämnet rätts- och statsmedicin. Då emellertid endast en del av undervisningen i medicinsk författningskunskap meddelas i samband med den rättsmedicinska undervisningen, synes mest logiskt att låta beteckningen statsmedicin utgå ur benämningen på såväl examensämnet som professuren. Lärostolen bör följaktligen benämnas *professur i rättsmedicin*.

Vad beträffar *hygienen*, så företrädes detta ämne vid karolinska institutet av en särskild lärostol, benämnd professur i hälsovårdslära, men bildar i Uppsala tillsammans med bakteriologien och i Lund tillsammans med den allmänna patologien och bakteriologien en professur. Vid sådant förhållande synes man endast vid karolinska institutet kunna med säkerhet räkna med, att vederbörande professor skall vara vetenskapligt verksam på det speciellt hygieniska området. Förslag hava framkommit, särskilt ifrån Lund, att inrätta professurer enbart i hygien även vid universiteten. Framställningarna hava motiverats med detta ämnes stora vikt både från speciellt medicinsk och från social synpunkt.

Beredningen vill erinra om, att hygienens betydelse är stadd i oavlåtlig tillväxt och att landvinningarna inom denna vetenskapsgren spela en mycket stor roll för folkhälsan. Ser man saken på lång sikt, äro de hygieniska och profylaktiska åtgärderna säkerligen de effektivaste vapen, som stå till buds i striden mot sjukdomarna. Starka skäl tala således för att vid varje lärosäte bör för denna sida av den medicinska vetenskapen finnas en särskild representant, vilken kan överblicka hela det medicinska arbetsfältet, vara målsman för de delar av hygienen, som icke behandlas i samband med de

[1] Benämningen statsmedicin som beteckning för här ifrågavarande författningskunskap torde knappast stå i god överensstämmelse med svenskt språkbruk. Bättre vore onekligen den gamla termen medicinallagfarenhet.

kliniska ämnena, och därvid jämväl aktgiva på de socialmedicinska synpunkterna.[1] Det synes dock ej nödvändigt att inrätta särskild professur i ämnet vid varje högskola. I Uppsala och Lund torde man tills vidare kunna nöja sig med icke-ordinarie lärare (speciallärare) i ämnet. Lärostolen vid karolinska institutet synes böra benämnas *professur i allmän hygien med socialmedicin*. Motsvarande beteckning synes böra åsättas speciallärarbefattningarna i Uppsala och Lund.

Undervisningskursen i hygien, som pågår i 2 månader och avslutas med förhör, plägar i Uppsala och Lund ges endast en gång varje läsår. Med hänsyn härtill synes speciallärarens arvode förslagsvis kunna sättas till 3 000 kronor. Skulle kursen komma att utsträckas, får arvodet i skälig mån förhöjas.

Ett till socialmedicinen hörande område, som på sista tiden varit föremål för betydande intresse och där ett visst behov av undervisning föreligger, är försäkringsmedicinen.

Såsom framgår av Tablå XI, äro de tre vetenskapsgrenarna *allmän patologi, speciell patologisk anatomi* och *bakteriologi* uppdelade på 2 professurer, därvid ämnena dock kombinerats på skilda sätt vid de olika lärosätena. Enligt Uppsala-kombinationen hålles hela det patologiska ämnesområdet tillsammans under en professor, biträdd av en laborator och en assistent, medan bakteriologien och hygienen äro förenade under en annan professor. Lunda-kombinationen åter innebär, att den allmänna patologien och bakteriologien (jämte hygienen) företrädas av en professor, den speciella patologiska anatomien (jämte rättsmedicinen) av en annan. I Lund biträda dessutom vid undervisningen i allmän patologi och speciell patologisk anatomi en biträdande lärare och en assistent. Vid karolinska institutet, där den ena professuren omfattar allmän patologi och patologisk anatomi samt den andra patologisk anatomi, räknas bakteriologien tillhöra förstnämnda professur, men ämnet omhänderhas relativt självständigt av en särskild laborator. Å institutets patologisk-anatomiska institution biträda vid undervisningen jämväl en prosektor och en extra laborator.

Beredningen har förut uttalat sig för att hygienen skulle såväl i Uppsala som i Lund få en särskild målsman, vilken borde erhålla ställningen av speciallärare. Vinner detta förslag bifall, skulle under i övrigt oförändrade förhållanden i Uppsala den ene professorn komma att svara för allmän patologi och speciell patologisk anatomi, den andre enbart för bakteriologi, under det att i Lund den ene professorn skulle omhänderhava allmän patologi och bakteriologi, den andre speciell patologisk anatomi. Frågan, huruvida den ena eller den andra av dessa kombinationer bör föredragas, är ej lätt att besvara. Å ena sidan äro den allmänna patologien och den speciella

[1] I detta sammanhang må erinras om det nyligen framlagda förslaget om inrättande av ett statens institut för folkhälsan. Jfr s. 112.

patologiska anatomien intimt förbundna med varandra, men å andra sidan är även sambandet mellan allmän patologi och bakteriologi mycket starkt. Det vill dock förefalla, som om gränsen mellan å ena sidan de biologiskt betonade och med experimentella metoder arbetande ämnena allmän patologi och bakteriologi samt å andra sidan det mera kliniskt betonade ämnet speciell patologisk anatomi skulle vara från praktisk-pedagogisk synpunkt så starkt markerad, att Lunda-kombinationen i vissa hänseenden är att föredraga framför Uppsala-kombinationen. Till förmån för Lunda-kombinationen talar även den omständigheten, att den allmänna patologien och bakterologien tillhopa utgöra ett ämne i medicine kandidatexamen. Det synes dock ej behöva förorsaka någon egentlig olägenhet, om ämnena äro kombinerade på olika sätt vid skilda lärosäten. Enligt vartdera alternativet erfordras en lärarpersonal, bestående av 2 professorer och 1 kvalificerad biträdande lärarkraft.

För att tydligt markera de olika professurernas omfattning torde i varje lärostols benämning böra anges vilken eller vilka av här ifrågavarande vetenskapsgrenar — allmän patologi, bakteriologi och speciell patologisk anatomi — som vederbörande professor skall svara för.

Bäst skulle givetvis vetenskaplig forskning och undervisning uti nämnda tre vetenskapsgrenar främjas, därest man kunde låta varje vetenskapsgren bliva representerad genom en särskild lärostol. Såsom framgår av det följande, bör också enligt beredningens mening en dylik utvidgning av lärarorganisationen komma till stånd vid karolinska institutet.

Med hänsyn till bakteriologiens stora betydelse såväl från vetenskaplig som från praktisk synpunkt har karolinska institutets lärarkollegium ansett, att ämnet borde hava en särskild företrädare inom kollegiet, och i en till beredningen remitterad skrivelse av den 29 november 1934 gjort framställning om, utom annat, *uppförande på karolinska institutets stat av en professur i bakteriologi, serologi och immunitetslära* samt utarbetande av förslag till uppförande av en bakteriologisk institution på Norrbacka-området. I skrivelsen har lärarkollegiet anfört bland annat följande:

För att erhålla säker tillgång till lämpligt och tillräckligt stort undersöknings- och demonstrationsmaterial borde den tilltänkte professorn stå i spetsen för ett större bakteriologiskt laboratorium. Lärarkollegiet hade undersökt möjligheten att genom samarbete med Stockholms stad få tillgång till ett dylikt laboratorium, men funnit att staden icke vore villig härtill. En ifrågasatt anordning, gående ut på en förening av professuren i bakteriologi vid karolinska institutet med föreståndarskapet för statens bakteriologiska laboratorium, hade lärarkollegiet, efter förhandlingar med föreståndaren för sagda laboratorium, funnit icke vara möjlig att realisera. Lärarkollegiet hade därför ansett den enda möjliga lösningen ligga antingen

däri, att en bakteriologisk institution inordnades i karolinska sjukhusets huvudbyggnad, eller ock i uppförandet av en särskild bakteriologisk institution på Norrbacka-området, vilken institution lämpligen syntes kunna sammanbyggas med den patologiska institutionen därstädes. Enligt kollegiets mening vore det senare alternativet lättare utförbart.

Beredningen — som tidigare förordat, att professuren i hygien och bakteriologi i Uppsala skulle begränsas till att omfatta allenast bakteriologi — anser starka skäl tala för att även vid landets största medicinska lärosäte bör finnas en professur enbart för det bakteriologiska vetenskapsområdet, däri då inräknat även serologien och immunitetsläran. För att skaffa professorn tillgång till det stora och allsidiga material, som han behöver för sin undervisning och vetenskapliga forskning, kunna åtskilliga vägar tänkas. De närmast till hands liggande anordningarna hava, såsom ovan meddelats, diskuterats i lärarkollegiets nyssberörda underdåniga skrivelse.

Den av lärarkollegiet förordade lösningen — uppförande på Norrbacka-området av en särskild bakteriologisk institution, dock sammanbyggd med institutionen för speciell patologisk anatomi — skulle medföra vissa fördelar. Institutionen komme att vara förlagd i omedelbar närhet av såväl karolinska institutets övriga teoretiska institutioner som karolinska sjukhuset, och vissa lokaler torde kunna vara gemensamma för de båda sammanbyggda institutionerna. Tillgång till bakteriologiskt studie- och undersökningsmaterial borde kunna erhållas genom samverkan med sjukhusets kliniska laboratorium och statens bakteriologiska laboratorium (vars lokaler äro belägna på ett avstånd av endast drygt 1 km från sjukhuset). Den omständigheten, att professorn i bakteriologi icke komme att självständigt förfoga över ett stort, ständigt inströmmande bakteriologiskt material, varur han kunde fritt utvälja det för undervisning och forskning mest lämpliga, utan bleve inskränkt till att behandla det material, som andra institutioner avstode till honom, är dock en så betydande olägenhet, att beredningen icke gärna vill förorda en dylik lösning.

Då Stockholms stad förklarat sig icke vara villig till samarbete med karolinska institutet i fråga om tillhandahållande av lokaler för en blivande bakteriologisk institution och de för karolinska sjukhusets kliniska laboratorium avsedda lokalerna i det under byggnad varande komplexet äro otillräckliga för en dylik institution samt numera ej heller torde kunna utökas, har beredningen ansett sig böra närmare undersöka det återstående alternativet, d. v. s. möjligheten av att bereda professorn ställningen som chef för statens bakteriologiska laboratorium och i eller invid statslaboratoriet iordningställa erforderliga lokaler jämväl för karolinska institutets bakteriologiska institution.

Beredningen har icke förbisett, att man kan tänka sig en sådan anordning, att karolinska institutets bakteriologiska institution och statslabo-

ratoriet utgöra två intill varandra liggande, i organisatoriskt hänseende självständiga inrättningar med var sin chef — professorn, respektive föreståndaren — men med gemensamhet i fråga om vissa lokaler och viss underordnad personal. En dylik organisationsform skulle emellertid enligt beredningens mening vara synnerligen opraktisk, enär den av naturliga skäl måste komma att medföra stora svårigheter vid det dagliga arbetet. Beredningen har därför vid sin undersökning ansett sig kunna lämna åsido denna form för samarbete mellan den blivande institutionen och statslaboratoriet.

På begäran av beredningen har chefen för statslaboratoriet, professorn C. Kling, i en till beredningen överlämnad promemoria redogjort för de skäl, som kunde anses tala för och emot förslaget att samorganisera karolinska institutets bakteriologiska institution med statslaboratoriet, samt tillika såsom sin mening framhållit, att nämnda institution borde förläggas i anslutning till karolinska sjukhuset.

Enligt beredningens uppfattning kunna vägande argument anföras såväl för som mot det förslag, som här är föremål för undersökning.

Till förmån för förslaget talar först och främst den omständigheten, att det från statsekonomisk synpunkt givetvis är föga rationellt, att, då staten disponerar ett nyuppfört och rymligt samt för vetenskaplig forskning väl utrustat bakteriologiskt laboratorium, vilket har till uppgift att tjäna landets hälsovårdsmyndigheter, i närheten därav uppföra — förutom karolinska sjukhusets för tillgodoseende av sjukvårdens behov uteslutande avsedda kliniska laboratorium[1] — även en fullständig bakteriologisk institution, avsedd för den vid karolinska institutet bedrivna forskningen och undervisningen uti ifrågavarande ämne. Huvuddelen av statslaboratoriets utrymmen måste visserligen reserveras för laboratoriets arbete i hälsovårdens tjänst (undersökningar av rutinmässig karaktär samt iordningställande av vacciner och sera), men många av de för vetenskaplig forskning avsedda utrymmena (forskningslaboratorier, operationssalar, djurstallar m. m.) böra under förutsättning av gemensam överledning kunna utnyttjas såväl för statslaboratoriets som för institutionens behov. Den tillbyggnad till statslaboratoriet, som bleve erforderlig för anordnande av undervisningslokaler (föreläsningssal, övningslaboratorium etc.), skulle därför säkerligen bli betydligt billigare än en institutionsbyggnad invid den patologiska institutionen på Norrbacka-området. För att komma till en säker uppfattning i kostnadsfrågan erfordras emellertid en särskild utredning, vilken beredningen icke är i tillfälle att verkställa.

Ett annat skäl, som talar för detta alternativ, är att professorn i egenskap av statslaboratoriets föreståndare skulle komma att förfoga över ett synnerligen rikhaltigt bakteriologiskt och serologiskt material, särskilt an-

[1] Detta laboratorium utför även andra undersökningar än bakteriologiska.

gående de epidemiska sjukdomarna. Den komplettering ifråga om kliniskt bakteriologiskt material, som kan befinnas önskvärd, bör kunna erhållas genom samarbete med karolinska sjukhusets kliniska laboratorium. Att professorn i sin egenskap av statslaboratoriets högste chef måste taga befattning med de för hälsovården i landet mest aktuella bakteriologiska problemen kan icke annat än lända till fördel såväl för hans vetenskapliga forskning som för hans akademiska lärargärning.

Mot den nya institutionens samorganiserande med statslaboratoriet har särskilt framhållits, att det vore otänkbart, att samma person skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra såväl den blivande professorns mångahanda skyldigheter som laboratorieföreståndarens alla nuvarande åligganden. Riktigheten av denna invändning kan ej bestridas, och argumentet får ännu större styrka efter genomförandet av den av innevarande års riksdag beslutade utökningen av statslaboratoriets personalorganisation. En förutsättning för föreningen av de båda befattningarna måste därför vara, att föreståndaren kan i avsevärd utsträckning befrias från den del av sina åligganden, som består i övervakandet av det dagliga rutinmässiga undersökningsarbetet samt av fabrikationen och försäljningen av sera och vacciner. Genom att göra den ene av de båda vid statslaboratoriet anställda laboratorerna till biträdande föreståndare och låta huvudparten av denne laborators hittillsvarande åligganden övertagas av en annan arbetskraft, bör det bliva möjligt att lösgöra professorn-föreståndaren från det mesta av det dagliga löpande arbetet på statslaboratoriet. Högsta ledningen av och ansvaret för laboratoriets verksamhet måste dock under alla förhållanden tillkomma, respektive åvila honom. Att detta icke kan anses vara något orimligt krav torde framgå genom en jämförelse med de professorer i kliniska ämnen, vilka samtidigt äro sjukhuschefer.

Att den bakteriologiska institutionen icke blir förlagd i direkt samband med karolinska institutets övriga teoretiska institutioner innebär givetvis en olägenhet, men avståndet mellan statslaboratoriet och Norrbacka-området är ej så stort, att det behöver utgöra något hinder för den ifrågasatta anordningen. Busslinjen mellan Norra bantorget och Huvudsta underlättar dessutom förbindelsen.

Beredningen har tagit under övervägande skälen för och emot det ifrågasatta förenandet av en blivande professorsbefattning i bakteriologi vid karolinska institutet med föreståndarskapet för statens bakteriologiska laboratorium. Härvid har det visat sig, att vissa av de inverkande faktorerna icke kunna f. n. säkert bedömas. Så är fallet med kostnaden för institutionslokaler enligt det ena eller andra alternativet, och så förhåller det sig även med verkningarna av den i år beslutade omorganisationen av statslaboratoriet. Likaledes bör beaktas, att det nyligen framlagda förslaget om inrättande av ett statens institut för folkhälsan, förlagt till Norrbacka-området, kan komma att leda till ett resultat, som övar inverkan på be-

dömandet av den av beredningen nu behandlade frågan. Spörsmålet, varest den bakteriologiska institutionen skall förläggas, med därav följande konsekvenser tarvar därför enligt beredningens mening ytterligare utredning.

Beredningen vill därför inskränka sig till att i princip förorda inrättandet av den utav lärarkollegiet begärda professuren.

För sin undervisnings- och forskningsverksamhet behöver den nye professorn biträde av en amanuens.På grund av forskningsarbetets beskaffenhet lärer vidare ett tekniskt biträde icke kunna undvaras.[1] I samband med professurens inrättande torde den å karolinska institutets stat upptagna laboratorsbefattningen i bakteriologi kunna indragas. För den blivande institutionens drift erfordras ett materielanslag, vars storlek för närvarande näppeligen låter sig exakt beräkna, men som säkerligen måste sättas avsevärt högre än det av lärarkollegiet beräknade beloppet 1 500 kr.

Enär serologien numera vetenskapligt sett uppnått en jämförelsevis självständig ställning vid sidan av den egentliga bakteriologien och med hänsyn till praktisk betydelse måste tillmätas samma vikt som sistnämnda vetenskapsgren, synes den nya professuren böra benämnas *professur i bakteriologi och serologi.*

Även vid fastställandet av benämningen å de professurer i Uppsala och Lund, som skola svara för den bakteriologiska vetenskapsgrenen, bör serologiens självständiga ställning beaktas.

Enligt de av beredningen här ovan skisserade linjerna skulle de 4 nuvarande examensämnena patologi, patologisk anatomi, hygien samt rätts- och statsmedicin komma att företrädas av följande professorer och speciallärare:

i Uppsala: 1) professor i allmän patologi och speciell patologisk anatomi, 2) professor i bakteriologi och serologi, 3) *speciallärare* i allmän hygien med socialmedicin;

i Lund: 1) professor i allmän patologi samt bakteriologi och serologi, 2) professor i speciell patologisk anatomi, 3) *speciallärare* i allmän hygien med socialmedicin;

vid karolinska institutet: 1) professor i allmän patologi, 2) professor i bakteriologi och serologi, 3) professor i speciell patologisk anatomi, 4) professor i allmän hygien med socialmedicin, 5) professor i rättsmedicin.

Vad beträffar de biträdande kvalificerade lärarkrafterna uti här ifrågavarande ämnen, lär behovet av dylik lärarkraft även i Lund vara så stort, att den där befintlige, med 4 500 kronor avlönade biträdande läraren vid patologisk-anatomiska institutionen torde böra utbytas mot en ordinarie laborator.

[1] Å karolinska institutets stat finnes redan upptagen en vaktmästare vid den bakteriologiska institutionen.

Tablå XII,

utvisande professors- och andra självständiga lärarbefattningar i teoretiska (icke-kliniska) medicinska ämnen enligt universitetsberedningens förslag samt dessa befattningars omfattning.

Uppsala	Lund	Karolinska institutet
1. Professor i anatomi, särskilt makroskopisk anatomi	1. = Uppsala	1. = Uppsala
2. Professor i anatomi, särskilt histologi	2. = Uppsala	2. = Uppsala
3. Professor i fysiologi	3. = Uppsala	3. = Uppsala
4. Professor i medicinsk kemi	4. = Uppsala	4. = Uppsala
5. Professor i farmakologi	5. = Uppsala	5. = Uppsala
6. Professor i allmän patologi och speciell patologisk anatomi	6. Professor i allmän patologi samt bakteriologi och serologi	6. Professor i allmän patologi
7. Professor i bakteriologi och serologi		7. Professor i bakteriologi och serologi[1]
	7. Professor i speciell patologisk anatomi	8. Professor i speciell patologisk anatomi
8. Speciallärare i allmän hygien med socialmedicin	8. = Uppsala	9. Professor i allmän hygien med socialmedicin
		10. Professor i rättsmedicin

[1] Denna professur skulle inrättas senare, sedan frågan om lämpligaste sättet att anordna den bakteriologiska institutionen blivit ytterligare utredd.

I samband med inrättandet vid karolinska institutet av en professur i bakteriologi och serologi bör laboratorsbefattningen i bakteriologi därstädes indragas.

γ. Universitetsberedningens förslag till organisationen av de medicinska högskolorna, vad beträffar lärostolarna i de teoretiska ämnena.

I här ovan intagna Tablå XII har beredningen sökt åskådliggöra sitt förslag till organisation av de 3 medicinska högskolorna, vad beträffar lärostolarna i de teoretiska (icke-kliniska) ämnena.

Den nya ordningens ikraftträdande. I fråga om de i Tablå XII under nr 3)—5) upptagna professurerna har beredningen i vissa fall föreslagit andra benämningar, i regel kortare än de nu fastställda. Några ändringar av professurernas ämnesområden äro ej ifrågasatta. De nya benämningarna torde kunna införas i vederbörande avlöningsstater, så snart riksdagen lämnat medgivande till ändringen.

Vad angår de under nr 1) och 2) redovisade befattningarna i Uppsala

och Lund, så äro de vidtagna ändringarna huvudsakligen av formell innebörd. Vid karolinska institutet kan det ifrågasättas, om icke en utvidgning skett av vardera professurens ämnesområde. På grund av den partiella differentieringen har dock situationen knappast i sak undergått någon ändring. Särskilt är att märka, att undervisnings- och examinationsskyldigheten ej beröres av de föreslagna ändringarna. Beredningen utgår därför ifrån, att ingen av här ifrågavarande professorer har något att erinra mot de nya benämningarna på lärostolarna.

Beträffande de professurer, som redovisas under nr 7 i Uppsala och nr 6 i Lund, innebära beredningens förslag endast, att en mindre del av de nuvarande lärostolarnas områden — den allmänna hälsovården — skulle avskiljas och överlämnas åt särskilda speciallärare. Då, enligt vad beredningen har sig bekant, Lunda-fakulteten under medverkan av nuvarande innehavaren av berörda professur tidigare gjort framställning om inrättande vid Lunds universitet av en särskild lärostol i hygien, samt nuvarande professorn i hygien och bakteriologi i Uppsala koncentrerat sin forskning till det bakteriologiska området, anser sig beredningen kunna utgå ifrån, att omregleringen kan omedelbart genomföras.

Rörande den under nr 7) upptagna lärostolen i Lund föreslår beredningen, att rättsmedicinen icke skall ingå i professurens ämnesområde. Med genomförandet av denna ändring synes lämpligen kunna anstå till dess professuren får ny innehavare.

Vad beträffar den med nr 9) betecknade lärostolen vid karolinska institutet, så är den vidtagna ändringen av övervägande formell innebörd, enär professorn i hygien redan nu måste anses representera betydande delar av socialmedicinen. En viss utvidgning och förskjutning av lärostolens ämnesområde torde dock bliva en konsekvens av omläggningen. Då ändringen emellertid synes vara jämförelsevis obetydlig, utgår beredningen ifrån, att den nya ordningen kan omedelbart genomföras.

Den i tablån under nr 7) upptagna nya professuren i bakteriologi och serologi vid karolinska institutet skulle inrättas först sedan viss ytterligare utredning blivit verkställd. Intill dess torde den under nr 6) redovisade professuren i allmän patologi vid institutet böra behålla nuvarande benämning (professur i allmän patologi och patologisk anatomi) och ämnesområde, vilket även omfattar bakteriologien och serologien.

I fråga om de professorsbefattningar, som ej här förut särskilt omnämnts, innebära de av beredningen föreslagna ändrade benämningarna ingen ändring av professurernas ämnesområden. De nya benämningarna torde kunna införas i respektiva avlöningsstater, så snart riksdagen lämnat medgivande till ändringarna.

Enär de i tablån upptagna, nu befintliga professurerna först successivt torde komma att erhålla de av beredningen föreslagna nya benämningarna,

Tablå XIII,

utvisande de nu befintliga lärarbefattningarna i kliniska ämnen vid de medicinska lärosätena.[1]

Examensämne	Uppsala	Lund	Karolinska institutet
Medicin	1 professor i praktisk medicin	1 professor i praktisk medicin	2 professorer i medicin
	1 biträdande lärare i medicin (4 500)	1 klinisk laborator och biträdande lärare i medicin (7 200)	biträdande lärare i medicin (8 000; arvodet kan uppdelas mellan flera lärare)
	1 ordinarie lärare i fysikalisk diagnostik, tillika överläkare vid akademiska sjukhusets centralsanatorium (2 000 + 1 000 = 3 000[2])	1 ordinarie lärare i fysikalisk diagnostik, tillika överläkare vid tuberkulosavdelningen vid Lunds lasarett (2 000 + 1 000 = 3 000[3])	1 lärare vid kurser i lungtuberkulosens igenkännande (3 000)
			2 lärare vid propedeutiska kurser i de viktigaste kliniska undersökningsmetoderna (à 4 800)
	1 ledare av 2 kurser i allmän sjukvårdsteknik (750)	ledare av 3 kurser i allmän sjukvårdsteknik (1 125)	1 lärare vid propedeutiska kurser i allmän kirurgi och allmän sjukvårdsteknik (2 700)
		ledare av assistenttjänstgöringen i lungtuberkulosens diagnostik och terapi (800)	
			1 extra klinisk laborator med tjänstgöringsskyldighet vid serafimerlasarettets kliniska laboratorium (6 000)
			1 professor i neurologi
			1 lärare vid en extra kurs i neurologi (1 000)
Pediatrik	1 professor i pediatrik och praktisk medicin	1 professor i pediatrik	2 professorer i pediatrik
			1 ledare av assistenttjänstgöringen i pediatrik vid Norrtulls sjukhus (900)

[1] Siffrorna inom parentes angiva storleken av arvodesbeloppen vid de olika befattningarna.
[2] Dessutom minst 8 000 på centralsanatoriets stat.
[3] Dessutom minst 3 000 från Malmöhus läns landsting.

Tablå XIII (forts.)

Examens-ämne	Uppsala	Lund	Karolinska institutet
Kirurgi	1 professor i kirurgi	1 professor i kirurgi	2 professorer i kirurgi
	1 biträdande lärare i kirurgi (4 800)	biträdande lärare i kirurgi (3 600; arvodet uppdelas mellan 2 lärare)	biträdande lärare i kirurgi (8 000; arvodet kan uppdelas mellan flera lärare)
		uppehållande av poliklinisk undervisningen i kirurgi (1 800)	
			1 professor i neurokirurgi (personlig professur)
		1 ordinarie lärare i ortopedi, tillika föreståndare för den ortopediska kliniken och polikliniken vid Lunds lasarett (3 200 + 1 600 = 4 800[1])	1 professor i ortopedi
			biträdande lärare i ortopedi (3 600)
			1 biträdande lärare i medicinsk rörelsebehandling (3 000)
	1 professor i öron-, näs- och halssjukdomar	1 ordinarie lärare i öron-, näs- och halssjukdomar, tillika föreståndare för kliniken och polikliniken för nämnda sjukdomar vid Lunds lasarett (1 800 + 900 = 2 700[2])	1 professor i öron-, näs- och halssjukdomar
			1 biträdande lärare i öron-, näs- och halssjukdomar (4 500)
Oftalmiatrik	1 professor i oftalmiatrik	1 professor i oftalmiatrik	1 professor i oftalmiatrik
			1 biträdande lärare i oftalmiatrik (4 500)
Obstetrik och gynekologi	1 professor i obstetrik och gynekologi	1 professor i obstetrik och gynekologi	2 professorer i obstetrik och gynekologi
		1 biträdande lärare i obstetrik och gynekologi (1 800)	2 biträdande lärare i obstetrik och gynekologi (à 2 300)
Psykiatri	1 professor i psykiatri, tillika överläkare vid Ulleråkers sjukhus	1 professor i psykiatri	1 professor i psykiatri, tillika överläkare vid psykiatriska sjukhuset i Stockholm
			1 lärare i rättspsykiatri (3 600)

[1] Dessutom minst 3 000 från Malmöhus läns landsting.
[2] Dessutom minst samma belopp från Malmöhus läns landsting.

Tablå XIII (forts.)

Examensämne	Uppsala	Lund	Karolinska institutet
Dermatologi och syfilidologi			1 professor i dermatologi och syfilidologi 1 biträdande lärare i syfilidologi (3 000[1]) 1 biträdande lärare i syfilidologi och dermatologi (3 000[1])
Medicinsk radiologi[2]	1 professor i medicinsk radiologi (personl. professur) (1 ordinarie lärare i medicinsk radiologi. Befattningen uppehålles ej.)	1 ordinarie lärare i medicinsk radiologi (6 000 + 3 000 = 9 000)	1 professor i röntgendiagnostik 1 biträdande lärare och läkare vid röntgeninstitutet å serafimerlasarettet (4 500) 1 professor i radioterapi

[1] Å detta arvode utgår ej dyrtidstillägg.
[2] Medicinsk radiologi är ej examensämne i medicine licentiatexamen. I ämnet gives dels en obligatorisk översiktskurs i röntgendiagnostik samtidigt med en del av tjänstgöringen vid medicinsk klinik, dels ock en för äldre medicine kandidater avsedd frivillig specialkurs i medicinsk radiologi, omfattande huvudsakligen röntgendiagnostik.

synes mest praktiskt, att Kungl. Maj:t i ett sammanhang utverkar riksdagens bemyndigande att, så snart omständigheterna det medgiva, i vederbörande avlöningsstater införa de nya benämningarna på samtliga här ifrågavarande professurer.

δ. Lärostolarna i kliniska ämnen.

För att underlätta överblicken över lärarkrafterna i de kliniska ämnena vid de olika medicinska högskolorna har beredningen låtit sammanställa här förut intagna Tablå XIII. I tablån upptagas endast de egentliga lärarna, således professorer och övriga ordinarie lärare ävensom biträdande lärare, men ej underläkare och amanuenser.

De medicinska vetenskapsgrenar, som behandla den sjuka mänskliga organismen och medlen för dess återställande till hälsa, äro dels av mera teoretisk och experimentell natur och dels direkt inriktade på omhändertagande av sjuka människor (konstaterande av sjukdomens art och behandling av densamma). Sistberörda grenar av medicinen pläga benämnas kliniska.

Inom det kliniska området har man småningom genomfört en omfattande differentiering. Först har man avskilt de delar av läkekonsten, som arbeta

med operativa metoder — *kirurgien*. Skälen härtill äro till stor del av praktisk natur. Kirurgien fordrar av sina utövare en högt uppdriven teknisk skicklighet, som endast genom specialisering kan förvärvas och underhållas. Vidare har, allt eftersom olika mänskliga organ och olika grupper av viktiga sjukdomar blivit föremål för specialstudier, behov uppkommit att utbryta dessa specialområden till särskilda ämnen med egna representanter vid de medicinska lärosätena.

Närmast från det kirurgiska vetenskapsområdet hava utbrutits *oftalmiatriken* (om ögonsjukdomar), *obstetriken* (om havandeskap, förlossning och barnsäng), *gynekologien* (om kvinnosjukdomar) och *ortopedien* (om hållnings- och rörelseorganens kroniska defekter, deformiteter och funktionsrubbningar). En specialgren inom kirurgien, som är att betrakta som självständigt ämne, utgöra de med varandra intimt förbundna områdena *otiatri* (om öronsjukdomar), *rhinologi* (om näsans sjukdomar) och *laryngologi* (om struphuvudets och svalgets sjukdomar). En annan specialgren inom kirurgien, som på sista tiden tilldragit sig stort intresse, är *neurokirurgien* (behandlar sådana sjukdomar i hjärnan och ryggmärgen, som kunna bliva föremål för operativa ingrepp).

Närmast från den interna medicinen hava utbrutits *pediatriken* (om barnsjukdomar), *neurologien* (om nervsystemets sjukdomar), *dermatologien* (om hudens sjukdomar) och *syfilidologien* (om veneriska sjukdomar).

En fristående medicinsk klinisk vetenskapsgren är *psykiatrien* (om sinnessjukdomar).

En annan självständig klinisk vetenskapsgren är den *medicinska radiologien* (läran om de radioaktiva ämnenas och röntgenstrålarnas användning i medicinens tjänst), vilken omfattar *dels* röntgendiagnostik (undersökning av de mänskliga organens byggnad och funktion genom röntgenfotografering och röntgengenomlysning) *och dels* radioterapi (användning i botande syfte av röntgenstrålar och radioaktiva ämnen).

De till det kliniska området hörande specialgrenar, vilka icke avskilts till självständiga ämnen, bilda tillhopa examensämnet »*medicin*». Detta ämne plägar även benämnas »praktisk medicin» eller »invärtes (intern) medicin».

Utbrytningen från den interna medicinen av däri ingående specialgrenar till nya ämnen är en alltjämt pågående procedur. De grenar, som närmast torde ifrågakomma till avskiljande, äro läran om lungtuberkulosen, epidemiologien och läran om ämnesomsättningssjukdomarna.

Frågan om lämpligaste organisationen av de biträdande lärarbefattningarna i de kliniska ämnena prövas i flertalet fall bäst i samband med spörsmålet om studiegången och examensväsendet på ifrågavarande område. Beredningen behandlar därför i nu förevarande sammanhang i allmänhet endast professurerna och övriga självständiga lärarbefattningar.

1. Medicin (inklusive neurologi).

Detta ämne är det största och viktigaste av ämnena i medicine licentiatexamen. Vid karolinska institutet företrädes ämnet av 3 professorer, 2 i medicin och 1 i neurologi,[1] vid vardera av de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund av 1 professor i praktisk medicin.

Undervisningen i ämnet försiggår vid karolinska institutet vid 2 medicinska kliniker och 1 neurologisk klinik, vilka alla för närvarande äro förlagda till serafimerlasarettet, men av vilka den ena medicinska kliniken snart skall överflyttas till karolinska sjukhuset. Å de båda medicinska klinikerna vid serafimerlasarettet undervisas årligen flera medicine kandidater än vid de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund tillhopa.

Bland de obligatoriska tjänstgöringarna i examensämnet medicin ingår för studerande i Uppsala och vid karolinska institutet en 2 månaders tjänstgöring vid karolinska institutets neurologiska klinik. Studerande i Lund erhålla särskild undervisning i neurologi under sin tjänstgöring å den medicinska kliniken därstädes.

Redan den omständigheten, att under en avsevärd tid framåt undervisningen i medicin vid karolinska institutet på grund av tjänstgöringens längd och det stora antalet studerande måste meddelas vid 2 kliniker, belägna på betydande avstånd från varandra, förbjuder tanken på indragning av den ena av medicin-professurerna vid institutet. Däremot har beredningen ansett sig böra undersöka frågan om en uppdelning eller annan differentiering av ämnesområdet mellan de båda lärostolarna. Att detta område är så stort, att det knappast kan i sin helhet vetenskapligt behärskas av en och samma person, låter sig ej bestrida. Denna omständighet kan dock icke tillmätas avgörande betydelse, enär samma svårighet möter ifråga om många andra ämnen, även på det medicinska området. I detta speciella fall talar mot en uppdelning särskilt det förhållandet, att det är mycket svårt för att ej säga omöjligt att verkställa en rationell tudelning av professurens ämnesområde. Enligt beredningens mening är det därför bättre att, alltefter som ett större, till den interna medicinen hörande specialområde ur den vetenskapliga forskningens synpunkt och med hänsyn till samhällets intressen behöver bliva starkare representerat vid de medicinska lärosätena, särskilda speciallärarbefattningar eller professorsbeställningar inrättas för tillgodoseende av detta behov.

Professurernas benämning. Även lärostolarna i Uppsala och Lund synas, i anslutning till namnet på examensämnet, lämpligen böra benämnas professurer i *medicin.*

---

[1] Denne professor är innehavare av Per Henrik Malmstens professur »i någon av den praktiska medicinens specialgrenar». Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 1 april 1887 skall professuren omfatta nervsjukdomar.

2. Pediatrik.

Vid universitetet i Uppsala företrädes pediatriken av 1 professor i pediatrik och praktisk medicin. Professuren ifråga anses dock numera omfatta endast pediatrik. I Lund, där den pediatriska lärostolen tidigare hade samma benämning som i Uppsala, har namnet nyligen ändrats till professur i pediatrik.

Vid karolinska institutet företrädes ämnet pediatrik av 2 professorer, av vilka den ene har sin undervisning förlagd till den pediatriska kliniken å Norrtulls sjukhus, den andre till kliniken å kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn.

Kliniken å Norrtulls sjukhus, som utgör en fortsättning av allmänna barnhusets sjukvårdande verksamhet och vilken numera drives av Stockholms stad, får disponeras för klinisk undervisning endast till den 1 juli 1941. Den kommer att ersättas av en pediatrisk klinik vid karolinska sjukhuset.

Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn tillhör en enskild stiftelse. Sjukhusbyggnaden är uppförd på en Stockholms stad tillhörig tomt, vilken får disponeras av sjukhusstyrelsen, så länge det upplåtna området användes till barnsjukhus. Staden lämnar årligen ett anslag å 26 500 kronor till sjukhusets drift. Dessutom har staden från och med år 1917 täckt uppkommande årlig brist i sjukhusets driftkostnader. För år 1936 beräknas denna brist till något över 200 000 kronor. Å karolinska institutets stat upptages dels avlöning till professorn-överläkaren och 2 amanuenser (den ene vid kliniken, den andre vid polikliniken), dels ock ett anslag å 3 000 kronor till materiel och ersättning för vissa av undervisningen orsakade kostnader. Även Stockholms läns landsting lämnar bidrag till vårdanstaltens drift, vilket bidrag för närvarande uppgår till cirka 10 000 kronor.

Enligt vad beredningen inhämtat, pågå för närvarande underhandlingar mellan styrelsen för kronprinsessan Lovisas vårdanstalt och styrelsen för karolinska sjukhuset i syfte att undersöka, huruvida vårdanstalten skulle kunna förflyttas till Norrbacka-området och sammanföras med karolinska sjukhuset och dess pediatriska klinik. Om en dylik förflyttning komme till stånd, skulle — även utan ökning av sängantalet å den pediatriska klinik, som skall ersätta Norrtullskliniken — möjlighet finnas att å de pediatriska avdelningarna vid karolinska sjukhuset mottaga ett antal patienter, som vore tillräckligt stort för att tillgodose den pediatriska utbildningen av samtliga klinikanter vid karolinska institutet.

Den ena av de båda pediatriska professurerna vid karolinska institutet blev ledig vid professorn W. E. Wernstedts inträde i pensionsåldern den 29 augusti 1937. Sedan institutets lärarkollegium gjort framställning om rätt att vidtaga åtgärder för återbesättande i vanlig ordning av professuren ifråga, avgav beredningen den 16 juni 1936 underdånigt yttrande i ärendet

och hemställde därvid på anförda skäl, att med åtgärder för återbesättandet måtte få anstå tills vidare intill den 1 mars 1937. Kungl. Maj:t meddelade den 4 juli 1936 beslut i enlighet med beredningens hemställan.

Sedermera har Kungl. Maj:t, på därom av beredningen gjord förnyad framställning i ämnet, genom beslut den 19 mars 1937 föreskrivit, att med åtgärder för återbesättande av här ifrågavarande professur skall anstå tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar.

Frågan om indragning av ena pediatrikprofessuren vid karolinska institutet. De båda professorsbefattningarna i pediatrik vid karolinska institutet hava enahanda benämning och samma ämnesområde, och deras innehavare undervisa och examinera i hela ämnet pediatrik. De äro således icke på något sätt differentierade från varandra.

Enligt beredningens mening utgör den nu lediga pediatrikprofessuren en av de få professorsbefattningar, beträffande vilka skälen för tjänstens indragning förefalla så starka, att en dylik åtgärd synes böra bliva föremål för närmare undersökning. Med anledning härav anser sig beredningen böra jämförelsevis utförligt behandla frågan om de pediatriska lärostolarna vid karolinska institutet.

I förutberörda yttrande den 16 juni 1936 anförde beredningen i huvudsak följande:

Undervisning i pediatrik meddelades ursprungligen endast vid karolinska institutet, där det år 1879 inrättades en andra lärostol (en e. o. professur) i detta ämne. — I samband med professorn i pediatrik J. Wærns avgång från sin befattning år 1914 upptogs inom institutets lärarkollegium till behandling frågan, huruvida undervisning i sagda ämne lämpligen borde meddelas även vid universiteten i Uppsala och Lund samt huruvida, såsom en följd av en sådan omläggning av utbildningen i pediatrik, den ena pediatriska lärostolen vid karolinska institutet möjligen kunde indragas. I avbidan på resultatet av denna utredning vakanssattes den lediga professuren tills vidare. — Sedan anordningar för meddelande av undervisning i pediatrik vidtagits vid de båda universiteten, upptogs år 1918 frågan om den lediga professorbefattningens återbesättande till förnyat övervägande. Lärarkollegiets majoritet uttalade sig för omedelbart återbesättande, och till denna uppfattning anslöt sig även kanslern för rikets universitet. Kungl. Maj:t föreskrev, att tjänsten skulle ledigförklaras, dock med förbehåll om skyldighet för blivande innehavare av densamma att, om och när så prövades lämpligt, efter Kungl. Maj:ts bestämmande övertaga professur i motsvarande ämne vid någotdera av rikets universitet. År 1921 utnämndes Wernstedt till innehavare av professuren ifråga med ovan angivet förbehåll i fullmakten.

Innan beredningen överginge till att diskutera de skäl, som kunde andragas för och emot tjänstens bibehållande, ville beredningen först lämna några i nedan intagna tablå sammanställda uppgifter angående antalet ordinarie vårdplatser vid de nuvarande pediatriska klinikerna.

Norrtulls sjukhus (förutvarande allmänna barnhuset) i Stockholm ..... c. 75
Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn i Stockholm (medicinska avdelningen) ..... c. 80

Summa c. 155

Akademiska sjukhuset i Uppsala ..... c. 60
Lunds lasarett ..... c. 65

I de i tablån intagna siffrorna inginge även de för undervisning icke disponibla enskilda vårdplatserna, vilka dock vore relativt få vid varje sjukhus. — Vid Lovisa-sjukhuset funnes även en kirurgisk avdelning på omkring 65 sänger med särskild överläkare. De å denna avdelning inneliggande patienterna hade efter överenskommelse mellan de båda överläkarna i viss utsträckning fått tagas i anspråk för klinisk undervisning.

Vad beträffade de för närvarande aktuella planerna på ändringar i de nuvarande förhållandena finge beredningen meddela följande.

Vid det nu pågående första utbyggandet av karolinska sjukhuset (första byggnadsetappen) hade någon pediatrisk klinik ej medtagits. Då emellertid enligt det mellan Kronan och Stockholms stad ingångna avtalet angående uppehållande av en pediatrisk klinik å Norrtulls sjukhus sagda sjukhus finge disponeras för klinisk undervisning endast till den 1 juli 1941, hade Kungl. Maj:t genom beslut den 23 maj 1935 anbefallt karolinska sjukhusets byggnadskommitté att inkomma med ritningar och kostnadsberäkningar för en pediatrisk klinik vid karolinska sjukhuset, avsedd att ersätta kliniken å Norrtulls sjukhus. Enligt vad beredningen inhämtat, hade preliminärt förslag uppgjorts till en pediatrisk klinik med 130—140 sängar, bestående av 3 allmänna avdelningar, 1 tuberkulosavdelning, 1 observationsavdelning för psykopatiska barn, 1 isoleringsavdelning och 1 enskild avdelning.

Till beredningens kännedom hade kommit, att styrelsen för kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn till styrelsen för karolinska sjukhuset gjort framställning om verkställande av utredning rörande förflyttning av hela Lovisasjukhuset till Norrbacka-området. Man syntes hava tänkt sig, att ett sammanförande av sistnämnda sjukhus med karolinska sjukhuset skulle kunna komma till stånd på ungefär samma villkor, som skulle tillämpas i fråga om serafimerlasarettet.

Beredningen ansåge sig i detta sammanhang även böra lämna vissa upplysningar angående pediatrikundervisningen vid de medicinska lärosätena.

Studierna för medicine licentiatexamen började med genomgåendet av de s. k. propedeutiska kurserna. Å dessa kurser intoges varje år i Uppsala (2 kurser) 30, i Lund (3 kurser) 45 och vid karolinska institutet (6 kurser) 90 medicine kandidater, således årligen tillhopa 165 studerande. — För att få tentera i pediatrik skulle den studerande hava på ett tillfredsställande sätt genomgått 3 månaders tjänstgöring vid ettdera universitets eller karolinska institutets pediatriska klinik.

I Uppsala vore klinisk tjänstgöring i pediatrik anordnad under 2 perioder: $^{1}/_{9}$—$^{30}/_{11}$ och $^{1}/_{1}$—$^{31}/_{3}$. Högst 15 studerande finge samtidigt tjänstgöra. I Lund vore dylik tjänstgöring likaledes anordnad under 2 perioder: $^{1}/_{10}$—$^{31}/_{12}$ och $^{1}/_{3}$—$^{31}/_{5}$. Maximiantalet tjänstgörande vore satt till 20. Vid karolinska institutet vore tjänstgöringsperioderna 4 (2 å vardera kliniken) nämligen $^{1}/_{9}$—$^{30}/_{11}$, $^{1}/_{10}$—$^{31}/_{12}$, $^{1}/_{1}$—$^{31}/_{3}$ och $^{1}/_{3}$—$^{31}/_{5}$. Maximiantalet tjänstgörande vore bestämt till 25.

Av det förut sagda framginge, att årligen 165 medicine kandidater mottoges å de propedeutiska kurserna (30 studerande i Uppsala, 45 i Lund och 90 vid karolinska institutet) samt att sammanlagt 170 studerande varje år kunde fullgöra sin tjänstgöring vid pediatrisk klinik (30 i Uppsala, 40 i Lund och 100 vid karolinska institutet).

Beredningen överginge härefter till att undersöka, huruvida det kunde anses möjligt för *en* professor att svara för utbildningen i pediatrik av samtliga dem, som studerade detta ämne vid karolinska institutet.

Uppenbart vore, att det, så länge den pediatriska undervisningen måste äga rum vid 2 kliniker, tillhörande olika sjukhus och belägna i skilda delar av staden, måste vara mycket svårt för *en* professor att svara för det hela. Däremot kunde det tyckas, att saken skulle komma i något annat läge, därest all undervisning i ämnet kunde förläggas till ett och samma sjukhus och man där disponerade en klinik, vars patientmaterial vore tillräckligt stort och allsidigt för en god utbildning av samtliga klinikanter.

Därest Lovisa-sjukhuset samorganiserades med karolinska sjukhuset, borde det bliva möjligt att åstadkomma en pediatrisk klinik, som uppfyllde nämnda fordringar med avseende å patientmaterialet. Beredningen utginge ifrån, att en dylik klinik borde vara ungefär lika stor som de båda nuvarande klinikerna tillhopa och innehålla omkring 150 från undervisningssynpunkt effektiva vårdplatser för medicinska fall.

Erfarenheten hade visat, att patientmaterialet å en pediatrisk klinik under sommarmånaderna avsevärt minskades och även eljest bleve från undervisningssynpunkt mindre lämpligt. Klinikanternas tjänstgöring därstädes borde därför om möjligt förläggas under tiden $^{1}/_{9}$—$^{31}/_{5}$. Under denna tid kunde endast 3 stycken 3-månaderstjänstgöringar fullgöras i följd efter varandra med början $^{1}/_{9}$, $^{1}/_{12}$ och $^{1}/_{3}$. Därest samma antal studerande, som, enligt vad förut meddelats, varje år intoges å de vid karolinska institutet anordnade propedeutiska kurserna, skulle kunna under loppet av ett år fullgöra sina pediatriska tjänstgöringar, måste antalet samtidigt tjänstgörande höjas från nuvarande maximum 25 till 30. Under förutsättning att ett tillräckligt stort och allsidigt sammansatt patientmaterial kunde disponeras för undervisningen samt att nödiga lärarkrafter stode till förfogande, syntes en dylik ökning kunna äga rum, utan att utbildningens effektivitet behövde bliva lidande.

För att icke behöva riskera köbildning vid de pediatriska kurserna syntes dock vissa anordningar böra vidtagas jämväl i Uppsala och Lund. Den närmast till hands liggande åtgärden vore att öka antalet samtidigt tjänstgörande på de pediatriska klinikerna vid nämnda lärosäten. Valde man denna utväg, borde man i Lund, där 45 medicine kandidater varje år mottoges å de propedeutiska kurserna, höja maximiantalet samtidigt tjänstgörande vid pediatriska kliniken från 20 till 23. Även i Uppsala, där sammanlagda antalet pediatriska klinikanter varje år uppginge till 30 eller samma antal, som där årligen intoges på de propedeutiska kurserna, syntes — för vinnande inom det medicinska utbildningsväsendet som en helhet betraktat av visst reservutrymme vid de pediatriska tjänstgöringarna — maximiantalet tjänstgörande böra höjas från 15 till 20. Patientmaterialet syntes ej lägga hinder i vägen för den ifrågasatta höjningen av antalet klinikanter i Uppsala och Lund.

Tekniken vid undersökning och behandling av sjuka barn måste av helt naturliga skäl i mångt och mycket avvika från den, som användes, då fråga vore om vuxna patienter. Såväl handledningen av klinikanterna som själva sjukvården vore mycket tidskrävande. Därför syntes man, om *en* professor skulle kunna

sköta en pediatrisk klinik om c. 150 vårdplatser, vara nödsakad bereda denne kvalificerat arbetsbiträde genom anställande av en biträdande lärare och läkare, som kunde antingen helt och hållet svara för undervisningen under *en* av de 3 tjänstgöringsperioderna under året eller ock övertaga viss del av undervisningen under alla 3 perioderna, och vilken tillika kunde tjänstgöra som biträdande överläkare på någon av de till kliniken hörande avdelningarna.

Under förut angivna förutsättningar — att hela det erforderliga patientmaterialet funnes samlat på *ett* sjukhus, att antalet klinikanter under varje tjänstgöringsperiod kunde höjas till 30, samt att såsom hjälp åt professorn anställdes en kvalificerad biträdande lärare och läkare — syntes det vara *möjligt* för *en* professor att svara för hela den pediatriska utbildningen vid karolinska institutet.

Även om det under angivna förutsättningar ej kunde anses föreligga ovillkorligt hinder för indragning av den ena pediatrikprofessuren, vore det dock långt ifrån säkert, att det vore lämpligt och tillrådligt att göra en dylik indragning. Det kunde mycket väl tänkas, att de med indragningen förenade olägenheterna vore så betydande, att de mer än uppvägde de besparingar och fördelar i organisatoriskt hänseende, som möjligen stode att vinna genom densamma.

Pediatriken vore ingen specialitet i vanlig mening, som sysslade endast med vissa organ, utan ämnet hade i stort sett samma omfattning som den interna medicinen och utgjorde i själva verket just denna vetenskapsgren, tillämpad på det växande släktet. Det låge därför i öppen dag, att pediatriken vore av central betydelse för alla allmän-praktiserande läkare, vilkas klientel ju i avsevärd utsträckning utgjordes av barn. Härtill komme, att de pediatriska synpunkterna fått en alltmer ökad betydelse vid handläggningen av frågor rörande uppfostran, skolundervisning, social barnavård m. m. Det finge även framhållas, att utvecklingen uppenbarligen ginge i riktning mot inrättandet vid de större lasaretten av speciella medicinska barnavdelningar, stående under ledning av härför särskilt utbildade läkare. Beredningen tilläte sig rörande detta spörsmål, hänvisa till de av statens sjukvårdskommitté gjorda uttalandena (se 1934 års betänkande sid. 147—152).

Med hänsyn till pediatrikens stora betydelse ej minst för lösandet av de sociala spörsmål, som sammanhängde med omvårdnaden om det uppväxande släktet, måste man därför givetvis undvika varje åtgärd, som kunde försämra den allmänna läkarutbildningen på denna punkt och försvåra utbildningsmöjligheterna för dem, som önskade skaffa sig särskild kompetens i pediatrik.

Ehuru beredningen, såsom framginge av det förut sagda, hölle före, att den av beredningen verkställda mera summariska undersökningen i ämnet snarast tydde på, att en indragning av den nu ledigblivande professuren i pediatrik under de av beredningen tidigare angivna förutsättningarna ej behövde medföra försämrade utbildningsmöjligheter på det pediatriska gebitet, ansåge beredningen dock, att saken tarvade ytterligare utredning under medverkan av de medicinska lärosätena. I avbidan på verkställandet genom beredningens försorg av denna utredning syntes uppskov böra äga rum med vidtagande av åtgärder för tjänstens ledigförklarande.

Den av beredningen i utsikt ställda ytterligare utredning i ämnet, som skulle äga rum under medverkan av de medicinska lärosätena, har nu verkställts.

Såväl karolinska institutets lärarkollegium som de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund hava yttrat sig rörande möjligheten att under de av beredningen i förutberörda yttrande närmare angivna förutsättningarna indraga den nu lediga professuren i pediatrik vid karolinska institutet. Därjämte har docentföreningen vid institutet till beredningen ingivit en skrift, innehållande vissa synpunkter på här ifrågavarande spörsmål.

Lärarkollegiet har ansett, att indragningen av den ena professorsbefattningen i pediatrik skulle vara till väsentligt men för den praktiska läkarutbildningen och till stor skada för den medicinska vetenskapliga verksamheten, samt därför avstyrkt professurens indragande. Även de medicinska fakulteterna hava ställt sig avvisande mot tanken på en indragning. Vad beträffar den närmare motiveringen för de akademiska myndigheternas avvisande hållning får beredningen hänvisa till innehållet i sagda yttranden.

Beredningen övergår härefter till att redogöra för de viktigaste av de skäl, som synas kunna anföras för och emot en indragning av professuren i fråga.

Såsom skäl *mot* en indragning av den lediga pediatrik-professuren hava anförts särskilt följande omständigheter:

Pediatriken är ett mycket omfångsrikt ämne — det har i viss mån samma omfattning som den interna medicinen — och är statt i stark utveckling. Ämnet är av största betydelse för flertalet läkare, och pediatrikens målsmän måste i allt mer ökad utsträckning syssla med spörsmål rörande uppfostran, skolundervisning, social barnavård etc. Då det i riket endast finnes 4 lärostolar i detta för omvårdnaden om det uppväxande släktet så viktiga ämne, måste det från den vetenskapliga forskningens synpunkt anses synnerligen beklagligt, om en av dessa fasta forskarplatser indrages.

Även med hänsyn till karolinska institutets ställning som den största medicinska undervisningsanstalten är en indragning förenad med åtskilliga olägenheter. Särskilt kan en ökning av antalet samtidigt tjänstgörande klinikanter från 25 till 30 befaras medföra en försämring av utbildningsmöjligheterna i ämnet. I första hand gäller detta beträffande tjänstgöringen under september, då den för sommarmånaderna karakteristiska minskningen av det från undervisningssynpunkt lämpliga patientmaterialet ännu gör sig ganska starkt gällande.

Slutligen har understrukits, att den ekonomiska vinsten av en indragning säkerligen blir jämförelsevis obetydlig.

Till förmån *för* professurens indragning hava anförts huvudsakligen följande omständigheter:

Förefintligheten av dubbelprofessurer låter sig motivera, då fråga är *dels* om särskilt stora ämnen, vilka från undervisnings- och examinationssynpunkt ansetts böra uppdelas på 2 lärare, ehuru man icke funnit lämpligt att företaga en klyvning av själva ämnesområdet för respektiva profes-

surer, *dels och* om sådana ämnen, där på grund av undervisningens omfattning och beskaffenhet, undervisningslokalernas belägenhet samt de studerandes antal *en* professor icke anses kunna omhänderhava utbildningen av samtliga studerande. Exempel på dubbelprofessurer av nu nämnd beskaffenhet äro professorsbefattningarna i matematik, i botanik och i zoologi ävensom professurerna vid karolinska institutet i medicin, i kirurgi samt i obstetrik och gynekologi. Så länge undervisningen i pediatrik vid karolinska institutet måste meddelas såväl å Norrtulls sjukhus som å Lovisa-anstalten (således å 2 kliniker, belägna på betydande avstånd från varandra), kan en dubblering av pediatrikprofessuren anses befogad. Detta skäl för dubbelprofessurer i pediatrik bortfaller emellertid, om förutberörda underhandlingar rörande Lovisa-anstaltens flyttning leda därhän, att den där befintliga kliniken förflyttas till karolinska sjukhuset, eller om det genom en utvidgning av den redan planerade pediatriska kliniken vid sagda sjukhus (den som skall ersätta Norrtulls sjukhus) blir möjligt att å denna sistnämnda klinik utbilda samtliga studerande. Såsom framgår av det förut sagda (se redogörelsen för beredningens utredning i det underdåniga yttrandet den 16 juni 1936), torde samtliga de 90 medicine kandidater, vilka för närvarande årligen vid karolinska institutet mottagas å de propedeutiska kurserna, kunna under loppet av ett år fullgöra sin tjänstgöring i pediatrik vid *en* klinik, under förutsättning att antalet samtidigt tjänstgörande klinikanter kan ökas från 25 till 30.

Skulle Lovisa-anstalten icke komma att förflyttas till Norrbacka-området och samorganiseras med den planerade pediatriska kliniken vid karolinska sjukhuset, lärer det icke kunna ifrågasättas såsom en *definitiv* anordning att till anstalten förlägga en pediatrisk klinik. Detta skulle strida mot den tanke, som ligger bakom inrättandet av karolinska sjukhuset: att till *en* plats samla karolinska institutets samtliga kliniker.

I detta sammanhang må framhållas, att vårdanstalten, även om den ifrågasatta förflyttningen till Norrbacka-området icke kommer till stånd, näppeligen torde kunna för framtiden behålla sin karaktär av ett fristående sjukhus. Anstaltens sjukhusbyggnad uppgives nämligen befinna sig i sådant skick, att en genomgripande restaurering snart är nödvändig, om byggnaden för framtiden skall kunna användas för sjukvårdsändamål. Då vårdanstaltens ekonomiska ställning icke torde vara sådan, att anstalten kan bekosta den erforderliga moderniseringen, och Stockholms stad, som sannolikt inom en nära liggande framtid har behov av den till anstalten upplåtna, omedelbart intill polishuset gränsande sjukhustomten, knappast torde vara villig att träda emellan, blir det säkerligen nödvändigt för anstalten att söka anslutning till något av Stockholms stads sjukhus.

Det lärer således under alla omständigheter bliva nödvändigt att vidtaga åtgärder för att vid karolinska sjukhuset bereda utbildningsmöjligheter i

pediatrik för samtliga klinikanter. Kommer icke Lovisa-anstalten att förflyttas till karolinska sjukhuset, torde det erforderliga patientantalet kunna ställas till förfogande genom en måttlig utökning av den nu planerade pediatriska kliniken därstädes. Denna pediatriska klinik med därtill anslutna specialavdelningar — däribland en specialavdelning för psykopatiska barn — torde även i sitt utökade skick icke bliva större, än att den kan skötas av *en* professor med hjälp av biträdande lärar- och läkarkrafter.

Men även en sådan pediatrisk avdelning vid karolinska sjukhuset, som i sig skulle upptaga jämväl den pediatriska kliniken vid Lovisa-anstalten, torde ej behöva bliva större än att den kan organiseras såsom *en* klinik, vilken förestås av *en* professor jämte biträdande lärar- och läkarkrafter.

Förut har framhållits, att pediatriken under de sista årtiondena varit stadd i stark utveckling och numera omfattar icke endast vetenskapen om barnsjukdomarna i inskränkt mening utan även — såsom medicinska fakulteten i Lund i förutberörda yttrande uttrycker saken — »läran om de invecklade sociala faktorer och förhållanden, som framkalla barnsjukdomar, följaktligen alla de sociala åtgärder, som måste tillgripas för att främja och bevara det uppväxande släktets hälsa». Förutom å detta gränsområde mot den hygieniska och i viss mån även den pedagogiska vetenskapen måste pediatrikerna arbeta även å gränsgebitet mot psykiatrien (barnaålderns psykiska rubbningar).

Med hänsyn till den stora betydelsen av att nämnda två gränsområden — och icke minst det senare av dem — bliva föremål för vetenskaplig bearbetning, har beredningen undersökt möjligheterna att verkställa en sådan differentiering mellan de båda nu befintliga lärostolarna i pediatrik vid karolinska institutet, att den ene professorn skulle få till uppgift att i vetenskapligt hänseende särskilt svara — utom för den egentliga pediatriken — jämväl för sagda båda gränsområden eller ettdera av dem. Beredningen har rörande detta spörsmål rådfört sig med de båda professorerna i pediatrik samt professorerna i psykiatri och neurologi vid institutet. Undersökningen har givit vid handen, att den sålunda ifrågasatta differentieringen knappast kan genomföras. Den sociala och profylaktiska sidan av pediatriken med dithörande vetenskapliga problem måste i lika mån beaktas av båda professorerna. Vad åter beträffar spörsmålen i samband med barnaålderns psykiska rubbningar, så utgöra dessa snarast en egen medicinsk specialitet, där forskaren måste äga både pediatrisk och psykiatrisk utbildning.

Med hänsyn till barnpsykiatriens stora samhälleliga betydelse är det ett starkt önskemål, att denna specialitet snarast möjligt får en egen vetenskaplig målsman även i vårt land. Tills vidare torde en speciallärare kunna fylla denna funktion. Sedan den vetenskapliga forskningen på området, vilken i Sverige ännu befinner sig i sin början, pågått någon tid och kompetenta

sökande kunna påräknas, synes frågan om inrättande av en professur i ämnet vid karolinska institutet böra upptagas till övervägande.

Beredningen har granskat argumenten för och emot en indragning av den lediga pediatrikprofessuren. Herrar ordföranden och Olow hava därvid kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för att befattningen ifråga bör behållas i oförändrat skick. Herrar Westman och Pauli däremot hava ansett, att skälen för den organisation, vari ingår förslaget om professurens indragning, äro de starkare.

Ett eventuellt indragningsbeslut kan träda i kraft först sedan en tillräckligt stor pediatrisk klinik blivit färdigställd vid karolinska sjukhuset. Under tiden får den nu lediga professuren uppehålles genom vikarie. — Innehavaren av den andra professorsbefattningen i pediatrik bör i samband med indragningen övertaga den pediatriska kliniken vid karolinska sjukhuset.

Skulle en indragning komma till stånd, torde pediatrikutbildningen kunna ordnas efter följande här nedan skisserade riktlinjer:

a) Den pediatriska klinik, som före den 1 juli 1941 skall inrättas vid karolinska sjukhuset, erhåller en sådan storlek, att patientantalet är tillräckligt för 30 samtidigt tjänstgörande klinikanter.

b) Undervisningen i pediatrik omhänderhas av 1 professor och 1 biträdande lärare, vilken sistnämnde tillika tjänstgör som biträdande överläkare vid kliniken.

c) 3 tjänstgöringskurser, en var å 3 månader, anordnas under året med början respektive den 1 september, den 1 december och den 1 mars.[1] Å varje kurs mottagas högst 30 deltagare.

d) Undervisningen fördelas mellan professorn och den biträdande läraren på sådant sätt, att *antingen* professorn svarar för 2 kurser och den biträdande läraren för 1 kurs *eller ock* professorn leder alla 3 kurserna men den biträdande läraren svarar för en del av undervisningen under varje kurs.

e) Den biträdande lärarens arvode beräknas förslagsvis till 6 000 kronor.

f) Den till pediatriska kliniken hörande avdelningen för psykopatiska barn förestås av en speciallärare och biträdande överläkare med om möjligt både pediatrisk och psykiatrisk utbildning. Denne svarar för den undervisning på detta område, som kan anses erforderlig såväl under de pediatriska som under de psykiatriska studierna. Speciallärarens arvode bestämmes med hänsyn till det honom åvilande arbetet. Förslagsvis beräknas arvodet till 3 000 kronor.

g) I Uppsala höjes maximiantalet tjänstgörande vid varje pediatrisk kurs från 15 till 17, i Lund från 20 till 22.[2]

---

[1] Möjligen kunna 2 kurser under någon kortare tid löpa parallellt med varandra.

[2] Efter dessa höjningar skulle årligen 168 klinikanter kunna passera de pediatriska klinikerna, därav vid karolinska institutet 90, i Uppsala 34 och i Lund 44. Såsom förut meddelats, intagas å de propedeutiska kurserna varje år 165 medicine kandidater, därav vid karolinska institutet 90 (3 dubbla kurser med 15 elever i varje kurs), i Uppsala 30 (2 kurser) och i Lund 45 (3 kurser).

Bibehållas åter båda de pediatriska professurerna, erfordras ingen annan ändring i den nuvarande lärarorganisationen än att en speciallärare anställes för undervisningen rörande de problem, som sammanhänga med behandlingen av de psykopatiska barnen.

Ehuru denna speciallärarbefattning skulle vara anknuten till den pediatriska kliniken och dess innehavare meddela undervisning vid sagda klinik, torde det ej föreligga något hinder, att läraren i fråga benämnes speciallärare i barnpsykiatri.

Professurernas benämning. Den pediatriska lärostolen i Uppsala synes i likhet med övriga lärostolar i ämnet böra benämnas professur i *pediatrik.*

3. Kirurgi (inklusive neurokirurgi och ortopedi).[1]

Kirurgien, som är ett bland de största av ämnena i medicine licentiatexamen, företrädes vid karolinska institutet av 2 professorer i kirurgi och 1 professor i ortopedi (innehavare av Oscar Ekmans professur i ortopedi). Dessutom finnes vid institutet en personlig professorsbefattning i neurokirurgi. Vid vardera av de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund finnes 1 professor i kirurgi, i Lund därjämte 1 ordinarie lärare i ortopedi.

Undervisningen i ämnet försiggår vid karolinska institutet å 2 kirurgiska och 1 ortopedisk klinik. Båda de kirurgiska klinikerna skola normalt vara förlagda till serafimerlasarettet, men för närvarande (så länge professorn E. Key kvarstår vid tjänsten) är den ena kliniken enligt särskilt medgivande förlagd till Maria sjukhus. Denna sistberörda klinik skall inom en nära framtid överflyttas till karolinska sjukhuset. Enligt avtal med styrelsen för vanföreanstalten är professorn i ortopedi i denna sin egenskap överläkare vid vanföreanstaltens ortopediska sjukavdelning och poliklinik. Undervisningen i ortopedi äger därför rum å sagda sjukavdelning och poliklinik (i anstaltens nya byggnad å Norrbacka-området).

Även de medicine kandidater, som förlagt sina studier till Uppsala, skola genomgå översiktskursen i ortopedi vid karolinska institutet. Vid Lunds lasarett finnes en särskild ortopedisk klinik, där undervisningen i ämnet meddelas.

Professorsbefattningen i neurokirurgi är huvudsakligen en forskningsprofessur. Innehavaren är dock skyldig att varje termin giva en kort, för de studerande frivillig kurs i neurokirurgi. Denna undervisning äger rum å serafimerlasarettet, där professorn är överläkare på en neurokirurgisk avdelning.

Liksom beträffande medicinen gäller även i fråga om kirurgien, att undervisningen i ämnet vid karolinska institutet under en avsevärd tid framåt

[1] Till examensämnet kirurgi hör även läran om öron-, näs- och halssjukdomarna *(otiatri, rhinologi och laryngologi).* Denna kirurgiska vetenskapsgren företrädes vid vart och ett av lärosätena av en ordinarie lärare och har faktiskt fått en så självständig ställning, att den synes böra behandlas under särskild rubrik. Se här efteråt under nr 4.

måste meddelas vid 2 kliniker, belägna på ett betydande avstånd från varandra. Redan detta förhållande gör, att man icke kan ifrågasätta indragning av någondera professuren i kirurgi vid institutet. Däremot har beredningen ansett sig böra undersöka frågan om uppdelning eller annan differentiering av ämnesområdet mellan de båda lärostolarna. Beredningen har dock funnit sig böra släppa tanken på en dylik differentiering. Såsom motiv för denna beredningens ståndpunkt får beredningen i tillämpliga delar åberopa vad som anförts i fråga om professurerna i intern medicin.[1]

I fråga om lärarbefattningen i ortopedi vid universitetet i Lund anser sig beredningen ej böra ifrågasätta någon ändring.

4. Otiatri, rhinologi och laryngologi.

Läran om öron-, näs- och halssjukdomarna ingår i examensämnet kirurgi. Före tentamen i detta ämne skall den studerande genomgå en 2 månaders kurs i otiatri, rhinologi och laryngologi.

Här ifrågavarande specialområde inom kirurgien har numera, såväl i vetenskapligt hänseende som från undervisnings- och sjukvårdssynpunkt, uppnått en så självständig ställning, att det synes böra behandlas såsom jämställt med de egentliga examensämnena.

I Uppsala och vid karolinska institutet företrädes ämnesgrenen av 1 professor i öron-, näs- och halssjukdomar, i Lund av 1 ordinarie lärare i nämnda sjukdomar, vilken ej har professors ställning. Denne sistnämnde synes ej hava fullt samma undervisningsskyldighet som en professor, men han svarar vetenskapligt för sitt speciella område och i egenskap av klinikchef har han samma ansvar för undervisningen som ämnesrepresentanterna i Uppsala och Stockholm.

Sjukdomarna i öron, näsa och hals spela redan på grund av sin vanlighet en betydande roll för folkhälsan. Härtill kommer, att undersöknings- och behandlingsmetoderna bliva mer och mer specialiserade. Starka skäl tala sålunda för att denna i rask utveckling stadda medicinska vetenskapsgren bör representeras av en särskild professor vid varje lärosäte. Beredningen anser därför, att den i Lund befintliga ordinarie lärarbefattningen bör omändras till en professur.

Ovan har framhållits, att här ifrågavarande kirurgiska specialområde numera borde behandlas som ett särskilt ämne i medicine licentiatexamen. I avbidan på en kommande allsidig utredning om ändringar i det medicinska examensväsendet torde vara lämpligt, att ämnet göres till ett med hygien, psykiatri samt dermatologi och syfilidologi jämställt s. k. slutförhörsämne, d. v. s. ett sådant ämne, beträffande vilket är föreskrivet, att vid den obligatoriska tjänstgöringens slut ett förhör skall äga rum med deltagarna, och att det vitsord, som därvid erhållits, skall antecknas i examensbeviset.

[1] Se s. 120.

Professurernas benämning. Lärostolarnas nuvarande benämning — professurer i öron-, näs- och halssjukdomar — är föga tillfredsställande. Mera logiskt vore att, i anslutning till namnen på flertalet professorsbefattningar i kliniska ämnen, använda benämningar, bildade med begagnande av de internationellt brukade termer, som beteckna vetenskapen om de ifrågavarande sjukdomarna, således professurer i *otiatri, rhinologi* och *laryngologi.* Vill man förkorta benämningen, torde det knappast behöva ge anledning till missförstånd, om man använder beteckningen professur i *otiatri* men låter ämnesområdet vara oförändrat.

5. Oftalmiatrik.

Vid ett vart av de medicinska lärosätena finnes i detta examensämne en lärostol, benämnd professur i oftalmiatrik.

Någon anledning att ifrågasätta ändring beträffande lärostolarna synes ej föreligga.

6. Obstetrik och gynekologi.

Obstetrik och gynekologi utgöra tillhopa ett examensämne, vilket vid karolinska institutet företrädes av 2 professorer i obstetrik och gynekologi. Vid vardera av de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund finnes 1 professor i ämnet.[1]

Undervisningen försiggår i Stockholm dels vid allmänna barnbördshuset, dit 2 obstetriska och 1 gynekologisk klinik äro förlagda, dels ock å Sabbatsbergs sjukhus, där den andra gynekologiska kliniken finnes. Denna sistnämnda klinik ävensom den ena av de obstetriska klinikerna skola inom en nära framtid överflyttas till karolinska sjukhuset.

Beredningen har undersökt möjligheten att indraga den ena av de båda professurerna men funnit, att redan klinikernas förläggning på två skilda platser reser så gott som oöverstigliga hinder i vägen härför. Att förlägga all undervisning till karolinska sjukhuset låter sig ej göra, enär sängantalet därstädes icke blir tillräckligt för att medgiva utbildning av alla medicine kandidater, som bedriva sina studier vid karolinska institutet.

7. Dermatologi och syfilidologi.

Här ifrågavarande två medicinska vetenskapsgrenar utgöra icke något examensämne i egentlig mening utan bilda endast ett s. k. slutförhörsämne Ämnet är endast företrätt vid karolinska institutet, där det representeras av en professor.

[1] Sedan några år tillbaka kan den obligatoriska 4 månaders tjänstgöringen i obstetrik och gynekologi fullgöras — utom vid respektiva kliniker — även vid avdelningen för förlossningar och kvinnosjukdomar vid Malmö allmänna sjukhus. Denna provisoriska anordning har vidtagits för att undanröja den köbildning, som hotat uppstå vid intagningarna till tjänstgöring å de obstetriska och gynekologiska klinikerna. Kungl. Maj:ts medgivande plägar lämnas för 2 år i sänder. Under tjänstgöringen i Malmö bevista de studerande en föreläsningskurs i Lund.

All undervisning i ämnet är förlagd till den dermato-syfilidologiska kliniken å S:t Görans sjukhus. I den första utbyggnadsetappen av karolinska sjukhuset ingår ej någon klinik för undervisning uti här ifrågavarande ämne, men från karolinska institutets sida har nyligen — under åberopande av de nuvarande lokalernas dåliga beskaffenhet — väckts förslag om uppförande snarast möjligt å Norrbackaområdet av byggnad för en dylik klinik.

Undervisningen meddelas under 2 månaders tjänstgöring vid kliniken med efterföljande 2 veckors assistentjänstgöring därstädes. Tjänstgöringsperioderna äro 4, och antalet samtidigt tjänstgörande skall normalt vara högst 30. I regel mottages dock ett något större antal. Högst 40 stycken anses utan större olägenhet kunna mottagas. Under loppet av ett år kunna således högst 160 studerande fullgöra sin tjänstgöring. — Assistenttjänstgöring kan samtidigt fullgöras av 6 medicine kandidater. Den kan pågå året runt. Tillhopa 156 studerande kunna mottagas varje år till dylik tjänstgöring.

Då högst 165 medicine kandidater årligen vinna tillträde till de propedeutiska kurserna och i regel några av dessa avbryta sina medicinska studier, innan de hunnit fram till här ifrågavarande tjänstgöring, kunna således samtliga blivande läkare erhålla utbildning i detta ämne vid karolinska institutet. Vill man öka utsikterna för de studerande att få assistenttjänstgöringen förlagd i nära anslutning till den egentliga tjänstgöringen, torde genom överenskommelse med respektiva sjukhus möjlighet kunna beredas till assistenttjänstgöring vid en eller flera av följande sjukvårdsinrättningar: sjukhuset Eira i Stockholm (dermato-syfilidologiska avdelningar med tillhopa 167 sängar[1]), Holtermanska sjukhuset i Göteborg (dermatologisk avdelning med 50 sängar, syfilidologisk avdelning med 77 sängar[1]) och Malmö allmänna sjukhus (dermato-syfilidologisk avdelning med 56 sängar[1]).

Såsom redan förut antytts[2], har medicinska fakulteten i Lund uttalat det önskemålet, att undervisning uti här ifrågavarande ämne måtte anordnas även i Lund. Vid Lunds lasarett saknas särskild avdelning för hudsjukdomar. Däremot finnes därstädes en mindre avdelning för smittosamma könssjukdomar med 30 sängar.[1] Lunda-fakulteten har sannolikt utgått ifrån, att undervisningen skulle, åtminstone till huvudsaklig del, vara förlagd till Malmö.

Beredningen anser sig icke kunna tillstyrka, att undervisning i ämnet anordnas även vid Lunds universitet. Patientmaterialet är i Stockholm avsevärt större och mera mångskiftande än i Lund och Malmö. På S:t Görans sjukhus finnas på den syfilidologiska avdelningen 188 sängar och på den dermatologiska 61 sängar. Möjligheterna för vederbörande lärare att tillhandahålla de studerande ett instruktivt åskådningsmaterial (något som

[1] Se statens sjukvårdskommittés betänkande av år 1934 (statens offentliga utredningar 1934: 22) s. 585.
[2] Se s. 97.

på här ifrågavarande område är av fundamental betydelse för undervisningen) äro därför ojämförligt mycket bättre i Stockholm. Härtill kommer, att beredningen — som anser det vara till fördel för läkarutbildningen i landet, om ett avsevärt antal studerande fullgör vissa kurser och tjänstgöringar vid annat lärosäte än det egna[1] — tänkt sig, att även undervisningen i rätts- och statsmedicin skulle koncentreras till karolinska institutet.[2]

8. Medicinsk radiologi.

Detta ämne representeras vid karolinska institutet av 1 professor i röntgendiagnostik och 1 professor i radioterapi (innehavare av en nyinrättad donationsprofessur) samt vid vartdera universitetet av 1 ordinarie lärare i medicinsk radiologi med samma avlöning som en laborator. I Uppsala finnes för närvarande en personlig professur i ämnet och, så länge denna äger bestånd, uppehålles ej lärarbefattningen därstädes.

Undervisningen i ämnet meddelas i form av dels obligatoriska översiktskurser i röntgendiagnostik för de å medicinska kliniken tjänstgörande, dels ock frivilliga undervisningskurser i medicinsk radiologi för medicine kandidater vid slutet av deras studietid.

Den medicinska radiologien får för varje år alltmer ökad betydelse. Röntgendiagnostiken är ett oumbärligt hjälpmedel vid undersökningen av de sjuka organen. Undersökningsmetoderna bli mer och mer förfinade och resultaten allt säkrare. Vid de flesta sjukhus göras röntgendiagnostiska undersökningar, och ett stort antal enskilda läkare — såväl tjänsteläkare som privatpraktiserande — utföra dylika undersökningar. Även radioterapien får allt större användning. I talrika fall synes den innebära den mest effektiva behandlingsmetoden.

Vid den kliniska utbildningen måste undervisningen i radiologi, särskilt röntgendiagnostik, tillmätas stor betydelse, och i sjukvårdsarbetet på undervisningssjukhusen intaga röntgenavdelningarna en central ställning. Det är därför av vikt, att radiologien har så auktoritativa företrädare som möjligt vid de medicinska lärosätena. Beredningen, som håller före, att ämnet bör vid varje lärosäte äga en representant i professors ställning, vill förorda, att de i Uppsala och Lund befintliga ordinarie lärarbefattningarna i medicinsk radiologi omändras till professurer.

9. Psykiatri.

Detta ämne företrädes vid vart och ett av lärosätena av 1 professor. I Uppsala och Stockholm är vederbörande professor tillika överläkare vid ett av statens sinnessjukhus och uppbär å universitetets, respektive karolinska institutets stat endast ett arvode å 3 000 kronor. Beslut har fattats att invid

[1] Se s. 98.
[2] Se s. 106.

akademiska sjukhuset i Uppsala uppföra en särskild psykiatrisk klinik. Då denna tages i bruk, kommer professorn att i vanlig ordning erhålla sin avlöning å universitetets stat. Vad beträffar karolinska institutet, har det länge varit ett önskemål, att undervisningen i psykiatri skulle kunna meddelas å en särskilt för detta ändamål anordnad klinik, där patientintagningen kunde äga rum under beaktande av undervisningens och forskningens speciella behov. Förslagen hava närmast gått ut på, att denna klinik skulle komma till utförande under den andra byggnadsetappen vid karolinska sjukhuset. Det synes dock, som om behovet att för annat ändamål disponera psykiatriska sjukhusets nuvarande område kommer att göra frågan om klinikbygget aktuell redan i en nära liggande framtid.

Beredningen vill för sin del understödja planerna på inrättande inom närmaste tiden av en psykiatrisk klinik å Norrbacka-området.

I samband med behandlingen av ämnet pediatrik har beredningen diskuterat frågan om inrättande av en speciallärarbefattning vid karolinska institutet för undervisningen rörande de problem, som sammanhänga med behandlingen av de psykopatiska barnen (speciallärarbefattning i barnpsykiatri).[1]

ε. *Universitetsberedningens förslag till organisationen av de medicinska högskolorna, vad beträffar lärostolarna i de kliniska ämnena.*

I här efteråt intagna Tablå XIV har beredningen sökt åskådliggöra sitt förslag till organisation av de 3 medicinska lärosätena, vad beträffar lärostolarna i de kliniska ämnena.

Den nya ordningens ikraftträdande. För de nuvarande professorsbefattningarna i praktisk medicin i Uppsala och Lund, i pediatrik och praktisk medicin i Uppsala samt i öron-, näs- och halssjukdomar i Uppsala och vid karolinska institutet har beredningen föreslagit andra benämningar än de nu fastställda. Någon ändring av professurernas ämnesområden är ej ifrågasatt. De nya benämningarna torde kunna införas i vederbörande avlöningsstater, så snart riksdagen lämnat medgivande till ändringarna.

Vad beträffar de föreslagna nya professurerna i otiatri och i medicinsk radiologi vid universitetet i Lund, torde hinder ej föreligga att i samband med beslutet om tjänsternas inrättande föreskriva, att de nuvarande innehavarna av de ordinarie lärarbefattningarna i sagda ämnen skola, utan ledigförklarande av professurerna, utnämnas till innehavare av desamma. Lärarna i fråga hava nämligen erhållit sina nuvarande tjänster efter en prövning av i stort sett likartad beskaffenhet, som är stadgad för tillsättande av professur. Vidkommande professuren i medicinsk radiologi i Uppsala

[1] Se s. 128 o. 129.

Tablå XIV,

utvisande professors- och andra självständiga lärarbefattningar i kliniska ämnen enligt universitetsberedningens förslag samt dessa tjänsters omfattning.

Uppsala	Lund	Karolinska institutet
1 professor i medicin	= Uppsala	2 professorer i medicin 1 professor i neurologi
1 professor i pediatrik	= Uppsala	2 professorer, ev. 1 professor i pediatrik 1 speciallärare för frågor, som sammanhänga med behandlingen av de psykopatiska barnen (speciallärare i barnpsykiatri)
1 professor i kirurgi	= Uppsala	2 professorer i kirurgi (1 professor i neurokirurgi[1])
	1 ordinarie lärare i ortopedi	1 professor i ortopedi
1 professor i otiatri	= Uppsala	= Uppsala
1 professor i oftalmiatrik	= Uppsala	= Uppsala
1 professor i obstetrik och gynekologi	= Uppsala	2 professorer i obstetrik och gynekologi 1 professor i dermatologi och syfilidologi
1 professor i medicinsk radiologi	= Uppsala	1 professor i röntgendiagnostik 1 professor i radioterapi
1 professor i psykiatri	= Uppsala	= Uppsala

[1] Personlig professur.

gäller, att nuvarande innehavaren av personlig professur i ämnet givetvis bör överföras till den nya tjänsten.

Ett eventuellt beslut om indragning av den ena professuren i pediatrik vid karolinska institutet kan, såsom förut framhållits, träda i kraft först sedan en för utbildning av samtliga klinikanter i ämnet tillräckligt stor pediatrisk klinik blivit färdigställd vid karolinska sjukhuset.

Den speciallärarbefattning, vars innehavare enligt beredningens förslag skall svara för undervisningen rörande de problem, som sammanhänga med behandlingen av de psykopatiska barnen, lärer böra inrättas först sedan den särskilda klinikavdelningen för dylika barn kommit till stånd.

D. Biträdande lärare.

Såsom framgår av det föregående, finnas för närvarande vid de medicinska lärosätena utom professurerna även en del andra *ordinarie* lärarbefattningar. Dessa tjänster äro av 2 skilda typer. I en del fall skall befattningshavaren självständigt svara för en särskild vetenskapsgren, som vid läroanstalten i fråga icke företrädes av professor, t. ex. de i Lund anställda ordinarie lärarna i öron-, näs- och halssjukdomar, i ortopedi och i medicinsk radiologi. Envar av dessa befattningshavare är chef för sin särskilda klinik och har för undervisning och forskning på sitt speciella område ungefär samma ansvar som en professor. I andra fall har den ordinarie läraren till uppgift — förutom att själv bedriva vetenskaplig forskning — att direkt *biträda* en viss professor i hans arbete, huvudsakligen med undervisning av mera propedeutisk karaktär. Hit höra prosektorer och laboratorer i de icke-kliniska ämnena.

Beträffande dessa sistnämnda befattningshavare — beredningen använder i det följande för samtliga dessa befattningar beteckningen laboratorstjänster — synes kunna ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl finnas att behålla befattningarna som ordinarie tjänster, vilkas innehavare erhålla en avlöning, som är så tillmätt, att de skola kunna kvarstanna å tjänsten till pensionsåldern. Detta spörsmål har av beredningen preliminärt behandlats i avdelning I.[1] Rörande de skäl, som kunna åberopas för och emot bibehållande av laboratorsinstitutionen, får beredningen hänvisa till vad där anförts.

Beredningen vill här endast erinra om, att man *mot* den nuvarande laboratorsinstitutionens bibehållande huvudsakligen andragit, dels att laboratorstjänsterna utgjorde en ny upplaga av de gamla adjunktsbefattningarna och att flertalet av de argument, som framförts under striden för dessas avskaffande, syntes kunna anföras även mot laboratorsinstitutionen, dels ock att laboratorerna vore i viss mån överkvalificerade med hänsyn till huvudparten av den undervisning, som ankomme å dem. Till förmån *för* bibehållande av institutionen, åtminstone så vitt angår de teoretiskt-medicinska ämnena, har anförts, bland annat, att antalet docenter i nämnda ämnen vore synnerligen begränsat, varför laboratorsbefattningarna vore nödvändiga för att trygga tillgången på professorsvikarier uti dessa ämnen och för att underlätta besättandet av lärostolarna i samma ämnen med väl kvalificerade innehavare.

Vad beträffar spörsmålet om arten av den lärarbefattning, som skulle träda i stället för en laboratorstjänst, kan omorganisationen naturligen tänkas äga rum efter olika linjer. Ett av de alternativ, som diskuterats inom beredningen, har gått ut på *att* man skulle anställa en biträdande lärare med ett arvode av förslagsvis 6 000 kronor samt dessutom, om så med hänsyn

[1] Se s. 33 o. 34.

till undervisningens omfattning funnes nödigt, även en assistent (arvode förslagsvis 3 600 kronor), *att* den biträdande läraren skulle erhålla förordnande på 3 år med möjlighet till viss förlängning av förordnandet, *samt att* den biträdande läraren, för vilken docentkompetens vore önskvärd, skulle syssla med den mera propedeutiska undervisningen i ämnet och icke åläggas att hålla föreläsningar av vetenskaplig karaktär. Den biträdande lärarbefattningen skulle således bliva en s. k. passageplats.

På begäran av beredningen hava professorerna i de teoretiskt-medicinska ämnena vid samtliga medicinska lärosäten ävensom de båda medicinska fakulteterna och karolinska institutets lärarkollegium yttrat sig rörande här ifrågavarande spörsmål. Med något enstaka undantag gå samtliga de avgivna yttrandena i avstyrkande riktning. Man synes förmena, att de med laboratorsinstitutionen förenade olägenheterna överdrivits, och det framhålles, att man skulle komma att få svårt att på ett tillfredsställande sätt rekrytera de ifrågasatta lärarbefattningarna av passageplatstyp. I vissa yttranden uttalas, att ändringen måste komma att medföra en försämring av undervisningen i de berörda ämnena.

Enligt beredningens mening kunna åtskilliga av de skäl, som anförts mot förslaget att förvandla laboratorstjänsterna till passagebefattningar, icke tillerkännas avgörande betydelse. Detta gäller exempelvis om de uttalade farhågorna för en försämring av undervisningens kvalitet. Effektiviteten av en akademisk lärares undervisning — åtminstone då det är fråga om propedeutisk sådan — beror till stor del på undervisarens pedagogiska handlag. Saknar denne anlag och intresse för undervisning, kan denna brist ej uppvägas därav, att han besitter ett stort mått av kunskaper och har stor undervisningsvana. Utsikterna att till biträdande lärare förvärva en skicklig undervisare torde vara väl så goda, om man vid förordnandets meddelande icke är så strängt bunden till befordringsgrunden »ådagalagd vetenskaplig skicklighet» som fallet är vid tillsättningen av ordinarie akademiska lärarbefattningar.

Däremot är det en annan omständighet, som måste ingiva stora betänkligheter mot den ifrågasatta ändringen, nämligen de små befordringsutsikterna för sådana läkare, vilka specialiserat sig på de icke-kliniska ämnena. En undersökning av de befordringsmöjligheter, som stå öppna för innehavarna av biträdande lärarbefattningar i nämnda ämnen, ger nämligen vid handen, att dessa befattningshavare knappast kunna påräkna befordran till annan tjänst än professur. Befattningarna i fråga kunna således näppeligen få karaktären av passageplatser i egentlig mening. Under sådana omständigheter är det givetvis önskvärt, att man i landet har åtminstone några biträdande lärarbefattningar av laboratorstyp uti här ifrågavarande ämnen.

Efter att hava övervägt skälen för och emot bibehållande av de nu befintliga tjänsterna av laboratorstyp inom medicinska fakulteten har bered-

ningen kommit till den övertygelsen, att dessa tjänster böra lämnas orubbade.

Det här ovan framförda, enligt beredningens mening, avgörande argumentet för behovet av ordinarie biträdande lärarbefattningar i de teoretiska medicinska ämnena äger icke tillämpning å biträdande lärarbefattningar i kliniska ämnen. Dessa tjänster äro att betrakta som passageplatser i egentlig mening, vilka meritera till överläkarbefattningar i respektiva ämnen vid landets sjukhus.

Vad beträffar de av beredningen ifrågasatta speciallärarbefattningarna i allmän hygien med socialmedicin samt i barnpsykiatri, äro dessa icke tänkta som s. k. heltidstjänster utan såsom befattningar, vilka skola innehavas vid sidan av annan verksamhet. Speciallärarbefattningarna synas därför utan olägenhet kunna vara av icke- ordinarie karaktär (arvodesbefattningar).[1]

Benämningarna å tjänsterna av laboratorstyp liksom å övriga biträdande lärarbefattningar synas, då särskilda skäl ej tala däremot, böra ansluta sig till benämningarna å respektiva professurer.

E. Examensämnenas benämning.

Såsom förut i detta yttrande[2] framhållits, anser beredningen, att lärostolarnas benämning och namnen på examensämnena böra vara anknutna till varandra, så snart ej särskilda omständigheter lägga hinder i vägen härför.

I anslutning till de av beredningen föreslagna benämningarna å professurerna i de icke-kliniska medicinska ämnena[3] synas därför namnen å åtskilliga examensämnen böra undergå ändring. Sålunda böra benämningarna å de i medicine kandidatexamen ingående ämnena anatomi och patologi ändras till *makroskopisk anatomi*, respektive *allmän patologi samt bakteriologi och serologi*. Vidare böra de till medicine licentiatexamen hörande ämnena patologisk anatomi, rätts- och statsmedicin samt hygien i stället benämnas *speciell patologisk anatomi*, respektive *rättsmedicin* samt *allmän hygien med socialmedicin*.

Läran om öron-, näs- och halssjukdomarna — vilket medicinska specialområde enligt beredningens mening bör utbrytas från kirurgien och göras till ett särskilt s. k. slutförhörsämne — torde i anslutning till namnet på professurerna i ämnet böra benämnas *otiatri*.[4]

[1] Jfr s. 35.
[2] Se s. 14 o. 19.
[3] Se s. 114.
[4] Se s. 132.

Avd. V.

Organisationen av de filosofiska fakulteterna.

A. Examensstadga. Examina och examensämnen m. m.

Examensväsendet inom den filosofiska fakulteten regleras av stadgan angående filosofiska examina den 1 november 1907 med däri senare gjorda ändringar. Enligt denna stadga kunna vid filosofisk fakultet avläggas följande examina: filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, statsvetenskaplig-filosofisk examen (politices magisterexamen), filosofie licentiatexamen och teologisk-filosofisk examen (§ 1). Närmare bestämmelser angående statsvetenskaplig-filosofisk examen hava meddelats i stadgan angående statsvetenskaplig examen den 20 juni 1935 med däri senare vidtagna ändringar. För teologisk-filosofisk examen har beredningen redogjort i Avd. II. Organisationen av de teologiska fakulteterna.[1]

Examensämnen inom den filosofiska fakulteten äro:

a) till den humanistiska sektionen hörande:

teoretisk filosofi, praktisk filosofi, pedagogik, litteraturhistoria med poetik, konsthistoria med konstteori, historia, klassisk fornkunskap och antikens historia, nordisk och jämförande fornkunskap, statskunskap, statistik, latinska, grekiska, nordiska, tyska, engelska, romanska, slaviska och semitiska språken samt sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning;

b) till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen hörande:

matematik, astronomi, fysik, mekanik, kemi, geologi med mineralogi, botanik och zoologi samt dessutom vid universitetet i Uppsala meteorologi;

c) till båda sektionerna hörande:

geografi.

Finner fakulteten, att jämväl andra ämnen än de ovan nämnda böra få ingå som examensämnen i filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen eller filosofie licentiatexamen, skall fakulteten göra framställning härom hos Kungl. Maj:t (§ 2).

På därom av vederbörande akademiska myndigheter gjorda framställningar har Kungl. Maj:t medgivit, att ovannämnda filosofiska examina eller vissa av dem få avläggas vid någotdera universitetet även i åtskilliga andra ämnen, vilka äro företrädda av professorer, uppförda på ordinarie

[1] Se s. 48.

stat (eller helt avlönade med donationsmedel), t. ex. i finsk-ugriska språk, idé- och lärdomshistoria och växtbiologi (endast filosofie licentiatexamen) i Uppsala samt i ärftlighetslära i Lund. Även i fråga om ytterligare några ämnen har dylikt medgivande lämnats på vissa villkor samt under förutsättning att innehavaren av personlig professur eller annan särskilt angiven lärare tjänstgjorde som examinator. Detta är fallet med ämnena religionshistoria, nationalekonomi och nordisk ortnamnsforskning (endast filosofie licentiatexamen) i Uppsala samt ämnena religionshistoria och nationalekonomi i Lund. I geodesi får filosofie licentiatexamen avläggas i Uppsala, under förutsättning att undervisning i ämnet meddelas vid universitetet och att detta förfogar över en av kanslern för rikets universitet förordnad examinator.

Enligt gällande resolution angående examensrätt för Stockholms högskola få vid högskolan på vissa villkor avläggas filosofie kandidat- och licentiatexamina i försäkringsmatematik och matematisk statistik. Vidare får enligt nämnda resolution, under förutsättning att viss person tjänstgör som examinator och på vissa villkor i övrigt, vid högskolan avläggas filosofie licentiatexamen i metallografi. Genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t hava medgivanden av likartad beskaffenhet lämnats, vad angår filosofisk ämbetsexamen samt filosofie kandidat- och licentiatexamina, i fråga om ämnena nordisk etnologi, religionshistoria och ekonomisk historia samt, vad angår filosofie kandidat- och licentiatexamina, i fråga om ämnet ärftlighetslära.

Vad Göteborgs högskola beträffar, får enligt gällande resolution angående examensrätt för högskolan ämnet sinologi ingå i därstädes avlagda filosofiska examina.

Även åtskilliga här ovan ej omförmälda ämnen pläga, då vissa förutsättningar äro för handen, efter av Kungl. Maj:t *för varje särskilt fall* lämnat medgivande få medtagas i filosofiska examina. Sådana ämnen äro 1) folkminnesforskning, 2) musikhistoria med musikteori, 3) allmän och jämförande etnografi, 4) turkisk språkvetenskap, 5) egyptologi, 6) matematisk statistik m. fl. I dessa ämnen har under senare år undervisning, åtminstone vissa tider, varit anordnad vid något av lärosätena: i Uppsala i ämnena nr 1), 2) och 5), i Lund i ämnena nr 1), 4) och 6) samt vid Stockholms högskola i ämnet nr 3). I de flesta av ifrågavarande ämnen finnas docenter eller andra lärare anställda vid någon av de akademiska läroanstalterna.

Filosofiska fakulteten skall tillse, att en med hänsyn till examina ordnad undervisning finnes att tillgå för de studerande. För detta ändamål skola årligen i varje ordinarie examensämne (sådant ämne, som får medtagas i examen utan för varje fall särskilt lämnat medgivande) hållas vetenskapliga föreläsningar samt anordnas propedeutiska kurser och seminarie- eller övningskurser. Särskilt skall i de ämnen, som ingå i de för filosofisk ämbets-

examen föreskrivna ämnesgrupperna, finnas att tillgå undervisning, lämpad efter fordringarna för denna examen. Vidare skall fakulteten årligen anordna en för filosofisk ämbetsexamen avsedd kurs i psykologi samt pedagogikens teori och historia (§ 3).

Studieplanerna skola utgå från en normaltid av högst 7 lästerminer för filosofisk ämbetsexamen och högst 5 lästerminer för filosofie kandidatexamen (§ 4) samt högst 8 lästerminer för statsvetenskaplig-filosofisk examen (§ 4 i stadgan angående statsvetenskaplig examen).

Filosofisk ämbetsexamen skall avläggas i minst 3 ämnen. De akademiska examensämnen, som motsvara läroämnena vid de allmänna läroverken, äro sammanförda till 14 ämnesgrupper, var och en bestående av 2 eller 3 examensämnen (§ 14). Härvid anses examensämnena nordiska språk och litteraturhistoria med poetik tillsammans motsvara läroämnet modersmålet och examensämnena botanik och zoologi tillsammans motsvara läroämnet biologi (§ 16). För att filosofisk ämbetsexamen skall godkännas fordras, att examinanden erhållit sammanlagt minst 7 betygsenheter, vilka skola vara på visst sätt fördelade på de olika ämnena (§ 15). Den som avlagt nämnda examen skall av fakultetens dekanus förklaras för *filosofie magister* (§ 15). Kunskapsfordringarna i de examensämnen, som motsvara skolämnena, skola bestämmas med hänsyn till ämbetsexamens ändamål att utgöra villkor för behörighet till ämneslärarbefattningar vid de allmänna läroverken (§ 16).

Filosofie kandidatexamen skall avläggas i minst 3 ämnen (§ 19). För att examen skall godkännas fordras, att examinanden erhållit sammanlagt minst 6 betygsenheter, fördelade på visst sätt på de särskilda ämnena (§ 20).

Filosofie licentiatexamen skall avläggas i minst 1 ämne (§ 23). För att examen skall godkännas fordras, att examinanden erhållit minst betyget med beröm godkänd i 1 i examen ingående ämne (§ 24).

Statsvetenskaplig-filosofisk examen skall avläggas i minst 3 ämnen. Obligatoriska ämnen äro nationalekonomi, statistik och statskunskap. Alternativa ämnen i denna examen äro geografi, historia, praktisk filosofi och matematik. Dessutom finnes möjlighet att i examen medtaga varje ämne, som tillhör filosofiska fakulteten (§ 11 i stadgan angående statsvetenskaplig examen). För att examen skall godkännas fordras, att examinanden *dels* nöjaktigt genomgått den av juridiska fakulteten anordnade propedeutiska kursen[1], *dels ock* i högst 4 ämnen erhållit sammanlagt minst 7 betygsenheter, fördelade på visst sätt på de särskilda ämnena (nyssnämnda stadga § 12).

[1] Se s. 63.

B. Antalet studerande. Examensstatistik.

Filosofiska examina kunna avläggas dels vid statsuniversitetens filosofiska fakulteter, dels ock vid Stockholms högskolas humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga avdelningar samt vid Göteborgs högskola (f. n. endast i humanistiska ämnen).

Antalet av dem, som under olika tidsperioder bedrivit studier för avläggande av filosofisk examen, framgår av här efteråt intagna Tablå XV.[1]

Såsom framgår av Tablå XV, har under tiden från och med läsåret 1910/11 till och med läsåret 1935/36 antalet av dem, som bedrivit studier i humanistiska ämnen, mer än fördubblats. Särskilt under den senare delen av nämnda tidsperiod har ökningen varit avsevärd. Vad däremot beträffar de matematisk-naturvetenskapliga ämnena, undergick antalet studerande till en början en högst betydande minskning och har först under de senaste åren överskridit antalet vid periodens början. Under läsåret 1935/36 var antalet av dem, som studerade humanistiska ämnen, mer än 3 gånger så stort som antalet studerande i matematisk-naturvetenskapliga sektionen.

Jämför man de båda universiteten med varandra, finner man, att antalet studerande under ifrågavarande period i Uppsala ökats med drygt $^1/_3$ men i Lund mer än fördubblats. Påfallande stark är på båda ställena ökningen av antalet av dem, som bedrivit studier för högre examen, särskilt i de humanistiska ämnena.

Detaljerade uppgifter rörande antalet av dem, som idkat filosofiska studier under olika terminer, hava lämnats i förutberörda »Utredning rörande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden» (statens offentliga utredningar 1936: 34); se tabellerna å sid. 44 (för Lund), 158 (för Uppsala), 253 (för Stockholm) och 280 (för Göteborg). De i dessa tabeller upptagna siffrorna avvika något från de i studentkatalogerna redovisade, uppenbarligen beroende på korrigeringar, som vidtagits med tillhjälp av särskilt införskaffat material.

I här efteråt intagna Tablå XVI har beredningen sammanställt vissa tillgängliga uppgifter rörande antalet avlagda filosofiska examina under tiden från och med läsåret 1908/09 till och med läsåret 1935/36.

De i tablå XVI redovisade siffrorna giva vid handen, att antalet avlagda egentliga examina undergått en betydande stegring under den tidsperiod tablån omfattar. Särskilt gäller detta filosofisk ämbetsexamen, där antalet nästan fördubblats. I fråga om kandidat- och licentiatexamina uppgår ökningen till i genomsnitt omkring 50 procent. Under de senaste åren har antalet av nämnda 3 examina varit jämförelsevis konstant. — Vid bedömandet av antalet kandidat- och ämbetsexamina bör beaktas, att ett bety-

[1] De i tablån intagna siffrorna hava hämtats från de olika lärosätenas kataloger. Jfr vad som i not 1 å s. 49 säges om siffrornas jämförbarhet.

Tablå XV,

utvisande antalet av dem, som bedrivit studier för annan filosofisk examen än teologisk-filosofisk examen (vid tiden för respektiva katalogers utgivande).[1]

Lärosäte och studieriktning	Medeltal			
	Läsåret 1910/11	Läsåret 1920/21	Läsåret 1930/31	Läsåret 1935/36
Uppsala universitet.				
Humanistiska ämnen (kandidat- och ämbetsexamina)	488	426	617	706
Humanistiska ämnen (högre examen)	219	315	433	511
Matematisk-naturvetenskapliga ämnen (kandidat- och ämbetsexamina)	358	154	224	213
Matematisk-naturvetenskapliga ämnen (högre examen)	128	165	176	198
Summa	**1 193**	**1 060**	**1 450**	**1 628**
Lunds universitet.				
Humanistiska ämnen (kandidat- och ämbetsexamina)	241	236	489	628
Humanistiska ämnen (högre examen)	93	122	283	312
Matematisk-naturvetenskapliga ämnen (kandidat- och ämbetsexamina)	170	87	199	229
Matematisk-naturvetenskapliga ämnen (högre examen)	49	60	85	100
Summa	**553**	**505**	**1 056**	**1 269**
Stockholms högskola.				
Humanistiska ämnen	38[2]	140	462	633
Matematisk-naturvetenskapliga ämnen	222	186	236	240
Summa	**260**	**326**	**698**	**873**
Göteborgs högskola.				
Humanistiska ämnen	174	162	259	295
Samtliga lärosäten.				
Humanistiska ämnen	1 253	1 401	2 543	3 085
Matematisk-naturvetenskapliga ämnen	927	652	920	980
Summa	**2 180**	**2 053**	**3 463**	**4 065**

[1] För några studerande, vilka idka filosofiska studier, finnes i katalogerna ej angivet, om de bedriva humanistiska eller matematisk-naturvetenskapliga studier. Dessa studerande äro ej redovisade i tablån. — De studerande, som ärna avlägga teologisk-filosofisk examen, hava redovisats i Tablå II.

I universitetens terminskataloger hava intagits tabeller över antalet studerande, fördelade efter studieriktning, i vilka tabeller särskilda uppgifter lämnats rörande antalet av dem, som idka studier för lägre och för högre filosofiska examina.

För högskolornas del föreligga ej dylika uppgifter.

[2] Inrättandet av den humanistiska avdelningen ägde rum först år 1919.

Tablå XVI,

utvisande antalet avlagda filosofiska examina (med undantag för teologisk-filosofisk examen) under olika tidsperioder.[1]

Lärosäte och avlagd examen	Läsåren 1908–1913[2]	Läsåren 1918–1923[2]	Läsåren 1928–1933[2]	Läsåret 1933/34[3]	Läsåret 1934/35[3]	Läsåret 1935/36[3]
Uppsala universitet.						
Filosofisk ämbetsexamen	56	40	75	73	84	65
Filosofie kandidatexamen	93	76	90	86	74	93
Filosofie licentiatexamen	36	36	31	42	38	26
Särskild prövning för teologie kandidater eller licentiater	1	2	2	2	1	3
Efterprövning till filosofisk ämbetsexamen	5	12	22	22	26	25
Efterprövning till filosofie kandidatexamen	41	11	7	6	13	7
Efterprövning till filosofie licentiatexamen	1	2	3	2	5	2
Lunds universitet.						
Filosofisk ämbetsexamen	37	27	73	78	65	66
Filosofie kandidatexamen	72	66	109	103	99	96
Filosofie licentiatexamen	18	24	24	42	33	25
Särskild prövning för teologie kandidater eller licentiater	1	1	1	5	3	4
Efterprövning till filosofisk ämbetsexamen	6	9	32	34	42	33
Efterprövning till filosofie kandidatexamen	17	8	10	40	11	7
Efterprövning till filosofie licentiatexamen	2	2	3	1	1	2
Stockholms högskola.						
Filosofisk ämbetsexamen	7	6	26	44	38	28
Filosofie kandidatexamen	17	23	47	63	64	68
Filosofie licentiatexamen	7	15	20	18	29	20
Särskild prövning för teologie kandidater eller licentiater	—	—	—	3	2	1
Efterprövning till filosofisk ämbetsexamen	—	2	7	7	13	9

[1] Efter ingången av år 1936 har det varit möjligt att avlägga statsvetenskaplig-filosofisk examen. Under vårterminen 1936 har endast 1 dylik examen avlagts (i Lund). Denna har ej redovisats i tablån.

[2] Uppgifterna äro hämtade från »Utredning rörande de svenska universitets- och högskolestudenternas sociala och ekonomiska förhållanden» (statens offentliga utredningar 1936: 34) s. 45, 161, 255 och 281.

Talen för femårsperioderna äro medeltal av respektiva fem läsårs siffror.

[3] Uppgifterna äro hämtade från respektiva kataloger.

Tablå XVI (forts.)

Lärosäte och avlagd examen	Läsåren 1908–1913 [2]	Läsåren 1918–1923 [2]	Läsåren 1928–1933 [2]	Läsåret 1933/34 [3]	Läsåret 1934/35 [3]	Läsåret 1935/36 [3]
Efterprövning till filosofie kandidatexamen	1	3	3	8	8	9
Efterprövning till filosofie licentiatexamen	—	1	1	1	5	3
Göteborgs högskola.						
Filosofisk ämbetsexamen	7	9	18	21	19	14
Filosofie kandidatexamen	10	17	29	24	32	20
Filosofie licentiatexamen	5	6	6	7	13	10
Särskild prövning för teologie kandidater eller licentiater	—	—	—	—	—	1
Efterprövning till filosofisk ämbetsexamen	1	5	12	13	15	13
Efterprövning till filosofie kandidatexamen	3	3	2	7	2	1
Efterprövning till filosofie licentiatexamen	1	—	—	1	1	1
Samtliga lärosäten.						
Filosofisk ämbetsexamen	107	82	192	216	206	173
Filosofie kandidatexamen	192	182	275	276	269	277
Filosofie licentiatexamen	66	81	81	109	113	81
Särskild prövning för teologie kandidater eller licentiater	2	3	3	10	6	9
Efterprövning till filosofisk ämbetsexamen	12	28	73	76	96	80
Efterprövning till filosofie kandidatexamen	62	25	22	61	34	24
Efterprövning till filosofie licentiatexamen	4	5	7	5	12	8

[2], [3] Se föregående sida.

dande antal av dem, som avlägga ämbetsexamen, tidigare avlagt kandidatexamen i samtliga eller vissa av de ämnen, vilka ingå i ämbetsexamen.

Vad beträffar det inbördes förhållandet mellan de olika lärosätena, synes man vara berättigad säga, att för närvarande, grovt räknat, cirka $^3/_4$ av alla ämbetsexamina samt cirka $^2/_3$ av alla kandidat- och licentiatexamina avläggas vid universiteten och cirka $^1/_4$, respektive cirka $^1/_3$ av nämnda examina vid högskolorna. Antalet vid universiteten avlagda examina fördelar sig inom varje examenskategori ungefär lika mellan de båda lärosätena. Vad angår de examina, som avlagts vid högskolorna, kommer på Stockholms högskola — vilken ju har både humanistiska och matematisk- natur-

vetenskapliga avdelningar, under det att vid Göteborgs högskola examen endast kan avläggas i humanistiska ämnen — ungefär $^2/_3$ av antalet inom varje kategori.

C. Delning av filosofiska fakulteten.

Beredningen har i avdelning I[1] förordat, att de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga sektionerna vid universiteten i Uppsala och Lund skulle ombildas till självständiga fakulteter, samt vidare ifrågasatt, huruvida icke de sålunda nybildade fakulteterna i sin tur behövde uppdelas i sektioner, den humanistiska fakulteten i en historisk-filosofisk och en språklig sektion samt den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i en matematisk-fysisk-kemisk och en biologisk sektion.

Beredningen anser sig i den följande framställningen böra utgå från de nuvarande förhållandena men har på ett par punkter berört problem, som uppkomma i samband med en ändrad fakultets- och sektionsindelning.

D. Professorsorganisationen vid de humanistiska lärosätena.

a) *Översikt över den nuvarande professorsorganisationen.*

Såsom förut erinrats,[2] räknas ett av examensämnena inom den filosofiska fakulteten, nämligen geografi, tillhöra fakultetens båda sektioner. Beträffande professorns i geografi ställning inom fakulteten gäller, att Kungl. Maj:t vid professorns utnämning eller omedelbart därefter bestämmer, vilkendera sektionen han skall tillhöra. Geografiprofessurens nuvarande innehavare tillhör i Uppsala den matematisk-naturvetenskapliga men i Lund den humanistiska sektionen.

Antalet lärostolar inom den humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala är 23. För en av dessa — den ena av de båda professurerna i filosofi — är något anslag till avlöning för närvarande ej upptaget i staten. Härtill kommer en personlig professur i nordisk ortnamnsforskning.

I Lund finnas inom den humanistiska sektionen 22 lärostolar. För en av dessa — professuren i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning — är något anslag till avlöning för närvarande ej upptaget i universitetets stat.

Vid Stockholms högskola finnas för närvarande 14 professurer inom den humanistiska avdelningen (lärostolen i geografi hör här till den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen). Vid Göteborgs högskola är antalet professurer i humanistiska ämnen (dit här även geografien räknas) 17. I Göteborg finnas dessutom 2 personliga humanistiska professurer, den ena i konsthistoria med konstteori och den andra i teoretisk filosofi.

Hela antalet lärostolar i landet inom den humanistiska sektionens läroområde är således 79, därav 3 personliga professurer.[3]

[1] Se s. 10. [2] Se s. 140. [3] Jfr Tablå I å s. 21.

Genom här efteråt intagna Tablå XVII har beredningen sökt åskådliggöra organisationen av lärostolarna i humanistiska ämnen vid de olika lärosätena. För vinnande av bättre översiktlighet har i denna tablå icke upptagits någon av professurerna i geografi, utan dessa hava samtliga redovisats under den matematisk-naturvetenskapliga sektionen.

Tablå XVII,

utvisande de nuvarande professurerna i humanistiska ämnen vid de olika lärosätena.

Uppsala universitet	Lunds universitet	Stockholms högskola	Göteborgs högskola
Filosofi. (Karitz; f. 81; utn. 34)	Teoretisk filosofi. (Nyman; f. 84; utn. 29.)		Teoretisk filosofi (personlig professur). (Cassirer; f. 74; utn. 35.)
Filosofi. (Uppehålles ej.)	Praktisk filosofi. (Vakant.)[1]	Praktisk filosofi. (Tegen[1]; f. 84; utn. 37.)	Filosofi. (Aspelin; f. 98; utn. 36.)
Pedagogik. (Anderberg; f. 92; utn. 31.)	Psykologi och pedagogik. (Landquist; f. 81; utn. 35.)	Olof Eneroths professur.[2] (Katz; f. 84; utn. 37).	Filosofi och pedagogik.[3] (Vakant.)
Historia. (Wittrock; f. 76; utn. 23.)	Historia. (Weibull; f. 73; utn. 19.)	Historia. (Tunberg; f. 82; utn. 19.)	Historia. (Weibull; f. 86; utn. 27.)
Historia. (Hjärne; f. 87; utn. 30)	Historia. (Carlsson; f. 87; utn. 25.)	Historia. (Ahnlund; f. 89; utn. 28.)	
Vältalighet och statskunskap. (Brusewitz; f. 81; utn. 23.)	Statskunskap. (Lagerroth; f. 85; utn. 29.)	Statskunskap. (Tingsten; f. 96; utn. 35.)	Statskunskap med statistik.[4] (Andrén; f. 90; utn. 29.)
Statistik. (Linders; f. 82; utn. 31.)	Statistik. (Wicksell; f. 90; utn. 26.)		
Litteraturhistoria med poetik. (Blanck; f. 81; utn. 22.)	Litteraturhistoria med poetik. (Vakant.)	Litteraturhistoria med poetik. (Lamm; f. 80; utn. 19.)	Litteraturhistoria med poetik. (Ek; f. 87; utn. 32.)
Konsthistoria med konstteori. (Paulsson; f. 89; utn. 34.)	Konsthistoria med konstteori. (Josephson; f. 91; utn. 29.)	De bildande konsternas teori och historia. (Roosval; f. 79; utn. 20.)	Konsthistoria med konstteori (personlig professur). (Romdahl; f. 80; utn. 20.)
		Nordisk och jämförande konsthistoria. (Cornell; f. 90; utn. 31.)	

Tablå XVII (forts.).

Uppsala universitet	Lunds universitet	Stockholms högskola	Göteborgs högskola
Klassisk fornkunskap och antikens historia. (Persson; f. 88; utn. 24.)	Klassisk fornkunskap och antikens historia. (P:son Nilsson; f. 74; utn. 09.)		Klassisk fornkunskap och antikens historia. (Boëthius; f. 89; utn. 35.)
Nordisk och jämförande fornkunskap. (S. Lindqvist; f. 87; utn. 27.)	Förhistorisk och medeltidsarkeologi. (Vakant.)		
Idé- och lärdomshistoria (donationsprofessur). (Nordström; f. 91; utn. 32.)			
		Nationalekonomi och socialpolitik. (Bagge; f. 82; utn. 21.)	Nationalekonomi och sociologi. (Åkerman; f. 88; utn. 31.)
		Allmän religionshistoria. (Arbman; f. 91; utn. 37.)	
Nordiska språk. (Hesselman; f. 75; utn. 19.)	Nordiska språk. (Vakant.)	Nordiska språk. (Wessén; f. 89; utn. 28.)	Nordiska språk. (Lindroth; f. 78; utn. 19.)
Svenska språket. (N. Lindqvist; f. 82; utn. 36.)	Nordiska språk. (Noreen; f. 90; utn. 31.)		
Nordisk ortnamnsforskning (personlig professur.) (Sahlgren; f. 84; utn. 30.)			
Tyska språket. (Holmberg; f. 86; utn. 34.)	Tyska språket. (Rooth; f. 89; utn. 32.)	Tyska språket. (Wellander; f. 84; utn. 31.)	Tyska språket. (Lindqvist; f. 82; utn. 35.)
Engelska språket. (Vakant.)	Engelska språket. (Ekwall; f. 77; utn. 07.)	Engelska språket. (Gabrielson; f. 79; utn. 32.)	Engelska språket och litteraturen. (Stern; f. 82; utn. 36.)
Romanska språk. (Melander; f. 78; utn. 32).	Romanska språk. (Walberg; f. 73; utn. 10.)	Romanska språk. (Tilander[5]; f. 94; utn. 37.)	Romanska språk. (Michaëlsson; f. 90; utn. 37.)
Slaviska språk. (Ekblom; f. 74; utn. 21.)	Slaviska språk. (Vakant.)		
Latinska språket och litteraturen. (Thörnell; f. 79; utn. 35.)	Romersk vältalighet och poesi. (Löfstedt; f. 80; utn. 13.)		Klassiska språk med undervisningsskyldighet i latin. (Vakant.)

Tablå XVII (forts.)

Uppsala universitet	Lunds universitet	Stockholms högskola	Göteborgs högskola
Grekiska språket och litteraturen. (Rudberg; f. 80; utn. 33.)	Grekiska språket och litteraturen. (Wifstrand; f. 01; utn. 35.)		Klassiska språk med undervisningsskyldighet i grekiska. (Nachmanson; f. 77; utn. 19.)
Sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning. (Smith; f. 82; utn. 36.)	Sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning. (Uppehålles ej.)		Jämförande språkforskning med sanskrit. (Vakant.)
Semitiska språk. (Nyberg; f. 89; utn. 31.)	Österländska språk.[6] (Dedering; f. 97; utn. 37).		Semitiska språk. (Vakant).
Finsk-ugriska språk, särskilt lapska och finska. (Collinder; f. 94; utn. 33.)			
			Östasiatisk språkvetenskap och kultur. (Karlgren; f. 89; utn. 18.)

Anmärkningar till Tablå XVII.

[1] Från och med den 1 september 1937.

[2] Rörande den Enerothska professurens ämnesområde och inriktning hänvisar beredningen till vad som här efteråt anföres vid behandlingen av ämnet pedagogik.

[3] Förslag föreligger att ändra denna lärostol till en professur i psykologi och pedagogik.

[4] Professurens ämnesområde kan icke anses innefatta ämnet statistik i modern mening.

[5] Från och med den 1 november 1937.

[6] Professuren i österländska språk omfattar numera i realiteten endast de semitiska språken.

b) *Lärostolarna i de särskilda ämnena.*

Beredningen har redan förut[1] i detta yttrande framhållit önskvärdheten av att undervisning och examination i vissa från examenssynpunkt mindre viktiga ämnen koncentrerades till de lärosäten, där de bästa betingelserna för varje ämnes studium vore för handen. Vidare har beredningen erinrat om,[2] att efter införandet av riksgiltighet för akademiska tentamina vissa åtgärder vidtagits i syfte att mellan universiteten och högskolorna uppdela undervisning och examination i en del dylika ämnen. Vid behandlingen av de särskilda ämnena kommer beredningen i några fall att förorda ytterligare åtgärder i riktning mot en sådan uppdelning.

[1] Se s. 23.

[2] Se s. 46.

1. Teoretisk filosofi. Praktisk filosofi.

Det filosofiska ämnesområdet är för närvarande uppdelat på 2 examensämnen: teoretisk filosofi och praktisk filosofi. Såsom hörande till det förra ämnet räknas särskilt logik, psykologi, kunskapslära och filosofiens historia, såsom tillhörande det senare ämnet särskilt etik, rättsfilosofi och religionsfilosofi. Någon skarp gräns finnes emellertid ej mellan dessa båda ämnen, varken från historisk eller systematisk synpunkt.

I Lund företrädes vartdera examensämnet av en särskild professor, och lärostolarna benämnas, den ena professur i teoretisk filosofi, den andra professur i praktisk filosofi.

I Uppsala, där förhållandena tidigare varit ensartade med dem i Lund, genomfördes år 1933 den ändringen, att i universitetets stat upptogos 2 professurer i filosofi men att anslag beviljades till avlöning av allenast den ene professorn. Rörande den andra professuren föreskrevs, att densamma tills vidare icke skulle uppehållas genom vikarie. Innehavaren av den med avlöning försedda professuren — vilken lärostol närmast synes vara att betrakta som en fortsättning av den tidigare professuren i teoretisk filosofi — skall enligt av Kungl. Maj:t i samband med tjänstens besättande meddelat beslut tills vidare svara för undervisning och examination i sistberörda ämne. I fråga om undervisning och examination i praktisk filosofi hava vidtagits vissa provisoriska anordningar.

Vid Stockholms högskola har nyligen inrättats en professur i praktisk filosofi. Undervisning uppehålles dock även i teoretisk filosofi genom en härför särskilt anställd lärare. Enär nyutnämnde professorn i praktisk filosofi tidigare förklarats kompetent även till lärostol i teoretisk filosofi, skulle möjligen den anordningen kunna tänkas, att sagde professor får svara för examinationen jämväl i sistnämnda ämne.

Vid Göteborgs högskola finnas för närvarande — utom en personlig professur i teoretisk filosofi, vars innehavare icke har någon examinationsskyldighet — lärostolar dels i filosofi, dels ock i filosofi och pedagogik. Från högskolans sida hava åtgärder nyligen vidtagits i syfte att ombilda sistnämnda lärostol till en professur i psykologi och pedagogik (jfr Lund). Såsom en konsekvens av denna förändring kan man tänka sig den anordningen, att professorn i filosofi får svara för examinationen i såväl teoretisk som praktisk filosofi.

Såsom framgår av departementschefens motivering för förslaget om vidtagande av förutberörda ändringar i fråga om de filosofiska professurerna i Uppsala och riksdagens i samband med dess beslut i ämnet gjorda uttalande (se statsverkspropositionen till 1933 års riksdag, bilagen 8:e huvudtiteln s. 121 och 122, samt riksdagens skrivelse nr 8 s. 18 och 19), skulle

vakanssättningen av den ena filosofiprofessuren i Uppsala vara »en av det brydsamma budgetläget förestavad temporär åtgärd». Den slutliga prövningen av frågan om professurernas sammanslagning borde äga rum först sedan universitetsberedningen slutfört sitt arbete.

En undersökning av de skäl, som kunna anföras för och emot en sammanslagning av de båda filosofiprofessurerna, ger enligt beredningens mening vid handen, att det är förenat med avsevärd svårighet att fatta bestämd ståndpunkt i saken. Beredningen har dock kommit till det resultatet, att skälen för en sammanslagning äro de starkare. Avgörande vid detta beredningens ståndpunkttagande har varit nedan angivna tankegång:

En god kännedom om de teoretiskt filosofiska problemen är en nödvändig förutsättning för ett framgångsrikt studium av nästan alla den praktiska filosofiens frågor, och vid ett metodiskt arbete på den teoretiska filosofiens fält kan man icke undgå att komma i beröring även med de praktiskt filosofiska spörsmålen. Från forskningssynpunkt måste således de båda ämnena i viss utsträckning hållas tillsammans till en enhet. Många — kanske flertalet — av vetenskapsmännen på det filosofiska arbetsfältet hava arbetat inom båda huvudområdena, och åtskilliga hava förklarats kompetenta till professur såväl i teoretisk som i praktisk filosofi. Ej heller i undervisningshänseende kan man göra någon fullständig boskillnad mellan dessa ämnen. Särskilt måste vissa delar av kursen i teoretisk filosofi ingå bland fordringarna för betyg i praktisk filosofi. Uppdelningen på 2 ämnen förefaller därför mindre lämplig.

Den fond av kunskap rörande filosofiska spörsmål, varav läroverkslärare och förvaltningstjänstemän närmast hava behov, och som därför bör ligga till grund för bestämmandet av kunskapsfordringarna i filosofisk ämbetsexamen, respektive statsvetenskaplig examen, torde bestå av en kombination av kunskapsstoff, hämtat såväl från den teoretiska filosofiens som från den praktiska filosofiens område. Då man icke gärna kan ifrågasätta, att en studerande, för vinnande av önskvärda kunskaper i filosofi, skall behöva medtaga 2 filosofiska ämnen i sin examen, synes även från denna synpunkt mest rationellt att sammanslå den teoretiska och den praktiska filosofien till *ett* examensämne, benämnt filosofi. Att vid en dylik sammanslagning de nu fastställda kunskapsfordringarna för betyg i de båda filosofiämnena i de *lägre* examina måste undergå skälig minskning, ligger i öppen dag. I licentiatexamen — liksom för övrigt till en viss grad även för högsta betyget i de lägre examina — medgiva studieplanerna redan nu specialisering på vissa delar av det filosofiska området efter överenskommelse mellan examinator och examinand.

Genom en sammanslagning av de båda filosofiska examensämnena skulle de filosofiska studierna för lägre examina och de därigenom förvärvade kun-

skaperna bliva, i högre grad än som med den nuvarande ämnesuppdelningen är fallet, lämpade att komplettera och stödja studierna på ett flertal närbesläktade områden såväl inom det humanistiska som inom de teologiska och juridiska arbetsfälten. Om sålunda ämnet vinner i praktisk användbarhet, kommer antalet av dem, som medtaga ämnet i sin examen, säkerligen att ökas. Ännu starkare skulle denna ökning helt visst bliva, om filosofien finge ingå såsom 3:e ämne i filosofisk ämbetsexamen.[1]

Beredningen har införskaffat uppgifter om antalet i Uppsala och Lund avlagda tentamina för filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen och statsvetenskaplig examen[2] i de båda filosofiska examensämnena under de 5 läsåren 1931/32—1935/36 och funnit, att detta antal varit jämförelsevis obetydligt. I Uppsala har antalet varit i medeltal 7 per läsår i teoretisk filosofi och 3 per läsår i praktisk filosofi. I Lund har antalet varit respektive 20 och 5.

Då således hela det filosofiska studieområdet synes böra sammanhållas till *ett* examensämne samt antalet studerande, även om detta undergår en avsevärd ökning, icke lärer bliva så stort, att det påkallar dubbelprofessurer i ämnet, anser sig beredningen böra understödja tanken på en sammanslagning av professurerna i teoretisk och praktisk filosofi till *en* lärostol, benämnd professur i *filosofi*.

De båda examensämnena teoretisk filosofi och praktisk filosofi böra, såsom förut framhållits, sammanslås till *ett* ämne, benämnt filosofi.

I Uppsala kan sammanslagningen omedelbart genomföras genom att den i universitetets stat utan avlöningsbelopp upptagna professuren i filosofi avföres ur staten och föreskrift meddelas därom, att professorn i filosofi Karitz (i vars fullmakt för övrigt intagits uttryckligt förbehåll om skyldighet att underkasta sig den utökning eller annan jämkning av professurens ämnesområde, som kan bliva av Kungl. Maj:t föreskriven) skall svara för undervisning och examination i hela ämnet filosofi.

Även i Lund, där lärostolen i praktisk filosofi blivit ledig den 1 september 1937 genom innehavarens tillträdande av professur vid Stockholms högskola, kan sammanslagningen, därest nuvarande innehavaren av den teoretiskt filosofiska lärostolen är villig övertaga hela det filosofiska ämnesområdet, äga rum, så snart riksdagen lämnat sitt medgivande till nödig ändring i avlöningsstaten. I annat fall torde den lediga lärostolen böra återbesättas såsom professur i filosofi samt undervisningen och examinationen i läroämnet filosofi på lämpligt sätt uppdelas mellan de båda professorerna. Professuren i teoretisk filosofi bör därefter indragas vid nuvarande innehavarens avgång.

[1] Förslag härom föreligger, men frågan har ännu ej varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

[2] Enär stadgan för statsvetenskaplig examen trädde i kraft så sent som den 1 januari 1936, hava endast några få tentamina (i praktisk filosofi) avlagts för statsvetenskaplig examen under härifrågavarande tidsperiod.

2. Pedagogik.

Den lärostol, som omhänderhar examensämnet pedagogik, benämnes i Uppsala professur i pedagogik, i Lund professur i psykologi och pedagogik. Genom Lunda-professurens benämning har man velat understryka, att den moderna pedagogiska forskningen kräver stor förtrogenhet med psykologiens, särskilt den experimentella psykologiens, metoder och i avsevärd utsträckning bygger på dess rön. Vid de båda lärostolarnas besättande synes man hava utgått ifrån, att deras ämnesområden i stort sett sammanfalla.

Den i Göteborg befintliga filosofisk-pedagogiska professuren torde, såsom förut meddelats, inom en nära framtid komma att erhålla samma benämning och ämnesområde som pedagogikprofessuren i Lund.

Vid Stockholms högskola saknas professur, som enligt sin benämning omfattar här ifrågavarande ämne. Den vid högskolan befintliga Enerothska professuren i »läran om sambandet mellan naturlagarna och människans sedliga och fysiska natur med särskild hänsyn till det uppväxande släktets uppfostran till andlig och kroppslig hälsa», vars ämnesområde ju har mycket obestämda gränser, kan dock möjligen, därest praxis går i den riktningen, att den blir huvudsakligen psykologiskt-pedagogiskt orienterad, tänkas komma att i framtiden vid högskolan svara för den pedagogiska disciplinen.

Vad beträffar benämningen på de pedagogiska lärostolarna, håller beredningen före, att ordet psykologi bör ingå i denna benämning. Härigenom skulle angivas, att lärostolens område omfattar icke endast pedagogiken i inskränkt mening utan även hela det psykologiska underlaget för den pedagogiska forskningen, samt att för kompetensförklaring till en dylik professur erfordras, att den sökande utfört jämväl psykologiska undersökningar av hög vetenskaplig kvalitet. Två alternativ i fråga om benämningen äro tänkbara: professur i pedagogik och psykologi eller professur i *psykologi och pedagogik*. Den senare benämningen synes vara att föredraga.

Den undervisning i experimentell psykologi, som anordnas för dem, vilka studera ämnet pedagogik, bör kunna begagnas även av de studerande, som syssla med ämnet filosofi.

Den nya benämningen å pedagogikprofessuren i Uppsala torde kunna införas i avlöningsstaten, så snart riksdagen lämnat medgivande till ändringen.

3. Historia.

Examensämnet historia företrädes vid vartdera universitetet av 2 professorer. Några föreskrifter rörande uppdelning av undervisningen mellan de båda ämneslärarna hava ej meddelats. Examinationen däremot är uppdelad mellan dem efter vissa regler, något olika vid de båda universiteten. I Uppsala fördelas examinanderna av dekanus, i de lägre examina så, att vardera

professorn erhåller ett så vitt möjligt lika antal examinander, samt i licentiatexamen efter samråd med de båda professorerna. Vad Lund beträffar, examinerar i licentiatexamen den professor, som varit den studerandes huvudlärare, under det att i de lägre examina professorerna fördela examinanderna sins emellan. Särskild tentamen i den del av ämnet, som utgöres av gamla tidens historia, avlägges i Lund inför professorn i klassisk fornkunskap och antikens historia. I Uppsala är den tentand, vars kunskaper vederbörligen vitsordats av läraren i ämnet klassisk fornkunskap och antikens historia, befriad från ytterligare prövning i gamla tidens historia för 1 och 2 betyg i de lägre filosofiska examina.

Vid Stockholms högskola, där det liksom vid universiteten finnes 2 lärostolar i historia, fördelas tentanderna mellan de båda professorerna efter överenskommelse, vilken fördelning i de lägre examina skall ske så, att vardera professorn anvisas så vitt möjligt lika antal tentander.

I Göteborg finnes endast 1 professur i ämnet.

Universitetsprofessurerna i historia äro typiska dubbelprofessurer, icke på något sätt differentierade från varandra. Det kan därför mycket väl tänkas, att båda professorerna hava sitt intresse och sitt forskningsarbete huvudsakligen inriktade på samma kanske mycket begränsade tidsperiod. Är detta fallet föreligger en viss risk för att hela den historiska forskningen vid lärosätet i fråga kommer att i allt för hög grad koncentreras på vissa tidsepoker och problemkomplex.

För att undvika en dylik eventualitet kan ifrågasättas, huruvida ej lärostolarna böra i så måtto differentieras, att den ena benämnes professur i *historia, särskilt gamla tidens och medeltidens*, samt den andra professur i *historia, särskilt nyare tidens*. Beredningen utgår härvid ifrån, att det ytterst ansvaret för forskning och undervisning i gamla tidens historia måste omhänderhavas av en professor i historia, även om av praktiska skäl sådana anordningar som de, vilka vidtagits i Lund och Uppsala, kunna befinnas lämpliga.

Genom förutnämnda beteckningar skulle fastslås, att en sökande till professuren i fråga måste inom det särskilt angivna området hava styrkt den höga grad av vetenskaplig skicklighet, som plägar benämnas professorskompetens, men att, om nämnda förutsättning är fylld, speciminering även inom andra delar av professurens ämnesområde räknas likvärdig med speciminering inom sagda område. Vid en dylik differentiering får man naturligen icke operera med någon sådan skarpt fixerad gräns mellan tidsperioderna, som förekommer i de historiska läroböckerna.

Undervisningsskyldigheten torde böra så uppdelas, att vardera professorn svarar för det i lärostolens benämning särskilt angivna området. Däremot synes ej nödigt att på liknande sätt uppdela examinationsskyldigheten.

En differentiering av professurerna skulle kunna tänkas även efter en annan linje än den här ovan angivna, nämligen så, att den ene professorn skulle särskilt svara för Sveriges och de övriga nordiska ländernas historia, den andre särskilt för de utom-nordiska ländernas. Åtskilliga skäl kunna andragas till förmån för en dylik uppdelning av det historiska ämnesområdet. Med hänsyn till, bland annat, det internationella sammanhanget i den historiska utvecklingen och önskvärdheten av att vid forskning inom båda professurernas områden inom landet äga tillgång till arkivmaterial synes dock den av beredningen föreslagna anordningen lämpligare.

Principbeslut om differentieringen synes kunna fattas omedelbart, men dess genomförande torde böra äga rum först i samband med ombyte av innehavare av de särskilda lärostolarna.

Ett specialområde av det historiska arbetsfältet, som särskilt i våra dagar tilldrar sig stort intresse, är *ekonomisk historia*. Vid Stockholms högskola meddelas särskild undervisning i detta ämne. Kungl. Maj:t har medgivit, att ämnet får, under förutsättning att viss person tjänstgör som examinator och på vissa villkor i övrigt, medtagas i filosofiska examina vid nämnda högskola.

Beredningen — som anser, att en vetenskaplig undersökning av den ekonomiska historiens många problem är av stor betydelse för stat och samhälle — håller före, att det vore önskvärt, att en lärostol i ekonomisk historia inrättades vid något av statsuniversiteten.

4. Statskunskap.

Examensämnet statskunskap företrädes i Uppsala av skytteanske professorn i vältalighet och statskunskap, i Lund och vid Stockholms högskola av professorn i statskunskap samt vid Göteborgs högskola av professorn i statskunskap och statistik. Enär lärostolen i Göteborg icke omfattar statistik i modern mening och några särskilda fordringar på »vältalighet» icke torde böra ställas på Uppsalaprofessurens innehavare, synes man kunna utgå ifrån, att professurernas ämnesområden sammanfalla vid alla 4 lärosätena.

Beredningen har icke funnit anledning framlägga något förslag om ändring av ämnesområdena för här ifrågavarande professurer i Uppsala och Lund.

Vad professurernas benämning beträffar, torde tillräcklig anledning knappast föreligga att i enhetlighetens intresse ifrågasätta ändrad benämning å Uppsalaprofessuren, vars namn ju sammanhänger med donators uttalanden vid professurens tillkomst. Däremot vore det utan tvivel lämpligt, om den missvisande benämningen på Göteborgsprofessuren kunde ändras.

5. Statistik.

I Uppsala och Lund finnas lärostolar i statistik, vilka räknas tillhöra den humanistiska sektionen.

Vid Stockholms högskola finnes en professur i försäkringsmatematik och matematisk statistik, vilken tillhör den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. Denna professur har, efter initiativ av ett antal försäkringsanstalter, tillkommit på sådant sätt, att riksdagen medgivit, att av besparingarna å inflytande bidrag till bestridande av kostnader för försäkringsinspektionens verksamhet finge avsättas ett belopp av 350 000 kronor för upprättande och underhållande vid Stockholms högskola av en professur med undervisningsområde i huvudsak omfattande försäkringsmatematik och matematisk statistik. De avsatta medlen förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond. Professurens innehavare utnämnes av Kungl. Maj:t.

Statistiken har anknytning såväl åt det humanistiska som åt det matematisk-naturvetenskapliga hållet. Ett djupare studium av den teoretiska statistiken och metodläran kräver avsevärda kunskaper i matematik, och ett visst mått av dylika kunskaper och förmåga av matematiskt tänkande äro förutsättningar för varje statistiskt studium. Å andra sidan bör den, som vill ägna sig åt studier i praktisk statistik, äga förtrogenhet med nationalekonomiens och statskunskapens grunder.

Från åtskilliga håll har gjorts gällande, att den moderna statistiken vore så matematiskt orienterad, att ämnet lämpligen borde överflyttas till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen. Beredningen, som anser, att skälen för och emot en dylik överflyttning väga tämligen jämnt, vill ifrågasätta, huruvida ej examensämnet statistik, såsom fallet för närvarande är med geografien, skulle kunna räknas tillhöra båda sektionerna.[1]

För att betona ämnets tillhörighet till båda sektionerna synes lämpligt, att innehavaren av den statistiska lärostolen vid det ena universitetet räknas till den humanistiska men vid det andra lärosätet till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen. Vardera professorn bör emellertid erhålla säte och stämma även inom den sektion, där han icke har sitt egentliga hemvist, så snart fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör hans ämne. Ärende, som sammanhänger med tillsättningen av här ifrågavarande professurer, bör handläggas av fakulteten i dess helhet och icke av vederbörande sektion.[2]

[1] Därest beredningens förslag, att de nuvarande sektionerna skola förvandlas till självständiga fakulteter, vinner bifall, bör ämnet räknas såsom tillhörande båda dessa fakulteter.

[2] Förvandlas de nuvarande sektionerna till självständiga fakulteter, bör även den av de nya fakulteterna, som professorn ej tillhör, erhålla medinflytande vid tjänstens tillsättning. Den enklaste metoden för anordnande av medverkan från den andra fakultetens sida torde vara, att denna fakultet beredes tillfälle att, innan konsistoriet fattar beslut i fråga, som rör tjänstens tillsättande, till konsistoriet inkomma med yttrande i saken (se universitetsstatuterna § 62 mom. 5, utseende av sakkunniga; § 66, slutlig behandling av fråga om kallelse; § 68, slutlig behandling av fråga om ledigförklarad befattnings tillsättande i fall, där kallelse icke förekommit).

Vad beträffar frågan vilkendera sektionen professuren vid det ena och det andra universitetet skall tillhöra, föreslår beredningen, att lärostolen i Lund — vars innehavare, såsom framgår av det följande, plägar förordnas till examinator i ämnet matematisk statistik — hänföres till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, under det att professuren i Uppsala räknas tillhöra den humanistiska sektionen.

För att möjliggöra en statistisk utbildning, särskilt avpassad efter deras behov, som tänka ägna sig åt försäkringsverksamhet av olika slag, har medgivande lämnats att under vissa förutsättningar och villkor avlägga examen enbart i den mera teoretiska och matematiska delen av statistiken jämte den så kallade försäkringsmatematiken. I Stockholm, där detta ämne, såsom ovan omtalats, företrädes av särskild professor, och där den speciella försäkringsmatematiken erhållit en starkare betoning, benämnes ämnet »*försäkringsmatematik och matematisk statistik*». I Lund, där professorn i statistik plägar förordnas till examinator, kallas ämnet enbart »*matematisk statistik*». Båda dessa ämnen räknas tillhöra den matematisk-naturvetenskapliga sektionen (avdelningen). Den matematiska statistiken utgör för övrigt en hjälpvetenskap vid forskningen på många till nämnda sektions arbetsfält hörande områden.

För att kunna med framgång bedriva vetenskapligt statistiskt arbete behöver professorn i statistik en med moderna maskinella hjälpmedel utrustad institution.

6. Geografi.

Detta ämne behandlas inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen.

7. Litteraturhistoria med poetik.

Examensämnet litteraturhistoria med poetik representeras vid ett vart av lärosätena av en professur med samma benämning som läroämnet.

Med poetik plägar man förstå läran om den litterära konsten, dess väsen och arter samt teorien för densamma. Poetiken utgör en del av estetiken. Litteraturhistorien måste, åtminstone i någon mån, syssla med den litterära konstens teoretiska problem, även om poetikens metoder äro andra än litteraturhistoriens. Poetiken, till den del detta ämne kan företrädas av en litteraturhistoriker, kan därför anses inbegripen under litteraturhistorien.

Det synes ej nödvändigt att i professurens och examensämnets benämning särskilt markera poetiken. Lärostolen torde därför böra erhålla benämningen professur i *litteraturhistoria* och läroämnet benämnas litteraturhistoria.

8. Konsthistoria med konstteori.

Examensämnet konsthistoria med konstteori representeras vid ett vart av lärosätena i Uppsala, Lund och Göteborg av en lärostol med samma be-

nämning som ämnet. Vid Stockholms högskola företrädes ämnet av 2 professurer, benämnda den ena professur i de bildande konsternas teori och historia samt den andra professur i nordisk och jämförande konsthistoria.

Med konstteori plägar man förstå studiet av den bildande konstens väsen och av de olika uppfattningarna om konstens form, innehåll, uttryck och sätt att verka. Ämnet är således en del av estetiken. Om konsthistoriens och konstteoriens förhållande till varandra gäller i stort sett detsamma, som här ovan sagts beträffande litteraturhistorien och poetiken.

Det synes ej nödvändigt att i professurens och examensämnets benämning särskilt markera konstteorien. Lärostolen torde därför böra erhålla benämningen professur i *konsthistoria* och läroämnet benämnas konsthistoria.

9. Klassisk fornkunskap och antikens historia.

Examensämnet klassisk fornkunskap och antikens historia företrädes av särskild professor såväl vid statsuniversiteten som vid Göteborgs högskola. Ämnet, som för närvarande är föremål för stort intresse, har bildats genom avsöndrande av vissa områden, som tidigare tillhört läroämnena grekiska, latin, konsthistoria och historia. Då »moderämnena» icke kunna avstå från att så väl vid forskning som undervisning syssla även med de avsöndrade områdena, bli dessa således i viss utsträckning föremål för dubbel behandling ehuru med anläggande av något olika synpunkter. En dylik situation är dock ganska vanlig inom vetenskapens värld och innebär snarast en fördel för den vetenskapliga utvecklingen.

Inom beredningen har framhållits, att det förefölle tvivelaktigt, huruvida benämningen på här ifrågavarande läroämne och professur vore den lämpligaste. Särskilt har erinrats om att termen »fornkunskap» mera sällan användes i dagligt tal, och att man i stället vanligen begagnade sig av den internationella termen »arkeologi». Då emellertid det nuvarande namnet vunnit burskap i vårt land, vill beredningen icke ifrågasätta någon ändring därav.

10. Nordisk och jämförande fornkunskap.

Examensämnet nordisk och jämförande fornkunskap företrädes av särskild professor vid båda statsuniversiteten. I Uppsala har professuren samma benämning som läroämnet, i Lund benämnes befattningen professur i förhistorisk och medeltidsarkeologi.

Lundaprofessuren spänner över ett större område än examensämnet, enär den får anses omfatta även en del av den medeltida konsthistorien. Anledningen härtill är, att vid professurens inrättande år 1919 med densamma förenades föreståndarskapet för historiska museet vid Lunds universitet, vilket museum har betydande medeltida konstsamlingar. Från arkeologiskt håll gjordes mot den av universitetet begärda professurens om-

fång den erinringen, att ämnesområdet för professuren vore för vidsträckt. Det framhölls, att det vore omöjligt påräkna sökande, som vore kompetenta såväl inom den förhistoriska som den medeltida arkeologien. Lärostolens ämnesområde borde därför inskränkas, så att det sammanfölle med examensämnet nordisk och jämförande fornkunskap. Vederbörande departementschef erkände, att invändningen vore beaktansvärd, men framhöll tillika, att ett godtagande av universitetets förslag icke behövde innebära något för en längre framtid bindande, samt att det finge bliva en kommande tids sak att upptaga spörsmålet om professurens omfattning till förnyad omprövning.

Beredningen har redan tidigare i underdånigt utlåtande den 22 maj 1936 angående återbesättande av professuren i förhistorisk och medeltidsarkeologi i Lund givit uttryck åt den uppfattningen, att det syntes kunna ifrågasättas, om ej professurens benämning och ämnesområde borde närmare anslutas till det examensämne, som lärostolens innehavare skulle representera. Att professorn samtidigt är föreståndare för ett museum, som innesluter även en stor samling medeltida föremål, kan icke anses som något ovillkorligt hinder för nämnda anslutning. Även i Uppsala innehåller det historiska museet, om ock i betydligt mindre omfattning än i Lund, dylika föremål. Med hänsyn till storleken av Lunda-museets samlingar — såväl de förhistoriska som de medeltida — är det dock möjligt, att särskilda åtgärder behöva vidtagas för att tillgodose museivården.

Rörande termen fornkunskap i benämningen på här ifrågavarande ämne får beredningen hänvisa till vad som härovan under 9. sagts rörande benämningen klassisk fornkunskap.

Vid Stockholms högskola omhänderhas här ifrågavarande ämne av en tillförordnad lärare, vilken meddelar undervisning av samma omfattning som högskolans professorer. Då ju statens historiska museum erbjuder det bästa arkeologiska studiematerial, som finnes i landet, är det givetvis önskvärt, att akademiska studier i ämnet kunna bedrivas även vid Stockholms högskola.

Såsom framgår av det ovan anförda, anser beredningen, att Lunda-professurens benämning bör ändras och ämnesområdet inskränkas till överensstämmelse med Uppsala-professurens. Ändringen torde kunna genomföras, så snart riksdagen lämnat sitt medgivande till den nödiga ändringen i avlöningsstaten.

11. Nationalekonomi.

Ämnet nationalekonomi är vid statsuniversiteten icke representerat genom någon professur inom de filosofiska fakulteterna. Däremot finnas vid Stockholms och Göteborgs högskolor dylika lärostolar, benämnda professur

i nationalekonomi och socialpolitik, respektive professur i nationalekonomi och sociologi.

Beredningen har vid behandlingen av ämnet nationalekonomi i den juridiska fakulteten framhållit, att nationalekonomien, som icke finnes upptagen bland de ordinarie examensämnena inom filosofiska fakulteten och dess humanistiska sektion, är obligatoriskt ämne i statsvetenskaplig-filosofisk examen och ej sällan medtages i övriga filosofiska examina. Ämnet borde därför enligt beredningens mening beredas ställningen av ordinarie examensämne inom nämnda sektion. Vidare har beredningen föreslagit åtgärder i syfte att trygga undervisning och examination i ämnet även inom filosofiska fakulteten vid statsuniversiteten. Beredningen hänvisar till vad som anförts i Avd. III Organisationen av de juridiska fakulteterna.[1]

12. Religionshistoria.

I religionshistoria finnes endast en till filosofisk fakultet hörande lärostol i landet nämligen professuren i allmän religionshistoria vid Stockholms högskola.

I fråga om detta ämne får beredningen hänvisa till vad som anförts i Avd. II. Organisationen av de teologiska fakulteterna.[2] Av det där sagda framgår, att beredningen anser, att ämnet bör bliva ordinarie examensämne inom den humanistiska sektionen, samt föreslagit åtgärder i syfte att trygga undervisning och examination i ämnet inom den filosofiska fakulteten vid statsuniversiteten.

13. Folkminnesforskning. Nordisk etnologi.

De nordiska folkens och främst den svenska allmogens andliga och materiella kultur, särskilt sådan denna utvecklat sig före den stora omläggningen av livsföringen under senare hälften av 1800-talet, utgör studiefältet för ämnena folkminnesforskning och nordisk etnologi. Det förra ämnet behandlar den andliga kulturen, d. v. s. folkets muntliga traditioner av tro, sed och dikt samt det tänkesätt, som legat till grund för och gjort sig gällande i dessa traditioner. Det senare ämnet åter sysslar med den materiella kulturen. Då emellertid etnologiens kärna utgöres av det gamla folklivet som en social enhet, måste studiet omfatta ej endast yttre levnadsvillkor, arbetsliv, redskap och vardagliga sysslor utan även social struktur, samfundsvanor, högtider och festseder, trosutövning och konstliv. Å andra sidan gäller, att man icke kan studera den andliga kulturen utan att taga kännedom om förutsättningarna för densamma av materiell art på de särskilda områdena. De båda ämnena komma därför att delvis täcka varandra. Sär-

[1] Se s. 72 o. 73.
[2] Se s. 54 o. 55.

skilt det stora området »sed och tro» måste bliva föremål för bearbetning från båda hållen.

Att här ifrågavarande område kommit att bliva uppdelat på 2 ämnen torde bero, utom på arbetsfältets storlek, på skiljaktigheten i fråga om de för ämnena karakteristiska viktigaste arbetsmetoderna.

Material av värde för *folkminnesforskningen* har sedan lång tid tillbaka insamlats i samband med landsmålsundersökningarna. Uppteckningar rörande våra folkminnen hava vidare gjorts vid det av nordiska museet bedrivna undersökningsarbetet. Slutligen hava undersökningar på detta område bedrivits av den till universitetet i Lund anknutna Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning (inrättad år 1920) samt av institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola och dess föregångare.

Hyltén-Cavalliusstiftelsen verkar även för studiet av allmogens materiella kultur, dock befattar den sig icke med insamlandet och bevarandet av museiföremål. Den närmaste ledningen av stiftelsens arbete utövas av en föreståndare, som tillika är lärare i folkminnesforskning vid universitetet i Lund samt meddelar viss undervisning i ämnet därstädes och vilken åtnjuter ett arvode av 8 200 kronor årligen. Till stiftelsen, vars egna tillgångar äro jämförelsevis obetydliga, utgår årligt statsbidrag. Dessutom plägar stiftelsen årligen erhålla anslag av lotterimedel.

De största samlingarna rörande våra folkminnen torde finnas i landsmålsarkivet i Uppsala, som sedan år 1928 har en särskild avdelning för undersökningarna på här ifrågavarande område (»folkminnesundersökningen»). Även vid nordiska museet finnas betydande folkminnessamlingar. Tillsammans disponera nämnda båda institutioner huvuddelen av det insamlade materialet rörande våra folkminnen. Hos dem finnas också stora samlingar från sådana angränsande arbetsfält, där man kan vänta att anträffa material, av betydelse för ett rätt förstående av folkminnena.

Studieplaner för ämnet folkminnesforskning äro fastställda vid båda universiteten, och medgivande att medtaga ämnet i filosofiska examina har lämnats i ett flertal fall. Till examinator plägar förordnas läraren i ämnet vid Lunds universitet, docenten C. W. von Sydow.

Det större akademiska konsistoriet i Uppsala har i sina petita till 1938 års riksdag gjort framställning om inrättande vid Uppsala universitet av en personlig professur i folkminnesforskning åt docenten von Sydow.[1] Lunda-konsistoriet har anhållit, att framställning skulle göras till 1938 års riksdag om inrättande av en ordinarie professur i ämnet vid Lunds universitet.

[1] Redan år 1931 väckte humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala förslag om inrättande vid nämnda universitet av professurer dels i folkminnesforskning och dels i nordisk etnologi.

Det material, som är av betydelse för studiet av ämnet *nordisk etnologi*, utgöres dels av museiföremål, dels ock av uppteckningar, gjorda ute i landet. Dylika samlingar finnas först och främst i nordiska museet. Vid detta museum har på grundval av en särskild donation (den von Hallwylska) inrättats en professur i nordisk och jämförande folklivsforskning.

Innehavaren av nämnda professur, Sigurd Erixon, skall enligt ett mellan Stockholms högskola och museet ingånget avtal tjänstgöra som t. f. lärare i ämnet nordisk etnologi vid högskolan med samma undervisningsskyldighet som högskolans ordinarie professorer. Kungl. Maj:t har medgivit, att examen i sagda ämne får, på vissa villkor och under förutsättning att Erixon tjänstgör som examinator, avläggas vid högskolan. I sak råder därför samma förhållande, som om den nordiska etnologien vore representerad vid högskolan genom innehavaren av en personlig professur.

I Lund finnas betydande etnologiska samlingar (huvudsakligen museiföremål) förvarade i det där befintliga kulturhistoriska museet. Regelbunden undervisning i ämnet meddelas dock ej vid Lunds universitet.

Ej obetydliga samlingar av uppteckningar med etnologiskt inslag finnas dessutom vid landsmålsarkiven i Uppsala och Lund samt i Hyltén-Cavalliusstiftelsens arkiv.

Beredningen håller före, att folkminnesforskningen och den nordiska etnologien från nationell och allmänt vetenskaplig synpunkt äro så viktiga ämnen, att ett vart av dem bör erhålla en företrädare i professors ställning vid universiteten.

Vad då först beträffar *etnologien*, är detta ämne, såsom ovan meddelats, representerat vid Stockholms högskola. De, som studera i Uppsala och önska medtaga nordisk etnologi i sin examen, kunna utan större svårighet förlägga sina studier i ämnet till nämnda högskola. Skall en professur i ämnet upprättas vid något av statsuniversiteten, synes denna böra förläggas till Lund där kulturhistoriska museets stora samlingar på området erbjuda ett rikt studiematerial. Genom överenskommelse mellan universitetet och museets styrelse bör detta material kunna ställas till professorns förfogande för forskning och undervisning. För underlättande härav kunde möjligen ifrågasättas att förena professuren med föreståndarskapet för museet. Rörande den lämpligaste formen för samverkan mellan universitetet och museet torde erfordras särskild utredning.

Vidkommande därefter *folkminnesforskningen* är att märka, att studiematerialet på detta område till övervägande grad finnes samlat i Uppsala. En blivande professur i detta ämne synes därför lämpligen böra förläggas till Uppsala universitet. Professorn bör för sin undervisning och forskning få disponera det i landsmålsarkivet i Uppsala befintliga folkminnesmaterialet. I fråga om sättet för folkminnesprofessurens anknytning till lands-

målsarkivet och dess folkminnesavdelning har i en av landsmålsarkivets föreståndare verkställd utredning — vilken åberopats av humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala i en av sektionen innevarande år gjord framställning om inrättande vid universitetet av en professur i folkminnesforskning — framhållits, att professorn borde bliva ledamot av styrelsen för landsmålsarkivet.

Inrättas i Uppsala en professur i folkminnesforskning, bör frågan om Hyltén-Cavalliusstiftelsens framtid och lämpligheten av att anknyta stiftelsen till landsmålsarkivet i Lund bliva föremål för utredning.

14. Allmän och jämförande etnografi.

Etnografien behandlar de s. k. naturfolkens andliga och materiella kultur.

Studieplan i ämnet är fastställd vid Stockholms högskola, där föreståndaren för statens etnografiska museum, professorn K. G. Lindblom är anställd som biträdande lärare och meddelar undervisning, som dock är av mindre omfattning.

Tidigare fanns vid Göteborgs högskola en personlig professur i ämnet, vilken innehades av dåvarande föreståndaren för den etnografiska avdelningen vid Göteborgs museum, professorn friherre N. E. H. Nordenskiöld.

Det etnografiska museimaterial, som finnes i landet är till största delen koncentrerat till Stockholm och Göteborg. Statens etnografiska museum i Stockholm innehåller ett stort och jämförelsevis allsidigt material från samtliga främmande världsdelar. I Göteborgs museum är särskilt Sydamerika väl företrätt. Undervisningen uti här ifrågavarande ämne bör lämpligen anknyta till nämnda museer och omhänderhavas av högskolorna i Stockholm och Göteborg.

15. Musikhistoria med musikteori.

Studieplaner i detta ämne äro fastställda vid universitetet i Uppsala och Stockholms högskola, vid vilka lärosäten docenter i ämnet äro anställda. I Uppsala, där docenten innehar stipendium, meddelas för närvarande regelbunden undervisning i ämnet.

Vid det under musikaliska akademiens överinseende stående musikkonservatoriet meddelas undervisning även i »musikens historia och estetik». Denna undervisning är avpassad efter kravet på kunskaper i nämnda ämne uti de examina, som avläggas vid konservatoriet, och är därför av jämförelsevis elementär karaktär. Det förefinnes emellertid i vårt land behov även av vetenskapligt lagd undervisning i musikens historia och teori, och denna undervisning liksom den i samband därmed bedrivna forskningen kan tänkas vara förlagd antingen till musikkonservatoriet eller till ett aka-

demiskt lärosäte. Ett visst samarbete med musikaliska akademien och musikkonservatoriet synes dock vara önskvärt, även om undervisningen ordnas enligt det senare alternativet, bland annat av den anledningen att eleverna vid den vetenskapligt lagda undervisningen i detta ämne kunna väntas till avsevärd del komma att utgöras av sådana personer, som genomgått konservatoriet, eller bedriva studier därstädes, samt att akademiens bibliotek och arkiv erbjuda ett stort studie- och forskningsmaterial på här ifrågavarande område.

16. Idé- och lärdomshistoria.

Detta ämne företrädes vid universitetet i Uppsala av en professor, innehavare av en donationsprofessur. Ämnet får utan särskilt tillstånd medtagas i filosofisk ämbetsexamen samt filosofie kandidat- och licentiatexamina vid sagda universitet.

17. Nordiska språk.

Examensämnet nordiska språk företrädes vid vartdera universitetet av 2 professorer. I Lund benämnas båda lärostolarna professurer i nordiska språk; i Uppsala benämnes den ena professur i nordiska språk och den andra professur i svenska språket.

Sistberörda professur skall enligt motiveringen för propositionen med förslag till 1877 års riksdag om inrättande av en e. o. professur i svenska språket omfatta detta språk »såväl i dess historiska utveckling som i lagarna för dess nuvarande inre byggnad, dess ställning till de övriga nordiska tungomålen och till de nygermanska språken i allmänhet, samt dess mångskiftande munarter». I praxis har detta uttalande tolkats så, att professurerna i nordiska språk och i svenska språket i Uppsala ansetts intaga ungefär samma ställning till varandra som de båda lärostolarna i nordiska språk i Lund. De ha således vid tillsättningen i stort sett behandlats som dubbelprofessurer.

Några föreskrifter rörande uppdelning av undervisningen mellan de båda ämneslärarna hava ej meddelats. Examinationen däremot är uppdelad mellan dem efter vissa regler något olika vid de båda universiteten. I Uppsala fördelas examinanderna av dekanus, i de lägre examina så, att examinatorerna erhålla ett så vitt möjligt lika antal examinander, samt i licentiatexamen efter samråd med de båda professorerna. Vad Lund beträffar, examinerar i licentiatexamen den professor, som varit den studerandes huvudlärare, under det att i de lägre examina examinationen förrättas växelvis vartannat kalenderår av vardera professorn.

I Stockholm liksom i Göteborg representeras läroämnet av endast 1 professor, i nordiska språk.

Vid vartdera universitetet finnes en universitetslektor i svenska språket, i Uppsala dessutom en lektor i danska språket. Kortare undervisningskurser, ledda av infödda lärare, hava, huvudsakligen med anlitande av medel från de s. k. docentstipendiefonderna, under flera år anordnats dels i danska språket i Lund, dels ock i norska språket såväl i Uppsala som i Lund. I vissa fall hava kursledare anskaffats genom förmedling av föreningen Norden. Även vid Stockholms och Göteborgs högskolor pläga kortare kurser i danska och norska givas av lektorer, som anställts av nämnda förening.

Beredningen håller före, att vid varje svenskt statsuniversitet bör finnas en lärostol vars innehavare inriktat sin forskning på studiet av svenska språket, särskilt det nu levande språket — såväl rikspråket som dialekterna. Redan hänsynen till de med modersmålsundervisningen i skolorna förknippade problemen gör det önskvärt, att vi i landet äga tillgång till forskare, vilka äro särskilt skickade att sätta in dessa frågor i deras vetenskapliga sammanhang. Åtgärder böra därför vidtagas i syfte att tillgodose detta önskemål.

Beredningen anser, att vid vartdera universitetet den ena av de båda här ifrågavarande lärostolarna bör benämnas professur i *nordiska språk*. Denna professurs ämnesområde bör omfatta samtliga nordiska språk med särskilt beaktande av deras inbördes sammanhang. Den andra lärostolen bör erhålla benämningen professur i *svenska språket*. Det bör uttryckligen fastslås, att tyngdpunkten inom denna lärostols ämnesområde utgöres av nysvenskan och särskilt av det levande språket.

I fråga om de båda Uppsala-professurerna erfordras ingen ändring i universitetets stat, endast en föreskrift av Kungl. Maj:t, att vid professurernas tillsättande de ovan angivna synpunkterna skola beaktas.

Vad Lund beträffar, bör riksdagens medgivande inhämtas till att benämningen å den ena av de två lärostolarna i nordiska språk ändras till professur i svenska språket. Beslutet härom synes dock lämpligen böra träda i kraft först vid närmast inträffande ledighet å någon av professurerna, då den lediga befattningen bör anslås såsom professur i svenska språket.

Universitetslektoraten i svenska språket inrättades år 1935. Åtgärden, som vidtogs i syfte att förbättra modersmålslärarnas utbildning, skulle vara en försöksanordning för en 3-årsperiod, vid vars slut frågan skulle upptagas till förnyad omprövning. Dessa lektorer hava till uppgift att bestrida den del av undervisningen i ämnet nordiska språk, som har till föremål den muntliga och skriftliga behandlingen av modersmålet. Lektorn äger uppbära, därest han är lärare vid allmänt läroverk eller annan under skolöverstyrelsens inseende ställd läroanstalt, ersättning för mistade avlöningsförmåner jämte ett årligt arvode av 1 000 kronor, dock sammanlagt högst 11 200 kronor för år räknat, och eljest årligt arvode å 6 600 kronor.

Befattningarna äro, såsom framgår av avlöningsförmånerna, avsedda att utgöra innehavarens huvudsakliga sysselsättning och äro icke tänkta som s. k. bisysslor.

De erfarenheter, som inhämtas under försökstiden, få bliva avgörande, då det gäller att besluta, huruvida lektorsbefattningarna i svenska skola — eventuellt i förändrad form — bliva ett bestående led i den akademiska lärarorganisationen.

Lektorsbefattningen i danska språket vid universitetet i Uppsala inrättades år 1921. Av vederbörande departementschefs motivering för förslaget om tjänstens inrättande och riksdagens uttalande i ämnet framgår, att åtgärden var tänkt som ett led i strävandena att stärka den andliga gemenskapen mellan de nordiska folken och tillika hade det direkta syftemålet att befrämja de blivande läroverkslärarnas kännedom om språken i de övriga nordiska länderna. Det framgår vidare, att man hade för avsikt att senare inrätta ett lektorat i norska vid universitetet i Lund.

Grunden till kännedomen om grannländernas språk måste läggas i skolorna, och det gäller därför att bereda de blivande lärarna i modersmålet tillfälle att vid universiteten förvärva nödig färdighet i danskt och norskt uttal och förmåga att förstå det talade danska respektive norska språket. En verkligt effektiv undervisning i nämnda hänseenden förutsätter tillgång till infödda lärare. Att så är fallet beträffande danskan, torde ligga i öppen dag, men beredningen håller före att infödd lärare är i hög grad önskvärd jämväl för norskans del. Även i sistnämnda språk bör följaktligen anställas en universitetslektor.

Beredningen har i Avd. I under rubriken E. Flyttande lärare[1] uttalat den meningen, att samma person borde kunna tjänstgöra som universitetslektor i danska, respektive i norska vid mer än ett lärosäte. Danske lektorn, som även för framtiden lämpligen torde kunna hava sin huvudstation i Uppsala, bör vara skyldig att varje läsår giva en kurs i sitt ämne även i Lund. Den norske lektorn, vilken i överensstämmelse med förutberörda statsrådsuttalande synes böra stationeras i Lund, bör en del av läsåret vistas i Uppsala och där undervisa i norska. Närmare bestämmelser rörande anordningen av dessa lektorers tjänstgöring på olika platser torde böra meddelas av kanslern.

18. Nordisk ortnamnsforskning.

I Uppsala finnes en personlig professur i nordisk ortnamnsforskning, vars innehavare, professorn Sahlgren, är ledare av ortnamnsundersökningarna i riket och föreståndare för svenska ortnamnsarkivet.

Kungl. Maj:t har medgivit, att nordisk ortnamnsforskning får, så länge

[1] Se s. 28.

Sahlgren kvarstår som professor i nämnda ämne, utan tillstånd för varje särskilt fall utgöra examensämne i filosofie licentiatexamen vid universitetet i Uppsala.

19. Tyska språket.

Examensämnet tyska språket företrädes vid ett vart av de akademiska lärosätena av en professor i tyska språket. Vid samtliga lärosäten finnas dessutom universitetslektorer eller andra infödda lärare i tyska.

Benämningen på här ifrågavarande professur och läroämne är i viss mån missvisande, enär dessa omfatta jämte tyskan och dess dialekter, även övriga kontinentala germanska språk: holländska, flamländska och frisiska.

Då någon fullt lämplig benämning på professuren knappast torde stå att finna, synes man ej böra ifrågasätta att ändra den nuvarande benämningen. Däremot torde Kungl. Maj:t böra uttryckligen förklara, att ämnesområdet omfattar kontinentens samtliga germanska språk.

Undervisning i holländska språkets behandling i tal och skrift har, åtminstone vissa terminer, meddelats vid universitetet i Lund och Stockholms högskola av infödda lärare. Till en var av dessa har utgått arvode av universitetets, respektive högskolans medel.

För att underlätta inlärandet av holländska språkets användning i tal och skrift behöves vid båda universiteten tillgång till infödd lärare i ämnet. Beredningen föreslår att för detta ändamål anställes en för universiteten gemensam lektor i holländska språket, vilken lämpligen synes kunna stationeras i Uppsala men vara skyldig att under en del av läsåret vistas i Lund. Närmare bestämmelser rörande anordningen av lektorns tjänstgöring på nämnda båda platser torde böra meddelas av kanslern.

20. Engelska språket.

Examensämnet engelska språket företrädes vid vart och ett av de akademiska lärosätena av en professor i engelska språket (i Göteborg benämnes lärostolen professur i engelska språket och litteraturen). Vid samtliga lärosäten finnas dessutom universitetslektorer eller andra infödda lärare i engelska.

Beredningen har icke funnit anledning ifrågasätta någon ändring av benämning eller ämnesområde för här ifrågavarande professorsbefattningar vid universiteten.

21. Romanska språk.

Examensämnet romanska språk företrädes vid ett vart av de akademiska lärosätena av en professor i romanska språk. Vid samtliga lärosäten finnas dessutom universitetslektorer eller andra infödda lärare i franska språket.

Under de sista åren har vid de akademiska lärosätena undervisning i italienska meddelats av 2 lärare av lektorstyp, vilka utsänts från Italien och även huvudsakligen avlönats därifrån. Den ene av dessa har undervisat i Uppsala och Stockholm, den andre i Lund. I Göteborg stå särskilda medel till förfogande för avlönande av en lektor i italienska.

Även i spanska språket har, åtminstone vissa terminer, vid Uppsala universitet samt Stockholms och Göteborgs högskolor tillhandahållits undervisning av infödda lärare.

Här ifrågavarande professur och läroämne omfatta samtliga romanska språk, således utom franskan — som ju med hänsyn till lärarutbildningen och från allmänt kulturell synpunkt är det viktigaste av dessa språk — jämväl de i så många hänseenden betydelsefulla italienska och spanska språken ävensom rumäniskan m. fl. språk. Ingen tvekan synes hava rått därom, att franskan är huvudspråket inom professuren liksom inom läroämnet. Ingen torde heller hava utnämnts till professor i ämnet utan att mycket vägande delar av hans vetenskapliga produktion behandlat franska språket. Med hänsyn härtill torde vid båda statsuniversiteten lärostolens benämning böra ändras till professur i *romanska språk, särskilt franska språket.*[1] Den härför erforderliga ändringen i universitetens stater torde kunna vidtagas, så snart riksdagen lämnat sitt medgivande därtill.

För att underlätta inlärandet av de italienska och spanska språkens användning i tal och skrift erfordras vid båda universiteten tillgång till infödda lärare i nämnda ämnen. Full säkerhet för att dylika lärare stå till förfogande kan man enligt beredningens mening icke få på annat sätt än genom anställande av universitetslektorer uti språken ifråga. Beredningen håller före, att samme lektor bör kunna tjänstgöra vid båda universiteten. Lektorn i italienska språket synes lämpligen kunna stationeras i Lund, lektorn i spanska språket i Uppsala. En var av dem skall vara skyldig att under en del av läsåret förlägga sin undervisning till det universitet, där han ej är stationerad. Närmare bestämmelser rörande anordningen av lektorernas tjänstgöring på nämnda båda platser torde böra meddelas av kanslern.

22. Slaviska språk.

Examensämnet slaviska språk representeras vid vartdera universitetet av en professor i slaviska språk.

Vid ett vart av universiteten utgår ett anslag å 2 000 kronor till arvode åt en biträdande lärare vid praktiska språkövningar i ryska. Dessutom har under senare år i Lund funnits en lärare av lektorstyp i polska språket, vilkens huvudsakliga avlöning bestritts från Polen. Även i Uppsala har tidvis funnits en dylik lärare.

[1] Rörande innebörden av en dylik formulering hänvisas till s. 20.

Här ifrågavarande professur och läroämne omfatta samtliga slaviska språk: ryska, polska, tjeckiska, serbiska m. fl. Från undervisnings- och forskningssynpunkt måste ryskan anses som huvudspråket inom den slaviska språkgruppen. För att markera detta förhållande synas lärostolarna böra benämnas professurer i *slaviska språk, särskilt ryska språket.*[1] Den härför erforderliga ändringen i universitetens stater torde kunna vidtagas, så snart riksdagens medgivande inhämtats.

Inlärandet av uttalet av de slaviska språken och förvärvandet av någon färdighet i dessa språks praktiska användning i tal och skrift erbjuder för flertalet studerande avsevärda svårigheter. För att uppnå ett gott resultat erfordras tillgång till undervisning av betydande omfattning av infödda lärare.

Vad då först beträffar ryskan — det från undervisningssynpunkt grundläggande slaviska språket — synes förut omförmälda i vartdera universitetets stat upptagna arvode å 2 000 kronor till biträdande lärare vid de praktiska språkövningarna i ryska behöva avsevärt höjas, förslagsvis till 5 000 kronor, och lärarens undervisningsskyldighet i motsvarande mån ökas. Vidkommande därefter undervisningen i polska anser beredningen, att i detta ämne bör anställas en för båda universiteten gemensam lektor, vilken lämpligen synes kunna stationeras i Lund men vara skyldig att under en del av läsåret förlägga sin undervisning till Uppsala. Närmare bestämmelser rörande anordningen av denne lektors tjänstgöring vid de båda universiteten torde böra meddelas av kanslern.

23. Latinska språket.

Examensämnet latinska språket är företrätt av professor vid båda universiteten och Göteborgs högskola. Lärostolarna benämnas: i Uppsala professur i latinska språket och litteraturen, i Lund professur i romersk vältalighet och poesi samt i Göteborg professur i klassiska språk med undervisningsskyldighet i latin. Vid Stockholms högskola meddelas undervisning i ämnet av en särskilt förordnad lärare.

Beredningen, som anser, att benämningarna på professorsbefattningarna vid universiteten lämpligen böra ansluta sig till respektiva examensämnens namn, föreslår, att här ifrågavarande lärostolar skola benämnas professurer i *latinska språket.* Någon ändring av ämnesområdena inträder ej härigenom. Erforderliga ändringar i universitetens stater torde kunna vidtagas, så snart riksdagens medgivande inhämtats.

24. Grekiska språket.

Examensämnet grekiska språket är företrätt av professor vid båda universiteten och Göteborgs högskola. Lärostolarna benämnas: i Uppsala och

[1] Rörande innebörden av denna formulering hänvisas till s. 20.

Lund professur i grekiska språket och litteraturen samt i Göteborg professur i klassiska språk med undervisningsskyldighet i grekiska.

Beredningen, som anser, att benämningarna på professorsbefattningarna vid universiteten lämpligen böra ansluta sig till respektiva examensämnens namn, föreslår, att här ifrågavarande lärostolar skola benämnas professurer i *grekiska språket*. Någon ändring av ämnesområdena inträder ej härigenom. Erforderliga ändringar i universitetens stater torde kunna vidtagas, så snart riksdagens medgivande inhämtats.

25. Sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning.

Examensämnet sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning är företrätt av professor vid Uppsala universitet och vid Göteborgs högskola. Lärostolarna benämnas i Uppsala professur i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning och i Göteborg professur i jämförande språkforskning med sanskrit.

I staten för Lunds universitet finnes upptagen en professur i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning, men anslag till professorns avlöning har efter ingången av budgetåret 1933/1934 icke varit beviljat och befattningen uppehålles ej för närvarande.

Här ifrågavarande examensämne består egentligen av 2 ämnen, vilka av historiska skäl blivit kombinerade. Vartdera ämnet är numera så vidlyftigt, att det knappast torde vara möjligt för en och samma person att förvärva full professorskompetens inom dem båda.

Språkvetenskapens utveckling har medfört, att beteckningen sanskrit blivit för trång. Detta ämne torde numera böra anses omfatta även övriga indoeuropeiska språk i Indien samt dessutom de iranska språken.[1] Den lämpligaste benämningen på ämnet torde därför vara indoiranska språk.

Materialet för den jämförande indoeuropeiska språkforskningen vidgas allt eftersom utforskandet av de olika indoeuropeiska språken skrider framåt. Professorn i nämnda ämne måste äga, förutom god kännedom om de viktigaste indoeuropeiska språken, någon kunskap även rörande ett flertal av övriga dylika språk. Förvärvandet och vidmakthållandet av den överblick över här ifrågavarande vidlyftiga språkområde, som är nödvändig för att kunna utföra jämförande språkvetenskapliga undersökningar, är en så tids- och arbetskrävande uppgift, att den näppeligen medger specialisering på någon av de hithörande särskilda språkgrupperna.

Med hänsyn till det ovan sagda vill det därför vid en första omprövning synas, som om den rationellaste anordningen skulle vara att förvandla vartdera av de båda i här ifrågavarande examensämne ingående områdena till självständigt läroämne samt ombilda de båda universitetsprofessurerna till

[1] Medgivande har vid några tillfällen lämnats studerande i Uppsala att avlägga examen i iranska språk såsom särskilt ämne. Som regel synas de iranska språken böra anses ingå i det här behandlade examensämnet.

lärostolar, på ena hållet i indoiranska språk och på det andra i jämförande indoeuropeisk språkforskning. Det torde dock ej vara nödigt att vidtaga fullt så genomgripande ändringar i de nuvarande förhållandena. Den jämförande språkforskningen har stor betydelse som hjälpmedel vid mera djupgående studier i de särskilda språken och undervisning i ämnet är därför behövlig vid samtliga lärosäten. Av praktiska skäl kan det följaktligen vara lämpligt, att man vid vartdera universitetet har en professur, som innefattar den jämförande indoeuropeiska språkforskningen. En jämförelsevis tillfredsställande anordning synes kunna ernås på det sätt, att man differentierar de nu befintliga lärostolarna vid de båda universiteten, så att den ena blir en professur i *indoiranska språk med jämförande indoeuropeisk språkforskning*, den andra en professur i *jämförande indoeuropeisk språkforskning med indoiranska språk*.[1] Härigenom skulle man vid det ena universitetet få en specialist på indoiranska språk, som tillika är kompetent att undervisa och examinera i jämförande indoeuropeisk språkforskning, samt vid det andra en lärare, som fullt behärskar den jämförande språkforskningen men även har kompetens att undervisa och examinera i indoiranska språk. Ämnet indoiranska språk med jämförande indoeuropeisk språkforskning kan följaktligen bibehållas som ordinarie examensämne vid båda universiteten. Den studerande, som vill bedriva mera djupgående forskningar inom den ena eller andra ämnesdelen får söka sig till det lärosäte, där professorn har speciell kompetens på området ifråga.

Vid besvarandet av frågan, vilkendera professuren skall förläggas till Uppsala och vilkendera till Lund, synas praktiska hänsyn böra få vara avgörande. Enär lärostolen i Uppsala nyligen fått till innehavare en framstående kännare av de indoiranska språken, torde den professur, där ämnesområdets tyngdpunkt ligger på nämnda språk, böra tilldelas Uppsala universitet och den andra professuren förläggas till Lunds universitet.

Den i staten för Lunds universitet upptagna men vakanssatta professuren bör, så snart nödig ändring i staten ägt rum, få ledigförklaras under sin nya benämning.

Vad Uppsala-professuren beträffar, är lärostolens innehavare genom villkor i sin fullmakt förpliktad underkasta sig de förändringar med avseende å professurens ämnesområde, som Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskriva. Den nya benämningen torde därför kunna införas i universitetets stat, så snart riksdagens medgivande inhämtats.

Här ifrågavarande professurer vid statsuniversiteten omfatta jämförande *indoeuropeisk* språkforskning, icke jämförande språkforskning över huvud taget eller allmän språkvetenskap. Lärostolen i Göteborg benämnes professur i jämförande språkforskning med sanskrit, men i praxis synes man även här hava begränsat ämnesområdet till de indoeuropeiska språken.

[1] Rörande innebörden av dessa benämningar hänvisas till s. 20.

Det vore givetvis ett önskemål att vid något av lärosätena erhålla en professur i allmän språkvetenskap. Denna fråga kan dock ej anses vara aktuell, bland annat av den anledningen att vi för närvarande icke torde i landet hava någon forskare, som speciellt ägnat sig åt dithörande problem.

Det nuvarande examensämnet sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning bör erhålla benämningen indoiranska språk med jämförande indoeuropeisk språkforskning.

26. Semitiska språk.

Examensämnet semitiska språk är företrätt av professor vid båda universiteten och Göteborgs högskola. Lärostolarna benämnas: i Uppsala och Göteborg professur i semitiska språk samt i Lund professur i österländska språk. Professuren i Göteborg är för närvarande vakant, och utredning pågår, huruvida lärostol i detta ämne även i framtiden bör finnas vid högskolan.

Efter inrättandet vid universitetet i Lund av den professur, som numera benämnes lärostol i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning, har professuren därstädes i österländska språk ansetts vara begränsad till att omfatta enbart de semitiska språken. Vid sådant förhållande synes även denna lärostol böra benämnas professur i *semitiska språk*. — Den härför nödiga ändringen i staten torde kunna verkställas, så snart riksdagens medgivande inhämtats.

Antalet av dem, som avlägga tentamen för kandidat- eller ämbetsexamen i ämnet semitiska språk, är jämförelsevis obetydligt. Under de 5 läsåren 1931/32—1935/36 utgjorde antalet dylika tentamina i medeltal årligen knappt 2 i Uppsala och knappt 3 i Lund. I Göteborg hava tillhopa endast 3 dylika tentamina avlagts under nämnda 5-årsperiod. Härtill komma emellertid de ganska talrika tentamina i hebreiska språket, vilka årligen avläggas för teologisk-filosofiska examen.[1]

Tar man hänsyn allenast till studierna för de egentliga filosofiska examina, vill det med de ovan anförda siffrorna för ögonen synas, som om landet knappast skulle hava behov av flera lärostolar på detta område än dem, som finnas vid de båda statsuniversiteten. Vid sådant förhållande torde den i Göteborg igångsatta utredningen rörande den därvarande professurens ombildning vara väl motiverad.

27. Finsk-ugriska språk.

Finsk-ugriska språk är icke upptaget bland de i § 2 av stadgan angående filosofiska examina uppräknade ordinarie examensämnena men examen i

[1] Jfr Tablå III å s. 50.

ämnet får utan särskilt tillstånd avläggas vid universitetet i Uppsala, där professur finnes i finsk-ugriska språk, särskilt lapska och finska.

Dessutom meddelas vid Stockholms högskola undervisning i finska språket av en från Finland utskickad lärare, avlönad dels från Finland, dels ock genom medel som från enskilt håll ställts till högskolans förfogande.

I nyssnämnda § 2 av den filosofiska examensstadgan torde böra angivas, att examen i ämnet får avläggas vid universitetet i Uppsala.

Med hänsyn till finska språkets stora betydelse torde lärostolen böra benämnas professur i *finsk-ugriska språk, särskilt finska och lapska.*[1] Den härför erforderliga ändringen i Uppsala universitets stat torde kunna vidtagas, så snart riksdagens medgivande inhämtats.

28. Turkisk språkvetenskap.

Studieplan i detta ämne är fastställd vid Lunds universitet. Vid detta lärosäte finnes för närvarande en stipendierad docent i ämnet.

29. Sinologi. Japanologi.

Dessa 2 ämnen äro företrädda vid Göteborgs högskola genom professorn i östasiatisk språkvetenskap och kultur.

Ämnet sinologi (vetenskapen om kinesiska språket och litteraturen) får utan särskilt tillstånd medtagas i filosofiska examina vid nämnda högskola. För avläggande av examen i japanologi däremot fordras särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t.

Det synes önskvärt, att undervisning i här ifrågavarande språk, vilka ju talas av en betydande del av jordens befolkning, kunde meddelas jämväl vid något av statsuniversiteten. Beredningen har dock icke ansett sig böra föreslå någon åtgärd i denna riktning, enär önskemålet ter sig mindre trängande än de av beredningen inom andra ämnesområden framlagda förslagen.

I detta sammanhang vill beredningen erinra om de i Stockholm befintliga, under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens inseende ställda östasiatiska samlingarna samt fästa uppmärksamheten därpå, att undervisning i här ifrågavarande ämnen under vissa förutsättningar kan komma till stånd genom medverkan av dessa samlingars föreståndare.

30. Egyptologi.

Studieplan i detta ämne är fastställd vid universitetet i Uppsala, där det finnes en docent i egyptiska språket, vilken meddelar regelbunden undervisning i ämnet.

[1] Rörande innebörden av denna benämning hänvisas till s. 20.

E. Biträdande lärare i humanistiska ämnen. Universitetslektorer.

Enligt vad beredningen förut i detta yttrande[1] föreslagit, skulle vid båda universiteten anställas biträdande lärare i religionshistoria och i nationalekonomi, vilka skulle vara skyldiga att undervisa jämväl inom den teologiska, respektive den juridiska fakulteten. Rörande tillsättningen av dessa lärare samt deras avlöning och undervisningsskyldighet hänvisar beredningen till vad som anförts i avdelningarna II och III.[2]

För de biträdande lärarna vid praktiska språkövningar i ryska[3] torde i tillämpliga delar böra gälla samma bestämmelser som för nyssnämnda biträdande lärare.

Vad beträffar de av beredningen föreslagna nya universitetslektorerna i vissa främmande språk, vilka skulle vara tjänstgöringsskyldiga vid båda universiteten, torde för dem i huvudsak böra gälla samma bestämmelser som för de övriga universitetslektorerna.

En fråga rörande universitetslektorerna, nämligen spörsmålet om maximitiden för förordnandet, vill beredningen upptaga till särskild behandling.

Den 4 december 1903 fastställde Kungl. Maj:t reglemente för universitetslektorer i tyska, franska och engelska språken vid universiteten i Uppsala och Lund. I detta reglemente bestämdes, att universitetslektorerna skulle hava den allmänna uppgiften att bereda de studerande tillfälle att under lektorernas ledning öva sig i talandet och skrivandet av nämnda språk. Det föreskrevs vidare, att universitetslektor skulle hava det språk, vari han undervisade, till sitt modersmål, samt att han under åren närmast före anställandet skulle hava huvudsakligen vistats i ett land, där sagda språk talades. Slutligen stadgades i § 6 av reglementet, att universitetslektor skulle förordnas av kanslern för rikets universitet för en tid av intill 2 år, samt att detta förordnande sedermera kunde av kanslern förlängas på längre eller kortare tid, dock med iakttagande av att hela förordnandet ej finge omfatta längre tid än sammanlagt 6 år.

Sedan anslag beviljats till anställande vid universitetet i Uppsala av en universitetslektor i danska språket, föreskrevs genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 oktober 1921, att denne lektor skulle dels anordna praktiska övningar i modern danska, därvid dock undervisningen icke skulle inriktas på att meddela de studerande färdighet i danska språkets korrekta behandling i tal och skrift, dels ock hålla föreläsningar över dansk litteratur och andlig kultur, samt att i övrigt beträffande universitetslektorn i danska förutberörda reglemente skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

---

[1] Se s. 55, 73 o. 161.
[2] Se s. 62 o. 83.
[3] Se s. 170.

I underdånigt utlåtande den 3 mars 1936 i ärende angående förlängt förordnande för dåvarande universitetslektorn i franska språket i Lund anförde kanslern för rikets universitet, bland annat, följande: Nyssberörda stadgande i § 6 av reglementet för universitetslektorerna byggde uppenbarligen på den tankegången, att universitetslektorerna icke borde innehava sin befattning mer än en ganska begränsad tid. Härför talade även starka skäl. Det vore emellertid ganska naturligt, att vederbörande ämnesrepresentant gärna önskade behålla en lektor, som på ett framstående sätt skött sin befattning, även efter de sex årens utgång. Utvecklingen syntes därför mer och mer gå i den riktningen, att universitetet som regel sökte utverka Kungl. Maj:ts medgivande att få behålla lektorn även efter den normala maximitidens utgång. Mot denna tendens att i dispensväg praktiskt taget sätta författningsbestämmelsen ur kraft måste kanslern ställa sig synnerligen betänksam. Skulle det anses önskvärt, att en duglig lektor borde kunna få stanna på sin plats under en längre följd av år, syntes författningsbestämmelserna böra undergå ändring. Dock torde härvid av praktiska skäl en bindande föreskrift böra lämnas om den längsta tid, varunder förordnande sammanlagt kunde få innehavas. Ville man icke meddela någon dylik bindande föreskrift om maximitid för förordnandena, syntes konsekvensen fordra, att man vidtoge åtgärder för beredande av pensionsmöjlighet åt dessa befattningshavare.

Med föranledande av detta kanslerns uttalande anbefallde Kungl. Maj:t genom beslut den 13 mars 1936 universitetsberedningen att taga under övervägande frågan om behovet av ändringar av förevarande bestämmelser, såvitt angår förordnandenas längd och andra därmed sammanhängande spörsmål, ävensom till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, vartill berörda övervägande kan föranleda.

För att kunna fullgöra det beredningen sålunda lämnade uppdraget har beredningen undersökt, huru länge de nuvarande och tidigare universitetslektorerna innehaft sina befattningar. Det har härvid visat sig, att universitetsmyndigheterna i ett flertal fall utverkat Kungl. Maj:ts medgivande, att förordnandet finge förlängas utöver den i reglementet stadgade maximitiden av 6 år. I allmänhet har förordnandet förlängts under en ny tvåårsperiod och hela förordnandetiden således uppgått till 8 år, men i några fall har ytterligare förlängning beviljats. Den längsta tid, varunder hittills en universitetslektor *i ett sammanhang* innehaft förordnande, synes vara 12 år.

Beredningen är fullt medveten om att det dröjer en icke obetydlig tid, innan en ny universitetslektor förvärvat sådan kännedom om svenska språket och förhållandena här i landet, som erfordras för att hans undervisning skall bliva i alla avseenden verkligt effektiv. Det är därför olämpligt med alltför täta ombyten å lektorsbefattningarna. Men beredningen håller å andra sidan före, att det är nödvändigt, att sammanlagda tiden för lektors-

förordnande begränsas. Man kan annars riskera att till lektor i något av här ifrågavarande språk få en person, vars språkkänsla och samhörighet med det egna landets kultur blivit avsevärt försvagade genom långvarig vistelse i främmande miljö.

Var gränsen skall dragas, kan naturligen vara föremål för delade meningar. Efter att hava övervägt de olika maximitider, som kunna tänkas ifrågakomma, har beredningen kommit till den uppfattningen, att kanslerns befogenhet att meddela förordnande bör utsträckas till att avse en tidrymd av sammanlagt 8 år samt att ytterligare förlängning av förordnandet icke bör medgivas.

F. Examensämnena inom humanistiska sektionen och deras benämning.

Såsom förut i detta yttrande framhållits,[1] anser beredningen, att lärostolarnas benämning och namnen på examensämnena böra vara anknutna till varandra, så snart ej särskilda omständigheter lägga hinder i vägen härför. I enlighet med denna sin uppfattning har beredningen vid behandlingen i det föregående av de särskilda ämnena föreslagit, att examensämnet litteraturhistoria med poetik skulle benämnas litteraturhistoria och examensämnet konsthistoria med konstteori benämnas konsthistoria.[2]

Vidare har beredningen i nyssberörda sammanhang föreslagit, att de nuvarande ämnena teoretisk filosofi och praktisk filosofi skulle sammanslås till ett ämne, benämnt filosofi.[3]

Beredningen har även i samband med behandlingen av de teologiska och juridiska fakulteterna uttalat, att nationalekonomi och religionshistoria borde erhålla ställningen av ordinarie examensämnen inom filosofiska fakulteten och dess humanistiska sektion.[4]

Slutligen har beredningen ifrågasatt, att ämnet statistik skulle, i likhet med geografien, räknas såsom tillhörande den filosofiska fakultetens båda sektioner.[5]

G. Professorsorganisationen vid de matematisk-naturvetenskapliga lärosätena.

a. *Översikt över den nuvarande professorsorganisationen.*

Såsom förut erinrats,[6] räknas ett av examensämnena inom den filosofiska fakulteten, nämligen geografi, tillhöra fakultetens båda sektioner.

[1] Se s. 14 o. 19.
[2] Se s. 158 o. 159.
[3] Se s. 153.
[4] Se s. 54 o. 72. Jfr s. 160 o. 161.
[5] Se s. 157.
[6] Se s. 12 o. 147.

Beträffande professorns i geografi ställning inom fakulteten gäller, att Kungl. Maj:t vid professorns utnämning eller omedelbart därefter bestämmer, vilken sektion professorn skall tillhöra. Geografiprofessurens nuvarande innehavare tillhör i Uppsala den matematisk-naturvetenskapliga men i Lund den humanistiska sektionen.

Antalet lärostolar i matematisk-naturvetenskapliga ämnen vid universitetet i Uppsala är 17. Härtill komma dels en personlig professur i fysikalisk kemi och dels en dylik professur i astronomi, vilken sistnämnda dock kommer att försvinna år 1938. I Lund finnas inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen 13 lärostolar.

Vid Stockholms högskola finnas f. n. inom den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen 14 professurer (lärostolen i geografi tillhör här den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen). Härtill kommer en personlig professur i jäsningskemi. Vid Göteborgs högskola finnes — utom en personlig professur i botanik — endast 1 lärostol i matematisk-naturvetenskapliga ämnen, nämligen i oceanografi.

Hela antalet lärostolar i landet i de matematisk-naturvetenskapliga ämnena är således 49, därav 4 personliga professurer.

Genom här efteråt intagna Tablå XVIII har beredningen sökt åskådliggöra organisationen av lärostolarna i matematisk-naturvetenskapliga ämnen vid de olika lärosätena. För vinnande av bättre överskådlighet hava i denna tablå upptagits samtliga lärostolar i geografi.

b. *Lärostolarna i de särskilda ämnena.*

1. Matematik.

Inom det matematiska arbetsfältet kan man urskilja vissa huvudområden. De viktigaste torde vara analys, algebra och talteori, geometri.

Examensämnet matematik företrädes vid vartdera universitetet av 2 professorer.

I Uppsala, där båda lärostolarna benämnas professurer i matematik, är ämnesområdet på visst sätt uppdelat mellan professorerna. Kungl. Maj:t har nämligen genom beslut den 28 april 1899 föreskrivit, att den ene professorn skall hava styrkt sin kompetens företrädesvis inom det funktionsteoretiska området (en del av analysen), den andre företrädesvis inom algebra och talteori. Examinationsskyldigheten är fördelad på sådant sätt, att i de lägre examina vardera professorn examinerar vartannat år, under det att i licentiatexamen tentamen avlägges för den professor i samråd med vilken ämne för licentiatavhandlingen valts.

I Lund, där lärostolarna liksom i Uppsala benämnas professurer i matematik, skall den ene professorn undervisa företrädesvis i algebra och talteori, den andre företrädesvis i geometri. Rörande undervisningen i högre

Tablå XVIII,

utvisande de nuvarande professurerna i matematisk-naturvetenskapliga ämnen vid de olika lärosätena.

Uppsala universitet	Lunds universitet	Stockholms högskola	Göteborgs högskola
Matematik. (Nagell; f. 95; utn. 31.)	Matematik. (Riesz; f. 86; utn. 26.)	Högre matematisk analys. (Carlson; f. 88; utn. 27.)	
Matematik. (Beurling; f. 05; utn. 37.)	Matematik. (Zeilon; f. 86; utn. 26.)	Ren matematik. (Carleman; f. 92; utn. 24.)	
		Försäkringsmatematik och matematisk statistik. (Cramér; f. 93; utn. 29.)	
Mekanik och matematisk fysik. (Waller; f. 98; utn. 34.)	Mekanik och matematisk fysik. (Ekman; f. 74; utn. 10.)	Mekanik och matematisk fysik. (Klein; f. 94; utn. 30.)	
Astronomi. (Bergstrand; f. 73; utn. 11.)	Astronomi. (Lundmark; f. 89; utn. 29.)		
Astronomi (personlig professur)[1] (v. Zeipel; f. 73; utn. 19.)			
Fysik. (Lindh; f. 88; utn. 37.)	Fysik. (Koch; f. 78; utn. 24.)	Fysik. (Hulthén; f. 91; utn. 28.)	
Elektricitetslära med särskild hänsyn till atmosfäriska urladdningar (donationsprofessur). (Norinder; f. 88; utn. 32.)			
Meteorologi. (Köhler; f. 88; utn. 36.)			
Kemi. (Hägg; f. 03; utn. 37.)	Kemi. (Smith; f. 86; utn. 22.)	Allmän och oorganisk kemi. (Westgren; f. 89; utn. 27.)	
Kemi. (Ramberg; f. 74; utn. 18.)	Kemi. (Bodforss; f. 90; utn. 29.)	Allmän och organisk kemi. (v. Euler-Chelpin; f. 73; utn. 06.)	
Fysikalisk kemi (personlig professur). (Svedberg; f. 84; utn. 12.)			

Tablå XVIII (forts.)

Uppsala universitet	Lunds universitet	Stockholms högskola	Göteborgs högskola
		Jäsningskemi (personlig professur). (Myrbäck; f. 00; utn. 32.)	
Botanik.[2] (Svedelius; f. 73; utn. 14.)	Botanik. (Kylin; f. 79; utn. 20.)	Botanik. (Rosenberg; f. 72; utn. 11.)	Botanik (personlig professur). (Skottsberg; f. 80; utn. 31.)
Botanik och praktisk ekonomi[2] (Melin; f. 89; utn. 30.)	Botanik. (Nilsson; f. 83; utn. 34.)		
Växtbiologi. (Du Rietz; f. 95; utn. 34.)			
Zoologi. (Ekman; f. 76; utn. 27.)	Zoologi. (Hanström; f. 91; utn. 30.)	Zoologi. (Holmgren; f. 77; utn. 21.)	
Jämförande anatomi. (v. Hofsten; f. 81; utn. 21.)	Zoologi. (Gislén; f. 93; utn. 32.)		
		Experimentell zoologi och cellforskning. (Runnström; f. 88; utn. 32.)	
	Ärftlighetslära. (Nilsson-Ehle; f. 73; utn. 15.)	Ärftlighetslära med husdjursförädling. (Bonnier; f. 90; utn. 36.)	
Geologi med petrografi och mineralogi (Backlund; f. 78; utn. 24.)	Geologi och mineralogi. (Hadding; f. 86; utn. 34.)	Mineralogi och petrografi. (Quensel; f. 81; utn. 14.)	
Geologi, särskilt historisk geologi. (Säve-Söderbergh; f. 10; utn. 37.)	[3]	Allmän och historisk geologi. (v. Post; f. 84; utn. 29.)	
Geografi. (Frödin; f. 79; utn. 29.)	Geografi. (Nelson; f. 82; utn. 16.)	Geografi. (Ahlmann; f. 89; utn. 29.)	Geografi med handelsgeografi och etnografi. (Vakant.)
			Oceanografi. (Pettersson; f. 88; utn. 30.)

[1] Denna professur försvinner år 1938, då von Zeipel avgår.

[2] Botanikprofessurerna i Uppsala skola från och med den 1 juli 1938 benämnas, den ena professur i »botanik, särskilt systematik och morfologi», och den andra professur i »botanik, särskilt fysiologi och anatomi».

[3] I Lund finnes en biträdande lärare i geologi och mineralogi (arvode 8 200 kr.), vilken svarar för hälften av examensämnet »geologi med mineralogi».

analys äga professorerna överenskomma, dock med skyldighet att tillse, att analysens olika huvudpartier bliva i vederbörlig mån uppmärksammade. Examinationsskyldigheten är i de lägre examina fördelad efter samma regel som i Uppsala, men beträffande licentiatexamen gäller, att den av professorerna skall vara examinator, som i varje särskilt fall därtill utsetts av sektionen efter ämnesrepresentanternas hörande och med hänsyn tagen till den studerandes studieriktning.

Vid Stockholms högskola finnes en professur i högre matematisk analys och en i ren matematik. Examinator är i de lägre examina den av professorerna, som därtill för terminen eller del av terminen utsetts av matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. Examinationsskyldigheten i licentiatexamen fördelas mellan professorerna av avdelningens ordförande efter samråd mellan de båda professorerna och med hänsyn till examinandens studieriktning.

Om man vill skapa garantier för att samtliga 3 ovanberörda matematiska huvudområden skola äga företrädare vid universiteten, torde det vara nödvändigt att differentiera professurerna. Analysen, som väl får anses vara den viktigaste specialgrenen och i alla händelser torde vara det område, där det livligaste forskningsarbetet f. n. bedrives, synes böra äga en representant vid vartdera universitetet. För att i möjligaste mån vinna anslutning till de nuvarande förhållandena torde den andre matematikprofessorn böra i Uppsala vara en representant för algebran och talteorien, i Lund en företrädare för geometrien.

Beredningen föreslår därför, att här ifrågavarande lärostolar benämnas: *i Uppsala* professur i *matematik, särskilt analys,* och professur i *matematik, särskilt algebra och talteori,* samt *i Lund* professur i *matematik, särskilt analys,* och professur i *matematik, särskilt geometri.*[1] De härför erforderliga ändringarna i universitetens stater torde kunna genomföras, så snart riksdagen lämnat sitt medgivande därtill.

Vid undervisningsskyldighetens fördelning bör beaktas, att undervisningen inom de särskilt angivna områdena bör i första hand åvila innehavaren av den lärostol, i vars benämning sagda område särskilt markerats. Examinationen torde, om så anses lämpligt, kunna även för framtiden vara uppdelad mellan professorerna på i huvudsak samma sätt som för närvarande är fallet.

Ett visst mått av matematiska kunskaper — ej obetydligt större än det som realgymnasiet avser att bibringa — är en nödvändig förutsättning för bedrivandet av djupare vetenskapliga studier inom många av den matematisk-naturvetenskapliga sektionens ämnen. För flertalet studerande är det förenat med avsevärda svårigheter att på egen hand någorlunda snabbt inhämta dessa kunskaper. Den propedeutiska akademiska

[1] Rörande innebörden av dessa formuleringar hänvisas till s. 20.

undervisningen i matematik är således av betydelse för studierna inom en stor del av det läroområde, som sektionen omspänner. Denna undervisning måste därför göras i möjligaste mån allsidig och effektiv. Det är icke möjligt att anordna propedeutisk undervisning i erforderlig utsträckning enbart genom att härför taga i anspråk den undervisningsskyldighet, som åligger docentstipendiaten i ämnet. Enligt vad beredningen inhämtat, har man provisoriskt sökt tillgodose de mest trängande behoven genom anslag ur sektionens docentstipendiefond. Undervisning av sådan omfattning och betydelse som den här ifrågavarande kan dock icke baseras på den osäkra möjligheten att erhålla tillfälliga anslag av nyss angiven beskaffenhet. Vill man på ett rationellt sätt ordna saken, bör man vid vartdera universitetet till hjälp åt professorerna anställa en biträdande lärare, vilken kan svara för en avsevärd del av den nödiga propedeutiska undervisningen i ämnet. Till frågan om den biträdande lärarens avlöning och undervisningsskyldighet återkommer beredningen senare.[1]

2. Mekanik.

Examensämnet mekanik företrädes vid vartdera universitetet liksom vid Stockholms högskola av en professor i mekanik och matematisk fysik.

Professurens liksom även examensämnets benämning låter sig förklara genom den historiska utvecklingen på detta vetenskapsområde. Namnen måste dock anses mindre lämpliga. Den matematiska eller, som den även benämnes, teoretiska fysiken omfattar jämväl mekaniken (läran om kroppars jämvikt och rörelse). Det synes därför ej nödigt att i professurens benämning särskilt markera mekaniken. Härtill kommer, att den nuvarande benämningen lätteligen kan giva anledning till den uppfattningen, att en sökande till professuren ovillkorligen måste styrka s. k. professorskompetens i mekanik, vilket enligt beredningens mening icke kan anses nödvändigt. Vad beträffar namnet på examensämnet, så är detta givetvis missvisande.

Huruvida befattningen lämpligen bör benämnas professur i matematisk fysik eller i teoretisk fysik kan vara föremål för delade meningar. Benämningen teoretisk fysik torde vara den i utlandet vanliga, men å andra sidan ingår termen matematisk fysik i det nuvarande namnet på professuren. Beredningen har stannat vid att förorda benämningen professur i *matematisk fysik*. De erforderliga ändringarna i universitetens stater torde kunna genomföras, så snart riksdagen lämnat sitt medgivande därtill.

Examensämnet torde i anslutning till professurens benämning böra erhålla namnet matematisk fysik.

[1] Se s. 197.

3. Astronomi.

Examensämnet astronomi företrädes vid vartdera universitetet av en professor i astronomi. I Uppsala finnes dessutom en personlig professur i astronomi. Dennas innehavare, professorn E. H. von Zeipel, vilken ingår i pensionsåldern år 1938, är skyldig att bestrida examinationen i ämnet geodesi.[1]

Vid vart och ett av universiteten finnes dessutom en laborator i astronomi. Så länge professorn von Zeipel är innehavare av en personlig professur i astronomi, uppehålles ej laboratorsbefattningen i Uppsala. Beredningen har i underdånigt yttrande den 26 november 1936 tillstyrkt, att ifrågavarande laboratorsbefattning skulle få återbesättas vid von Zeipels avgång.

Vid Stockholms högskola uppehålles undervisning och examination i astronomi av vetenskapsakademiens astronom.

Beredningen har ej funnit anledning ifrågasätta någon ändring beträffande de vid universiteten befintliga professurerna uti här ifrågavarande ämne.

Vad angår observatorsbefattningarna får beredningen hänvisa till efterföljande kapitel om biträdande lärare.[2]

4. Geodesi.

Såsom förut erinrats[3], får under vissa förutsättningar filosofie licentiatexamen i geodesi avläggas vid universitetet i Uppsala, där professorn E. H. von Zeipel i egenskap av innehavare av en personlig professur i astronomi har skyldighet tjänstgöra som examinator (jfr under 3. Astronomi).

Licentiatexamen i geodesi avlägges huvudsakligen av dem, som äro eller tänka bliva statsgeodeter, och avser att skaffa dessa det önskvärda teoretiska underlaget för deras arbete i kartverkets tjänst.

5. Fysik.

Examensämnet fysik företrädes vid ett vart av lärosätena av en professor i fysik. Vid universitetet i Uppsala finnes dessutom en donationsprofessur i elektricitetslära (»B. John F. och Svea Anderssons professur i elektricitetslära med särskild hänsyn till atmosfäriska urladdningar»), vars innehavare är föreståndare för institutet för högspänningsforskning vid sagda universitet och är skyldig meddela behövlig specialundervisning inom institutets forskningsområde.

I Uppsala finnes vidare en laborator i experimentell fysik, vars huvud-

[1] I detta ämne får under vissa förutsättningar filosofie licentiatexamen avläggas vid universitetet i Uppsala. Jfr s. 141.

[2] Se s. 195.

[3] Se s. 141.

sakliga uppgift är att leda de obligatoriska fysikaliska övningslaborationerna. Dylik laborator saknas i Lund, vid vars fysiska institution allenast finnes anställd en assistent. Även i Uppsala finnes en assistent, vilken dock har lägre arvode än motsvarande befattningshavare i Lund.

Den matematiska eller teoretiska fysiken utgör, såsom framgår av det föregående (se ämnet nr 2.), ämnesområde för en särskild professur. I den här behandlade lärostolen ingår den experimentella sidan av ämnet. Det synes därför kunna ifrågasättas, om ej befattningen, såsom i utlandet på åtskilliga håll är fallet, borde benämnas professur i experimentell fysik. Då den nuvarande, i vårt land vedertagna benämningen icke kan betraktas som missvisande, anser sig beredningen icke böra framställa något förslag om ändring.

Fysiken är ett ämne, som befinner sig i mycket hastig utveckling och där det därför är nödvändigt att i stor utsträckning genom muntlig undervisning komplettera läroböckernas framställningar. Det är enligt beredningens mening knappast möjligt för professorn att med biträde enbart av docentstipendiaten i ämnet medhinna denna undervisning. Till hjälp åt professorn bör därför anställas en biträdande lärare. Beredningen återkommer senare[1] till frågan om den biträdande lärarens avlöning och undervisningsskyldighet.

I Uppsala torde den biträdande lärarbefattningen böra omedelbart inrättas. I Lund däremot synes med utökningen av lärarkrafterna kunna anstå, till dess undervisningen överflyttas till den nya fysiska institutionsbyggnad, om vars uppförande beslut fattats vid 1937 års riksdag.

Även i Lund erfordras enligt beredningens mening liksom i Uppsala en kvalificerad lärare för ledandet av de obligatoriska fysiska övningslaborationerna. Dock torde med tjänstens inrättande kunna anstå, till dess den nya fysiska institutionen kommer att tagas i bruk. Huruvida här ifrågavarande lärare böra vara ordinarie befattningshavare av laboratorstyp eller förordnade på viss tid, kommer att avhandlas i ett följande kapitel om biträdande lärare.[2]

6. Meteorologi.

Meteorologien är examensämne vid universitetet i Uppsala och företrädes där av professor.

Den praktiska betydelsen av denna vetenskapsgren har på sista tiden i hög grad ökats. För lantbruk och fiske liksom för lufttrafik och sjöfart spela väderleksförutsägelserna en stor roll. Ansvaret för den teoretiska utbild-

[1] Se s. 197.
[2] Se s. 195.

ningen av landets meteorologer åvilar innehavaren av här ifrågavarande professur.

Någon anledning att ifrågasätta ändring beträffande denna lärostol synes ej föreligga.

7. Kemi.

Inom kemien plägar man urskilja två huvudområden: den organiska kemien (kolföreningarnas kemi) och den oorganiska kemien. Fysikalisk kemi benämnes den gren av kemien, som vid studiet av de kemiska förloppen tillämpar fysikaliska metoder.

Examensämnet kemi företrädes vid ett vart av lärosätena av två professorer. I Uppsala finnes dessutom en personlig professur i fysikalisk kemi, vid Stockholms högskola en dylik professur i jäsningskemi.

Såväl i Uppsala som i Lund benämnas de båda kemiska lärostolarna professurer i kemi. Ämnesområdet har dock genom beslut av Kungl. Maj:t den 15 september 1905 i fråga om Uppsala och den 20 juni 1924 beträffande Lund på visst sätt uppdelats mellan de två professorerna. Sålunda har föreskrivits, att professorerna skola undervisa, i Uppsala den ene i allmän och oorganisk kemi, den andre i organisk kemi samt i Lund den ene i oorganisk och fysikalisk kemi, den andre i organisk kemi, ävensom att var och en av professorerna skall jämväl i övrigt vid sitt universitet vetenskapligt representera det läroområde, vilket är förenat med hans lärostol.

Vid Stockholms högskola benämnes den ena lärostolen professur i allmän och oorganisk kemi, den andra professur i allmän och organisk kemi.

Rörande examinationsskyldigheten är i fråga om Uppsala föreskrivet, att i de lägre examina examinanderna skola så uppdelas mellan de båda professorerna i kemi, att vardera professorn så vitt möjligt erhåller lika antal examinander. I licentiatexamen tenterar en var av professorerna i kemi och i fysikalisk kemi i de delar av ämnet, som han företräder. Beträffande Lund gäller, att vardera professorn i samtliga examina examinerar i de delar av ämnet, som höra till hans undervisningsområde. Vid Stockholms högskola examinerar för betygen godkänd och med beröm godkänd i de lägre examina den av de båda kemi-professorerna, som därtill för terminen utsetts av den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. I övriga fall examinerar i fysikalisk kemi den professor, under vars ledning examinanden utfört sitt specialarbete, samt i oorganisk, respektive organisk kemi vederbörande professor i ämnesdelen.

Den differentiering av de båda kemi-professurerna som faktiskt ägt rum såväl i Uppsala som i Lund bör enligt beredningens mening komma till uttryck redan i professurernas benämningar. Den ena lärostolen synes böra benämnas professur i *kemi, särskilt oorganisk kemi,* den andra professur

i *kemi, särskilt organisk kemi.*[1] Enär den fysikaliska kemiens metoder kunna komma till användning såväl inom den oorganiska som inom den organiska kemien, torde ej vara lämpligt att särskilt hänföra den fysikaliska kemien till den ena av professurerna.

Lärostolarna torde kunna erhålla sina nya benämningar, så snart riksdagen lämnat sitt medgivande till nödiga ändringar i universitetens stater.

Vid undervisningsskyldighetens fördelning bör beaktas, att undervisningen inom de särskilt angivna områdena bör i första hand åvila innehavaren av den lärostol, i vars benämning området särskilt markerats. Med hänsyn till studiegången i detta ämne synes ganska naturligt, att, såsom i Lund f. n. äger rum uti samtliga examina, varje professor examinerar i de delar av ämnet, som tillhöra hans undervisningsområde. Det kan dock icke anses föreligga något hinder att, om så befinnes önskvärt, fördela examinationen även efter andra grunder.

Om kemien över huvud taget gäller, att forskningen i ämnet under den senaste tiden gjort mycket snabba framsteg och medfört resultat av stor praktisk betydelse. Alldeles särskilt hastig har utvecklingen varit inom den fysikaliska kemien. Den personliga professur i fysikalisk kemi, som f. n. finnes i Uppsala och vars innehavare till sitt förfogande har en nybyggd, speciellt för forskningar på detta område avpassad institution, vilken anses vara en av de bästa nu befintliga i sitt slag, fyller därför en så viktig uppgift i landets vetenskapliga liv, att man måste förutsätta, att den i framtiden kommer att ombildas till ordinarie lärostol.

8. Botanik.

Inom botaniken plägar man urskilja vissa huvudgrenar. Några bland de viktigaste av dessa äro: 1) *systematiken,* som studerar de systematiska enheternas (arternas och deras underavdelningars samt släktenas och familjernas etc.) begränsning och variabilitet, karakteriserar och beskriver dessa enheter samt ordnar dem efter deras släktskap i ett naturligt system; 2) den yttre morfologien eller *morfologien i inskränkt mening,* som undersöker växternas yttre gestalt i deras olika utvecklingsstadier; 3) den inre morfologien eller *växtanatomien,* som undersöker växternas inre byggnad och bland vars underavdelningar *cytologien* eller cell-läran intar en relativt självständig ställning; 4) *växtfysiologien,* som undersöker växternas livsyttringar; 5) *växtbiologien* (ekologien), som studerar växternas yttre livsförhållanden och bland vars underavdelningar märkes *växtgeografien* eller vetenskapen om växternas utbredning och gruppering i naturen; 6) *genetiken,* som undersöker växternas ärftlighetsförhållanden.

Examensämnet botanik företrädes vid vartdera universitetet av 2 profes-

[1] Rörande innebörden av dessa benämningar hänvisas till s. 20.

sorer. I Lund benämnas båda lärostolarna professurer i botanik. I Uppsala benämnes f. n. den ena professur i botanik, den andra professur i botanik och praktisk ekonomi. Även sistberörda befattning är dock numera en professur enbart i botanik.[1] Från och med den 1 juli 1938 skola lärostolarna i Uppsala benämnas professur i botanik, särskilt systematik och morfologi, respektive professur i botanik, särskilt fysiologi och anatomi.

Vidare finnes i Uppsala en donationsprofessur i växtbiologi och i Lund en lärostol i ärftlighetslära (med övervägande botanisk inriktning).

I Uppsala är undervisningsskyldigheten i ämnet botanik f. n. så uppdelad mellan de båda professorerna, att den ene huvudsakligen svarar för undervisningen i systematik, morfologi och cytologi, den andre huvudsakligen för undervisningen i fysiologi. Undervisningen i växtanatomi och genetik har under de senaste åren handhafts av docenter. Examinationsskyldigheten i de lägre examina åvilar vardera professorn varannan termin. I licentiatexamen examinerar den professor, som givit ämnet för licentiatavhandlingen.

I Lund undervisar den ene professorn i systematik, morfologi och växtgeografi, den andre i fysiologi, anatomi och biologi. I de lägre examina åvilar examinationsskyldigheten den professor, som undervisar i fysiologi m. m., under det att i licentiatexamen vardera professorn examinerar i den del av ämnet, som tillhör hans undervisningsområde.

Vid Stockholms högskola finnes endast 1 professur i botanik.

Vid Göteborgs högskola finnes 1 professur i botanik, vilken befattning innehaves av föreståndaren för Göteborgs botaniska trädgård professorn C. Skottsberg.

Såsom förut erinrats, komma de båda botanikprofessurerna i Uppsala att från och med den 1 juli 1938 vara på visst angivet sätt differentierade. Även i Lund synes, i anslutning till undervisningens nuvarande uppdelning, en differentiering av lärostolarna kunna äga rum efter samma linjer som i Uppsala. Vid båda universiteten torde lärostolarna därför böra benämnas professur i *botanik, särskilt systematik och morfologi*, respektive professur i *botanik, särskilt fysiologi och anatomi*.[2] Differentieringen torde i Lund kunna genomföras, så snart riksdagen lämnat medgivande till de erforderliga ändringarna i universitetets stat.

Vid undervisningsskyldighetens fördelning bör givetvis beaktas, att undervisningen inom de särskilt angivna områdena bör i första hand åvila innehavaren av den lärostol, i vars benämning området särskilt markerats. Vad beträffar examinationsskyldigheten, synes med hänsyn till studiegången i detta ämne mest naturligt, att varje professor examinerar i de delar av ämnet, som tillhöra hans undervisningsområde. Det kan dock icke

[1] Namnet beror på historiska förhållanden.

[2] Rörande innebörden av dessa benämningar hänvisas till s. 20.

anses föreligga något hinder att, om så av särskild anledning befinnes önskvärt, fördela examinationen även efter andra grunder.

Ehuru vid Göteborgs högskola, såsom förut nämnts, finnes en personlig professorsbefattning i botanik, har högskolan hittills icke haft examensrätt i ämnet. En underdånig ansökning om rätt för högskolan att, så länge nämnda personliga professur upprätthålles, anställa filosofisk ämbetsexamen och filosofie kandidatexamen i ämnet botanik, har dock ingivits och är för närvarande föremål för granskning av vederbörande akademiska myndigheter.

Beredningen har haft under övervägande frågan om lämpligheten av att tillerkänna ett akademiskt lärosäte examensrätt i ett enstaka till matematisk-naturvetenskapliga sektionens läroområde hörande ämne, där forskningen och undervisningen icke har stöd av lärostolar *vid samma lärosäte* i angränsande ämnen. Enligt beredningens mening kan man icke undgå att hysa betänkligheter mot ett dylikt medgivande, betänkligheter som icke kunna anses helt undanröjda genom en hänvisning till de ändrade förhållanden, som uppkommit genom föreskrifterna om tentaminas riksgiltighet. Under alla omständigheter synes medgivande endast böra lämnas, då alldeles särskilda skäl äro för handen.

Botaniken spänner över ett mycket stort område med en mängd utpräglade specialgrenar. Om studiet av ämnet icke skall bliva alltför tidskrävande, måste särskilda övningskurser anordnas i flera av dessa grenar. Behovet av kursundervisning är därför så stort, att det torde bliva nödigt att anställa en biträdande lärare i ämnet. Vilken eller vilka speciella ämnesgrenar, som skola anförtros åt den biträdande läraren, får bliva beroende av förhållandena vid de olika lärosätena och särskilt av inriktningen av vederbörande botanikprofessorers vetenskapliga arbete.

Beredningen återkommer senare till frågan om den biträdande lärarens avlöning och undervisningsskyldighet.[1]

Den gren av botaniken, som benämnes *växtbiologi*, företrädes, såsom nyss framhållits, i Uppsala av en egen professor, och ämnet kan utan särskild dispens få medtagas i filosofie licentiatexamen därstädes.

9. Zoologi.

Inom zoologien plägar man urskilja vissa huvudgrenar. Några bland de viktigaste av dessa äro: 1) *anatomien*, som sysslar med den grövre byggnaden av organen och som kan vara antingen rent beskrivande eller ock jämförande (vilken söker utröna sambandet mellan formerna); 2) *histolo-*

[1] Se s. 197.

gien, som undersöker den finare byggnaden av organen; 3) *embryologien*, som undersöker fosterutvecklingen; 4) *fysiologien*, som studerar de olika organens funktioner; 5) *ärftlighetsläran*.

Bland de grenar av zoologien, som syssla med utforskandet av bestämda djurgrupper, är *entomologien* eller vetenskapen om insekterna en stor och ur praktiska synpunkter viktig specialitet.

Examensämnet zoologi företrädes vid vartdera universitetet av 2 professorer. I Lund benämnas båda lärostolarna professurer i zoologi. I Uppsala benämnes den ena professur i zoologi, den andra professur i jämförande anatomi.

Vidare finnes i Lund en ordinarie lärare i entomologi med samma avlöning som en laborator, vilken befattningshavare i universitetets stat benämnes föreståndare för den zoologiska institutionens entomologiska avdelning.

Undervisningsskyldigheten i examensämnet zoologi är i Uppsala så uppdelad mellan de båda professorerna, att professorn i jämförande anatomi leder kurserna i denna ämnesgren och i histologi, medan professorn i zoologi leder kurserna i embryologi och i marin zoologi. Undervisningen i fysiologi har under senare år meddelats av en stipendierad docent. Examinationsskyldigheten i de lägre examina är så fördelad, att professorn i jämförande anatomi examinerar på detta specialområde, under det att professorn i zoologi examinerar på ämnets övriga delar och avger slutligt betyg. I licentiatexamen förrättas examinationen av den professor i samråd med vilken ämne för licentiatavhandling valts.

I Lund undervisar den ene professorn i anatomi och histologi, den andre i embryologi och fysiologi. Den förre examinerar i jämförande anatomi, histologi och ärftlighetslära, den senare i övriga delar av ämnet. Läraren i entomologi är skyldig att anställa förhör i speciell entomologi med studerande, som önskar i sin examen medtaga sagda del av ämnet zoologi.

Vid Stockholms högskola finnes 1 professor i zoologi, 1 i experimentell zoologi och cellforskning. I de lägre examina examinerar professorn i zoologi, i licentiatexamen bestämmes genom överenskommelse mellan de båda professorerna, vem av dem som skall vara examinator. Härvid skall hänsyn tagas till examinandens studieriktning.

Liksom i fråga om botaniken gäller beträffande zoologien, att en viss differentiering av professorsbefattningarna vid universiteten synes önskvärd. Särskilt gäller det att söka skaffa garanti för att den mycket viktiga fysiologiska delen av ämnet får en företrädare i professors ställning. I huvudsaklig anslutning till den nuvarande uppdelningen av undervisningen i Lund synes en differentiering kunna äga rum på sådant sätt, att vid båda universiteten den ena lärostolen benämnes professur i *zoologi, särskilt jäm-*

förande anatomi och histologi, och den andra professur i *zoologi, särskilt fysiologi*.[1]

I Lund, där de nya benämningarna nära ansluta sig till de nuvarande faktiska förhållandena, torde differentieringen kunna genomföras, så snart riksdagen lämnat medgivande till de erforderliga ändringarna i universitetets stat. I Uppsala däremot lärer med genomförandet böra anstå, tills ombyte av innehavare å de särskilda lärostolarna äger rum.

Vid undervisningsskyldighetens fördelning bör givetvis beaktas, att undervisningen inom de särskilt angivna områdena bör åvila innehavaren av den lärostol, i vars benämning respektiva områden särskilt markerats. Vad beträffar examinationsskyldigheten, synes med hänsyn till studiegången i detta ämne mest naturligt, att varje professor examinerar i de delar av ämnet, som tillhöra hans undervisningsområde. Det kan dock icke anses föreligga något hinder att, om så av särskild anledning befinnes önskvärt, fördela examinationen även efter andra grunder.

Zoologien spänner liksom botaniken över ett mycket stort område med en rad utpräglade specialgrenar. I flera av dessa måste, om studiet icke skall bliva alltför tidskrävande, särskilda övningskurser anordnas. Behovet av kursundervisning är därför så stort, att det torde bliva nödigt att inrätta en biträdande lärarbefattning i ämnet. Vilken eller vilka speciella ämnesgrenar som skola anförtros åt den biträdande läraren, får bliva beroende av förhållandena vid de olika lärosätena och särskilt av inriktningen av vederbörande zoologiprofessorers vetenskapliga arbete.

Beredningen återkommer senare till frågan om den biträdande lärarens avlöning och undervisningsskyldighet.[2]

10. Limnologi.

Limnologien eller sötvattnets naturlära har till forskningsobjekt sötvattnet — i insjöar, vattendrag och sumpmarker — som en naturenhet, och vid utforskandet därav måste hänsyn tagas till alla de egenskaper och processer av biologisk eller kemisk-fysikalisk art, vilka kännetecknа dessa vatten. Vid analyserandet av sitt material blir limnologien således en syntes av forskningselement, som vart för sig höra hemma inom botaniken, zoologien, bakteriologien, kemien, geologien m. fl. specialvetenskaper. I sina tillämpningar berör limnologien flera betydelsefulla näringsgrenar och viktiga praktiska problem, särskilt sötvattensfisket och vattenhygienen.

I detta ämne fanns tidigare i Lund en personlig professur, vilken innehades av framlidne professorn E. Naumann, den vetenskapsman, som i vårt land införde den moderna limnologien. Till institution för sin forskning skapade Naumann Aneboda fältlaboratorium, beläget i Småland i en trakt,

[1] Rörande innebörden av dessa benämningar hänvisas till s. 20.
[2] Se s. 197.

som erbjuder goda naturliga betingelser för limnologiska undersökningar av vissa för vårt land karakteristiska men på kontinenten sällsynta sjötyper.

Limnologi kunde vid Lunds universitet medtagas som särskilt examensämne i filosofiska examina. Betyg i limnologi fick dock icke medräknas i de för kandidat- och ämbetsexamina i examensstadgan föreskrivna betygssummorna.

I underdånigt utlåtande den 12 november 1935 har universitetsberedningen yttrat sig över en av universitetsmyndigheterna i Lund gjord framställning om inrättande vid detta universitet av en professur å ordinarie stat i limnologi. Beredningen, som förklarade sig anse, att det skulle vara av stor såväl vetenskaplig som ekonomisk betydelse för vårt land, om den av Naumann skapade organisationen kunde upprätthållas och utvecklas vidare efter de av honom uppdragna riktlinjerna, uttalade sig för att limnologien borde få en egen lärostol vid något av våra akademiska lärosäten. Med hänsyn till att Anebodainstitutionen tillhörde Lunds universitet, syntes lärostolen böra anknytas till detta universitet.

Till nämnda yttrande får beredningen hänvisa. Beredningen vill dock dessutom framhålla, att de limnologiska förhållandena äro olika i skilda delar av landet, samt att det med hänsyn till den limnologiska forskningens stora nationalekonomiska betydelse endast torde vara en tidsfråga, när krav komma att framföras på inrättande av ytterligare en limnologisk station, förlagd till en nordligare del av landet än Aneboda.

11. Ärftlighetslära.

Såsom här förut under nr 8. och nr 9. erinrats, utgör ärftlighetsläran eller genetiken en underavdelning såväl av ämnet botanik som av ämnet zoologi. Denna vetenskapsgren har på senaste tiden genomgått en enastående hastig utveckling, som givit den en mycket stor praktisk betydelse för den för landets jordbruk så betydelsefulla växt- och djurförädlingen. Den har tillika blivit en viktig hjälpvetenskap vid forskningen inom ett flertal biologiska och medicinska discipliner. Med hänsyn såväl till genetikens speciella forskningsmetoder som till dess stora vetenskapliga och praktiska betydelse har det ansetts nödigt, att denna vetenskapsgren bleve på ett stadigvarande sätt representerad genom en profssur vid åtminstone ettdera universitetet. Den av professorn H. Nilsson-Ehle innehavda personliga lärostolen i ärftlighetslära vid Lunds universitet förvandlades därför den 1 juli 1936 till en professur å ordinarie stat.

Nilsson-Ehle är föreståndare för Sveriges utsädesförening, och denna förening har åtagit sig att vid föreningens växtförädlingsanstalt i Svalöv tillhandahålla Lunds universitet lokaler för en ärftlighetsinstitution. Detta åtagande gäller även efter Nilsson-Ehles avgång från professuren.

Vid Stockholms högskola har nyligen inrättats en professur i ärftlighetslära med husdjursförädling, vars innehavare tillika är föreståndare för institutet för husdjursförädling å Wiad.

Ämnet ärftlighetslära får, såsom förut meddelats,[1] medtagas i filosofiska examina vid universitetet i Lund och Stockholms högskola.

Såsom torde framgå av det ovan sagda, bedrivas ärftlighetsundersökningarna vid universitetet i Lund övervägande med botaniskt, vid Stockholms högskola övervägande med zoologiskt material. Det skulle därför kunna ifrågasättas att ändra benämningen på Lundaprofessuren till professur i ärftlighetslära med växtförädling. Beredningen anser sig dock icke böra framlägga något formligt förslag i denna riktning.

Med hänsyn till ärftlighetslärans stora betydelse skulle kunna ifrågasättas, att ämnet borde vara representerat även vid universitetet i Uppsala. Härmed synes dock kunna anstå t. v. Beredningen vill i detta sammanhang erinra om att vid lantbrukshögskolan å Ultuna finnes en professorsbefattning i systematisk botanik och ärftlighetslära.

12. Geologi med mineralogi.

Geologien är vetenskapen om jordens byggnad, tillkomst och historia. Den omfattar ett flertal underavdelningar av vilka de viktigaste äro: 1) *mineralogien*, som behandlar de i jordskorpan självständigt uppträdande grundämnena och kemiska föreningarna; 2) *kristallografien*, som behandlar de former i vilka mineralerna uppträda; 3) *petrografien*, som behandlar bergarterna (d. v. s. aggregat av ett eller flera mineral) och deras bildningsförhållanden; 4) *den allmänna geologien*, som behandlar de geologiska processerna och de vid dem verkande naturkrafterna; 5) *den historiska geologien*, som behandlar jordklotets utvecklingshistoria: lagerserierna och deras innehåll, geografiska förändringar etc. (en relativt självständig del av den historiska geologien är *kvartärgeologien*, som behandlar den sista av de geologiska perioderna); 6) *paleontologien*, som behandlar de olika geologiska tidevarvens växt- och djurvärld.

Som examensämne benämnes geologien »geologi med mineralogi». Detta examensämne företrädes i Uppsala av 2 professorer, den ene i geologi med petrografi och mineralogi, den andre i geologi, särskilt historisk geologi (tidigare i paleontologi och historisk geologi). I Lund finnes inom här förevarande forskningsområde endast en lärostol, benämnd professur i geologi och mineralogi. Dessutom finnes i Lund en biträdande lärarbefattning i geologi och mineralogi, avlönad med ett årligt arvode av 8 200 kronor och förordnad av kanslern för 1 år i sänder. De till geologien hörande vetenskapsgrenarna skola fördelas mellan professorn och den biträdande läraren

[1] Se s. 141.

på sådant sätt, att den ene representerar mineralogi och petrografi, den andre historisk geologi och paleontologi. De övriga delarna av ämnet fördelas mellan de båda lärarna av professorn. Den biträdande läraren har enahanda undervisningsskyldighet och i stort sett även i övrigt samma ansvar i vetenskapligt hänseende som professorn.

Undervisningsskyldigheten är i Uppsala så uppdelad mellan de båda professorerna, att professorn i geologi med petrografi och mineralogi undervisar och examinerar — förutom i petrografi och mineralogi — i allmän geologi och de kristalliniska bergarternas geologi, under det att professorn i geologi, särskilt historisk geologi, undervisar och examinerar i paleontologi och historisk geologi.

I Lund undervisa professorn och biträdande läraren i de vetenskapsgrenar en var av dem företräder. Examinationsskyldigheten i de lägre examina åvilar professorn. I licentiatexamen tenterar vardera läraren på sin del av ämnet.

Vid Stockholms högskola finnes 1 professor i mineralogi och petrografi, 1 i allmän och historisk geologi. Vardera professorn examinerar på sitt speciella område.

Det geologiska arbetsfältet är så vidsträckt och ämnet är av sådan vikt, att detsamma synes böra representeras av 2 professorer även i Lund. Den biträdande lärarbefattningen därstädes bör därför förvandlas till professur.

Med skrivelse den 6 september 1934 överlämnade beredningen till Kungl. Maj:t utredning och förslag rörande samarbete mellan naturhistoriska riksmuseets paleozoologiska avdelning och paleontologiska institutionen i Uppsala m. m. Förslaget gick även ut på en omorganisation av de båda geologiprofessurerna vid universitetet i Uppsala. I huvudsaklig överensstämmelse med de av beredningen förordade riktlinjerna genomfördes därpå den ifrågasatta omorganisationen genom beslut av 1935 års riksdag. I det yttrande till statsrådsprotokollet, vari föredragande departementschefen motiverade sin hemställan om avlåtande av proposition i ämnet, förklarade statsrådet, att den dåvarande professuren i Uppsala i paleontologi och historisk geologi syntes böra från och med den 1 juli 1935 ombildas till en professur i geologi, särskilt historisk geologi, samt att lärostolen i geologi med petrografi och mineralogi borde benämnas professur i geologi, särskilt petrografi och mineralogi. Han uttalade emellertid tillika, att med genomförandet av sistberörda ändring kunde anstå t. v.

En differentiering av de båda geologiprofessurerna i Uppsala efter liknande linjer, som dem beredningen föreslagit i fråga om lärostolarna i matematik, kemi, botanik och zoologi, har således redan ägt rum, ehuru den ena geologiprofessuren t. v. fått behålla sin gamla benämning.

Beredningen hemställer, att även lärostolen i geologi med petrografi och

mineralogi måtte erhålla ändrad benämning, så snart riksdagen lämnat medgivande till den erforderliga ändringen i universitetets stat. De båda professurerna skulle således benämnas professur i *geologi, särskilt petrografi och mineralogi,* respektive professur i *geologi, särskilt historisk geologi.*[1]

Därest, såsom beredningen här ovan hemställt, ytterligare en professorsbefattning i geologi inrättas i Lund, böra de båda geologiprofessurerna där differentieras på samma sätt som motsvarande lärostolar i Uppsala. Enär de nya benämningarna ansluta sig till redan tillämpad uppdelning av ämnet mellan professorn och den biträdande läraren, torde den nu befintliga professuren kunna erhålla ändrad benämning, så snart nödig ändring vidtagits i universitetets stat.

Eftersom geologien i vidsträckt bemärkelse omfattar även mineralogien, synes namnet på examensämnet (geologi med mineralogi) böra ändras till enbart geologi.

13. Geografi.

Examensämnet geografi företrädes vid ett vart av lärosätena av 1 professor. Vid Göteborgs högskola benämnes lärostolen professur i geografi med handelsgeografi och etnografi. Vid vartdera universitetet finnes dessutom från och med den 1 juli 1937 en biträdande lärare i ämnet, avlönad med ett arvode av 6 000 kronor.

Såsom förut erinrats,[2] räknas examensämnet geografi tillhöra såväl den humanistiska som den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, och professorns i geografi ställning inom filosofiska fakulteten bestämmes av Kungl. Maj:t vid utnämningen eller omedelbart därefter. Geografiprofessurens nuvarande innehavare tillhör i Uppsala den matematisk-naturvetenskapliga, i Lund den humanistiska sektionen. Vid Stockholms högskola räknas professorsbefattningen i geografi höra till den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen.

Den nuvarande anordningen vid universiteten, som möjliggör att vid ombyte av innehavare den geografiska lärostolen överflyttas från den ena sektionen till den andra, kan knappast anses tillfredsställande. Ett betonande av ämnets tillhörighet till båda sektionerna synes på ett lämpligare sätt kunna ske därigenom, att innehavaren av den geografiska lärostolen vid det ena universitetet räknas till den humanistiska men vid det andra till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen. Vardera professorn bör emellertid erhålla säte och stämma även inom den sektion, där han icke har sitt egentliga hemvist, så snart fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör hans ämne. Ärende, som sammanhänger med tillsättningen av

[1] Ang. innebörden av dessa benämningar hänvisas till s. 20.
[2] Se s. 140 o. 147.

här ifrågavarande professurer, bör handläggas av fakulteten i dess helhet och icke av vederbörande sektion.[1]

Vad angår frågan vilkendera sektionen professuren vid det ena eller andra universitetet skall tillhöra, synes man lämpligen kunna utgå från den nuvarande situationen och hänföra befattningen i Lund till den humanistiska, professuren i Uppsala till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen.

Oberoende av vilkendera sektionen professorn tillhör, bör den av honom ledda institutionen få en sådan utrustning, som betingas av ämnets dubbelställning inom fakulteten.

14. Oceanografi.

Oceanografien eller havsforskningen är den del av hydrografien, som behandlar haven, deras morfologi, djupförhållanden och vattencirkulation ävensom havsvattnets kemiska och fysiska beskaffenhet samt organiska liv. Ämnet är liksom limnologien en syntes av forskningselement från ett flertal specialvetenskaper, och dess studium fordrar förkunskaper i dessa olika vetenskapsgrenar.

Vid Göteborgs högskola finnes en professur i oceanografi. Rätt att avlägga examen i ämnet har hittills ej lämnats, och lärostolen har därför närmast karaktären av en forskningsprofessur.

H. Biträdande lärare i matematisk-naturvetenskapliga ämnen.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen för de till matematisk-naturvetenskapliga sektionens läroområde hörande ämnena, finnas f. n. i några av dessa ämnen utom professurer även andra *ordinarie* lärarbefattningar. Dessa tjänster äro av 2 skilda typer. Stundom skall befattningshavaren självständigt svara för en viss vetenskapsgren, som vid läroanstalten i fråga icke har särskild företrädare i professors ställning, t. ex. läraren i entomologi i Lund. I andra fall har vederbörande lärare till uppgift — förutom att själv bedriva vetenskaplig forskning — att direkt biträda en viss professor i hans arbete, huvudsakligen med undervisning av mera propedeutisk karaktär. Till sistberörda typ höra observatorerna i astronomi i Uppsala och Lund samt laboratorn i fysik i Uppsala.

Beträffande dessa sistnämnda befattningshavare — beredningen använ-

[1] Förvandlas — såsom beredningen föreslagit — de nuvarande sektionerna till självständiga fakulteter, bör ämnet räknas såsom tillhörande båda dessa fakulteter. Såsom en konsekvens härav bör även den av de nya fakulteterna, som professorn ej tillhör, erhålla medinflytande vid tjänstens tillsättning. Den enklaste metoden för anordnande av medverkan från den andra fakultetens sida torde vara, att denna fakultet beredes tillfälle, att innan konsistoriet fattar beslut i fråga, som rör tjänstens tillsättande, till konsistoriet inkomma med yttrande i saken (se universitetsstatuterna § 62 mom. 5, utseende av sakkunniga; § 66, slutlig behandling av fråga om kallelse; § 68, slutlig behandling av fråga om ledigförklarad befattnings tillsättande i fall, där kallelse icke förekommit).

der i det följande för samtliga dessa befattningar beteckningen laboratorstjänster — synes kunna ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl finnas att behålla befattningarna som ordinarie tjänster, vilkas innehavare erhålla en avlöning, som är så tillmätt, att de skola kunna kvarstanna å tjänsten till pensionsåldern. Detta spörsmål har av beredningen preliminärt behandlats i avdelning I. Rörande de allmänna skäl, som kunna åberopas för och emot bibehållandet av laboratorsinstitutionen, får beredningen hänvisa till vad där anförts.[1]

Vad angår spörsmålet om arten av den lärarbefattning, som eventuellt skulle träda i stället för en laboratorstjänst, kan omorganisationen tänkas äga rum efter olika linjer. Ett av de alternativ, som diskuterats inom beredningen och för vilket redogörelse lämnats även vid behandlingen av laboratorsbefattningarna inom medicinska fakulteten,[2] har gått ut på följande anordning. I stället för laboratorn anställes en biträdande lärare (arvode förslagsvis 6 000 kronor) samt dessutom, om så med hänsyn till undervisningens omfattning befinnes nödigt, även en assistent (arvode förslagsvis 3 600 kronor). Den biträdande läraren, för vilken docentkompetens i allmänhet synes vara önskvärd, erhåller förordnande på 3 år med möjlighet till viss förlängning av förordnandet. Han bör övertaga den mera propedeutiska undervisningen i ämnet och endast i undantagsfall åläggas hålla föreläsningar av vetenskaplig karaktär.

På begäran av beredningen hava de båda matematisk-naturvetenskapliga sektionerna uttalat sig rörande här ifrågavarande spörsmål. Härvid hava särskilda yttranden avgivits av de närmast intresserade sektionsmedlemmarna. De avgivna yttrandena gå med ett enstaka undantag i avstyrkande riktning.

Vad först beträffar observatorsbefattningarna i astronomi, har i ett yttrande framhållits, att huvudsyftet med deras inrättande icke varit tillgodoseende av undervisningsbehovet utan uppehållande på ett rationellt sätt av den vetenskapliga verksamheten vid observatorierna. Denna forskning fordrade omfattande sammanhängande observationsserier, ställda på lång sikt och ofta tagande många år i anspråk. För uppehållande av kontinuiteten i dylika arbeten vore en fast anställd observatör nödvändig.

I fråga om laboratorn i fysik har betonats, att de av laboratorn ledda övningslaborationerna skulle bibringa de blivande fysiklärarna den experimentella erfarenhet, varå de senare finge bygga sin undervisning vid läroverken. För att icke lärarutbildningen i experimentellt hänseende skulle bliva stereotyp utan stå i nivå med den vetenskapliga utvecklingen och skolundervisningens krav, måste laboratorn hava förvärvat erfarenhet inom den experimentella tekniken på fysikens alla mångskiftande områden med

[1] Se s. 33.
[2] Se s. 137.

deras starkt varierande metoder. Skulle det bliva möjligt för honom att förvärva dylik erfarenhet, kunde laboratorsbefattningen icke vara en s. k. passageplats utan måste bibehålla sin nuvarande fasta karaktär.

Efter övervägande av skälen för och emot ett bibehållande av observatorsbefattningarna i astronomi i Uppsala och Lund samt laboratorsbefattningen i fysik i Uppsala i oförändrat skick, har beredningen ansett sig icke böra ifrågasätta någon ändring av sagda tjänster. I detta sammanhang må erinras därom, att beredningen redan tidigare i särskilt yttrande till Kungl. Maj:t tillstyrkt, att observatorsbefattningen i Uppsala skulle få återbesättas med ordinarie innehavare.

Bibehålles laboratorsbefattningen i fysik i Uppsala, bör en liknande befattning inrättas även i Lund, dock först, då den nya fysiska institutionen därstädes är färdig att tagas i bruk.[1]

Beredningen har i det föregående hemställt att biträdande lärarbefattningar skulle inrättas i matematik, fysik, botanik och zoologi.[2] Dessa tjänster torde, i anslutning till vad som gäller om de nyinrättade biträdande lärarbefattningarna i geografi, böra avlönas med ett arvode av samma storlek som ett docentstipendium, d. v. s. 6 000 kronor. Befattningshavarnas undervisningsskyldighet synes dock — då här endast är fråga om ersättning för utfört arbete och icke om understöd för vetenskaplig forskning — böra bestämmas väsentligt högre än vad som gäller för en stipendierad docent. Den biträdande läraren bör förordnas av kanslern på viss tid.

Benämningarna å tjänster av laboratorstyp liksom å övriga biträdande lärarbefattningar synas, då särskilda skäl ej tala däremot, böra ansluta sig till benämningarna å respektiva professurer.

I. Examensämnena inom matematisk-naturvetenskapliga sektionen och deras benämning.

Såsom förut i detta yttrande framhållits,[3] anser beredningen, att lärostolarnas benämning och namnen på examensämnena böra vara anknutna till varandra, så snart ej särskilda omständigheter lägga hinder i vägen härför. I enlighet med denna sin uppfattning har beredningen vid behandlingen i det föregående av de särskilda ämnena föreslagit, att examensämnet mekanik skulle erhålla benämningen matematisk fysik och examensämnet geologi med mineralogi benämningen geologi.[4]

[1] Se s. 184.
[2] Se s. 182, 184, 188 o. 190.
[3] Se s. 14 o. 19.
[4] Se s. 182 o. 194.

Avd. VI.

Sammanfattande redogörelse för universitetsberedningens förslag till ändringar i den nuvarande lärarorganisationen vid universiteten och karolinska institutet m. m.

A. Organisatoriska spörsmål, som beröra flera fakulteter (sektioner).

I fråga om organisationen av det vetenskapliga arbetet vid de akademiska lärosätena m. fl. allmänna spörsmål har beredningen framlagt huvudsakligen följande förslag och önskemål:

1) Den filosofiska fakultetens båda sektioner göras till självständiga fakulteter. Beredningen ifrågasätter även, huruvida ej envar av de sålunda nybildade fakulteterna bör uppdelas i 2 sektioner, den humanistiska fakulteten i en historisk-filosofisk och en språklig sektion samt den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i en matematisk-fysisk-kemisk och en biologisk sektion. (Sid. 10.)

2) Om ett ämne är föremål för forskning och undervisning inom 2 fakulteter, bör en och samma professor kunna åläggas tjänstgöring inom båda dessa fakulteter. Exempel: religionshistoria och nationalekonomi. (Sid. 11.)

3) Fakulteternas dekaner utses genom val för viss tidsperiod. Dekanerna bilda tillsammans med rektor och prorektor det mindre akademiska konsistoriet. (Sid. 12.)

4) Lärare, som utan att vara professor självständigt representerar en viss vetenskapsgren, bör äga säte och stämma i fakulteten (sektionen) vid behandlingen av frågor, som omedelbart beröra hans speciella område. (Sid. 13.)

5) Professurernas benämningar och namnen på examensämnena anknytas till varandra i största möjliga utsträckning. (Sid. 14.)

6) Till förtydligande av de akademiska befordringsgrunderna böra vägledande upplysningar meddelas av Kungl. Maj:t. (Sid. 16.)

7) I reglerna för den akademiska befordringsproceduren vidtagas vissa ändringar: Lärarprov göras obligatoriska. Samrådet mellan de sakkunniga underlättas. Tjänståldern upphör att vara subsidiär befordringsgrund. (Sid. 17—19.)

8) Professurernas benämningar utformas på sådant sätt, att de ange

ämnesområdets omfattning och den inbördes betydelsen av detta områdes olika delar. (Sid. 19.)

9) Examinationen i vissa från examenssynpunkt mindre viktiga ämnen koncentreras till det eller de lärosäten, där professur finnes i det ifrågavarande ämnet. (Sid. 23.)

10) Vidgat samarbete bör komma till stånd mellan å ena sidan de akademiska lärosätena och å andra sidan övriga institutioner, vilka bedriva vetenskapligt arbete på samma ämnesområden som nämnda lärosäten. (Sid. 24.)

11) Professorerna befrias i största möjliga utsträckning såväl från administrativa bestyr som från rent propedeutisk undervisning. (Sid. 25).

12) Professorerna skola i viss utsträckning kunna erhålla ledighet för vetenskapligt arbete utan avdrag å sin avlöning. (Sid. 26.)

13) För speciella uppgifter anställda lärare, exempelvis vissa universitetslektorer i främmande språk, böra kunna regelbundet tjänstgöra vid mer än ett lärosäte. (Sid. 28.)

14) Såsom representanter för självständiga, från undervisningssynpunkt mindre viktiga vetenskapsgrenar böra kunna anställas icke-ordinarie med arvode avlönade speciallärare. (Sid. 35.)

15) Docentförordnande bör föregås av en summarisk sakkunniggranskning. Vid behandlingen av dylikt ärende bör fakulteten oftare än för närvarande begagna sin befogenhet att föreskriva lärarprov. Ökad uppmärksamhet bör ägnas åt prövningen av behovet av nya docenter. (Sid. 39 o. 40).

16) Utredning bör verkställas angående möjligheterna att förbättra docenternas ekonomiska ställning och underlätta deras övergång till annan verksamhet. (Sid. 40—45.)

B. Organisationen av de teologiska fakulteterna.

Vid behandlingen av lärostolarna i de särskilda teologiska ämnena har beredningen framlagt huvudsakligen följande förslag och önskemål:

1) De båda lärostolarna i exegetisk teologi differentieras såväl i Uppsala som i Lund på sådant sätt, att den ena befattningen blir professur i gamla testamentets exegetik och den andra professur i nya testamentets exegetik. (Sid. 55.)

2) Vidare differentieras vid båda universiteten de två lärostolarna i systematisk teologi (dogmatik och moralteologi) i sådan riktning, att den ena blir professur i dogmatik med symbolik (härvid överföres i Lund symboliken från den kyrkohistoriska lärostolen till dogmatikprofessuren) och den andra — sedan dit överförts religionsfilosofien — professur i teologisk etik med religionsfilosofi. (Sid. 57.)

3) Lärostolarna i teologisk encyklopedi och teologiska prenotioner (teo-

logiska prenotioner och teologisk encyklopedi) ombildas vid båda universiteten till professurer i religionshistoria med religionspsykologi. Religionsfilosofien, vilken f. n. hör till här ifrågavarande lärostolar, överföres såsom ovan nämnts, till etikprofessurerna. (Sid. 53.)

4) Symboliken avskiljes från den kyrkohistoriska lärostolen i Lund och förenas med dogmatikprofessuren (se ovan). I Uppsala ingår symboliken redan nu i sistnämnda professur. (Sid. 56.)

5) Professorn i religionshistoria med religionspsykologi får sin verksamhet utsträckt till att omfatta även den filosofiska fakulteten (humanistiska sektionen) och erhåller, då fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör religionshistorien, säte och stämma inom sistnämnda fakultet (sektion). Humanistiska sektionen får medinflytande vid tjänstens tillsättning. (Sid. 54.)

6) En för de teologiska och filosofiska fakulteterna gemensam institution för religionshistoria och religionspsykologi inrättas. Vid denna institution anställes till hjälp åt vederbörande professor en biträdande lärare. (Sid. 55 o. 62.)

C. Organisationen av de juridiska fakulteterna.

Vid behandlingen av lärostolarna i de särskilda juridiska ämnena har beredningen framlagt huvudsakligen följande förslag och önskemål:

1) Det privaträttsliga ämnesområdet uppdelas vid båda universiteten — i anslutning till balkindelningen i 1734 års lag och de olika nyare lagkomplexen — mellan 3 lärostolar, benämnda professur i privaträtt, särskilt familjerätt, med internationell privaträtt, professur i privaträtt, särskilt rätt beträffande fast egendom, och professur i privaträtt, särskilt rätt beträffande lös egendom. (Sid. 74.)

2) Den internationella privaträtten, vilket ämne i Uppsala ingår i den ena civilrättsprofessuren men i Lund är uppdelat mellan professorerna i civilrätt, straffrätt och processrätt, förenas, såsom framgår av det nyss sagda, vid båda universiteten med en av lärostolarna i privaträtt. (Sid. 79.)

3) En professur i internationell rätt bör inrättas vid något av lärosätena, så snart man kan påräkna kompetent sökande till densamma. (Sid. 78.)

4) Den romerska rätten, som i Uppsala är lagd till den ena civilrättsprofessuren men i Lund är förenad med rättshistorien till en lärostol, föres även i Uppsala över till den rättshistoriska professuren. Lärostolarna benämnas professurer i rättshistoria med romersk rätt. (Sid. 71.)

Beredningen ifrågasätter, huruvida ej den romerska rätten bör upphöra att vara särskilt examensämne och övergå till att utgöra en del av rättshistorien. (Sid. 70.)

5) I benämningarna på några professurer vidtagas vissa ändringar, utan

att ämnesområdena i samband därmed kunna anses undergå förändringar av någon betydelse.

6) Professorn i nationalekonomi och finansrätt får sin verksamhet beträffande nationalekonomien utsträckt till att omfatta även den filosofiska fakulteten (humanistiska sektionen) och erhåller, då fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör nationalekonomien, säte och stämma inom sistnämnda fakultet (sektion). Humanistiska sektionen får medinflytande vid tjänstens tillsättning. (Sid. 72.)

Beredningen ifrågasätter, huruvida ej nationalekonomien bör bliva obligatoriskt ämne i juris kandidatexamen. (Sid. 71.)

7) En för de juridiska och filosofiska fakulteterna gemensam institution för nationalekonomi inrättas. Vid denna institution anställes till hjälp åt vederbörande professor en biträdande lärare. (Sid. 73 o. 83.)

8) I privaträtt anställes en biträdande lärare, vilken får till uppgift att giva dels fakultetens propedeutiska kurs, dels ock en särskild kurs i privaträtt, anordnad för dem, som bereda sig att avlägga statsvetenskaplig-juridisk examen. (Sid. 80 o. 84.)

D. Organisationen av de medicinska fakulteterna.

Vid behandlingen av lärostolarna i de särskilda medicinska ämnena har beredningen framlagt huvudsakligen följande förslag och önskemål:

a. Lärostolarna i de teoretiska ämnena.

1) De båda lärostolarna i anatomi i Uppsala och de likabenämnda professurerna i Lund differentieras på sådant sätt, att den ena lärostolen benämnes professur i anatomi, särskilt makroskopisk anatomi, och den andra professur i anatomi, särskilt histologi. Ändringen innebär endast en närmare reglering av de nuvarande faktiska förhållandena. Vid karolinska institutet, där motsvarande lärostolar nu benämnas professur i anatomi, respektive professur i histologi, erhålla befattningarna samma benämningar som i Uppsala och Lund. (Sid. 102.)

2) Hygienen (hälsovårdsläran) — som vid karolinska institutet har en egen företrädare bland professorerna men i Uppsala är förenad med bakteriologien, i Lund med bakteriologien och den allmänna patologien till en lärostol — utbrytes i Uppsala och Lund från de lärostolar, där den f. n. hör hemma, och erhåller en egen representant med ställningen av speciallärare. Professuren och speciallärartjänsterna benämnas lärarbefattningar i allmän hygien med socialmedicin. (Sid. 108.)

3) Vid karolinska institutet inrättas, sedan ytterligare utredning ägt rum, en särskild professur i bakteriologi och serologi. I samband härmed indrages laboratorsbefattningen i bakteriologi därstädes. (Sid. 113.)

4) Undervisningen i rättsmedicin koncentreras till karolinska institutet, så länge nuvarande organisation på området bibehålles. (Sid. 106.)

5) Åtskilliga professurer givas kortare eller tydligare benämningar, utan att ämnesområdet undergår ändring av någon betydelse.

6) Vid den patologisk-anatomiska institutionen i Lund utbytes den biträdande läraren mot en ordinarie laborator. (Sid. 113.)

b. Lärostolarna i de kliniska ämnena.

7) Två av beredningens ledamöter anse, att den ena av de båda professorsbefattningarna i pediatrik vid karolinska institutet kan indragas, och att därstädes i stället bör inrättas en biträdande lärarbefattning i samma ämne. (Sid. 129.)

8) Antingen den ena pediatrikprofessuren indrages eller ej, bör vid karolinska institutets pediatriska klinik anställas en speciallärare i barnpsykiatri, vilken skall föreståå klinikens avdelning för psykopatiska barn och svara för undervisningen rörande de problem, som sammanhänga med behandlingen av dylika barn. (Sid. 128.)

9) De vid universitetet i Lund befintliga ordinarie lärarbefattningarna i öron-, näs- och halssjukdomar samt i medicinsk radiologi omändras till professurer. Likaledes omändras den ordinarie lärarbefattningen i medicinsk radiologi i Uppsala till professur i samma ämne. (Sid. 131 o. 134.)

10) Undervisningen i dermatologi och syfilidologi koncentreras till karolinska institutet. (Sid. 133.)

11) Åtskilliga professurer erhålla ändrade benämningar, utan att ämnesområdet undergår ändring av någon betydelse.

E. Organisationen av de filosofiska fakulteternas humanistiska sektioner.

Vid behandlingen av lärostolarna i de särskilda humanistiska ämnena har beredningen framlagt huvudsakligen följande förslag och önskemål:

1) Nya professorsbefattningar inrättas dels i Uppsala i folkminnesforskning och dels i Lund i nordisk etnologi. (Sid. 163.)

2) Beredningen uttalar sig för att en särskild professur i ekonomisk historia inrättas vid något av statsuniversiteten. (Sid. 156.)

3) Beredningen framhåller som ett önskemål att vid något av lärosätena i framtiden inrättas en lärostol i allmän språkvetenskap. (Sid. 173.)

4) Lärostolarna i teoretisk filosofi och i praktisk filosofi sammanslås till en professur i filosofi vid vartdera universitetet. (Sid. 153.)

De båda examensämnena teoretisk filosofi och praktisk filosofi sammanföras till ett ämne, benämnt filosofi. (Sid. 153.)

5) De båda lärostolarna i historia differentieras såväl i Uppsala som i Lund på sådant sätt, att den ena befattningen blir professur i historia, särskilt gamla tidens och medeltidens, och den andra professur i historia, särskilt nyare tidens. (Sid. 155.)

6) Lärostolen i förhistorisk och medeltidsarkeologi i Lund ändras till professur i nordisk och jämförande fornkunskap. (Sid. 160.)

7) Den ena av de båda professorsbefattningarna i nordiska språk i Lund ombildas till en professur i svenska språket. Inom det till professurerna i svenska språket i Uppsala och Lund hörande ämnesområdet bör huvudvikten ligga på nysvenskan och särskilt på det levande språket. (Sid. 166.)

8) Lärostolarna i romanska språk i Uppsala och Lund ändras till professurer i romanska språk, särskilt franska språket. (Sid. 169.)

9) Lärostolarna i slaviska språk i Uppsala och Lund ändras till professurer i slaviska språk, särskilt ryska språket. (Sid. 170.)

10) Lärostolen i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning i Uppsala ändras till professur i indoiranska språk med jämförande indoeuropeisk språkforskning. Motsvarande lärostol i Lund ändras till professur i jämförande indoeuropeisk språkforskning med indoiranska språk. (Sid. 172.)

11) Åtskilliga professorsbefattningar erhålla nya benämningar, utan att ämnesområdet undergår ändring av någon betydelse.

12) Professorn i statistik — vilket ämne skall tillhöra den filosofiska fakultetens båda sektioner — räknas i Uppsala till den humanistiska och i Lund till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen. Han erhåller, då fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör hans ämne, säte och stämma även inom den sektion, han ej tillhör. Ärende, som sammanhänger med professurens tillsättning, handlägges av filosofiska fakulteten i dess helhet. (Sid. 157.)

13) Envar av de två professorerna i religionshistoria med religionspsykologi inom den teologiska fakulteten och av de båda professorerna i nationalekonomi och finansrätt inom den juridiska fakulteten skall räknas såsom i vissa avseenden tillhörande även den filosofiska faktulteten och dess humanistiska sektion samt vara skyldig att svara för ämnet religionshistoria, respektive ämnet nationalekonomi inom den filosofiska fakulteten. (Sid. 54, 72, 160 o. 161.)

14) Biträdande lärarbefattningar inrättas vid båda universiteten *dels* i religionshistoria, med tjänstgöringsskyldighet för befattningshavaren även inom den teologiska fakulteten, *dels ock* i nationalekonomi, med skyldighet för befattningshavaren att tjänstgöra även inom den juridiska fakulteten. (Sid. 55, 73, 160 o. 161.)

15) Nya universitetslektorat inrättas i Uppsala i holländska språket och spanska språket, med skyldighet för båda dessa befattningshavare att med-

dela undervisning även i Lund, samt i Lund i norska språket, italienska språket och polska språket, med skyldighet för sistnämnda 3 befattningshavare att meddela undervisning även i Uppsala. (Sid. 167, 168, 169 o. 170.)

Den i Uppsala stationerade universitetslektorn i danska språket ålägges att undervisa även i Lund. (Sid. 167.)

16) Den längsta tid, varunder förordnande som universitetslektor i främmande språk får innehavas, fastställes till 8 år. (Sid. 177.)

F. Organisationen av de filosofiska fakulteternas matematisk-naturvetenskapliga sektioner.

Vid behandlingen av lärostolarna i de särskilda matematisk-naturvetenskapliga ämnena har beredningen framlagt huvudsakligen följande förslag och önskemål:

1) En ny professorsbefattning inrättas i Lund i limnologi. (Sid. 191.)

2) Den biträdande lärarbefattningen i geologi och mineralogi i Lund ombildas till en professur. (Sid. 193.)

3) Lärostolarna i matematik differentieras på sådant sätt, att i Uppsala den ena befattningen blir professur i matematik, särskilt analys, och den andra professur i matematik, särskilt algebra och talteori, under det att i Lund den ena befattningen blir professur i matematik, särskilt analys, och den andra professur i matematik, särskilt geometri. (Sid. 181.)

4) Lärostolarna i kemi differentieras såväl i Uppsala som i Lund på sådant sätt, att den ena befattningen blir professur i kemi, särskilt oorganisk kemi, och den andra professur i kemi, särskilt organisk kemi. (Sid. 185.)

5) Beredningen förordar, att den personliga professuren i fysikalisk kemi i Uppsala i framtiden ombildas till en lärostol å ordinarie stat. (Sid. 186.)

6) De båda lärostolarna i botanik i Lund differentieras på samma sätt, som redan ägt rum beträffande motsvarande lärostolar i Uppsala, nämligen så att den ena befattningen blir professur i botanik, särskilt systematik och morfologi, och den andra professur i botanik, särskilt fysiologi och anatomi. (Sid. 187.)

7) Lärostolarna i zoologi och i jämförande anatomi i Uppsala samt de båda professorsbefattningarna i zoologi i Lund differentieras på sådant sätt, att vid vartdera universitetet den ena befattningen blir professur i zoologi, särskilt jämförande anatomi och histologi, och den andra professur i zoologi, särskilt fysiologi. (Sid. 189.)

8) Under förutsättning att den biträdande lärarbefattningen i Lund i geologi och mineralogi omändras till en professur, differentieras professuren i geologi och mineralogi i Lund och den nyinrättade geologiprofessuren där-

städes på sådant sätt, att den ena befattningen blir professur i geologi, särskilt petrografi och mineralogi, och den andra professur i geologi, särskilt historisk geologi. (Sid. 194.)

Professuren i geologi med petrografi och mineralogi i Uppsala ändras till professur i geologi, särskilt petrografi och mineralogi. (Sid. 193.)

9) Ett par professorsbefattningar erhålla ändrade benämningar, utan att ämnesområdet undergår ändring av någon betydelse.

10) Professorn i geografi skall i Uppsala tillhöra den matematisk-naturvetenskapliga och i Lund den humanistiska sektionen. Han erhåller, då fråga är om handläggning av sådant ärende, som berör hans ämne, säte och stämma även inom den sektion, han ej tillhör. Ärende, som sammanhänger med professurens tillsättning, handlägges av filosofiska fakulteten i dess helhet. (Sid. 194.)

11) Biträdande lärarbefattningar inrättas vid båda universiteten dels i matematik, dels i fysik (i Lund först då undervisningen överflyttas till den nya fysiska institutionen), dels i botanik, dels ock i zoologi. (Sid. 182, 184, 188 o. 190.)

12) I Lund inrättas, då den nya fysiska institutionen tages i bruk, en laboratorstjänst i fysik. (Sid. 184.)

Bilaga.

Tablå,

utvisande antalet betyg av olika grader, vilka avgivits över innehållet i disputationsavhandlingar, bedömda under läsåren 1932/33—1936/37.[1]

Betyg	Antal avhandlingar				
	Uppsala universitet	Lunds universitet	Karolinska institutet	Stockholms högskola	Göteborgs högskola
Teologiska fakulteten:					
B	2	4			
BA	2	2			
AB	2	5			
a	4	—			
A	—	1			
	10	**12**			
Juridiska fakulteten:					
B	—	—		—	
BA	1	—		—	
AB	2	1		2	
a	—	—		—	
A	—	—		—	
	3	**1**		**2**	
Medicinska fakulteten:					
B	1	1	7		
BA	3	5	14		
AB	9	17	22		
a	6	5	9		
A	1	1	6		
	20	**29**	**58**		
Humanistiska sektionen:					
B	4	4		2	1
BA	10	8		3	8
AB	37	27		17	7
a	25	6		8	6
A	—	—		1	1
	76	**45**		**31**	**23**
Matematisk-naturvetenskapliga sektionen:					
B	1	1		—	
BA	2	8		5	
AB	12	13		10	
a	7	10		5	
A	7	1		4	
	29	**33**		**24**	

[1] Se s. 39.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sid.

Skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet III

Omfattningen av det åt universitetsberedningen lämnade uppdraget ... 1

Ecklesiastikministerns direktiv vid universitetsberedningens tillsättning s. 1. — Ämbetsskrivelse den 6 mars 1936 s. 6. — Sammanfattning s. 7.

AVD. I.

Vissa organisatoriska spörsmål, som beröra flera fakulteter (sektioner) vid de akademiska läroanstalterna 9

A. Organisationen av det akademiska forsknings- och undervisningsarbetet .. 9

1. Fakulteter och sektioner 9

Delning av filosofiska fakulteten s. 10. — Professorer, tjänstgörande inom två fakulteter s. 11. — Valda dekaner s. 12. — Tillfälliga fakultets- och sektionsledamöter s. 13.

2. Professurer 13

Önskvärt, att omfattningen av professurernas ämnesområden klarlägges s. 14.

B. De akademiska befordringsgrunderna 15

1. Ådagalagd vetenskaplig skicklighet 15

Vägledande upplysningar rörande de akademiska befordringsgrunderna s. 16. — Lärarprov obligatoriska s. 17. — Underlättande av samråd mellan sakkunniga i akademiska befordringsärenden s. 18.

2. Tjänstålder 18

Tjänståldern bör upphöra att vara subsidiär befordringsgrund s. 19.

C. Professurernas benämningar 19

D. Organisationen av de akademiska lärostolarna 20

1. Möjligheterna till indragningar av nu befintliga lärarbefattningar 22

2. Möjligheterna att undvika en utökning av den nuvarande lärarorganisationen 22

a) Ökad planmässighet vid utbyggandet av den vetenskapliga organisationen s. 23. — b) Vidgat samarbete mellan de olika vetenskapliga undervisningsanstalterna och institutionerna s. 24. — c) Åtgärder för att göra de nu befintliga professurerna effektivare från forsknings- och undervisningssynpunkt s. 24.

E. Flyttande lärare 28

F. Rörliga professurer 29

G. Biträdande lärare i ordinarie ställning (laboratorer m. fl.) 33

H. Speciallärare 35

I. Docenter 35

Sid.

Proceduren för docentförordnande 38
Förbättrande av docenternas ekonomiska ställning 40
Underlättande av docenternas övergång till annan verksamhet 42
Utredning angående vissa docentinstitutionen berörande frågor 45
J. De fria högskolorna och deras förhållande till statsuniversiteten 45

AVD. II.

Organisationen av de teologiska fakulteterna 48
A. Examensstadga. Examina och examensämnen m. m. 48
B. Antalet studerande. Examensstatistik 49
C. Professorsorganisationen vid de teologiska lärosätena 51
a. Översikt över den nuvarande professorsorganisationen 51
b. Aktuella reformförslag rörande studiegången och examensordningen 51
c. Lärostolarna i de särskilda ämnena 53
1. Teologisk encyklopedi och teologiska prenotioner s. 53. — 2. Exegetisk teologi s. 55. — 3. Kyrkohistoria s. 56. — 4. Systematisk teologi s. 56. — 5. Praktisk teologi s. 58.
d. Universitetsberedningens förslag till organisationen av de teologiska fakulteterna 60
Den nya ordningens ikraftträdande s. 61.
D. Biträdande lärare 61
E. Examensämnenas benämning 62

AVD. III.

Organisationen av de juridiska fakulteterna 63
A. Examensstadga. Examina och examensämnen m. m. 63
B. Antalet studerande. Examensstatistik 64
C. Professorsorganisationen vid de juridiska lärosätena 66
a. Översikt över den nuvarande professorsorganisationen 66
b. Aktuella reformförslag rörande studiegången och examensordningen 66
c. Lärostolarna i de särskilda ämnena 68
1. Rättshistoria och romersk rätt s. 69. — 2. Nationalekonomi och finansrätt s. 71. — 3. Statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt s. 73. — 4. Privaträtt och internationell privaträtt s. 74. — 5. Straffrätt och juridisk encyklopedi s. 80. — 6. Processrätt s. 81.
d. Universitetsberedningens förslag till organisationen av de juridiska fakulteterna 81
Den nya ordningens ikraftträdande s. 82.
D. Biträdande lärare 83
E. Examensämnenas benämning 85

Sid.

AVD. IV.

Organisationen av de medicinska läroanstalterna 87
A. Examensstadga. Examina och examensämnen m. m. 87
B. Antalet studerande. Examensstatistik 89
C. Lärarorganisationen vid de medicinska lärosätena 91
a. Översikt över den nuvarande lärarorganisationen 91
b. Aktuella reformförslag rörande studiegången och examensordningen 95
c. Lärostolarna i de särskilda ämnena 96
α. Inledande anmärkningar 96
β. Lärostolarna i teoretiska (icke-kliniska) ämnen 98
1. Anatomi (makroskopisk anatomi) och histologi (mikroskopisk anatomi) s. 100. — 2. Fysiologi s. 103. — 3. Medicinsk kemi s. 103. — 4. Farmakologi s. 104. — 5. Patologi, patologisk anatomi, hygien samt rätts- och statsmedicin s. 104.
γ. Universitetsberedningens förslag till organisationen av de medicinska högskolorna, vad beträffar lärostolarna i de teoretiska ämnena 114
Den nya ordningens ikraftträdande s. 114.
δ. Lärostolarna i kliniska ämnen 118
1. Medicin (inklusive neurologi) s. 120. — 2. Pediatrik s. 121. — 3. Kirurgi (inklusive neurokirurgi och ortopedi) s. 130. — 4. Otiatri, rhinologi och laryngologi s. 131. — 5. Oftalmiatrik s. 132. — 6. Obstetrik och gynekologi s. 132. — 7. Dermatologi och syfilidologi s. 132. — 8. Medicinsk radiologi s. 134. — 9. Psykiatri s. 134.
ε. Universitetsberedningens förslag till organisationen av de medicinska högskolorna, vad beträffar lärostolarna i de kliniska ämnena 135
Den nya ordningens ikraftträdande s. 135.
D. Biträdande lärare 137
E. Examensämnenas benämning 139

AVD. V.

Organisationen av de filosofiska fakulteterna 140
A. Examensstadga. Examina och examensämnen m. m. 140
B. Antalet studerande. Examensstatistik 143
C. Delning av filosofiska fakulteten 147
D. Professorganisationen vid de humanistiska lärosätena 147
a. Översikt över den nuvarande professorsorganisationen 147
b. Lärostolarna i de särskilda ämnena 150
1. Teoretisk filosofi. Praktisk filosofi s. 151. — 2. Pedagogik s. 154. — 3. Historia s. 154. — 4. Statskunskap s. 156. — 5. Statistik s. 157. — 6. Geografi s. 158. — 7. Litteraturhistoria med poetik s. 158. — 8. Konsthistoria med konstteori s. 158. — 9. Klassisk fornkunskap och antikens historia s. 159. — 10. Nordisk och jämförande fornkunskap s. 159. — 11. Nationalekonomi s. 160. — 12. Re-

Sid.

ligionshistoria s. 161. — 13. Folkminnesforskning. Nordisk etnologi s. 161. — 14. Allmän och jämförande etnografi s. 164. — 15. Musikhistoria med musikteori s. 164. — 16. Idé- och lärdomshistoria s. 165. — 17. Nordiska språk s. 165. — 18. Nordisk ortnamnsforskning s. 167. — 19. Tyska språket s. 168. — 20. Engelska språket s. 168. — 21. Romanska språk s. 168. — 22. Slaviska språk s. 169. — 23. Latinska språket s. 170. — 24. Grekiska språket s. 170. — 25. Sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning s. 171. — 26. Semitiska språk s. 173. — 27. Finsk-ugriska språk s. 173. — 28. Turkisk språkvetenskap s. 174. — 29. Sinologi. Japanologi s. 174. — 30. Egyptologi s. 174.

E. Biträdande lärare i humanistiska ämnen. Universitetslektorer 175

F. Examensämnena inom humanistiska sektionen och deras benämning 177

G. Professorsorganisationen vid de matematisk-naturvetenskapliga lärosätena . . 177

a. Översikt över den nuvarande professorsorganisationen 177

b. Lärostolarna i de särskilda ämnena 178

1. Matematik s. 178. — 2. Mekanik s. 182. — 3. Astronomi s. 183. — 4. Geodesi s. 183. — 5. Fysik s. 183. — 6. Meteorologi s. 184. — 7. Kemi s. 185. — — 8. Botanik s. 186. — 9. Zoologi s. 188. — 10. Limnologi s. 190. — 11. Ärftlighetslära s. 191. — 12. Geologi med mineralogi s. 192. — 13. Geografi s. 194. — 14. Oceanografi s. 195.

H. Biträdande lärare i matematisk-naturvetenskapliga ämnen 195

I. Examensämnena inom matematisk-naturvetenskapliga sektionen och deras benämning 197

AVD. VI.

Sammanfattande redogörelse för universitetsberedningens förslag till ändringar i den nuvarande lärarorganisationen vid universiteten och karolinska institutet m. m. 198

A. Organisatoriska spörsmål, som beröra flera fakulteter (sektioner) 198

B. Organisationen av de teologiska fakulteterna 199

C. Organisationen av de juridiska fakulteterna 200

D. Organisationen av de medicinska fakulteterna 201

E. Organisationen av de filosofiska fakulteternas humanistiska sektioner 202

F. Organisationen av de filosofiska fakulteternas matematisk-naturvetenskapliga sektioner 204

Bilaga 206

Statens offentliga utredningar 1937

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. [3]
Lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. [13]
Promemoria ang. grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk. [18]
Förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv. [24]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1934 års nämnd för städningsutredning. Betänkande med speciella beräkningar och förslag rörande ersättningarna för städningsarbete inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm m. m. [7]
Utredning ang. de rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden. [20]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till lönereglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor. [27]
1936 års lönekommitté. Betänkande med utredning och förslag ang. dyrortsgrupperingen. [32]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Socialiseringsproblemet. 2. Hushållsräkningens problem och faktorer. [1]
Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 2. [2]
Statslotteriutredningen. Betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri. [4]
Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1936. [12]
Hembiträdesutredningens betänkande. 1. Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden. [16]
Betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten. [26]
Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. [34]

Hälso- och sjukvård.

Yttrande i abortfrågan. [6]
Betänkande ang. pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet. [23]
Betänkande med förslag till lag om skyddskoppympning m. m. [28]
Betänkande med förslag ang. inrättande av ett statens institut för folkhälsan. [31]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med förslag ang. den statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsverksamheten samt därmed sammanhängande spörsmål. [8]
Utredning rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. [9]
Betänkande med förslag ang. rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 1. Lagförslag och motiv. [10] 2. Kartbilagor. Vänern och Hjälmaren. [11]
Betänkande med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder till motverkande av överdriven skuldsättning inom jordbruket. [14]
Betänkande med förslag till åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur. [19]
Betänkande med förslag till lag om minimilöner för lantarbetare. [21]
Redogörelse för inventering av odlingsjord å kronoparkerna nedanför odlingsgränsen i de två nordligaste Norrlandslänen ävensom för vissa andra uppdrag. [30]
Betänkande med förslag ang. den fasta lantbruksundervisningens ordnande. [33]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till lagstiftning ang. särskilda husbehovsskogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. m. [5]
Betänkande med förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m. [29]
Betänkande med förslag till lagstiftning om grundvatten m. m. [35]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Utredning med förslag till vissa åtgärder för trafiksäkerhetens höjande vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg samt järnvägarnas beredande av bidrag av automobilskattemedel till säkerhetsanordningarna vid dylika korsningar. [15]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Efterskrift till »Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid». [22]
Universitetsberedningen. Utredningen i fråga om universitetens verksamhet och organisation. [36]

Försvarsväsen.

Betänkande ang. vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor. [17]
Utredning rörande flottans fartygstyper m. m. [25]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Stockholm 1937, Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B.
371615